



ДИМИТРИЈЕ В. ЉОТИЋ
САБРАНА ДЕЛА

1939-1945.

КЊИГА 7

Београд 2001



Димитрије В. Љотић

САБРАНА ДЕЛА

Књига 7

1939.



Београд, 2001.



Димитрије Љотић
Сабрана дела
Књига 7.

Приредио:
др Драган Суботић
Београд, 2001.

Уређивачки одбор:
Ђорђе Ј. Јанић,
др Драган Суботић,
Слободан Ивошевић,
Владица Гавриловић

Унос текста и прелом:
Слава Милановић
Петар Милановић

Издавач:
Задруга, Нови Сад

Штампа:
Art Print, Нови Сад

Тираж:
1.000 примерака



САДРЖАЈ

БЕЗ НАСЛОВА	6
БЕЗ НАСЛОВА	6
БЕЗ НАСЛОВА	9
БЕЗ НАСЛОВА	9
БЕЗ НАСЛОВА	10
УНУТРАШЊИ ПРЕГЛЕД	14
УНУТРАШЊИ ПРЕГЛЕД	16
УНУТРАШЊИ ПРЕГЛЕД	17
НЕМАЧКИ ЦИЉЕВИ	19
СОВЈЕТИЈА (СССР) И ЈУГОСЛАВИЈА	20
ЗАКЉУЧАК О СПОЉЊЕМ ПОЛОЖАЈУ	22
ОПШТА РАЗМАТРАЊА	23
ТРИ РЕШЕЊА БУГАРСКОГ ПРОБЛЕМА	27
ХИТЛЕРОВ ГОВОР	29
НЕМАЧКА И ПОЉСКА	30
ДВЕ СТРАТЕГИЈЕ	32
СОВЈЕТИ И БУДУЋИ СУКОБ	34
ЈЕДНА НЕПРОВЕРЕНА ЧУДНА ПРЕТПОСТАВКА	35
НАШ ОДНОС	36
УДРУЖЕНА ОПОЗИЦИЈА И МИ	37
СПОЉНИ ПРЕГЛЕД	38
СТАЊЕ САДАШЊЕ	48
ПРИМЕДБЕ НА ЗАГРЕБАЧКУ РЕВОЛУЦИЈУ	49
КОМУНИСТИЧКА ОПАСНОСТ	52
ВОЈНА ОБУКА СТУДЕНАТА	53
СОВЈЕТИ И НЕМАЧКА	54
НАШ ПОЛОЖАЈ	55
НАШЕ МИШЉЕЊЕ ПО ГОРЕ ИЗЛОЖЕНОМ	56
КОМУНИСТИЧКА ОПАСНОСТ	58
ПОСЕТА СТУДЕНАТА „СРПСКОГ КУЛТУРНОГ КЛУБА” СМЕДЕРЕВУ	60
ВОЈНИЧКА ОБУКА СТУДЕНАТА	62
ЗАКЉУЧАК	62
НЕМАЧКО-ИТАЛИЈАНСКИ САВЕЗ	63
ЈЕДНО ОБЈАШЊЕЊЕ ИТАЛИЈАНСКОГ СТАВА	64
ПРЕГОВОРИ СОВЈЕТСКО-ЕНГЛЕСКИ	65
ШТА ЗНАЧИ ОВА ИЗНЕНАДНА КАМПАЊА ЗА СТВАРАЊЕ ИМПЕРИЈЕ СВ. СТЕВАНА?	68
АКТИВНОСТ КОМУНИСТА	70
„ДАЉЕ ОД АРТИЛЕРИСКОГ ОГЊА”	72
ГОВОР МОЛОТОВА	74
ИТАЛИЈА И ФРАНЦУСКА	77
КАКО МАЧЕКОВИ ЗАМИШЉАЈУ СПОЉНИ ПОЛОЖАЈ ЈУГОСЛАВИЈЕ	80
ПУТОВАЊЕ Њ. КР. ВИСОЧАНСТВА КНЕЗА НАМЕСНИКА У НЕМАЧКУ	82



И Г. ХОЋЕРА ПОЗИВА СВЕ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ НАЦИОНАЛИСТЕ НА ОКУП	84
НАШЕ МИШЉЕЊЕ О АКЦИЈИ ОКУПЉАЊА ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАЦИОНАЛИСТА	84
ЈЕДАН РАЗГОВОР	87
БЕРЛИНСКИ РАЗГОВОРИ	89
ЕНГЛЕСКО-СОВЈЕТСКИ ПРЕГОВОРИ	91
ПРОГНОЗА О ПРЕГОВОРИМА У МОСКВИ	93
УНУТРАШЊИ ПОЛОЖАЈ СОВЈЕТИЈЕ	94
НАШЕ МИШЉЕЊЕ О МЕШАЊУ ИТАЛИЈЕ КОД НАС	96
ЗАКЉУЧАК О УНУТРАШЊОЈ ПОЛИТИЦИ	100
ЧУДО НАД ЧУДИМА	101
ПРАВИ УДАР	104
ЗАКЉУЧАК	107
ЗАКЉУЧАК	108
ОПШТИ ПОГЛЕД	109
НАШ ОСВРТ НА ИТАЛИЈАНСКЕ НАМЕРЕ НА БАЛКАНУ	115
ЈУГОСЛАВИЈА И ЊЕНА БАЛКАНСКА ПОЛИТИКА	116
НАОРУЖАЊЕ ВОЈСКЕ	119
ЈЕДНО ПРЕДАВАЊЕ НА ПРОФЕСОРСКОМ КОНГРЕСУ	120
ЈЕДАН АРГУМЕНАТ	123
ДАНЦИГ	125
ЈЕДНО ЦИНИЧНО ЈЕВРЕЈСКО ПРИЗНАЊЕ	127
СОВЈЕТИЈА ОТКРИВА СВОЈЕ КАРТЕ	127
ЈУГОСЛАВИЈА И НЕМАЧКА	129
ЗАКЉУЧАК	130
ЗАКЉУЧАК О УНУТРАШЊОЈ ПОЛИТИЦИ	131
ПОМОРСКЕ ПЕРСПЕКТИВЕ	132
ЗАШТО СЕ ПРОДУЖУЈУ РАЗГОВОРИ У МОСКВИ	134
ЧУДНИ МАНЕВРИ	136
СПОРАЗУМ	138
СЛУЧАЈ „ВРЕМЕНА“	140
ПРЕГОВОРИ МОСКОВСКИ ИЛИ ПЛУГ ПРЕД ВОЛОВИМА	140
ИТАЛИЈА И МИ	142
ПРОГНОЗА ПЕСИМА	144
ЗАКЉУЧАК	146
ПРОГАЊАЊЕ „ЗБОРА“ И ЊЕГОВОГ БИЛТЕНА	146
САЛЦБУРШКИ РАЗГОВОРИ	148
ИТАЛИЈА И МИ	150
ЗАКЉУЧАК	152
САБОТАЖА НАЦИОНАЛНИХ СВЕЧАНОСТИ	154
ЗАКЉУЧАК	155
СПОРАЗУМ	155
СТИД ЗБОГ СТИДА	159
ЗАКЉУЧАК	167
ДОЛЕ МАСКЕ	168
РАТ	169
СОВЈЕТИ	170
ЈЕДНА ПОРУКА ИЗ ИТАЛИЈЕ	172
ОДГОВОР НА ЈЕДНУ КРИТИКУ	173



СПОРАЗУМ	174
ЗАКЉУЧАК	179
ТРАГЕДИЈА ПОЉСКЕ	179
ЗАКЉУЧАК	184
СРПСКИ ФРОНТ	185
БЕЗГЛАВОСТ	186
ПРИЈАТЕЉИМА И БОРЦИМА „ЗБОРА”	188
РЕГИСТАР ЛИЧНИХ ИМЕНА	189



БЕЗ НАСЛОВА ¹

Трагедија Чехословачке је одјекнула у целом свету па природно и у нашој земљи.

Изићи ће о томе чланак који потпуно објашњава гледиште не нашег покрета, већ нашег народа и словенства. Тај чланак за сваки случај гласи:

У науци се зна за катализаторе. Катализатор је оно што самим својим присуством, у иначе туђој средини, натерује ту средину да похита са свршавањем једног започетог, а не довршеног процеса. Ако је на прим. у једној течности започет, а не довршен процес таложења или кристалисања, па ми хоћемо да тај процес сврши што пре, ми ћемо употребити извесно, тој средини страно тело, и бацићемо га тамо. Присуство тог страног тела утиче утериван као страх неки у ону средину и она као под утицајем тога страха, брзо наречени тек, или већ започети процес. То је Хитлер за словенство. Чехословачка се распала и пропала. Југославија је из темеља уздрмана. И Чехословачка и Југославија су творевине словенског духа који је у њима и кроз њих изрекао своју тежњу за уједињавање Словена. Али исувише су на тим малим и slabим масама имале утицаја разне разједињавајуће силе. Отуда долази присуство Хитлерово и оно ће имати за крајњу последицу уједињавање свију Словена, донаша Славију - од Владивостока до нас овамо на Јадрану.

Није то случајно. Увек катализатор - терач и гоњач - мора бити стран средини коју гони или тера. Тако је Наполеон био катализатор за Германе, и тако ће Германец Хитлер бити за Славене.

То ми видимо. То је истина. И то треба да се зна. То је наш пут, то је пут нашег народа и као увек, ми морамо на тај пут да указујемо. То ће у данашње време подићи народни дух као моћни огњени ступ, а с друге стране то ће следити сваку разједињујућу акцију.

Хитлер има свој, од Промисли постављени задатак, и он ће - велим - то и испунити. Али то није оно што он мисли, већ оно што ми видимо.

Наши другови треба да буду као и увек први разносачи те истините мисли. Видеће одмах, на првом кораку, како их задивљене очи и зажарене душе прате и предају им се.

Мала је Југославија зато јој се темељи љуљају. Славији одиста неће.

БЕЗ НАСЛОВА ²

Осовина Берлин-Рим је данас формално на врхунцу своје снаге. Али у ствари Рим никако не може бити одушевљен садашњим стањем и будућим развојем.

Хитлер пада у засенак Рима и Мусолинија, Хитлер извлачи користи од ове осовине. Хитлер се стално уплиће у нове авантуре на истоку, а самим тим Италију искоришћује као заштиту своје залеђине на југу и западу. Међутим, увлачењем његовим на истоку он долази у неминовна

¹ Билтен бр. 5; 1939; стр. 1.

² Билтен бр. 5; 1939; стр. 2-3.



трвења и сукоб са Мађарском и Пољском, тесним пријатељима Италије.

С друге стране Италије интересу су на југу и Хитлер јој ту оставља одрешене руке; при том Хитлер не може Италији пружити никакву ефикасну помоћ, јер Италија и Немачка заједно су сувише слаби да би на мору могли угрозити господство Британије саме, а камо ли потпомогнуте флотом Француске и Америке.

Отуда Италија нема изгледа да ће од осовине Рим-Берлин моћи имати користи, док ће напротив неминовним трвењима Хитлера са Мађарском и Пољском сама осовина бити знатно олабављена.

У вези са оним гласовима о окупацији Албаније од стране Италије, ваља подвући изванредне брзе и енергичне демантије Италије и изјаве да је мир на Јадрану основа њене политике. Другим речима, изгледа из овога да Италија не мисли на Балкану на ма какву промену.

То може бити из два разлога: или зато што осећа слабост осовине Рим-Берлин, па се због тога не сме да залеће у такву авантуру, или пак зато што је сигурна у том случају у експлозију светског рата у коме би случају, она имала противу себе уз знатне делове Балкана и Француску - Енглеску и Америку.

Било са једног било са другог, ово држање Италије је врло разумно, те с те стране ситуација је доста мирна.

На другој страни не изгледа могуће Хитлеру да се заустави. Динамика има своје законе. Постоје пред окукама сигнали који опомињу возаче да смање брзину. Не смање ли је, наилазе врло опасне ситуације, али тада возач већ није господар кола.

Избијањем Немачке на Пољско-галицијску границу, Хитлер ће бити увучен у Украјинско питање, и то прво у Пољско-украјинско питање. Само присуство Хитлерово на граници ће подгрејати „Украјинце“, као и све Русе, на сепаратистичку акцију. Централа Украјинског одбора се налази и иначе у Берлину, Хитлер је вероватно, пошто украјинско питање „буде претходно“ доведено до усијања вештом пропагандом бити опет позван као и у Словачку. Резултат ће бити нов протекторат Украјински у Пољској - овог пута везан са акцијом на Пољски коридор који од 1918. године дели Пруску на два дела и везује Пољску на море.

Стварањем Украјинског протектората Хитлер излази на границу Совјетије, а појава његова тамо довешће до неминовног сукоба са Совјетима, из кога мора изићи слом бољшевичког система у Русији. Ми у целом овом хитању Хитлеровом на исток, као што смо напред говорили, видимо само мисију Хитлерову предату му Провиђењем, да сруши бољшевизам. Чим се пак то сруши онда ће у Русији доћи до стварање праве народне државе, и до њеног моћног иступања на европску позорницу. А онда ће доћи и оно друго што мора доћи, што довољно напред нагласисмо.

Интересантно је при овом разматрати однос Хитлеров према европском југоистоку (Мађарској, Југославији и Румунији) тј. да ли има изгледа да се он прене у овом правцу.



Ми мислимо да он начелно гледа да иде право постављеном циљу са најмање могуће жртава. Он осећа да је то било могуће у Чехословачкој, Аустрији као што ће то бити могуће сутра - у извесној мери и у Пољској. Већ има сасвим мало вероватноће да би просте претње и демонстрације силом успеле да без борбе предаду Хитлеру ма и делове ових земаља, ако би он тамо хтео поћи. Али, поред тога, ходом ка Украјини, Хитлер ће изазвати мало скандала на западу, али и кад би хтеле Енглеска, Француска и Америка не би биле у могућности да га нападну ефикасно, пошто би на западу имао чувену Сигфридову утврђену линију, а они тамо на исток не би могло да дођу да се против ње боре. Међутим, има озбиљних разлога да би те три силе прво из разлога недовољне спреме, а затим из жеље да се Хитлер довољно уплете у авантуру руску, а треће затим што су ту најмање погођене, те исте „западне демократије” би биле чак и сретне да се он окрене тамо, а не на југ или запад.

Са тих разлога ми смо уверени да Хитлер неће ићи на југоисток. Али то не значи да ће он ствари на југоистоку пустити да иду како иду: на-против. Сасвим је извесно да ће и Југославији и Мађарској и Румунији упутити захтеве у сасвим категоричној форми о чистој ситуацији. Сигурно је да ће и од једне и од друге захтевати, (а изгледа да од Румуније већ захтева) да омогући снабдевање Немачке у миру или у рату, што само собом повлачи политичку благонаклон-неутралност према Немачкој. Ти захтеви ће бити свакако праћени и претњама отвореним или прикривеним. Не можемо сад овде говорити како ће која од ових држава реагирати, јер то не би било ни могуће. Овде нам то није ни задатак, пошто нам је главно да за сад оцртамо, у главним цртама развој будућих спољнополитичких односа.

Реакција на последње догађаје код нас је била врло јака. У српском делу народа она је покренула оне старе жице. Не само зато што је Чехословачка Словенска, већ зато што је мала и слабија, народ је показивао одлучну вољу да своју земљу брани онако како је то одувек знао. У хрватском делу народа такве јединствене реакције, нажалост није било, као што смо напред већ показали. Тамо је било и реакција сасвим не-словенских, нарочито у познатим франковачким круговима. Било је два покушаја демонстрација, како се чује 15-III- и 17-III, које су имале за задатак да славе Хитлера и слободу хрватску. Како се сазнаје, ове је демонстранте растерала сељачка Хрватска заштита, што је заиста врло добар знак. Али има знакова и других да је тај франковлук знатно ухватио корена дубљег у хрватском друштву. Тако су неки наши другови разговарали са појединим људима који треба да им даду просечно хрватско мишљење поводом Словачке, па су запањени били одговором, да је то сасвим оправдано и да је боље „робовати Немцу него Србима, односно Чесима”.

У Словеначкој је реакција била врло жива и просечна реакција је била у истом духу као и српска.



БЕЗ НАСЛОВА ³

У данашњој ситуацији наши другови никако нека не забораве да деле словенство од болшевизма. Хитлер и западне демократије и наши левичари не деле та два појма. А они су битно различни. Болшевизам, који собом носи материјализам и атеизам и принудну механику, колективизацију није словенски. Он је дошао са запада, а производ је јеврејског духа на западноевропској, а не словенској подлози.

Никако не може бити према томе наша парола: „идемо и са болшевицима против Хитлера” јер су ови Русију и довели у данашње стање немоћи, која је омогућила Хитлеру моћ.

Колика је немоћ Совјета види се по томе што нису у стању да се супротставе догађајима данашњице. Да су они нека обична војна снага, они би били у стању да притисну Пољску и да ову нагнају на друкчији став према Чехословачкој, или активно помоћи Румунији да ова заузме својевремено други став према Чехословачкој. Познато је њено бедно држање у септембру 1938, као и данас, које смо ми још у марту 1938. тачно предвидели, тврдећи да је војничко, саобраћајно, политичко, економско и морално стање Совјета такво да они не представљају никакву препреку Хитлеру у његовим намерама према истоку.

Обично се виче на запад, демократију и са много права. Али ипак су ове нешто покушавале, немоћно и нестворено. Али Совјети нису били у стању ни толико учинити. Отуда је чак и Минхенска конференција била без њих. Истина, они кажу, да они ту нису хтели бити, али онда су требали бар рећи да то не признају и да они знају само за оно пре Минхена. Све се свршило међутим, као да Совјети као сила и не постоје у Европи.

Сада Совјети свим силама покушавају да изазову некакав сукоб који би Хитлера одвео што даље од њихових граница. Они зато свим снагама раде, да тај сукоб изазову на Балкану (Мађарској, Југославији или Румунији). Јер ако сукоб ту избије, онда они неће бити принуђени да ратују, а ако пак ту не избије, онда ће сигурно Хитлер ићи на исток, а то значи крај болшевичког система.

О томе смо већ довољно напред говорили. Овде оволико само напомињемо да би наши другови раструбили и отворили очи у својим крајевима на све интриге болшевичке, којима је циљ да пожар европског рата запале у нашој близини.

БЕЗ НАСЛОВА ⁴

Спољна ситуација улази у критичну ситуацију.

Заокруживање Немачке отвореним изјављивањем Енглеске да ће сваки напад на независност Пољске повући њену интервенцију има следећи значај.

Прво, показује да је тачна она наша прогноза да ће Немачка на Пољску, јер да тако није нити би Пољска осећала потребу за онако грозни-

³ Билтен бр. 5; март, 1939; стр. 5.

⁴ Билтен бр. 7; 6 април, 1939; стр. 2-3.



чавом реакцијом, нити би Енглеска давала онакве изјаве баш у погледу Пољске.

Друго, показује да је заузеће Чешке покренуло Енглеску на тако живу и одлучну реакцију какву она никад у својој историји није показала.

Последице пак овог наглашеног и оцртаног заокруживања засад се не могу давати, али су код Немачке могуће само у два правца: Или ће то на њу утицати да своју акцију засад одложи, да се задржи на досадашњим позицијама, да разним изјавама или преговорима покуша успавати пробужену реакцију, па тек доцније се бацити као муња на плен који је себи наменила. Или ће пак ова тек започета акција заокруживања учинити да се Немачка баци одмах, не чекајући и њено остварење, и брже него што је иначе мислила, и теже него што је намеравала, да отпочне акцију.

У садашњем тренутку се не може рећи која је последица вероватнија, ма да за другу могућност говоре јачи разлози.

Сама пак Енглеска гаранција пружа Пољској сигурну финансијску помоћ, без икакве стварне и непосредне војничке помоћи. То свако може и сам оценити ако погледа карту, а зна да Немачкој Пољска не може пружити велики војнички отпор, док Пољској Енглеска и Француска никакву војничку помоћ дотурити не могу, совјетске трупе Пољска не жели пустити преко своје територије, кад би ова била у стању озбиљну помоћ пружити, док је сама Пољска обухваћена као чељустима с једне стране Пруском и Источном Пруском, а с друге стране пак Чешким и Словачким протекторатом.

Све ово може бити разлог да се Немачка ипак и не осврће на наговештену ситуацију Енглеске (која још није ни општу војну обавезу одлучила да прогласи) већ да учини што је наумила и да јој ово послужи као погодан изговор за напад.

Пронесе се гласови о нападу немачком на Холандију и остварење Холандског протектората, као одговор Енглеској на оно што она сад ради. У вези са свим тим, сматрамо да је интерес наше земље славенства (видети чланак „Иза тамних облака сија златно Божје сунце”⁵ да се чува политике блокова, у коју ми данас треба да унесемо све себе, док Енглеска осим финансијског напора, још није решила да наметне грађанима свога царства ни војну обавезу.

БЕЗ НАСЛОВА ⁶

У последњем Билтену (бр. 7.) нагласили смо, противно нашем ранијем веровању, да до окупације Албаније неће доћи, и да те гласове сад поново морамо узети најозбиљније у разматрање.

Билтен бр. 7. је писан на Велику среду, 5. априла. Ту смо изнели предисторију догађаја који су се одиграли 6. и 7. априла и из којих се морало закључити да су италијанске намере врло озбиљне.

⁵ „Наш пут”, 26. март 1939, стр 1-2.

⁶ Билтен бр. 8; 12 април, 1939; стр. 1-4.



Непосредно затим, као што је познато, дошло је до искрцавања талијанских трупа у Албанији и до свега осталог што се тамо одиграва, а што је ову лишило стварно њене независности засада.

Сад овде хоћемо да већ познате ствари допуномо како новим обавештењима, тако и испитивањем тако створеног положаја у погледу даљих развојних могућности.

По признању наших и италијанских званичних кругова, наша влада је знала за оно што ће се тамо одиграти и то на 20 дана пре но што се десило.

Наша земља није о томе обавестила ниједну од Западних сила с којима је до сада била у добрим односима, па изгледа ни саме чланове Балканског споразума.

У току 7. априла влада је одлучивала о извесним припремама, али се од свега одустало и свело само на извесно слабије попуњавање до нормалних ефектива у III армији, као и деловима II армије (Зетска дивизија).

Гласови о мобилизацији двеју армија су отуда и морали потећи, а истина је само у овоме.

Запажамо овде да с обзиром на чињеницу да је влада за искрцавање италијанских трупа, знала много раније, да је позивање резервиста, и у тако слабом броју као што је стварно учињено, не изгледа благовремено, ма да само позивање има стварно за задатак само мало јаче поседање границе пред неминовним повлачењем оно мало албанске војске, што се није предала или повукла у гору, и избеглица.

Отпор Албанаца скршен је прво тиме што су трупе биле сасвим недовољне, друго што су биле без довољно муниције, а наоружане пушкама разних система. Мобилизација уопште није могла бити изведена, јер је све ишло муњевитом брзином, а о концентрацији није могло бити ни говора.

(Ова чињеница мора бити запажена и пажљиво оцењена, јер показује оно што ће у будуће бити. То ће несумњиво принудити све државе да држе на окупу много веће војничке снаге него што би то иначе било, јер ће нападу претходити ултиматум с роком од пет сати, и то тако да рок истиче око три сата ујутру, а одмах затим следује напад.)

Италијанска влада је дала гаранције и Великој Британији, а и Југославији да она не мисли вређати албанску независност. Томе већ сигурно нико неће веровати. Али ће још данас поподне, 12. априла, на уставотворној скупштини у Тирани бити јасно шта Италија стварно смера са Албанијом. Сигурно је да ће она формално оставити недирнут оквир албанске државе, али ће у том оквиру поставити оно стање које ће целу албанску државу држати не само под потпуном контролом Италије, већ потпуно имати све у рукама.

Политичко-војничке последице овог италијанског геста су тако далекосежне да их ми данас још не можемо сагледати. Али пре но што бисмо изнели те последице, да видимо какве намере има Италија у Албанији. Нико не може веровати да је Италија због саме Албаније тамо отишла, већ свако иза тога тражи мотиве, шта се даље тиме хоће. Ово утолико пре што је Албанија и дотле била према Италији врло подређена и у економском, па и у војничком погледу. Само искрцавање представља врло различан акт, који с обзиром на многе могућности које могу доћи,



не може бити исплаћен евентуалним користима које војничко запоседање Албаније може донети.

Ми смо у Билтену бр. 7. јавили о верзији да би Италија ту дошла због даљих намера преко Грчке, уз пропуштање од стране Бугарске на обале Црног мора, а одатле напад ка Малој Азији на Иран. Та верзија данас изгледа врло вероватна, с једне стране с обзиром на наше држање народа Грчке, као и крајње одлучно држање Енглеске и Француске и долазак њихових огромних снага у грчке воде.

Ако ова верзија буде тачна, онда значи неминовно учвршћивање осовине Рим-Берлин, јер је немогуће ово радити што је Италија учинила и што намерава (ако намерава) чинити, без тесне политичке и војничке колаборације са Немачком. Ако је пак то тачно, онда мишљење наше о слабљењу осовине Берлин-Рим није било тачно. Ако је пак то тачно, онда имамо у најскоријем времену рат између ситих и гладних сила и исти ће планути баш на Балкану.

Све околности данас говоре у корист тачности те верзије, како сама чињеница искрцавања у Албанији, тако и држање енглеско-француско, а овамо да додамо и непроверену вест да су Немци повећали знатно своје гарнизоне у Лендави и Грацу на јачину немогућу за нормално време. Међутим, један наш друг полази од истих чињеница а долази до другог врло интересантног закључка, па га овде износимо. Он полази одатле да у Италији сви друштвени кругови су против Мусолинијеве политике тесног везивања са Немачком, а нарочито против такве политике у којој се изванредно много ризикује, тако рећи све, с обзиром на интересе Италије у свом животном простору Средоземном мору и чињеници да су поморске снаге Енглеске и Француске екразантно надмоћне у том мору према Италији, чије су и саме обале и афрички поседи њени овој надмоћности исувише изложене. Он сматра да тој јасној геополитичкој и војничкој ситуацији у својој земљи и Мусолини мора бити приступачан.

С друге стране, он налази да је Мусолинију јасно да је то после заузећа Чешке и Немачка видела, као и остали свет. А Мусолини сматра незгодним да то виде и Немачка, као и Француска и Енглеска, док се Енглеска и Француска још довољно војнички не спреме и док он с њима не направи повољан споразум по Италију.

Отуда је њему потребно да изгледа да је осовина врло чврста, да то види и Хитлер, као и државници на супротној страни. Хитлер да би остао у заблуди о односу Италије с Немачком, остали би дали већу цену за „напуштање” осовине Рим-Берлин, чије је напуштање већ готова ствар, по овом мишљењу.

У прилог овог оригиналног мишљења долазе ове околности:

а) Чињеница да заиста, као што смо јавили раније, политици осовине Рим-Берлин постоје огромне сметње од Круне до најширих слојева у Италији. Та опозиција је толико јака, да ће Мусолини имати стално да с њом рачуна и да ће она, нарочито при првим ратним недаћама којима ће Италија бити изложена од првог дана рата, имати да искуси тешке последице потпуног одвајања његовог и његове политике од остале Италије.



б) Чињеница која се већ садржи у првој, да би сву војничку тежину рата имала да издржи Италија, док би Немачка релативно лако постизавала успехе, немајући надмоћне противнике пред собом.

ц) Чињеница да би тако далеки циљеви преко Црног мора, уз противљење Турске, Совјетије, Енглеске и Француске, а са остављеном метрополом изложеном свим могућим спољним нападима и унутрашњим потресима, били одиста врло фантастични и препуни ризика.

С друге стране стоји да Италија нема рачуна да се кида са Осовином пре но што дође до споразума са француском и говор Мусолинијев од 26. марта т.г. показује према његовим ранијим говорима три црте особито важне по овакво тумачење.

а) Свео је потраживања према Француској и по броју и по садржини;

б) Није глорификовао освајање Чешке, већ се љутио на Чехе што се нису бранили;

ц) Истакао је интересе Словена на Јадранском мору, на једној тачци где би Германи могли изићи на Средоземно море. Ово говори у прилог страха од избијања германског на Јадран, а сваки озбиљан сукоб у Средоземном мору довео би до увлачења Југославије у рат, а ово опет до избијања германског баш на Јадран.

Све ово заједно могло би одиста да говори у прилог овог оригиналног мишљења.

Али ако би то било тако, онда с обзиром на став Енглеске и Француске мора брзо доћи до преокрета и до стишавања односа са Италијом, иначе не остаје ништа друго до оружани сукоб, да не кажемо рат, пошто је сад обичај да иако грувају топови не говорити да је то рат. (Јапан и Кина).

Интересантно је да су Француска и Енглеска узимајући поводом Албаније и Грчке енергичан став и потребне војничке мере, ове везали не за Албанију или Грчку, већ за Шпанију, односно повлачење италијанских трупа из Шпаније. Овај корак показује да је рат близу, па силе траже да питање одговорности за рат вежу за чињенице које ће другу страну теретити, јер ако до рата дође, онда и пред сопственим народом, а нарочито пред другима, треба моћи указати да је друга страна довела до рата. У овом случају крива ће бити Италија, која противно споразуму италијанско-британском не повлачи трупе из Шпаније, већ их појачава, а исто тако заузима нове тачке у Јадранском мору (Албанија) чиме очигледно показује да ни слово, ни дух споразума не мисли поштовати, већ их напротив газити.

Према овоме ако је прва претпоставка тачна:

а) Имаћемо за неколико дана оружани сукоб у Средоземном и Јадранском мору, из кога ће потећи светски рат.

б) Одмах затим наша ће држава вероватно добити ноту италијанско-немачку којом се тражи од нас да у року од неколико сати уступимо све пруге и пролазе за трупе и материјал, као и поседање свију важних тачака војском, као и делимично војно обезбеђење, поред монопола снабдевања.

ц) Ово ће нас одмах увући у рат, ма какав одговор дали.

д) Главна надмоћност ситих сила (Енглеска и Француска) је флота, а гладних (Италија и Немачка) ваздухопловство. Ваздухопловство се мо-



же релативно брзо појачати, док грађење флоте иде тешко. Истина је да флоти прети знатна опасност од сумарена, али с друге стране ваздухопловство брзо открива сумарене и моћан им је противник.

е) Очигледно је да у Средоземном мору Италија мора брзо бити одсечена од својих афричких посета и одсечена од снабдевања морем.

ф) Мусолинијев режим постаје лабилан и усред рата изложен унутрашњим потресима и услед тога је врло вероватно очекивати или испадање Италије из рата, или запоседање њено од Германа.

г) Германија ће иначе ићи својим путем (Пољска - Совјетска Русија, евентуално Румунија, а ако дође до нашег евентуалног ступања у рат, онда и противу нас).

х) Ако би силе Балканског споразума деловале енергично Бугарска би могла бити задржана у миру, утолико пре што је и сам народ за то.

Ако је друга претпоставка тачна:

а) Онда до сукоба у Средоземном мору неће доћи.

б) Онда ће доћи до постепеног удаљавања Рима од Берлина.

ц) Немачка ће врло скоро напасти Пољску (врло је симптоматично да су из коридора већ почели бежати Немци у Источну и Западну Пруску), за неку недељу ваљда то повлачи за собом улазак Енглеске, Француске, Холандије, Белгије, а можда и Данске, у рат, као и Сједињених Америчких држава.

д) Румунија ће тек потом доћи на ред.

е) Долази до сукоба са Совјетијом.

ф) Прво пада режим у Совјетији, јер је далеко лабилнији од оног у Немачкој.

г) Против Немачке се оцртава обруч и са југоистока.

х) Пад Немачке, јер рат опет траје дуже него што она може издржати.

Изнели смо овде две претпоставке и истакли вероватне последице њихове, подвлачећи да се ради о догађајима, који ипак ни најбољи људски ум не може предвидети и где су могућа огромна изненађења.

Надамо се да ћемо овај одељак о спољној политици, већ вечерас или сутра (13/IV) допунити.

За сада се зна да се војне мере предострожности предузимају на све стране. Тако је Пољска мобилисала пет годишта, Италија једанаест, Румунија има 300.000 људи под оружјем. Грчка је исто тако од Великог Петка предузела опсежне мере за обезбеђење границе.

У Румунији се према Мађарској утврђује прва и друга линија. Арад је евакуисан, тако да су сва надлештва и архиве исељене, па чак и владика арадски.

УНУТРАШЊИ ПРЕГЛЕД ⁷

У нашој унутрашњој ситуацији спољни догађаји оставили су следеће трагове:

На Велики Петак је војним авионом дошао из Загреба др Шубашић, повереник и пријатељ др Мачека, а затим се опет другима авионом

⁷ Билтен бр. 8, 12. април 1939; стр. 4.



вратио натраг. Сазнаје се да је том приликом од стране Намесништва позван др Мачек да уђе или делегира у владу колико хоће министара, с обзиром на озбиљну ситуацију у свету. Др Мачек је изјавио да ће одговор дати по Ускресу, док размисли.

Пре тога, у разговорима које је др Мачек водио са председником владе показало се је, противно нашим ранијим обавештењима, да је др Мачек говорио и излагао како ваља решити Хрватско питање, а да је председник владе давао знаке одобравања, тако да је др Мачек, који је пре састанка давао обавештења УО да неће говорити о решењу Хрватског питања, не само разговарао, већ стекао убеђење да ниједан председник владе није показао толико разумевања за решење Хрватског питања, као г. Цветковић.

Ова чињеница је расхладила односе УО са др Мачеком, јер у њој УО види гажење речи др Мачека. УО је решавала Велике недеље како ће то своје незадовољство доставити др Мачеку. У томе су се и сложили, али изгледа да нису стигли да доставе, јер су међународни догађаји били бржи, па је услед поменуте посете др Шубашића, на трећи дан Ускреса дошао у Београд инжењер Кошутећ, потпредседник ХСС.

Истога дана инж. Кошутећ имао је два састанка са представницима УО и ЈНС па је, обавестивши их да је дошао у Београд и да ће ићи код Првог Намесника и председника владе, тражио да се сад они (први пут) разговарају о облику и садржини решења Хрватског питања. После дуге дискусије представници опозиције одбили су да о томе разговарају, кад је др Мачек већ вољан да разговара са садашњом владом. Представници су изјавили да они желе да др Мачек, кад је већ почео разговоре, исте успешно и сврши, али налазе да они, док се ти разговори воде, не треба да их разговорима својим о истој ствари отежавају. Они налазе да је решење Хрватског питања тако тежак проблем да га може извести саконцентрациона влада у коју би ушли представници свију политичких струја.

На дан 12. априла инж. Кошутећ био је пре подне код председника владе, а у 11 часова био је у аудијенцији. Поподне је имао прво састанак са представницима опозиције СДС, а око 17 часова имао је опет састанак са представницима УО.

Док се овако паметно преговара и разговара о Хрватском питању и његовом решењу, а не виде чињенице као планина, једно писмо комитета чешко-словачких избеглица у Будимпешти упућено Словацима југословенским да се преда свима водећим личностима у Југославији, а које је јуче послато др Мачеку, а данас ће га ваљда предати другим чиниоцима у Београду, износи како је дошло до пропасти Чехословачке. Ми овде износимо само суштину тог писма.

Почетком марта влада у Прагу примила је из Берлина доказе о раду професора Туке, чак и признанице о примљеним свотама од Немачке за рад на цепању Словачке од Чешке. То је довело до хапшења проф. Туке и осталих криваца.

На то је међ Словаке, од нарочитих агената добро обучених са стране, убачена парола: „Ето Праг опет по старом бенешевском начину”. То је



изазвало реакцију, побуну, демонстрације, које су у Братислави водили исти убачени са стране агенти, а подржавала пропаганда са бечке радио станице.

Тада се прашка влада уплашила и почела колебати, пустила Тисоа и Ђурчанског да иду у Берлин и Беч. Узрујавање се наставило, агенти су вршили своје дело, Праг губио главу и пуштао „слободном словачком народу” да се изјасни о својој судбини, а то је довело до отцепљења Словачке и пада Чешке.

Достављајући то овај комитет преклиње оне који воде Југославију да отворе очи и да не пођу истим путем, јер они верују да је Југославија на реду после 20. априла.

Међутим, у том погледу ми остајемо при обавештењима које смо пружили у првом Билтену, где смо изложили кад ће и како Југославија бити увучена у сукоб. Из овог пак писма примамо само чињенице о догађајима у Чехословачкој, јер су они заиста речити, па је потребно сваки у свом делокругу да буде делалац и да зрачи истином и делује да се народ пробуди, али у исто време и дисциплинује у пожртвовању.

УНУТРАШЊИ ПРЕГЛЕД⁸

Потврђују се вести о пет дивизија на граници немачко-југословенској, а исто тако се потврђује и знатно појачање италијанских снага.

Наша граница према Немачкој и Италији утврђује се одавно.

То нагомилавање трупа може бити и обична предострожност, а може се, међутим, и озбиљно узети. За сада остајемо и даље према ономе што смо утврдили и објаснили у одељку о спољној ситуацији.

Оваква ситуација налагала би неодложно:

- 1) Напуштање, ма и привремено, сваких разговора о решењу нашег унутрашњег питања (као Хрватског питања), која самом својом дискусијом већ потресају државу. Ако не види др Мачек тежину ситуације, онда је дужна да види то друга страна.
- 2) Најхитније попуњавање ефективама довољним до ратног састава сад постојећих ратних јединица.
- 3) Разрешење службе резервних официра мањинских чланова (Мађара, Немаца и Јевреја) или њихово непозивање под заставу.
- 4) Обвезнике Мађаре, Немце и Јевреје употребити само за радну службу (утврђивање положаја, изградњу путева и остало).
- 5) У циљу попуњавања постојећих јединица позвати на вежбу само из оних крајева где је мисао о неопходности јуначке одбране државе, у случају напада, увек присутна, као и све муслимане. Из наших крајева који су супротном пропагандом надражени (Хрватско питање, међународно питање) узимати само оне који се добровољно јаве, док се не појави други дух.
- 6) Најхитнијим мерама попунити наоружање војске.

⁸ Билтен бр. 8; 12. април 1939; стр. 5-6.



7) Још сад организовати моралну и националну одбрану земље изнутра, мотрењем на све појаве националног дефетизма, као и неморала и корупцију свију облика. Борити се немилосрдно и стварно противу свега тог и уклањати из слободне народне средине све елементе који су било у једном, било у другом погледу штетни.

8) Организовати све народне службе у позадини (безбедност, саобраћај, друштвену помоћ) тако да народ може мирно сачекати будуће догађаје.

9) Ништа са своје стране не чинити да би се ма која група сила с наше стране изазвала. А наше попуњавање ефектива позивањем на вежбу ни против кога није уперено, већ само за одбрану наше земље, њених граница и њене независности. Онај ко не мисли да нас нападне тај ће тако и разумети, а онај који мисли да нас нападне, тај ће одмах показати своје намере протествовањем против ових наших мера, али нас то не сме од предузимања тих мера да задржи. Кад су то пре нас учиниле Италија, Немачка, Румунија, Бугарска, Грчка, Швајцарска, Француска, Енглеска, Белгија, Холандија, Мађарска и Пољска, позивањем под заставу делимичних својих ефектива, опасна је лудост ништа не чинити са своје стране, кад је иначе наш став свима и свакоме познат.

10) нешто од тога може и садашњи режим извести. Али то потпуно извести и дати нов дух земљи, може само режим правих јунака. Хтели не хтели, томе режиму идемо.

Ускоро ће власт постати опасна и горка, а не као сад безбрижна и слатка, а ово собом доводи оне којима није тешко подносити за своју земљу опасност и горчину.

Ето то су мере које се одмах намећу. Дужност је наша то истицати свуда и на све стране. То је наш програм народног спаса.

УНУТРАШЊИ ПРЕГЛЕД⁹

Насупрот нашем ставу који води рачуна о реалном положају наше земље, али се противи да гледа на то кроз наочаре идеолошких фронтова, јер ми нисмо за идеолошке ратове, поједини елементи ХСС и УО дају изјаве које хоће земљу баш у том правцу да одреде. Они су, разуме се, за демократске, а против тоталитарних земаља и траже данас изјашњење у прилог својих идеолошких симпатија.

Много пута смо о томе писали и говорили. Овде смо да кажемо оволико: ми смо само за онај рат, уколико смо уопште за рат, који диктирају интереси наше земље и у време кад то они траже, а ни за чију љубав у рат не мислимо уводити земљу, нити је пак ратном ризику излагати.

Ми смо већ указали на агитацију болшевичку која гледа да Немачку баци на југ, на нас, да би тако рат удаљили од себе. Истакли смо да се ми од тога морамо чувати, јер је природни и логични пут Хитлеров на Пољску и Совјете, а то ће довести до слома болшевичког, до васкрса праве и народне Русије, а свакако и до других ствари корисних по Словенство (чланак: „Иза тмастих облака сија златно сунце”).¹⁰

⁹ Билтен бр. 8; 12. април 1939; стр. 5-6.

¹⁰ „Наш пут”, 26. март 1939, стр. 1-2.



Томе служи Билтен „Студентског одбора за одбрану земље” који под видом патриотске забринутости тражи од Југославије да тражи гаранцију Енглеске и Француске, (а оне кад би и хтеле данас то не би могле дати), што би свакако значило да ми са своје стране привучемо на себе снагу која је другима намењена. Не знамо ко се крије иза тог студентског одбора, али смо уверени да су ту водећи марксисти, који овде дво-струке циљеве гледају да остваре и да привуку на нас Хитлера (иако ће вероватно он ићи у Пољску и Совјете), а с друге стране, да у ратном стању могу после стварати пучеве.

Томе служи и једна изјава (тако смо чули) др Мачека у „Дејли Телеграфу”, који после демократског решења хрватског питања, за које се нада да је неминовно, тврди да ће Хрватска бити уз демократске силе, којима је дужност и интерес да што пре пошаљу авионе и противавионску артиљерију. (Чуди нас да је др Мачек могао такву изјаву данас уопште давати, а ако је дао одиста, она с његове стране представља велику несмотреност.)

Томе служи и изјава коју је данас дао г. Јоца Јовановић Жерому Тарсу дописнику „Paris soir-a”, у којој изјављује да је Југославија дужна да се отворено определи уз демократске силе и тражи од Енглеске и Француске јемство за своју независност.

Они што данас земљу држе у овом мртвилу и са овим стањем распојасаности и неприпремања за сваки случај, с једне стране - и ови други што по сваку цену хоће земљу опредељивањем из идеолошких разлога, да одмах и по сваку цену увуку у сукоб, иако су те демократске силе и саме данас много слабе - својом кривицом - па нису ни себе довољно наоружале, и које су тиме омогућиле данашњу превагу такозваних тоталитарних сила - обоје подједнако чине злочин према своме народу.

Прави, једини паметни и истински родољубиви став јесте онај који смо истакли напред у нашем Програму народног спаса, а који овде скраћено формулишемо:

Ништа не чинити да се земља ослаби.

Све учинити да земља дочека сваки догађај спремна.

Не опредељивати земљу из идеолошких разлога и симпатија или антипатија;

Напротив, определити је само по њеном рођеном добро схваћеном интересу.

Да би се видело како Совјети према својим марксистичким (неруским, као што левичари веле) интересима третирају ствари наше земље, наводимо следеће:

Пре годину дана Комунистичка партија Југославије по наређењу из Москве распала се на хрватску, словеначку и српску комунистичку странку, при чему је српска, у Маћедонији, Војводини и Црној Гори, била готова по наређењу из Москве да буде и несрпска. Чланови комунистичке странке добили су налог да искористе сепаратистичке тенденције у појединим крајевима ради својих комунистичких циљева.



У последње време опажа се друга тенденција. Тако је радио Москва пред Ускрс напао сепаратистичке тенденције хрватског покрета.

Истога дана, после подне, на сплитском бродоградилишту где је већина радника комуниста, па су као такви све до тог дана били такви мачековци да нису на прошлим изборима хтели гласати за Љубу Леонтића, јер им није био довољно чист „Хрват“, јер је некад био орјунаш, већ су листом гласали за другог Мачековог кандидата, само зато што им је онај изгледао већи сепаратиста, сад чувши поруку из Москве, отпочели су отворено говорити противу сепаратистичке тежње хрватске, а за Југославију.

Ова чињеница показује:

Неискреност Москве, која по својим бољшевичким интересима, час утиче, цепајући, на нашу земљу, а час, зато што њој то тренутно треба, утиче и у другом правцу.

Неискреност убеђења наших марксиста, који по налогу, из иностранства, мењају национална убеђења као Циганин коње.

Отуда смо дужни бити обазриви на све вести које долазе из Москве, као и на сва расположења наших марксиста.

НЕМАЧКИ ЦИЉЕВИ¹¹

Све би то показивало да бар за сада нема изгледа да би немачки циљеви били нападачки према Југославији. У прилог томе тумачењу ишао би и онај чланак објављен пре неки дан и у „Политици“, који говори „да кад Југославије не би било, да би интерес Немаца био да се створи“.

Како Немачка сигурно има намеру да ове године негде опет надре, то је вероватније да ће то бити на северу од нас, а на истоку свом, ка Пољској. Ту је привлачни Данциг и Коридор, а то ће довести у сукоб са Пољском.

Опасност за сукоб у који бисмо и ми могли бити увучени, као што смо рекли у Билтену бр. 8, прети највише од евентуалног сукоба у Средоземном мору, јер код овога је врло тешко, упркос наше најбоље воље, да останемо по страни.

Ми, разуме се, нисмо у могућности да кажемо шта ће бити, али о томе остајемо при ономе што смо рекли напред, с овим додатком.

Две силе имају интереса да дође до сукоба у Средоземном мору: Совјети и Немачка.

Совјети зато да би удаљили од себе што више сукоб, а мисле да ће тај сукоб у Средоземном мору, сасвим логично, с једне стране, изазвати светски сукоб, а с друге стране Совјете ипак држао даље од жаришта.

Немачка, пак, има интереса да овај сукоб изазове, јер би у том случају главну тежину рата одстранила ипак од себе и бацила на Италију, а с друге стране повезивала би је за себе и онемогућила јој евентуални прелаз на другу страну.

Отуда улазак у Средоземно море совјетских и немачких ратних бродова може тај сукоб само да убрза.

¹¹ Билтен бр. 9; 19. април 1939; стр. 3-4.



Ако до тог сукоба дође, ми, разуме се, не бисмо хтели да се у њега умешамо, али је у том случају велика опасност да нас зарађене силе својим држањем не приморају на указак. О томе смо говорили (о начину приморавања) у Билтену бр. 8.

СОВЈЕТИЈА (СССР) И ЈУГОСЛАВИЈА ¹²

Све чешће чује се од наших људи како што пре треба исправљати „највећу погрешку” наше спољне политике и признати Совјете.

Као највећи разлог наводи се она стара и добро позната прича о огромној снази и „страшном” наоружању Црвене армије, и наравно све се то поткрепљује славенофилством, које је код нашег народа жива и велика снага.

Наравно да сви ти који проповедају све ово не говоре друкчије већ о Русији. Узалуд им ви указујете да Русије нема ни у имену државе, ни у владајућем духу њеном, да тамо постоји анонимни СССР, који са духом Русије и циљевима словенства нема никакве везе, људи тврдоглаво настојавају на томе и покушавају да вас убеди да је данас крајњи момент да се то учини и да се тиме „једино” можемо спасти.

Наравно да се све то чини под утицајем комунистичке пропаганде, а људи презаузети догађајима и збуњени њиховом брзином, а услед људске урођене лењости, не прате догађаје и примају већ спремљене вести од ове веште пропаганде.

1) Пре свега за одређивање нашег става према СССР морају се добро познавати чињенице, а једна од најважнијих за овај момент је то да Совјетија не жели никога да брани и да то недвосмислено изјављује њен шеф на XVIII конгресу Руске комунистичке странке, одржаном у Москви од 10. до 18. марта т.г.

Најбољи доказ за то је Чехословачка. Не само што ју поред датог обећања није бранила, већ је након распарчавања њеног пожурила да са Пољском, која је у истом учествовала, закључи трговински уговор и да одмах затим продужи своје уговоре са Немачком и Италијом и да по њима трговину са овим земљама чак и повећа. А зна се да Немачка и Италија могу од Совјета куповати само сировине за индустрију и исхрану, а углавном нафту, за којом се код њих осећа највећа потреба. Треба знати да 60 одсто италијанске потрошње бензина за време абисинског похода Италија набављала од Совјета.

2) Совјетски савез није данас способан за масовни рат, јер се његов саобраћај данас, у миру, налази у таквом хаосу који је по признању комесара за саобраћај Кагановића у 1937. години довео до преко 67.500 судара и исклизнућа на пругама које једва седам пута прелазе дужину наших. Поред тога и по брзини њихов саобраћај је данас испод оног који је био у предреволуционарној Русији. (Тако, на пример, по возном реду од 1913. године експрес је стизао од Москве до Владивостока за 9 дана, а по возном реду за 1938. за 13 дана).

3) За масовни рат потребне су прво велике масе, а код водећих кругова болшевичких постоји оправдана бојазан од револуције, која би код

¹² Билтен бр. 9; 19. април 1939; стр. 5-6.



њих избила пре но у другим земљама, услед општег нагомиланог незадовољства.

4) Совјетски савез не сме да на територије капиталистичких земаља упути своје трупе, јер се плаше да ће оне сагледавши стандард живота у њима увидети ону огромну лаж о „бољшевичком рају” у кога их је уверавала комунистичка пропаганда. Они већ сада имају лошег искуства са људима који су пословно боравили у Европи и из чијих је редова потекао највећи број „саботера”, тј. бораца противу бољшевизма.

5) Бољшевичка војска није данас способна за рат. „Чишћења” која су у њој вршена лишила су је скоро сасвим командног састава.

Од 5 маршала, колико их је бољшевичка војска имала 1937. г, стрељана су 3.

Од 6 команданата армија I ранга стрељана су 3.

Од 13 команданата армија II ранга стрељана су 10.

Од 85 команданата корпуса стрељана су 57.

Од 195 команданата дивизија стрељана су 110.

Од 406 команданата бригада стрељана су 220.

6) Ова „чишћења” показују да и сам режим није уверен у оданост војске и реформе које су последње две године извршене у совјетској војсци имале су за циљ да војску начине сасвим оруђем партије, што се сигурно морало одразити на њену одбрамбену способност, тим пре што и данас комунистичка партија не броји више од 1,700.000 чланова, укључујући ту и жене и омладину.

Да Совјети то добро знају види се:

1) Из њиховог држања у лондонским преговорима, они и не обећавају помоћ у људству, нити се то од њих тражи, већ само у материјалу, па се чак и ту не може да постигне сагласност.

2) Из већ поменуте изјаве Стаљина на конгресу комунистичке партије.

3) Из закључења трговачких уговора са фашистичким земљама.

Ако се неко запита, па зашто онда силе западних демократија ипак преговарају са Совјетима, наводимо речи чувеног француског генерала Вејгана,¹³ којим је правдао раније закључење француско-совјетског савеза.

„Ми знамо да Совјетски савез не представља војничку снагу из многих разлога, али за нас није свеједно ко ће за време будућег сукоба моћи да користи огромне изворе сировина којима располаже СССР и циљ нашег савеза са њим је лишавање наших противника тих извора”.

То су углавном разлози који и данас руководе силе западних демократија, само што нема изгледа да ће бољшевици чак и на то пристати.

Овакво држање Совјета изненађује само оне који себи нису дали труда да испитају геополитичке, политичке, војничке и економске односе Совјета.

Јер треба знати:

1) Совјетски савез није Русија, ни по имену, ни по циљевима.

2) Мисао водила совјетске спољне политике је изазивање светске револуције.

¹³ Веган.



3) Она је могућа само ако дође до светског сукоба у коме Совјетски савез неће учествовати и кад се други народи исцрпе међусобним крвавим борбама да они дођу и остваре свој циљ.

Зато је неопходно према Совјетском савезу задржати исти однос који је блаженопочивши краљ Александар имао: не признати га. А сутра када Русија буде своја, руска, наша, словенска, биће то наш највећи морални капитал.

Зато и све мере и све вести које долазе отуда или њених агената треба примати кроз призму напред изнетог.

ЗАКЉУЧАК О СПОЉЊЕМ ПОЛОЖАЈУ ¹⁴

Цео свет осећа да се улази у последње часове кризе.

За нас је јасно да ће из ове кризе изићи оружани сукоб, јер Немачка жели да своју садашњу надмоћ у наоружању искористи за остварење постављеног циља од стране Хитлерове, још у његовом делу „Мајн кампф”.

Отуда ће Немачка - то се може претпоставити са великом вероватноћом - искористити ту надмоћ и свој изврсни стратегијски положај према Пољској. По свему изгледа да ће то бити ускоро.

Немачка има интереса да сукоб избије прво у Средоземном мору, тиме би постигла да веже Италију уза се (јер Немачкој мора бити јасно да Италија може врло лако, и поред свих уверавања удаљити се и у последњем часу од ње), а с друге стране главни удар снага десио би се у Средоземном мору, те би тако Италија, а не Немачка, томе судару највише била изложена.

Зато би исто тако био и интерес Совјетије, јер се она нада да ће то некако од ње епицентар новог светског сукоба удаљити бар за прво време.

Судећи по разуму само томе би се противио данашњи интерес свију средоземних земаља, почевши од Италије.

Све нам више изгледа вероватно гледиште да заузеће Албаније од стране Италије треба тумачити као и политички маневар, а не као почетну фазу у даљем продирању на Балкан и Исток, разуме се, опет ослањајући се само на савет здравог разума, имајући увек у виду да се може десити да Мусолини уради и супротно, не обраћајући пажњу на тај глас.

У прилог овог мишљења говорили би то исто и гласови из Бугарске, с добро обавештене стране, како смо напред изложили, одбацујући могућност каквог било активног ангажовања Бугарске у будућем сукобу, а самим тим, недостаје практична подлога за надирање италијанско на Исток јер ово надирање претпоставља пријатељску помоћ и сарадњу бар од стране Бугарске.

Према томе, ако дође до сукоба У Средоземном мору, по нашој оцени доћи ће поглавито мешањем и утицајем сила које нису средоземне, а имају интереса да до тога дође (Немачка и Совјетија).

¹⁴ Билтен бр. 9, 19. април 1939; стр. 8-9.



Како је за нашу земљу питање овог сукоба врло важно, јер сматрамо да ће нас то, хтели не хтели, увући у сукоб, то је наш интерес да наши надлежни обратe особиту пажњу дипломатском акцијом код свију средоземних сила да се тај сукоб не деси. Разумна и активна дипломатија је у стању да то учини.

Дође ли до тог сукоба, ма на којој тачци Средоземног мора, ми својом вољом не треба да у сукоб улазимо. Али је велика и оправдана бојазан да нам друге силе, као што смо то показали у Билтену бр. 8, неће дати да останемо по страни.

Али и ту окретна и активна дипломатија, ослоњена на приправну војску, (видети програм „Народног спаса”, Билтен бр. 8), може много учинити.

Необично би, у том погледу, много значило кад би се искористило данас владајуће расположење у Бугарској, (а за то постоје практичне могућности), јер би једна спољна и војна и царинска политика ових двеју краљевина била ослонац слободног и независног Балкана, а то би свакако много учинило и за мир у овом крају света.

Има великог изгледа да би у том случају Италија и са свога становишта нашла интереса да се на ову нову осовину ослони. Али у сваком случају ни Берлин не би могао ништа против ње, већ би своје интересе са овим морао сложити.

Не смемо никако спољашње односе посматрати идеолошки, као што смо то у последњем Билтену нагласили, већ само са најреалнијег, геополитичког и војничког становишта, у садашњем тренутку, и са интереса своје земље.

ОПШТА РАЗМАТРАЊА ¹⁵

Ако прилике у свету посматрамо са извесне висине која нам обезбеђује да многе детаље не видимо, али да главне линије уочимо, онда морамо доћи до следећих запажања и закључака.

Три сите силе (Велика Британија, Северне Америчке Државе и Француска), које је свет по оделу њиховом зове демократијама и три гладне силе (Немачка, Италија и Јапан), које свет зове тоталитарним државама, покретане империјалистичким и капиталистичким мотивима иду ка новом светском сукобу.

Прве три силе би хтеле да очувају своје садашње позиције у свету, друге три силе пак хоће да своје садашње стање, које с правом или без права сматрају (у то не улазимо) недовољно повољним, поправе било на рачун оне прве три силе, било пак на рачун малих и средњих држава.

Седма сила (Совјетија) боји се тог сукоба, ако би она непосредно и свом снагом у њему требало да учествује, а жели тај сукоб, ако би он био даље од њених граница, па би њено евентуално учешће увлачило је или само техничким трупима, или пак само продајом ратног материјала. Јер док првих шест сила као првенствени мотив свога уласка у будући сукоб имају одбрану, односно заузеће територија, дотле је мотив

¹⁵ Билтен, бр. 10; 27. април, 1939; стр. 1-2.



ове седме силе чисто идеолошки: одбрана бољшевичко-марксистичког поретка код себе, а још више изазивање кроз тај међународни сукоб опште светске револуције и преко ове, уз њену помоћ, успостављање бољшевичко-комунистичког режима у свету. Отуда је њен страх да у рат не буде непосредно увучена, јер би последица тога, због политичког, економског и организационог стања у земљи, била пад совјетског режима пре него што револуција избије код осталих. А отуда и њезина жеља да тај сукоб, ипак и што пре, избије, али без њеног учешћа.

Осма сила (Кина) је потпуно пасивни елеменат у овој будућој драми, јер није себи дала минимум организационе снаге потребне њеном значају.

Али поред ових сила, држава, субјеката међународног права, постоји и девета сила, која нема државне територије, али има своју светску организацију. Та је сила јеврејство. О њеној акцији у спољнополитичким односима први и једини говорио је у нашој народној скупштини, наш тадашњи зборашки посланик, друг Лазаревић.

Јевреји су одувек имали своју национално-верску организацију. Она је увек била тајна. Али су зато биле видљиве последице те тајне верско-националне организације. Али откако их је победа индивидуалистичке мисли кроз Француску револуцију, ослободила подређеног положаја, у коме су их дотле држали заштитни системи народа у чијој су средини живели, њихов до тада постојећи, али недовољно велики утицај порастао је у тој мери да су они данас постали не само у највећој мери господари материјалних добара човечанства, већ и невероватно утицајни чинилац у чисто философским, моралним и духовним стварима. Показало се нарочито да сваки рат за ових 150 година од Француске револуције подиже њихов утицај код сила које су ратовале, пошто њихове животе и имања рат релативно најмање погађа, а затим да трговачки послови у рату и после рата баш њима највеће користи доносе. Овим мотивима, чисто материјалним, треба додати с једне стране жељу за осветом поводом антисемитских покрета који су у Немачкој нарочито добили најтежи облик, као и њихово уверење да ако дође до светске револуције и ова доведе до комунистичко-бољшевичког савеза совјетских социјалистичких република целог света, да онда кроз то долази напослетку до остварења сна Јевреја за господарењем над целим светом, пошто је само једна нација интернационална, посејана међ све народе и утицајна у свим народима, а то су баш они - Јевреји.

Ова седма сила (Совјети) и девета (јеврејство) желе светски рат не са разлога материјалних (којих код Јевреја има донекле), колико су разлога идеолошких, да би кроз тај сукоб остварили своје погледе на свет и своја веровања. При томе ове две силе - врло утицајне у свету, Совјети својом светском комунистичком мрежом, а Јевреји својом светском јеврејском организацијом - служе се у ствари, као велики инсценатори драматурзи, оним првим светским силама и њиховим страсним прохтевима који их гурају једне на друге.

Има објективних разлога да Совјети и јеврејство, који се по природи својих данашњих односа треба да налазе на страни ситих сила, тзв. демократија, све тамо чинили да до рата дође.

Тако: до рата не би могло доћи да комунистичке странке и јеврејство нису претходно - пуних двадесет година - радиле на слабљењу тих та-



козваних демократских сила подривајући у сваком погледу њихову моралну, националну, економску и војничку снагу. Да су Француска и Енглеска остале онако силним као што су биле 1918. године не би сад могло бити говора о рату, јер супротне, гладне силе, не би смеле ни помислити да ојачају.

Даље: до рата не би могло доћи да комунистичка странка, Совјети и јеврејство нису претходно гурнули Италију у наручја Немачкој, пошто су раније, одмах по закључењу примирја, изазивали и подгрејавали старо, а данас потпуно неосновано ривалство Велике Британије и Француске.

Напоследку: до рата ни сад не би могло доћи кад би комунизам и јеврејство озбиљно и истински хтели да рата нема, али они маневришу све полумерама (питање опште војне обавезе у Енглеској, саботажа индустрије народне одбране у Француској, закон о неутралности у Америци), тако да супротне силе - тоталитарне - буду намамљене на рат призором слабости и колебања супротних табора.

Трагично је при том што ће до тог страховитог сукоба доћи по жељи Совјета и јеврејства, а активном улогом Хитлера и Мусолинија који су највећи антикомунистички и антијеврејски поборници.

Ми смо одавно указивали на неминовност тако судбоносних грешака код Хитлера и Мусолинија, већ по томе што су и један и други одбацили хришћанску дисциплину с једне стране, а предали се паганском гледању на свет с друге стране. Многи су то превиђали ценећи само њихове материјалне успехе, а ми смо од првих дана кад смо о њима писали (јануар 1935) указивали на те две чињенице које их морају водити погрешним потезима и у унутрашњој, својој, и у спољној политици.

А тај парадокс да два најоштрија противника марксизма и јеврејства, својом спољном политиком дођу у положај да послуже баш бољшевизму и јеврејству у остварењу њихових идеолошких стремљења, могућ је само тамо где се не виде опомене које сама природа ствари поставља поред путева као сигнале.

ЈУГОСЛАВИЈА ПРЕМА ОВАКВОЈ СИТУАЦИЈИ

Изгледа да свет иде неминовно томе сукобу.

Однос Југославије према том сукобу мора бити на чисто изведен.

Очигледно је да њен интерес није да у тај сукоб буде уплетена, ни због империјалистичких, ни због капиталистичких, а најмање због марксистичких и јеврејских интереса.

Да ма ко у њено име слободно одлучује морао би тако закључити.

Али огромне силе дејствују на њу да се определи.

Наши суседи, Италија и Немачка, врше пресију, ако не отворено, а оно претераном љубазношћу, ако не да се привежемо, а оно да интимно сарађујемо, да се приближимо њиховој осовини.

С друге стране, западне демократије ударају у све могуће жице да нас привуку на супротну осовину.

На ову жицу бију и све наше демократске организације, а разуме се, највише агенти јудео-марксистички, „наша напредна омладина”. (О



овоме ћемо говорити у одељку о унутрашњој политици „Велики митинг...” „Леци и напади на Збор”).

И велику снагу и огромну мудрост треба да имају наши управљачи па да реше да не улазе у тај сукоб, а то може бити само невезивањем ни за коју од две супротне осовине, јер се њихова међусобна борба води углавном због нама туђих интереса.

Постоји, додуше, уз осовину Лондон-Париз један разлог - не мале важности - који би донекле говорио у њихову корист. А тај је да су то силе и да једва успевају да у својој власти задрже и оно што имају, - па да нам од њих не може претити таква опасност, као од оних других. Али зато на другој страни постоји - нашим евентуалним опредељивањем уз Лондон-Париз, са овог разлога - навлачење непосредне опасности од напада прејаким нам суседа Италије и Немачке, док нам оне друге силе непосредну и стварну помоћ могу дати тек у далеком року, да се разумно не може узети да бисмо ту помоћ могли дочекати.

Дакле, овом другом а стварном ситуацијом потврвен је онај предњи разлог, те и опет излази да наша земља свом снагом мора тежити да се не веже ни за једну осовину.

ЈЕДНА МОГУЋНОСТ

Постоји једна могућност која би учинила да се не ухватимо у то најкрвавије коло које је икад свет до сад видео и да ратна катастрофа са својим последицама нас мимоиђе. Ту могућност треба пригрлити свом снагом. Треба деловати на све стране да се сви фактори њоме прожму. Јер ако ту могућност остваримо, онда се можемо одиста надати релативној срећи у огромној несрећи која ће снаћи цивилизовану Европу. Исто тако као и Југославија и остале балканске земље немају никаквог интереса за то. Напротив, исувише је често рат беснео Балканом да не бисмо били жељни мира. Треба дакле свом снагом учврстити Балкански споразум и направити га што ефикаснијим војничким одбрамбеним савезом.

Али његова ефикасност према балканским силама није потпуна све док Бугарска стоји у оваквим односима према осталим балканским силама. Отуда је за ову једну могућност важно да и Бугарска буде тесно укључена у балкански блок. Истина је да је снага околних балканских држава према њој врло велика и да би је ова могла држати у шаху, ако би се опет поновиле грешке бугарских управљача из 1913. и 1915. године. Али је истина исто тако да само постојање такве ситуације у срцу Балкана, омогућава балкански блок и спречава ефикасност савеза.



ТРИ РЕШЕЊА БУГАРСКОГ ПРОБЛЕМА ¹⁶

Први је начин најбруталнији. Најмање треба мислити ако би се он узео. То је војничка окупација Бугарске.

Изгледа, није тајна да су многи чиниоци мислили на то. Треба да се зна да се томе Југославија одупрла. Из добро схваћених својих и словенских интереса.

Истина, Србија је томе хтела прибећи 1915. године, пред сазнањем да ће бити нападнута са три стране. Она је сматрала да треба да предупреди бугарски упад својим упадом. У томе су је срећом, (срећом по њену историјску мисију мислимо), спречили савезници који су веровали свечаним уверавањима Бугарске да она неће Србију напасти.

Други начин је улазак Бугарске у Југославију, у једну Југославију. Може се рећи да је већина народа у Бугарској за ово решење. Али то решење има својих стварних тешкоћа. Постоји заиста бугарска држава, са својом засебном династијом и монархијом. Сигурно је да има знатан број Бугара који замишљају свој улазак у Југославију као у једну заједничку државу. Али не треба се никако заваравати да има ваљда и већи број оних који, иако расположени за то, не желе да Бугарска изгуби главна обележја суверене државе. Отуда овај други начин скопчан је са таквим трзавицама и потресима да се мора одбацити кад се ради о једној тако нужној, а релативно хитној ствари.

Трећи начин је склапање реалне југословенско-бугарске уније, онако како смо то изнели у прошлом Билтену: заједничком спољном, војничком и спољно-трговинском политиком обеју земаља. Такво решење би одговарало жељи огромног дела бугарског народа с једне стране, а с друге било би извршено без икаквих потреса, уз садејство легалних представника Бугарске. Ми смо у прошлом Билтену указали, и при том остајемо, да је ово решење данас не само теоријски могуће и повољно, већ да би се конкретно дали и извести и то брзо и брже него што се мисли.

Против овог трећег решења постоје извесни приговори и ми их морамо овде изнети и проценити.

ПРИГОВОРИ

Морамо признати да приговори нису без стварне вредности.

Први је да се данашњим управљачима Бугарске тешко може веровати. Они су у два маха (1913. и 1915.) на штету словенства и саме Бугарске, безумно и вероломно напали на Србију - увек по туђинским наговори-ма. Вероватно је да би они и овај нови однос - ову реалну унију - злонамерно искористили и опет учинили какав покушај сличан оним из прошлости, а на штету словенства, Бугарске и Југославије.

Други приговор је да би то зближење Југославије и Бугарске попреко гледале остале балканске државе, па би тиме био управо растурен Балкански споразум, место да из тога изиђе ојачан Балкански савез.

¹⁶ Билтен, бр. 10; 27. април, 1939; стр. 3-5.



Трећи приговор је да такво зближавање изгледа желе сад Италија и Немачка, у циљу разбијања Балканског споразума.

Одговорићемо одмах на последња два приговора, јер они за нас управо чине само један. Ако државама Балканског споразума Југославија, као њихов члан, изложи отворено своју и њихову ситуацију, потребу везивања за себе и за Балкан тога за сада непријатељског логора у срцу Балкана и заложи се сва за то, а да јемства са своје стране да после извесних територијалних уступака које Југославија, Румунија и Грчка треба својеволјно да учине Бугарској, остале границе балканских држава остају не само међусобно поштоване, већ и међусобно браћене заједничком снагом од 7,000.000 бајонета, - онда је вероватно да би и ове морале увидети да је њихов интерес да то приме. Нарочито би то био случај, кад би се овим указало на чињеницу да је без тога, у садашњем положају тешко, скоро немогуће одупрети се мешању великих сила на Балкан, а самим тим и њиховом продирању.

Разуме се да би место дискусије о томе, требало ове силе ставити пред свршен чин, а онда им показати да тај чин не само да није по њих страшан, већ омогућује Балкану дуг период мира у време кад бура тресе осталом Европом.

Кад балканске силе схвате неминовност и корисност тог акта, а оне ће то морати да схвате, онда Балкански споразум не само да неће бити растурен, већ ће бити претворен у тесан Балкански савез.

Први приговор је истински оправдан. Противу њега говори међутим сила југословенског убеђења које - то огроман број сведока тврди - веје Бугарском. А о томе данас морају водити рачуна управљачи Бугарске, више него 1913. и 1915. године. Деси ли се да и поред свега тога управљачи Бугарске неће о томе да воде рачуна, већ опет лукавом игром иду тамо где су били, онда ће на њихову рођену штету доћи њихово дефинитивно онемогућавање у Бугарској. Неће после тога у Бугарској бити озбиљних чинилаца који би били подлога и упориште даљој њиховој владавини.

ЗАКЉУЧАК

- 1) Сукоб између две Осовине изгледа неминован.
 - 2) Тај сукоб се води због империјалистичких и капиталистичких интереса дотичних сила.
 - 3) Тај сукоб желе и утичу на његово распиривање и две идеолошке организације: Совјети и јеврејство.
 - 4) Привезивањем нашим ма за коју осовину ми улазимо у тај сукоб због туђих нам интереса (империјалистичких, капиталистичких, као и идеолошких: бољшевичко-комунистичких и јеврејских.)
 - 5) Привезивањем нашим ма за коју осовину ми улазимо у сукоб неминовно због туђих нам интереса и мотива.
- Отуда се Југославија не сме везивати ни за једну осовину.
- 6) Да се разним пресијама и позивима одупре, она мора одмах и неодложно радити на стварању балканског војничког савеза - за одбрану целине и независности свију балканских држава.



7) Да би тај балкански савез био ефикасан, треба претходно средити односе с Бугарском, неодложним стварањем реалне уније с Бугарском, у циљу тог савеза, на начин како смо то већ показали.

8) То је једини начин који би омогућио Југославији и Балкану да у будућем сукобу због туђих интереса не уђу у светски сукоб.

ХИТЛЕРОВ ГОВОР ¹⁷

Говор г. Хитлера био је средишњи догађај спољне политике прошле недеље.

Овде хоћемо да истакнемо да је он показао и доказао његово генијално познавање психологије површности не само маса, већ и такозваних горњих народних слојева.

Остајући као и увек, а и више, на свом становишту, Хитлер је говорио ударајући зврчке по носу свима редом, па ипак је успео да његови противници нађу да „свет може одахнути“, да је Хитлер „оставио отворена врата“ и сличне, одиста глупе фразе којима се стварно покрива бедно непознавање суштине ствари.

Али шта се може рећи за интелигенцију оних народа који сутра могу бити његови противници, који никад нису прочитали „Маин кампф“, које је Германима скоро заменило Јеванђеље - и у коме је Хитлер изнео отворено и своје циљеве и своје методе? Шта се може рећи за ону интелигенцију која је узевши ову књигу у руке, после неколико преврнутих листова, исту одбацила - или ако је имала воље и памети да је до краја прочита, и данас после свега што је Хитлер учинио, дубоко је убеђена да он није био у стању ову написати, већ се непрестано окреће и по његовој ближој и даљој околини тражи писца или писце те необичне књиге?

Кад би та „интелигенција“ имала мало више духа, она би у тој књизи нашла своју слику, јер је Хитлер цело своје животно дело и срачунао и извео - и у својој земљи и у иностраним односима - баш на површности, на лењости духа и на кукавичлуку тих „интелигенција“ свога и осталих народа.

За пример тога наводимо следећи случај који се одиграо у једном нашем месту. Тамо су, пред опасношћу евентуалног рата, сви водећи људи направили један одбор у споразуму са управним властима, а у циљу руковођења свим пословима тога места у случају мобилизације или рата (помоћ војним обвезницима, морална и национална одбрана). Тај одбор је радио предано и одушевљено. Али одмах после говора Хитлеровог кад се одбор састао, један од водећих рећи ће: „Ето ти сад!... Цео наш рад је био узалуд. Видите и сами из говора Хитлеровог да од рата нема ни помена.“

Ко хоће и уме да види тај ће увидети истину да је Хитлер својим говором остао потпуно на својим позицијама и при свима својим методама. А то опет не даје право на закључак да до рата неће доћи. Напротив они који супротно закључе - далеко су ближи истини.

¹⁷ Билтен, бр. 11; 3. мај, 1939; стр. 1-2.



Хитлер је искористио прилику да откаже поморски споразум с Енглеском. То практично заиста много не значи, с обзиром на огромну надмоћ енглеске флоте и на до сад не искоришћену маржу, на коју баш по овом уговору Немачка има право. Али он је овом приликом отказао уговор о ненападању с Пољском који је био закључен на 10 година и чије отказивање нема нимало платонски карактер. Да је Хитлер отказао само споразум с Пољском, онда би то деловало као гром. Зато Хитлер отказује и споразум с Енглеском и то отказивање, пошто нема знатан практични значај, само собом - практично ипак служи Хитлеру да маскира значај отказа уговора о ненападању с Пољском, тако да свет, који се углавном само површно интересује и најсудбоноснијим стварима, пошто види да отказивање поморског споразума с Енглеском нема нарочит практични значај, буде готов да таквим и овај други прогласи, а нарочито кад Хитлер после тога дода да он, разуме се, овим не прекида могућност накнадног споразумевања с Пољском.

Потраживање колонија са стране Хитлера има исто тако само значај маскирања његових правих намера. То не значи да он не жели колоније, нити значи да их не би сутра узео. То значи само ово: Хитлеру колоније због његових расистичких погледа долазе тек после његових национално-расних и територијалних тежњи у Европи. Тако је он написао у „Маин кампф” где је поставио основне линије своје национал-социјалистичке политике. А практично: дотле док не оствари све ове тежње у Европи, Хитлер неће ни моћи да поврати колоније, пошто повраћај ових захтева флоту коју ни он ни Италија данас немају, нити могу имати у поређењу са супротним силама.

Да је тако може се видети и из оног говора Хитлеровог који је држао 30. јануара т.г. пред саму окупацију Чешке. Тада је говорио искључиво о повратку колонија Немачкој, а разуме се, ни речи о непосредно предстојећој окупацији Чешке, тако да су сви који резонују површно и без осврта на целу политику Хитлерову могли имати илузију да се заиста ради само о колонијама, а да опет због њих нити хоће, нити може ратовати. А свега четрдесет пет дана после тог говора, после мале предигре са Словачком, дошла је окупација Чешке.

НЕМАЧКА И ПОЉСКА ¹⁸

Ми смо још у септембру писали да ће Немачка узети Чешку и да Мусолини нема право кад у свом чланку у „Popolo d' Italia”, од 15. септембра т.г. бранећи расно-националистичку тезу Немачке о судетским Немцима, каже да би „г. Хитлер учтиво одбио кад би му неко понудио три и по милиона Чеха”, колико су Чеси имали Немаца.

А у јануару смо тврдили да ће на пролеће на истоку Европе доћи до немачке акције.

После заузећа Чешке било нам је јасно да је то само ликвидација једног стратегијског клина што се завукао у утробу великог Рајха, пре но што се Рајх крене на нове и опасне путеве, али исто тако преко војничког поседања Словачке, добијања zgodних обухватних положаја којима

¹⁸ Билтен, бр. 11; 3. мај, 1939; стр. 2-3.



се продужује обухватни значај Шлезиије још на југоисток према Пољској, која на тај начин - у случају каквог војничког сукоба са Немачком - долази у тежак положај, јер њен коридор, излази на море, налази се укљештен између Источне и Западне Пруске, док њени остали индустријски и национално најважнији крајеви бивају обухваћени Источном Пруском, Западном Пруском, Шлезиијом и Словачком.

То нас је - у вези са основним ставом национал-социјалистичке политике - сасвим логично водило закључку који смо више пута истакли, да ће после Чехословачке и Мемела, доћи на ред Данциг и коридор.

Искључено би било, међутим, тумачење да су Данциг и аутострада преко коридора искључиви захтеви Немачке према Пољској. Они су стварно само они захтеви које национал-социјалистичка пропаганда може најлакше да брани пред најширим народним масама. Јер одиста, средњи човек коме се она обраћа, када прими тезу о немачком граду Данцигу, мора извести закључак о сасвим природном праву Немачке да тај град учини својим, као и о аутостради којом би Немци могли не-сметано да прелазе из једног дела земље у други - Источну Пруску, коју „неправедно одваја од немачке земље” пољски коридор. У ствари, Немачка тражи за свој народ територије на истоку Европе, јер се тамо налазе територије простране, а слабо насељене, слабије од Немачке. А Пруска и Саксонска показују и данас именима својих места, па чак и својих становника да туђ народ, сродан по језику и пореклу оном у Пољској и Русији, могу „храбри и племенити немачки освајачи” направити за релативно кратко време добрим Немцима.

Данциг и аутострада су у ствари - како су то Пољаци сасвим исправно схватили - питања којима Немачка отпочиње свој завојевачки пут, исто онако као што је питање судетских Немаца то било према Чехословачкој.

Отуда је Пољска заузела потпуно негативан став према овим питањима. Први пут је неко према Хитлеру заузео усправан и оштро одбијајући став, на отворен начин, па чак и с висине.

Не изгледа нам за сад вероватна могућност попуштања било са стране Пољске, било Немачке. И с једне и с друге стране становишта су довољно проучена и прорачуната. С тих гледишта се не попушта. Отуда је много вероватније да ће са ових садашњих позиција да се иде у оружани сукоб.

Војнички положај Пољске није лак. Напред смо истакли обухватни значај Немачке појачан Словачком. Према Немачкој Пољска има скоро две хиљаде километара границе, од које око 700 километара долази фронтално, по 1/3 - по приближно 700 километара - на два обухватна крила Немачке. При том, Пољска има пред собом једну далеко многобројнију војску од оне коју она може да противустави, а првокласну по људском и војничком моралу.

Гаранције које су јој пружиле Енглеска и Француска имају за њу посредни, а не непосредни војнички значај. Енглеска флота тешко да ће моћи да обезбеди чак и слободу пловидбе на оној мало широкој пољској обали (свега око 70 километара западно од Данцига), јер је прилаз у Балтичко море врло погодан Немачкој флоти због Килског канала, а тиме и zgodни услови - благодарећи развијеној балтичкој обали - да се у том простору има пресудан утицај. То је уосталом био случај и у



светском рату и Русија је практично у Балтичком мору била блокирана, те се је зато морала снабдевати - под врло тешким климатским приликама - преко Архангелска, на ушћу Двине у Бело море. Непосредно ни Енглеска ни Француска не могу помоћи Пољској нити слањем трупа, нити пак материјала.

Посредно би могле помоћи - војничким нападом на Немачку. Али тај напад је Сигфридова линија учинила скоро немогућим, а свакако неефикасним, јер се практично та линија може савладати само са таквим огромним губицима у људству, на које ни Енглеска ни Француска нису готове. Сама, пак, објава рата Немачкој с њихове стране везала би релативно мале сувозне трупе немачке на Сигфридовој линији, док би главни и огромни део трупа остао слободан за напад на Пољску.

ДВЕ СТРАТЕГИЈЕ ¹⁹

Сукоб пољско-немачки био би почетак светског рата, јер би због својих гаранција Енглеска и Француска одмах ушле. При испитивању тог евентуалног сукоба имамо пред собом одмах да утврдимо да ће од првог тренутка сукоба бити у сукобу две концепције модерног рата, две стратегије.

Једна је стратегија Немачке. Она је заснована на чињеници да је она релативно сиромашна земља, лишена многих сировина, на којима је иначе заснован цео њен привредни и демографски склоп. Према томе, она мора да сировине потребне за рат припреми за време мира, због чињенице да њена флота не може господарити. Али, ма како их марљиво припремала, никад их неће моћи да припреми у толикој мери да их има довољно. Отуда Немачка мора тежити да рат сврши брзо, да се он не претвори у други рат. Да би у томе успела, Немачка је све припремила за остварење те своје тежње.

Та стратегија Немачке није нова. И царска Немачка је имала исту стратегију. И припремала је средства за такву стратегију. Њена спрема 1914. г. у односу на Француску и Русију била је заиста тако срачунара да туче прво једну, а после другу. И Немачка би у томе и успела да се нису десиле две чињенице које нису биле предвиђене, а због којих та стратегија није успела. Једна је лудо бацање руских армија у Источну Пруску, које је приморало Немце да одвоје извесне снаге са западног бојишта и да тако унеколико ослабе своју нападну снагу, а друга - погрешке почињене на левом крилу немачких армија, погрешке које су омогућиле интелигентној француској Врховној команди да на Марни извојује повлачење Немаца.

Али ма како била велика средства којима је располагала царска Немачка, стање технике није тада давало таква средства Немцима да могу успешно остварити своју стратегију. Истина, аероплани су постојали, али аероплан првих дана рата није био ни употребљен. У току 1914. г. употребљен је на фронту Дрине, према српској војсци, један аероплан, па је ватром пушчаном оборен. Аероплани се на српском фронту појављују тек у лето 1915. године у знатној мери, као озбиљније средство

¹⁹ Билтен, бр. 11; 3. мај, 1939; стр. 2-3.



за извиђање. У целој четворогодишњој страховитој борби на западном фронту аероплани су скоро искључиво употребљавани за извиђање и тек у другој половини рата аероплан је изузетно употребљен као слабо средство за бомбардовање блиске позадине непријатеља.

Данас су аероплани по својој брзини, по висини и лакоћи са којом узлећу и са носивости постали тако моћно средство за озбиљно рушење и врло удаљених непријатељских објеката, тако да је ономе ко их има, а нарочито ономе ко успе да има надмоћност у ваздуху и да дезорганизује не само блиску, већ и дубоку позадину непријатељеву и да на тај начин смањи знатно вредност његове војске, па самим тим и да је лакше победи.

Али данас су аероплани постали врло моћно средство и за саму непосредну борбу противу непријатеља на фронту. Искуства из грађанског рата у Шпанији показала су да су авиони у стању да тако нападну пешадију и артилерију непријатељску и да их држе у шаху, па да их чак и потпуно за борбу онеспособе.

Заснивајући на овим особинама савремене авијације Немачка је припремила авијацију која по броју и квалитету далеко премашује снагу Енглеске и Француске. То је одиста било тако у септембру 1938. г. кад је Немачка имала у првој и другој линији укупно око 5.000 авиона, према 50 одговарајућег квалитета колико је имала Француска и неколико стотина, колико их је имала Енглеска. Од тог времена Немачка је своју продукцију попела на 1.200 авиона месечно, према 600 колико данас производе Енглеска и 60 колико је у марту произвела Француска, тако да се поуздано може рећи да је данас стање немачке авијације од преко 10.000 првокласних авиона, према највише 3.000 таквих авиона колико имају Француска и Енглеска заједно.

Дакле, у погледу самог авијатичког материјала очигледна је надмоћ Немачке и на томе се данас заснива и њена политика и све њене наде да ће муњевитом брзином и масовном употребом авијације не само дезорганизовати позадину својих непријатеља - чиме ће већ 50 одсто шанса за победу имати на својој страни - већ ће њиховом употребом у првој линији према трупам непријатељским у покрету у знатној мери да помогне својим нападним трупам да победу извојују.

Али ми смо видели да се у рату дешавају непредвиђене чињенице - често изузетно ситне и на први поглед мало значајне - па те непредвиђене и незнатне чињенице измене потпуно ток догађаја.

Отуда је сасвим могуће и поред овако добро прорачунатих материјалних услова и одлично спремљених - да стратегија кратког рата и овога пута не успе. У том случају, аутоматски, долази до израза стратегија дугог рата.

Та стратегија је и у овоме, као и у прошлом рату, стратегија ситих сила - Енглеске и Француске. Нису ову стратегију они слободно изабрали, нити би и један генералштаб на свету, без големе невоље, прибегао њој, пошто је она најскупља, а исто тако изложена разним непредвиђеним изненађењима. Ту је стратегију Енглеској и Француској наметнула сама природа ствари, тј. њихова неспремност за рат. И кад неко у почетку рата нема изгледа да може да извојује одлучну победу, њему ништа друго не преостаје него да избегне одсудну битку док се довољно не спреми да је може добити.



У прошлом светском рату Енглеска и Француска су исто тако мало биле спремне за брзу победу над Немачком, као што би биле и сутра. Отуда им није остало ништа друго него да се у току рата спремају за одсутну битку. Та невоља је остварила њихову прескупост - и за њих и за њихове савезнике - стратегију дугог и исцрпљујућег рата.

Али историја тог светског рата показала је да је Немачка била чак и 1918. толико јака да је њена победа била војнички могућа и да је само критично стање на западном фронту омогућило успостављање једне команде - Фошове. А то значи да код стратегије дугог рата, сила која би у првом моменту била довољно спремна да рачуна не могућност брзе победе, може и у току дужег рата, па чак и дугог, ову да извојује.

Према томе не значи да ако стратегија кратког рата не успе, па се пређе на дуги рат да самим тим они који су рачунали на кратак рат не могу и у дугом рату да победе.

Међутим, популарно искуство из прошлог светског рата уверено је у супротно, јер су Енглеска и Француска у прошлом рату победиле, па се отуда уопштава да ако Немачка и сад муњевито не победи, да ће онда аутоматски победити њене противнице.

Отуда се и могу правити погрешни закључци који могу довести до судбоносних погрешака.

СОВЈЕТИ И БУДУЋИ СУКОБ ²⁰

Ми смо већ у Билтену бр. 9 истакли природу Совјетије и отуда морамо овде унети неке важне чињенице.

Та наша руска земља, којом влада једна марксистичка клика, чија организована странка броји само стотинити део целокупног становништва (а ваља знати да су ту урачунате и жене и омладинци и омладинке, дакле не само пунолетни мушкарци комунисти) одликује се следећим:

Ниједан њен високи функционер не носи своје право име, већ сваки носи неки псеудоним (лажно име).

Чувени Стаљин је псеудоним, а право је име Јосиф Џугашвили.

Чувени Троцки се звао Леон Бронштајн.

Чувени Лењин се звао Владимир Иљич Уљанов.

Чувени Литвинов се зове Валак-Мајер Финкелштајн.

Та чињеница да људи носе лажна имена, а не своја права, није случајна и показује извесно душевно расположење склоно лажи, обмани, мистификацији.

Отуда се са оценом политике те земље мора бити изванредно обазрив те се не може судити о њој само по изјавама њених представника.

Ради правилне оцене те политике износимо из Билтена бр. 9 кратко ове податке:

„Совјетски савез није способан за масовни рат ради потпуног хаоса у индустрији и саобраћају. Поред тога огромно незадовољство народа, које узима све више претеће размере плаши режим да у случају мобилизације дође до националистичке револуције.

²⁰ Билтен, бр. 11; 3. мај, 1939; стр. 5-6.



Суровим „чишћењем” ликвидиран је скоро сасвим командни састав црвене војске, нарочито виши.

Совјетски савез не сме да на територије капиталистичких земаља пошаље своје војнике, јер би се ови брзо уверили о лажи о „совјетском рају” увидевши сву мизерију свога живота у бољшевичкој Русији.

Али што је најважније и што се никако не сме сметати с ума то је чињеница да Совјетски савез није Русија ни по имену, ни по духу, ни по циљевима. Његова мисао водила је изазивање светске револуције, која је могућа само ако дође до светског сукоба у коме Совјетски савез неће учествовати.

Зато је неопходно према њему задржати исти однос који је блаженопочивши краљ Александар имао: не признавати га, а сутра када Русија буде своја, руска и наша словенска, биће то наш највећи морални капитал.”

Овај извод чинимо због оних који Билтен бр. 9 нису имали, а и због оних који су те чињенице заборавили, јер вешта комунистичка пропаганда сад окићена тробојкама народним, искоришћује словенска народна осећања уз народну лаковерност у снагу те одиста огромне земље, коју су двадесет година бољшевичког експеримента учинили немогућном да сме ући у озбиљан светски сукоб.

Утолико пре што је њен интерес да до рата светског дође, али без њеног учешћа, како би могла током тога рат да изазове светску револуцију.

Отуда се мора подвући став Совјета у досадашњим преговорима, који више нуде што Лондон тражи и на тај оригинални начин затежу преговоре.

Карактеристично је у вези Хитлеровог говора да су се совјетске радиостанице уздржавале од ма каквог сопственог, совјетског коментара, већ су се само задржале на преносу коментара разних земаља.

Исто тако је карактеристично да Хитлер у свом говору није ништа рекао о Совјетима.

ЈЕДНА НЕПРОВЕРЕНА ЧУДНА ПРЕТПОСТАВКА ²¹

Од једног Руса, који је добро виђен у немачким круговима сазнали смо одиста чудновату претпоставку.

- Нема рата за две године, рекао нам је он, јер је, као што знате, Хитлер у свом „Мајн Кампфу”, критикујући предратну немачку политику замерао јој што је тако водила ствари да је 1914. године имала против себе уједињене Русију и Енглеску, по њему два природна непријатеља. Зато је Хитлер од свог доласка на власт непрестано покушавао да се приближи Енглеској и да је тако направи својом савезницом или бар неутралном, док он остварује своје циљеве на Истоку. Последње одлуке Велике Британије показале су му да у том погледу није имао успеха и да ће на тај начин, дође ли до сукоба имати против себе, исто као 1914. године, и Велику Британију и Совјете.

²¹ Билтен, бр. 11; 3. мај, 1939; стр. 7.



Зато, не могући да себи приближи Велику Британију, Хитлер хоће да се окрене Русији. Али Русије нема. Постоји руска земља, али њом владају јудео-бољшевици. С њима Хитлер не може. Отуда ће се он бацити сад путем изазивања националне револуције. Зато му је потребно две године. Зато за то време не може ратовати.

Ми по дужности доносимо ову верзију, али сами, за сад, у њу нимало не верујемо, нити икаквог стварног знака видимо данас за њену могућност.

Хитлер је истина онако у „Мајн кампфу” критиковао предратну немачку политику и истицао потребу Немачке да иде или са Русијом, против Енглеске, или са Енглеском против Русије. Али, да ли ће ићи на једну или другу страну Немачка се, по Хитлеру, не може слободно опредељивати већ само по природи својих национално политичких циљева. Ако Немачка жели да остане трговачко-индустријска земља, капиталистичка, онда су јој потребне колоније, велика флота. То води сукобу са Енглеском и савезу са Русијом. Ако Немачка, пак, на прво место истакне расну политику, одржавање у најповољнијим расно-биолошким условима германске расе, онда су јој потребне простране и плодне територије у непосредној вези са њеном данашњом територијом, а те земље јој може дати европски исток, онда ће је то водити неминовном сукобу са оним ко држи руску земљу, а савезу са Енглеском. Хитлер се определио за ову другу политику и то не случајно, већ дубоко образложено. Данас му није могуће да ту политику, која је природна последица његовог гледања на свет, у тако основним стварима промени.

Али и да претпоставимо да би то неким чудом могао. Ако успе да обори Совјете (што, разуме се, није нимало тешко), па се одрекне сваке територијалне аспирације на Истоку, онда би могао имати Русију за пријатеља. Али за две године, или за пет година, ни Немачка, ни Русија заједно не би могле успешно ратовати због колонија које би тада Немачкој постале једини територијални циљ, на који би и национална Русија могла дати своју сагласност.

НАШ ОДНОС ²²

У вези са овим напред изложеним треба ценити и вест о којој смо у прошлом Билтену донели о путу Њ. Кр. Височанства Кнеза Павла у Рим, у посету Краљу Италије и Албаније и цару Етиопије.

Наш министар спољних послова изгледа да је отворено изнео наш став у Риму и Берлину, а тај став је сав у жељи за мирним и добрим суседским односима и са њима, као и са осталим. Изгледа, за сад, да се то и на једном и на другом месту прихватило и да од нас није тражено ништа што не би овој нашој жељи одговарало.

Оно што смо изнели у последњем билтену као императивни захтев наше спољне политике, мора остати њена руководна мисао.

1.) Нема идеолошког опредељивања у спољној политици, а нарочито данас, већ само по реалним интересима наше земље и Балкана.

²² Билтен бр. 11; 3. мај, стр. 9.



2.) Наша земља мора тежити сређивању својих односа са Бугарском у циљу склапања реалне уније са њом, а све зато да би Бугарска престала бити стални непријатељски логор у срцу Балкана.

3.) Али ово мора бити рађено да претвори садашњи Балкански споразум без Бугара, у Балкански савез с Бугарском.

УДРУЖЕНА ОПОЗИЦИЈА И МИ ²³

Има људи у Удруженој опозицији за које имамо поштовање и симпатије, ма да се иначе у политици нисмо никад могли сложити.

Међу овима је и г. М. Г.²⁴

Али пре неки дан г. М. Г. је ипак учинио нешто што не можемо тако олако пропустити.

Поводом нашег последњег Билтена, он је једном нашем другу рекао: „Е, ово је скандал! За ово писање би Хитлер платио милионе.”

Ми се са г. Г. нисмо у многим важним стварима сложили до сад. И изгледа да нисмо погрешили. Али смо очекивали од њега да према нама не употребљава одвратне и блутаве инсинуације, јер нас врло добро познаје и зна да ништа у животу не би учинили што није последица нашег дубоког уверења.

Али, кад је већ сматрао да сме тако што рећи, онда смо свакако ослобођени обавезе, па можемо и ми нешто рећи.

Наше гледиште на спољну политику наше земље је довољно познато. А не потиче из каквих идеолошких разлога, већ само из познавања стварних услова у којима се наша земља налази. При том нас се одиста не тиче да ли ће се то наше гледиште допадати туђим народима или не. А спољна политика УО у којој је и г. Г. игра тако истакнуту улогу је добро позната. Она потиче из идеолошких разлога: демократија о демократијама.

Сад нека нам одговори г. Г.

Да ли су зимус, пред изборе, ипак, и поред оваквог уверења, ишла извесна господа из УО у два овдашња посланства и уверавали их да ако дођу на власт неће променити спољну политику др Милана Стојадиновића?

И нека нас увери да и ту постоји начелност и доследност.

И да они имају то право, а ми немамо право да поштено образложимо наше изнесено гледиште на данашње спољне догађаје - искључиво с обзиром на интересе наше земље - а не на допадање и недопадање ма кога страног посланства у Београду.

²³ Билтен, бр. 11; 3. мај, 1939; стр. 16-17.

²⁴ Милан Гавриловић, вођа Земљорадничке странке (пр. прир.).



СПОЉНИ ПРЕГЛЕД²⁵

ВЕЛИКА ИГРА

По свему судећи све велике европске државе, како оне задовољне или сите (Енглеска и Француска), тако и оне незадовољне или гладне (Немачка и Италија) свесне су да је овога пута оружани сукоб ту, скоро неизбежан.

И за тај сукоб се све и свуда спрема.

Али ипак он не избија, јер се сад води тешка, опасна и велика игра у којој је циљ следећи:

Не примити на себе одговорност за будуће крвопролиће.

Не ући у рат први.

Наћи туђу земљу која ће бити поприште будућег рата.

И сва та три циља су оправдана:

а) Сваки и пред својим и пред туђим народима жели да не буде крив.

То за први моменат и није толико важно колико за доцнија времена у рату и за његов крај. Јер у рат се улази у експлозији страсти, али уколико рат више траје и прво расположење почиње да слаби, утолико је важније не бити крив за рат. Нарочито је то важно за крај рата, у тренутцима закључења мира јер држање уговарача и победника је друкчије ако је опште уверење да је побеђени кривац за рат.

Значај овог питања био је особито важан у последњем, светском рату.

б) Сваки би хтео да у рат уђе тек за другима, а не пре других.

То се нарочито види на страни енглеско-француског блока, а сигурно је да би и Италија више желела да ако до рата дође у исти уђе за Немачком.

Ова жеља је природна, јер накнадни улазак даје оваквој страни која тако улази не само сигурно повољно решено питање одговорности за рат, већ и нарочито повољан однос према својим савезницима, који јој морају бити благодарни што је за њих у рат ступила.

А нарочито је разумљива ова жеља са војничке тачке гледишта, јер се силе устежу уверене да им је лакше тући се са свежим и неокрвљеним трупима, него са оним већ нагорелим ратом и код којих, поред свег искуства које даје прошла битка, нема више оне прве дисциплине, ни оног првог одушевљења, а самим тим ни оне ударне снаге.

в) Сваки би хтео да рат по могућству води на туђој територији.

А ову жељу сасвим јасну и разумљиву не сматрамо потребним да објашњавамо.

РАТНИ ЦИЉЕВИ

Најјаснији су циљеви енглеско-француски. Ове две земље су задовољне садашњим положајем у свету и желе да се то стање одржи. Оне имају и у Европи своје земље у којима релативно невелико насеље држи богате крајеве, а нарочито су велики њихови колонијални поседи на

²⁵ Билтен, бр. 12; 12. мај, 1939; стр. 1-9.



осталим континентима. Ти поседи - колоније, доминије, протекторати и мандати - представљају само собом далеко веће просторе од европских земаља.

То су заиста тако велики простори да се с правом може говорити о Британском царству и Француском колонијалном царству.

Ти простори и народи настањени на њима представљају оно што је Хитлер доцније узео као основицу своје национал-социјалистичке политике, животни простор за Велику Британију, односно Француску.

Тако Велика Британија има укупно колонија, доминија, мандата и протектората, без свог европског поседа, око 42,000.000 квадратних клм. са око 500,000.000 становника, тј. нешто више од једне трећине укупне земаљске површине са једном четвртином целокупног човечанства.

Док Француска има укупно колонија, протектората и мандата, без свог европског поседа, око 13,000.000 кв.ккм., са око 65,000.000 становника или око 1/10 целокупне површине земаљске кугле, односно 1/30 целокупног човечанства.

Ратни циљ Немачке је исто тако прилично јасан, благодарећи нарочито Хитлеровом делу „Моја борба” написаној 1926. године, у којој је он поставио циљеве национал-социјалистичке политике и досадашњој његовој владавини и њеним резултатима у Немачкој.

Он налази да је германској раси, као „најсавршенијем изразу аријевске расе”, потребан животни простор, тј. довољно територија за њену биолошко-економску подлогу и за њену војничку одбрану (пошто је и сам простор огроман фактор у војничкој одбрани народа) и то не за данашњи број „Германа”, већ за онај од идућих триста година. Он је одредио и крај који ће припадати Немцима: то је Исток, тј. Чехословачка, Пољска, Угарска, Румунија, Украјина, Балтичке државе, а свакако да при том не сматрао и Балкан непотребним.

Он сматра да је рат неизбежна, нормална, повремена појава међу људима, којим расе и народи доказују, као на суду Божијем, да ли су дате им таленте закопали и држали као мртве капитале, или пак развили, јачали и снажили. Признаје да је рат иначе страшна ствар, али налази „крв и сузе проливане ту дају доцнијим покољењима богате жетве”.

Германи треба прво да ту територију обезбеде себи у Европи, па тек потом треба и могу да траже за себе колоније. При том не треба сматрати да би Германи сад одбили колоније, ако би их некако могли добити, већ треба узети да због колонија Германи сад неће ратовати, не само због овог реда који је Хитлер у циљевима своје политике поставио, већ и нарочито зато што за колоније, као непосредни циљ, треба имати далеко моћнију флоту него што је Немачка у стању данас - и за идућих десет година - да има.

Најмање су јасни - узевши у обзир стварне могућности - циљеви Италије. Јасно је да је мистика Римског царства обузела данас преко Мусолинија знатан део италијанске омладине. Јасно је да се при том мисли на све прибрежне земље око Средоземног мора. Исто је тако јасно да на ово Италија начелно има пристанак и потпору Немачке, своје савезнице. Али је много мање јасно како се ти циљеви, с обзиром на данашње стање, могу разумно поставити, с обзиром да Италији и Немачкој заједно, иако одиста врло спремним у погледу авијације и моторизованих сувоземних трупа, недостаје довољна поморска снага за постизање



таквих циљева према снази Велике Британије и Француске. С друге стране, као што смо већ толико пута истакли, у таквом рату Италија би први пут за три хиљаде година своје историје била блокирана и одсечена од свију поморских путева, изузев, под извесним условима, од путева у Јадранском мору, те тиме изложена крајњој немаштини, а исто тако сва снага друге стране - поморска и ваздухопловна - срушила би се на њену незаштићену обалу и њена насеља, тако блиска базама противничким.

Зато смо - иако смо први у нашој јавности изнели да између Немачке и Италије постоји начелни споразум о подели сфера, по коме Немачка има одрешене руке у Средњој и Источној Европи, а Италија у базену Средоземног мора - непрестано, па и данас, после начелно закљученог војног савеза, истицали да схватамо јасно немачке циљеве и сву њихову озбиљност, а схватамо и користи које Немачка има од Италије као савезнице, јер ће ова на себе привући највећу енглеско-француску снагу, док она на истоку европском остварује своје задатке, али не схватамо под данашњим условима, озбиљност оваквих италијанских ратних циљева и њени садашњих стварних интереса у оваквој комбинацији. Јер, у идућем сукобу, Германија може постићи своје циљеве а да Велика Британија и Француска не буду тучене. Али Италија своје не може постићи ако Велика Британија и Француска не буду тучене, а то је одишта врло тешко претпостављати, јер је Француска заштићена морем, Алпима и Мажиновљевог линијом, а у Великој Британији се рат под садашњим условима неће ни водити.

И зато што овакви италијански ратни циљеви немају за собом данас сву озбиљност стварности, већ је напротив та стварност против њих и што не изгледа вероватно да би Италија могла да их постигне, већ напротив, тешко да не би одмах у почетку рата изгубила све своје прекоморске поседе, који износе биланс 2,657.000 кв. километара, близу 16,000.000 становника, зато смо тврдили и тврдимо да ће увлачење Италије у рат повући за режим претешке политичке последице. Већ данас знамо да отворена Италија нема нимало одушевљења за овакву политику под садашњим условима, док ће сутра, кад ратне невоље буду дошле, те тешкоће бити такве да се са сигурношћу може узети да ће у том рату, политички најнепостојанији режим бити данашњи режим фашистичке Италије. И то не због његовог досадашњег рада већ због овакве спољне политике која ће Италију и њен народ, као и све досадашње плодове скоро двадесетогодишњих напора изложити таквих ударама и таквој опасности без вероватноће добитка одговарајуће противвредности.

РАТНИ ЦИЉЕВИ СОВЈЕТА

Ми смо то већ изложили у Билтену бр. 11 да Совјети немају територијалних циљева. Чак да буду и сами од Немачке територијално угрожени њихови интереси нису у првом реду територијални, и зато ни губитак дела сопствене територије, ма то била и Украјина, Совјетија не би примила онако као што би то примиле друге државе.



Треба се само сетити Брест-литовског мира. Кад су Централне силе поставиле своје захтеве по којима је Совјетија изгубила целу Украјину до Одесе и све балтичке земље са Пољском, онда се у Савету народних комесара десила драматична сцена. Сви комесари су изјавили да се такви услови имају одбити. Троцки је држао један ватрени говор, тресао својом косом и тражио да се рат одмах продужи. Само је Лењин био хладан и миран и онда је тако и рекао: „Дакле, ми прихватамо услове Немачке”, и на запрепашћење својих сарадника дао следеће објашњење: „Па да! За нас нису важне територије, за нас је важна наша мисао: стварање совјетско-социјалистичког друштва. Територија која нам остаје тако је велика да је довољна да такво друштво и остваримо. Одатле ћемо зрачити и борити се да у осталом свету створимо услове за светску социјалистичку републику. А кад у томе успемо, онда нам је свеједно што се данас од нас одваја Украјина”. И сви су без речи примили ово објашњење, јер је са њиховог гледишта, Лењин био у праву. Совјетија није своју природу ни данас променила. Она је остала совјетска социјалистичка држава са истом суштином, истим циљевима и истим методама. Ово што је Лењин рекао својим запањеним сарадницима са гледишта совјетске социјалистичке републике остаје и данас истина. Отуда је тачно и оно што смо напред навели, да Совјети не само да данас немају територијалне ратне циљеве у нападној рату, већ чак немају оваквог интереса ни у територијалној одбрани, каквог имају остале државе у свету.

Совјетија пре свега није једна нација организована на једној територији као остале земље, већ једна интернационална мисао организована на једној територији, али која би исто тако могла бити организована и на свакој другој, а не на овој на којој је сада организована.

Отуда су и њени циљеви мисаони, идеолошки - и то идеолошки само у погледу остварења комунистичког друштва и ништа више.

А отуда опет мора бити јасно да су Совјетији обе стране потпуно једнаке у погледу њихових ратних циљева. Кад Совјетија сама нема територијалних циљева, кад је чак и у погледу сопствене територије мање осетљива од осталих држава, онда је јасно да су њој територијални циљеви како енглеско-француски, тако и немачко-италијански потпуно равнодушни.

Њој је главно остварити комунистичко друштво. И то јој је једини ратни циљ.

То излази, као што смо напред изнели из суштине совјетске организације.

То излази из свију списа и говора свију њених идеолога.

То нарочито - с обзиром на данашње конкретне политичке прилике - излази из чувеног говора генералног секретара Коминтерне, нашег Балканца Димитрова, на конгресу Коминтерне у Москви, августа 1936. године. Он је ту изрично определио методе како ће доћи до стварања комунистичког друштва у целом свету.

Он је тада рекао углавном ово:

Наш је циљ стварање светског комунистичког друштва. Ми то не можемо без рата. Не можемо имати никаквих илузија, ма како ослабили организми капиталистичких друштава, без рата се њихов политички организам не може срушити. Као што ни Русија без рата не би никад



доживела комунистичку револуцију. Да би у том успели морамо претходно организме буржујских европских држава изнурити. У том циљу наши другови морају, сваки у својој земљи, са демократским елементима буржоаских странака погодним за рад, противно досадашњој тактици, стварати народне левичарске фронтове, с циљем да се путем политичке парламентарне борбе победе десничарске и фашистичке странке. Али ако комунистичка странка и сарађује у народним фронтовима, неће улазити ни у какву владу са буржоаским странкама својим савезницима, већ ће влади произишлој из народног фронта правити већину, али тако да та влада зависи од наше помоћи и да она дезорганизује државни апарат, те народну привреду. Али то још неће бити довољно за револуцију. Револуција ће доћи тек кроз рат. Отуда нам је рат потребан и ми морамо радити да се он изазове. При том се морамо трудити да у сукоб не учествују Совјети. Они морају остати по страни све док рат не припреми довољно терен за револуцију. Тада ће и Совјети ући, али не да освајају земље, већ да учине да се револуција распламти и да учини да оствари наш крајњи циљ: обарање капиталистичког и стварање социјалистичког поретка у свету.

Кад је септембра 1936. године овај говор објављен, многи левичари су тврдили да је то обичан фашистички фалсификат.

Али ако је то фалсификат, откуда тачно по овом плану стварање Народног фронта у Француској, Шпанији, па донекле и код нас? Отуда су комунисти, противно дотадашњем свом држању, постали највернији и најборбенији савезници својих дојучерашњих противника, буржоаских странака? Отуда тачно по овом говору држање комунистичке странке у Француској, која је само чинила већину разним владама Народног фронта, а све са резултатом дезорганизације Француске политичке, економске и друштвене? Ако је овај говор фалсификат, како све по овом говору - и држање комунистичких странака у свету и спољна политика Совјета с једне стране очигледна жеља да рат букне, а с друге исто таква жеља да у томе рату не учествују?

СОВЈЕТИ И ЧЕХОСЛОВАЧКА

Зато што смо то знали ми смо унапред написали, кад се код нас нико није усудио да тако мисли и пише, у многим чланцима поводом чехословачке трагедије, да Чехословачку неће моћи одбранили не само Енглеска и Француска, већ ни тако моћна и много хваљена Совјетија. Ова последња с разлога што у рат не мисли улазити док се светски пожар довољно не разгори и не припреми терен за светску револуцију. Јер ако би она од почетка ушла у тај сукоб, стање је код ње такво да би револуција, антисовјетска и антисоцијалистичка, прво код ње избила, те би тиме и њен циљ био промашен.

При том овде ваља истаћи да Совјети не само да нису покушали да у шаху држе Немачку, већ нису то учинили ни према свом суседу, Пољској, која је у то време и сама својим ултимативним захтевима напала Чехословачку. Совјети су истина упутили претећу ноту Пољској да ће свој међународни уговор о ненападању сматрати отказаним ако Пољска не промени свој став према Чехословачкој. Али Пољска не само да



је истрајала у свом нападачком држању, већ је на протесну ноту одговорила с висине да су њене ствари како ће се у питањима искључиво својих интереса држати. А Совјети су потом ућутали.

Сад је потребно рехабилитовати Совјете. И ко ће то учинити него наши комунисти који су ставили на прса нашу националну тробојку и за површну оцену наше публике себе довољно маскирали. Читамо у њиховом Комуникеу бр. 12, који издаје „Студентски одбор за одбрану земље”, како је г. Бенеш дао Ерики Ман, ћерци Томаса Мана, интервју који је изишао у „Чикаго дели њус”, „Дејли Вокер” и другим листовима (не означају од кога су датума ови листови) у коме демантује ове гласове о држању Совјета према Чехословачкој. По тој најави излази да су Совјети остали Чехословачкој „верни до краја”, да су нудили Чехословачкој војну помоћ без обзира да ли ће је помоћи Енглеска и Француска, али да сама Чехословачка република није сматрала за добро да ово прихвати, јер су против тога били „реакционарни земљорадници-аграрци” (дакле у памет се земљорадници, чак и ви сте за Студентски одбор за одбрану земље реакционарни) и запретили да ће подићи устанак у земљи. (Пази ти реакционара, зар и они у револуцију?) А цео тај пасус у овом комуникеу завршује се овим:

Док сам Бенеш ово говори, дотле Дим. Љотић у свом Билтену бр. 11 тврди да су Совјети издали Чехословачку у судбоносним тренуцима. Можда је г. Љотић боље обавештен него тадањи председник Чехословачке републике.

Поводом овог завршетка да кажемо узгред само ово: Нисмо сигурни да је г. Бенеш овако што рекао. И ако је починио много погрешака у политици своје земље, што је допринело њеној пропасти, имамо довољно основа да у горе наведени текст - због његове нелогичности - посумњамо.

Али ако је г. Бенеш онако рекао: онда - иако наш председник не може претендовати да познаје боље ствари у којима је г. Бенеш имао непосредно учешће и за које носи и одговорност од г. Бенеша - излази да је наш председник знао и резонаовао боље од г. Бенеша, јер је унапред, пре него што су се ствари десиле, говорио и писао како ће се тачно ствари са земљом. г. Бенеша десити, па су се баш тако и десиле.

Е, али наш председник није ни тада разматрао ствари кроз идеолошке наочаре, већ непосредно у њиховој сировој стварности.

Једно је јасно и мора тако остати стално док Совјети буду трајали као организација, да ће њихова спољна политика бити принуђена да осцилира између жеље да изазову светски рат и жеље да у исти не буду увучени. А та спољна политика мора бити двосмислена јер је растрзана у два смисла.

Разуме се, онај ко нема у виду све оно што смо изнели о природи, циљевима и методама Совјета, тај ту чињеницу неће бити у стању да одгонетне. А вешта и дрска пропаганда комунистичка послужиће се увек и баснословном наивношћу „напредних” и демократских елемената, као несвесним гласоговорником да своју тезу објави свету и да јој већ самим многобројним понављањем код већине света увек готовог на површне закључке, да вредност необоривих истина.



ЈЕДНА ВЕРОВАТНА ПРЕТПОСТАВКА

Ми смо држећи се циљева које је Хитлер поставио у свом делу „Моја борба” и досадашњих му резултата, као и метода које је показао у свом раду, још јануара месеца тврдили да ће на пролеће бити два критична места за европски мир - једна на истоку (Пољска, Чешка, Румунија), друго у Средоземном мору.

Доцније, по заузећу Чешке, тврдили смо да је највероватнији даљи пут Немачке преко Пољске (чланак Д. В. Љотића „Иза тмастих облака сија златно сунце”). Тада ни трага од изгледа за сукоб ове две земље није било. Питање Данцига и коридора није још било постављено, а пакт о ненападању између њих био је на снази и није било изгледа да би га Немачка отказала тако брзо.

Сад је већ најкритичније место европског мира баш Данциг и коридор, и више први но други. Проблем је постављен отворено са стране Хитлера, а Пољска је заузела став одлучно противан „сваком уступку без противвредности”.

Ако се дакле друго нешто не деси што се за сад не види, сукоб мора избити прво између Пољске и Немачке. Кад ће се десити одредиће Хитлер. Па ипак неће он напасти Пољску. Он ће натерати Пољску да упадне у Данциг и тада ће „пошто је Пољска ударила силом на немачки град Данциг” доћи напад немачки на Пољску, као „изазивача рата”. Хитлеру је могуће да тако што учини кад буде сматрао за себе погодним, јер од његовог мига зависи кад ће националсоцијалистичка управа Данцига објавити да себе сматра саставним делом немачког Рајха. Пољска је изјавила да то неће трпети и с обзиром на широко формулисану гаранتيју коју је добила од Велике Британије, вероватно је да ће тада упасти или покушати да упадне у Данциг. А тим ће бити испуњена претпоставка која омогућује Немачкој као „нападнутој” да се брани од Пољске.

Али то не иде у рачун Совјетима. И отуда оволика ревност наших новопечених родољуба и националиста, иначе познатих комуниста, дојучерашњих и данашњих.

ПАКЛЕНА ИГРА

Хитлер и Мусолини, та до сада два најжешћа антикомуниста ако дође до светског сукоба, биће као што смо показали у Билтену Бр. 10. несвесни агенти јудео-бољшевички, јер ће идући безобзирно за својим територијалним циљевима, у ствари ићи на руку баш бољшевизму и јеврејству, којима је - и једнима и другима - светски рат потребан из њихових идеолошких разлога.

Али, ето, маколико да Хитлер тиме иде на руку Совјетима, јер ће у сукобу са Пољском довести до светског пожара, Совјетима очигледно није пријатно што тај пожар избија близу њих.

Треба до сукоба да дође, али на некој другој тачци Европе, рецимо на Балкану.



Огромна је разлика у последицама, а из најдаље историјске перспективе, да ли ће сукоб избити на Балкану или у Пољској.

И у једном и у другом случају имамо као непосредну последицу нови светски рат. Али, ако рат избије на Балкану, Совјети могу остати посматрачи рата с једне и сејачи револуције с друге стране, па ступити у рат онда кад се револуциони бакцили довољно развију да дају совјетско-комунистичку револуцију. У другом случају Совјети одмах у почетку, и против своје воље, морају бити увучени у сукоб. Али тада је свршено с њиховом улогом сејача револуције светске, јер ће револуција антикомунистичка и национална да обори совјетски поредак.

Отуда је јасан интерес Совјета да на другој тачци Европе, рецимо на Балкану, привуку Немачку и Италију, а не на Пољску.

Извршењу тог задатка, обраћања САДА по сваку цену пажње и прохтева Немачка и Италија на Балкан и одвраћања од Пољске, у ствари од Совјета, приступио је Централни комитет комунистичке партије Југославије, тј. наши комунисти, данас с успехом маскирани у родољубе.

Њима при том иду на руку поступци Немачке и Италије према Чешкој и Албанији. Изненадно, противправно и ничим неоправдано заузимање ових земаља учинило је да свуда, а нарочито код нас, настане оправдано узбуђење и револт у најширим масама, као и страх за сопствену судбину.

И кад би они то утврдили па проценили објективно стварне прилике наше земље и осталог света и одатле извукли закључак да смо спремни морално и материјално да бранимо своју Отаџбину од евентуалног нападача, али да наши најприснији интереси забрањују да ми улазимо у какве год идеолошке фронтове (као нпр. Швајцарска, Холандија, Белгија, балтичке државе) онда им се никаква замерка не би могла учинити.

Али они не раде тако, они земљу изнутра расипају, подривајући њене темеље, а у спољној политици заузимају идеолошки став и траже идеолошки рат с демократијама против фашизма. И тиме показују да у ствари, по налозима Москве и Коминтерна, свесно или несвесно, овим својим радом имају за циљ да доведу до светског сукоба опет на Балкану, те да тако спасу Совјете и светску бољшевичку револуцију.

При томе, разуме се, они вуку за собом необавештену и добронамерну, а родољубиву омладину, па и друге витешке и родољубиве организације.

Нама је та игра јасна, а мислимо и сваком ко прати наша излагања. Али се не можемо заиста чудом начудити режиму (а и не чудимо се) који мирно пушта ову одиста паклену игру да се у нашој земљи развија, а он са своје стране ништа не чини да отвори очи добронамерним родољубима да у то коло не ступају.

СОВЈЕТИ И НЕМАЧКА

Двосмисленост држања Совјета потврђује се сваког дана. Сваки беспристрасни посматрач то може утврдити. И никакви напори за тумачењем и претварањем је не могу отклонити.



То се нарочито види у преговорима са Енглеском. У ред тих преговора, свакако не случајно, дошла је изненадна смена „по молби” Валах Мајера-Финкоштајна, познатог под лажним именом Литвинова, који је од 1926. године био народни комесар за спољне послове СССР.

Преговори су запели, очевидно не кривицом Лондона, већ услед држања Москве од које се тражиле мање обавезе а која нуди веће, јер зна да на овако широк уговорни однос Лондон не може и не сме данас пристати.

Ток свих преговора наши читаоци могу пратити из дневне штампе, наше је само да овде дамо главне линије помоћу којих ће оно што је тамо прочитано бити боље схваћено.

Све се то дакле затезање у преговорима - онда кад Лондон и Париз дају јемства Румунији и Пољској, а самим тим посредно, не чекајући претходну гаранцију Совјета, бране 1.500 км. од укупно 1.900 км. могућег фронта немачко-совјетског, (јер да падну Румунија и Пољска, Немачка би се нашла на граници Совјета у дужини 1.500 км.) - показује колико је жива жеља Совјета да у будућем сукобу остану неутрални.

Сигурно је да и смењивање Литвинова има исти значај, јер је он ипак својим дугогодишњим непосредним везама са западноевропским политичарима представљао за Совјете опасност да буду увучени у сукоб против своје воље.

Карактеристично је за ово да ће састанак Друштва народа у Женеви (тај остатак остатка), из кога је до сад иступило 19 земаља, бити одложен за неки дан да би се омогућило присуство помоћника комесара Паћомкина, а не комесара Молотова, који остаје у Москви.

Паћомкин се вратио са свог пута на који је ишао да закључи црноморски савез и обишао потом и Пољску. Накнадно ћемо се вратити на ту дигресију совјетску која је потпуно у складу са напред изнесеним о њеним циљевима: она предузима врло активно послове који дају утисак да је и она ту против „фашистичких земаља” - **АЛИ НИШТА НЕЋЕ ПРЕДУЗЕТИ** да се тај изглед претвори у стварни сукоб с њима.

Напротив, све су упорнији гласови да Совјети лако могу направити „налево круг” и спријатељити се са осовином Рим-Берлин.

Ми смо свакако први и у светској, а не само у нашој јавности навели такву ретку „чудновату” верзију. Чак смо изнели и неке војно-политичке разлоге којим војују против ње. Али гласови су све упорнији.

Али ево сад и једног документа који је заборављен, али никад добро и довољно није ни био познат.

ПАКТ СОВЈЕТСКО-НЕМАЧКИ

Тај пакт о неутралности између Совјета и Немачке закључен је 1926. године, а потписао га је пок. Штреземан.

Али 5. маја 1933. Хитлер га је „после дугог и срдечног састанка” са совјетским амбасадором Чинчаком, без икакве измене обновио и продужио. Овај пакт није никад отказан, а није предвиђен ни уговорни рок докле ће важити.

Пакт гласи:



Чл. 1. База односа између Немачке и Савеза совјетских социјалистичких република остаје уговор закључен у Равалу. Влада Немачке и влада СССР остаће у међусобном пријатељском додиру ради довођења у сагласност обостраних погледа на проблеме политичке и економске којима се односе на заједничке интересе.

Чл. 2. Ако једна уговарајућа страна - без своје кривице - буде нападнута од треће државе или више држава, друга уговарајућа страна мора чувати неутралност за све време тог сукоба.

Чл. 3. Ако би услед сукоба, чија је природа горе изнета, или чак у случају где уговарајуће стране нису увучене у оружани сукоб, друге државе образовале коалицију у циљу економског или финансијског бојкота једне уговарајуће стране, друга уговарајућа страна неће прићи тој коалицији.

Чл. 4. Овај споразум ће бити ратификован и ратификација ће се извршити у Берлину.

Истина је да Совјети и Немачка, сваки са свог гледишта, имају о вредности уговора овакве врсте слична гледишта, а то ће рећи да за њих уговори немају неповредни карактер, - ипак је значајно да је тај уговор ето већ шест година, упркос врло жучним нападима званичне Немачке на комунизам, и Совјета на фашизам, и данас у важности.

Карактеристично је за стварну боју „Студентског одбора за одбрану земље” већ поменути комунике бр. 12, у коме жучно нападају Лондон и Париз а бране Совјете због преговора, да се већ у томе може назрети извесна одступница наших новопечених родољуба за случај ако Москва прекине везу са нашим „верним савезницима”, па објави своју неутралност на основу напред изнетог пакта о „сталној и поверљивој сарадњи”.

Карактеристично је при овоме што су у овом комуникеу напали чак и Св. оца Папу због његових покушаја да се односи између Немачке и Пољске среде мирним путем, иако је познато да се Пију XII не могу пребацити фашистичке симпатије.

ЗАКЉУЧАК

Остаје тачно оно што смо у досадашњим Билтенима изнели о односу који наша држава мора заузети у оваквим спољним приликама.

Ако до светског сукоба дође, доћи ће с једне стране због капиталистичко индустријалистичких интереса Француске и Енглеске с једне и Немачке и Италије с друге стране, а с друге због идеолошких махинација јеврејства и Совјета.

С обзиром на такву ситуацију врховни интерес наше земље је да ако је могуће сачува своју неутралност.

Убеђени смо да се то правилно схвата не само у Лондону и Паризу, већ и у Риму и Берлину.

Од нас Рим и Берлин не могу тражити, а по обавештењу које имамо нису ни тражили, приступ осовини, - нити ми хоћемо и можемо прићи.

Али исто тако и Лондон и Париз не могу тражити, а увиђајући наш положај нису до данас ни тражили да приђемо њима, јер као што смо то толико пута рекли, њихова спрема није таква да би одговорни држав-



ници без стварне и неопходне невоље, смели да везивањем с њима навуку на нашу земљу претешки и преопасни рат.

Ми знамо да су Италија и Немачка својим досадањим поступцима према Албанији и Чешкој, као што смо напред истакли, дали повода и основа да се сумња у њихове изјаве пријатељства. Ми смо то истакли давно, још пре пропасти Чешке, још пре септембарске кризе.

Али и ако то знамо, ми с обзиром, не на њихове изјаве, већ на реалном положају наше земље, верујемо да им се за сад може веровати. Ипак Југославија није ни по свом геополитичком, ни по својој прошлости и менталитету свога народа, ни Албанија ни Чехословачка. А и циљеви Италије и Немачке сада су на другој страни. И зато, све у свему, ми само ако можемо, не смемо ништа пропустити да отаџбини нашој очувамо неутралност.

Тако се само могу тумачити и сва путовања која је вршио наш министар иностраних дела, као и посета коју је учинио Њ. Кр. Височанство Кнез Намесник Павле у Риму и она о којој смо јавили да ће се извршити у Берлину.

Нама се бар не може пребацити да смо властодршцима слепо одобравали сваки гест. Али зато смо дужни да управљачима који своју дужност врше разумно и предано, без обзира на наш иначе добро познати став, не само одати признање таквом гесту, него и разумно и предано га помагати.

Ово је нарочито важно због тога што се опажа управо деструктивно завијање оних елемената који имају задатак да разоре земљу изнутра и којима је, зато најлакше ако ставе тробојку на прса, а никад им света није била, завијање баш поводом овог последњег путовања у Рим.

А режим је тако слаб да не уме, неће, или не може да разумном пропагандом брани и своје паметне поступке, а енергично иступа против злонамерних и лажних гласова које разни интернационални кругови проносе с разорним резултатима.

СТАЊЕ САДАШЊЕ ²⁶

Изгледа да ће доћи до продужења преговора,²⁷ по ономе што смо саопштили. Не знамо тачно на чему су се разишли, па отуда не знамо ни на чему ће се наставити.

Не верујемо у могућност споразума. Због она два греха (греха српског и греха хрватског) о којима смо толико пута писали. А хтели бисмо да немамо право и да нас догађаји демантују, да дође споразум и да нам ојача и оснажи државу, јер само такав споразум схватамо и могућност му дозвољавамо, а споразум за њено слабљење нити схватамо, нити можемо дозволити, јер у менталитету највећег дела нашег народа није било никад да прави споразуме и уговоре којима би драге воље признавао и примао смањење своје снаге и достојанства своје земље. Ни у будуће тако што не може бити.

²⁶ Билтен, бр. 12; 12. мај, 1939; стр. 13.

²⁷ Мисли на преговоре око Хрватског питања (прим. приређ.).



Али ако управљачи ове земље стоје на гледишту могућности споразума, онда их молимо да тај споразум створе што пре и што боље. Јер само овакво стање споразумевања више је него незгодно по важне интересе државе.

Земља је пуна страних агената. Загреб, речено нам је, личи на Шангај са разним међународним концесијама.

Рачуна се да само једна страна сила има на 6700 агената, а Совјети имају тако награђену мрежу, да је сваки комуниста агент совјетски у исто време, под видом словенства, русофилства и родољубља.

Све то показује да није време за овакво одуговлачење у споразумевању. Још у време кад је ова влада истакла Хрватско питање као основно државно питање, ми смо рекли да ми не мислимо тако, већ мислимо да је основно питање у овој земљи српско питање и то не политичко српско питање већ српско морално питање. Али рекли смо, влада је погрешила не само што је погрешно истакла за основно питање хрватско, јер је сасвим друго питање основно и примарно, већ је и са тактичког гледишта учинила грешку, јер је сад у изванредно тешком положају: шта ће урадити, ако не реши то основно државно питање?

Ми сматрамо, код оваквог стања, ако у најкраћем времену не дође до споразума, да они којима је поверена судбина ове земље, морају применити оне мере које смо истакли у Билтену бр. 8 и чији смо скуп назвали програм народног спаса.

ПРИМЕДБЕ НА ЗАГРЕБАЧКУ РЕВОЛУЦИЈУ ²⁸

1.) Истиче се да су спољне прилике ишле на руку брзом решењу хрватског питања по могућству непосредним споразумом између народа хрватског и народа српског.

Ово треба да значи да је благодарећи првенствено спољним приликама хрватско питање добило онај значај који данас има код нас и ону снагу. А у исто време да су ове упутиле Србе на споразумевање са Хрватима. А то би опет значило, да по себи Хрватско питање у овој земљи не би имало ову снагу, нити би Срби разговарали са Хрватима.

То сасвим одговара оном менталитету, чак и једног Трумбића, који је у последње дане истицао, да ће се Хрватско питање решити када искрсне европски оружани сукоб.

2.) Истиче се да су велике европске силе својим пријатељским држањем олакшале разговор др. Мачека са владајућим факторима државе. Овде се мисли свакако на нека писма која су дошла из Енглеске и о којима смо и ми чули нешто.

Тиме хоће да се пред народом збаци одговорност да др Мачека што је уопште преговарао са владајућим факторима државе, тј. само пријатељска настојавања (сугестије, препоруке, посредовања) „великих европских држава” определила „законитог” представника хрватског народа да се упусти у преговоре са представницима Краљевине Југославије. Другим речима, др Мачек је пришао овим преговорима, против

²⁸ Билтен, бр. 12; 12. мај, 1939; стр. 13-16.



своје воље, и више из страха да се не замери „великим европским државама”.

Тим поводом узимамо слободу да цитирамо писмо које једном нашем пријатељу написао ових дана врло високи господин једне такве европске државе, баш поводом овог питања: „Мило ми је што видим да се чине покушаји за смирење Хрвата. Али заиста водећи људи хрватски не изгледају ми трезвени. Та тешкоћа је цело време и била баш у томе што политички хрватски представници нису имали смисла за размере ни за умереност”.

Могао би неко рећи да је ово тумачење злобно и да се из текста резолуције на које се оно односи може закључити баш напротив, да су те велике европске државе утицале на владајуће факторе Југославије да преговарају с др Мачеком.

Овим обраћамо пажњу на чињеницу, да текст говори против њихове добре воље да резолуцију протумаче повољније. Тамо стоји: „да су велике европске државе олакшале својим пријатељским држањем разговор легитимног представника хрватског народа са владајућим факторима Краљевине Југославије”. Овде је на прво место као важнији, већи и силнији стављен „легитимни представник хрватског народа”, па тек онда по рангу који им припада „владајући фактори Краљевине Југославије”. А ред речи у реченици је свакако, по логици нашег језика, и ранг који њихови појмови имају.

3.) Истиче се да „цијели српски народ тражи и хоће споразум о Хрватима”, да би се истакло да владајући фактори (Намесништво) то неће.

А овим се хоће да истакне супротност између представника Круне и Срба.

4.) Истиче се затим поново да су за споразум били др. Мачек, српски народ, велике силе, али до споразума није дошло и зато кривицу не носе „вођство хрватског народа” већ свакако они што су нагнали др Мачека „да констатира да је Краљ. Намесништво споразум отклонило” (писмо др Шубашић г. Цветковићу од 5. маја).

5.) Констатира се да је хрватски народ искључен из међународне сарадње и да нема организације праведног мира у Средњој и Југоисточној Европи док се не испуне захтјеви хрватског народа, те се хрватском народу не омогући равноправно учествовање у међународној сарадњи.

Ми знамо да су заиста Хрвати до 1918. године били искључени из међународне сарадње, да нису ни именом ни заставом ни стварно учествовали у међународном животу.

Знамо да су благодарећи поглавито Србији, примљени равноправно за учеснике у међународном животу и први пут своје име видели у том животу јавно истакнуто тек од 1918. године.

Знамо да су благодарећи томе захтеви Италије, засновани на једном међународном споразуму (Лондонском пакту) с правом сузбијени и скоро цела хрватска земља упала у састав ове државе.

Знамо да су током разговора о Истри, Ријеци и Задру, Италијани, пред огромним војничким и политичким угледом који је поглавито Србија у нову државу унела, понудили Истру до реке Рапо са Задром, само да им се уступи Ријека, на што је први делегат наш Пашић био вољан пристати, али је одбио на приговоре др Трумбића да тиме Хрвати не могу



бити задовољни, па је исти др Трумбић после пристао на неповољније услове.

Знамо из рођеног искуства да смо као војна власт морали на граници Хрватског приморја, лишавати слободе, или пријављивати грађанским властима да оне то ураде, извесне Хрвате који су ишли кришом „ради учествовања у међународном животу” на састанке италијанском генералу Грациолији, команданту италијанског окупационог корпуса на Ријеци, да од њега траже слободу Хрватске „године 1918-1920”.

Али не знамо на које се од тих разних могућности мисли када се тражи да се „омогући равноправно учествовање у међународној сарадњи” Хрвата.

Кад би хрватски политичари „имали смисла за размере и за умереност” то би била одиста велика срећа не само за Југославију већ и нарочито баш за Хрвате. Они би у данашње време морали знати и видети да би њихово „учествовање у међународном животу” имало исто онолику вредност, ранг и значај колико и учествовање Словачке.

6.) Држава СХС је створена с претпоставком да буде државна заједница.

Хрватски Народни сабор 29. октобра 1918. године створио је, као легитимни представник хрватског народа једну државу СХС на начелу народног јединства Срба, Хрвата и Словенаца.

Дакле, пре свега, није држава СХС створена под претпоставком да буде државна заједница, већ јединствена држава за јединствени народ.

То је историјска и непобитна истина, а све друго је лаж и фалсификат.

7.) „Државна заједница сада звана Југославија” - већ је ово довољно да се цени све друго што иза тога долази.

Шта је донела Хрватима Југославија то треба да виде они у Загребу. Донела им је пре свега њихово, ако се хоће, народно јединство. Да ли су кад год Хрвати били овако уједињени и јединствени као данас? Да ли су сви који се данас зову Хрватима, тако се звали и пре 1918. г.? Донела им је да су скоро све хрватске земље унутра, а биле би и више да се нису баш Хрвати случајно питали у међународном животу. Донела им је поништај једног међународног уговора скованог на нашу и њихову штету (Лондонски пакт). Донела им је да им име и застава избију у међународни живот. Донела им је да се чак и користе у репарацијама које су припале Србији и Црној Гори. Донела им је да цела земља плаћа заштитну царину за индустрију која је највећим делом на њиховом подручју постојала, нарочито у првих десет година заједничког живота и што би тако и остало да није баш оваквог антијугословенског хрватског држања. Донела им је развиће туризма у хрватским крајевима, па би то развиће било и далеко веће да није овог истог антијугословенског држања.

Што им није донела и више има томе и много кривице српске (и то Срби први признају као свој грех што су дозволили да владају кукавице и шићарције, па су целу земљу унизили и оштетили), - али има кривице и хрватске (и још колико?). Жале се на неповољан кључ у чиновништву. Имају право. Али нека процене сами, код оваквог антијугословенског држања (противног претпоставкама на којима је држава „данас звана Југославија” створена), да ли је могуће да им се повере места која захтевају оданост држави? Код оваквог скоро двадесетогодишњег



хушкања на све што државу представља, зар не изгледа да су и сами криви ако та иста држава можда увек није била на висини свог задатка? Јер једна од претпоставки стварања ове државе била је искрена и братска сарадња хрватска у њеном унутрашњем животу. А та сарадња је од почетка храмала, затим слабила, да напослетку дође до садашњег стања. Откуд онда да и Хрвати не понесу свој грех што је тако?

8.) Закључак даје право г. др Мачеку да доноси закључке према даљем држању српског народа и приликама у Европи у унутрашњој и спољној политици - по начелу да је слобода и опстанак хрватског народа изнад свега.

Не помиње владајуће факторе. На њих уопште не рачуна. Рачуна још само на српски народ. Па ако он буде имао друго држање (ако он на пр. пристане на плебисцит у Босни и Херцеговини), онда ће држање др Мачека у спољној политици бити повољније, иначе ће бити неповољније.

Довољан је овај закључак па да сваки националиста, Србин, Хрват или Словенац, дође до једног закључка: Људи који тако лако прелазе у великим народним судбинским питањима од једног правца (заједнице судбинске са Србима) на друго (тражење помоћи споља) одиста немају права да их чак сматра великим и разумним родољубима свога народа, чак и свог племена. Нити виде далеко, нити мисле дубоко.

Начело „опстанак и слобода хрватског народа изнад свега” је ново начело. Оно није постојало 1918. године. Већ се тада мислило, веровало, говорило и писало: да нема спаса, опстанка и слободе ни Словенцима, ни Хрватима, ни Србима ако не створе једну државу. Та држава је дакле њихов спас, опстанак и слобода. А кад је она спас, опстанак и слобода словеначка, хрватска и српска, онда је она изнад њих, изнад Словенаца, Хрвата и Срба, а не они изнад ње.

Морали смо се осврнути опширније на ову загребачку резолуцију да би јој прави значај и смисао и вредност дали.

КОМУНИСТИЧКА ОПАСНОСТ ²⁹

Најопаснији страни агенти су комунисти, јер остали делују изнутра, али последице долазе и споља и изнутра.

Данас су они најагилнији.

Један им циљ поменуемо: изазивање светског сукоба на Балкану, односно на границама Југославије.

Али други им, не мање опаснији јесте: изазивање унутрашњих метежа, па по могућности и саме револуције.

Они сад припремају и један и други. Овај други задатак они спроводе маскирани. И све метеже које буду приређивали водиће маскирани, под лажним образинама и лажним именима.

Сад су на пример узели на себе да воде у протестима због неусвајања споразума.

Да је споразум усвојен, они би водили и код Срба и код Хрвата незадовољство против споразума.

²⁹ Билтен, бр. 12; 12. мај, 1939; стр. 16.



Ту им помаже УО. Она је клицоноша, разносач комунистичког бакци-
ла, верујемо несвесно, али то њену одговорност не смањује.

Док је изгледало да ће споразум бити усвојен, УО се већ кренула у бор-
бу противу њега. И ми смо морали у претпрошлом Билтену да бранимо
и др Мачека и режим од њихових приговора. Сад кад је растурено, УО
носи комунистичке приговоре против неодобравања споразума.

УО то чини због свог првородног греха, своје партизанске пакости. А
комунисти из свог великог рачуна: изазивање предуслова за револуци-
ју.

Обраћамо пажњу онима који управљају земљом да добро отворе очи.
Да не буде касно.

ВОЈНА ОБУКА СТУДЕНАТА ³⁰

Видимо из Комуникеа бр. 12 „Студентског одбора за одбрану земље”
да су војне власти отпочеле, на молбу студената, њихову војну обуку.

А чујемо и знамо да је та обука отпочела и у Београду.

У Љубљани су чак и студенткиње отпочеле обуку. Ово не сматрамо
озбиљним, па би молили наше војне власти да не раде ништа противно
нашем народном духу и нашим народним појмовима о војсци. Код нас,
Богу хвала, људи има довољно, а жене нека раде своје женске послове
који нису ништа мањи од људских, сам боље одговарају њиховој при-
роди.

Али и у погледу обуке студената имамо да приметимо следеће:

Несумњиво да се ми радујемо сваком буђењу националистичког духа
код наше омладине. Несумњиво да сваки полет одушевљених наших
младих људи који желе да се ставе у одбрану своје земље наилази на
искрене симпатије код сваког од нас.

Али с обзиром на све што смо изнели раније о циљевима комуниста, а
нарочито с обзиром на разне „студентске одборе за одбрану земље” - о
чијим смо мотивима довољно говорили - морамо препоручити највећу
обазривост. Мора се пазити коме се даје оружје у руке. Нарочито када
је то случај да се наоружавају људи изван касарне.

Ми не знамо ко саставља ове већ склопљене студентске добровољачке
одреди, можда су њихови припадници одиста чисти, одушевљени на-
ционалисти којима у свакоме случају треба изићи у сусрет. Ми знамо
са каквим су јунаштвом и самопожртвовањем водили своје војнике
студенти из последње ђачке чете који су били уведени у борбу у јесен
1914. год. Али ми знамо и то да данас у упутствима комунистичким за
извршење преврата стоји и то: да је грађански рат у Шпанији показао
колики је био недостатак код марксиста што нису имали војнички из-
вежбани старешински кадар, те стога препоручују да се баш између ко-
мунистичке омладине спрема што више војнички обучених људи, који
ће нарочито познавати сем техничких знања и тактичка, а нарочито ру-
ковање модерним оружјима.

³⁰ Билтен, бр. 12; 12. мај, 1939; стр. 16-17.



СОВЈЕТИ И НЕМАЧКА³¹

Све јаснија постаје спољна политика Совјета. Све више откривају се њихове карте. И то онако као што смо ми још пре годину дана тврдили. Совјетима је као болноме ваздух, потребан светски рат. Они су га хтели због Абисиније, па због Шпаније, а данас, рецимо, хтели би га због Балкана. Такав рат био би просторно далеко од њих тако да би у њему могли учествовати само дипломатски, материјално и техничким трупам, а из таквог рата би на крају крајева избила светска револуција. Они неће рат који би био близу њих, а нарочито не такав у који би они били одмах увучени, јер би такав рат довео до револуције пре код њих него у осталом свету.

И чим је запретио пољско-немачки сукоб, и чим су Совјети имали да и делима покажу и докажу своју солидарност са осталим европским „демократијама” против „фашизма” - они се повлаче. Разуме се, Совјети неће и не могу да кажу прави разлог, јер би то потпуно открило њихово право лице пред Европом, а нарочито пред оним њиховим добронамерним и фанатичним присталицама.

Шта би, например, наши добронамерни левичари и десничари, што не престано траже да влада призна „славенску Русију”, што би они сутра могли рећи кад би видели демаскирано лице организоване светске револуције чији је носилац, изазивач, организатор и управљач њихова „словенска Русија”.

Зато Совјети праву и искрену реч неће рећи. Како да је кажу када је у том режиму све маска, све псеудоним (види Билтен бр. 12). Они ће, на против, изигравати улогу увређене енергије која неће полумере „млаких демократско-капиталистичких режима”, већ тражи радикалан и енергичан став према фашистичким земљама, а пошто то „демократије” неће, она се мора љутити и увређена повући.

Ето то је прави смисао совјетског одговора Великој Британији. Ето то је и прави смисао претходно смене Литвинова. Ето то је прави смисао недоласка у Женеvu на састанак Друштва народа и Паћомкина, а још мање Молотова.

Јер таква игра Совјета дозволиће да се у потпуности оствари њихова жеља - и да рата буде и да они у њему не учествују, а у исто време дозвољава им да пред својим агентима, присталицама и симпатизерима сачувају лепо лице, да не буду принуђени да скину маску.

Али сад се боље осветљавају и извесни моменти из блиске прошлости, који у прво време нису изгледали јасни. Тако су, например, сада сасвим јасни и напади које је 13. марта 1939. г. у својој беседи на XVIII конгресу Свесавезне комунистичке партије упутио на адресу Велике Британије и Француске совјетски диктатор Стаљин. Цео његов говор о спољној политици био је само напад на те две демократске земље.

Сад се исто тако боље разуме и последњи говор Хитлеров у Рајхстагу, у коме ниједном речју није напао Совјете.

Сад су разумљивији и преговори које Совјети воде са Немачком у економско-трговинском погледу. Сад је сасвим јасно и то з а ш т о ј е б о љ ш е в и ч к а С о в ј е т и ј а у с т у п и л а ц е л о к у п н и в и ш а к

³¹ Билтен, бр. 13; 21. мај, 1939; стр. 3-4.



своје производње нафте фашистичкој Немачкој и Италији и на тај начин их снабдела најнеопходнијом сировином за рат.

Сад је свакако схватљивији и Факат да и данас стоји на снази совјетско-немачки пакт „о сталној пријатељској сарадњи” из 1926. године, који је 5. маја 1933. године Хитлер продужио, а чији смо текст објавили у Билтену бр. 12, а који ни до данас није отказан н и с а ј е д н е с т р а н е и поред ранијих међусобних напада.

А то значи да је у будућем пољско-немачком сукобу интерес и Немачке и Совјета да не буду једно против другог, ако до сукоба на тој тачци дође.

Интерес Немачке је у томе што ће свакако имати да савлађује мањи отпор ако Пољска буде сама, а од непосредне помоћи Француске и Енглеске Пољака неће ништа имати, као што смо то објавили у Билтену бр. 11. А интерес Совјета је у томе што ће у миру моћи да прати разгарање светског пожара и да чека појаве оних последица које ће рат са собом донети, па да се тек тада појави.

Али својим повлачењем и одсуством Совјети су ипак и мамац Немцима да у рат с мање бојазни уђу, јер ће, као што смо горе истакли, имати да појединачно савлађују мањи отпор. А може бити да би их опредељивање Совјета ипак задржало или задржавало да у рат не уђу, или да уђу оклевајући.

НАШ ПОЛОЖАЈ³²

Одувек смо тврдили да Југославији не прети опасност споља, већ изнутра. Тиме нисмо хтели рећи да Југославији не прете спољне опасности, већ да су оне секундарне природе, тј. у оштрој форми спољне опасности појавиће се тек кад унутрашње невоље буду добиле оштар облик.

Нема у садашњим приликама за Југославију опасности споља док у оштром облику не избију опасности изнутра.

То ваља знати и памтити. Али отуда се морају и закључци извући. И по њима поступити.

Тако главни закључак мора бити да се највећа пажња има обратити унутрашњим догађајима да би се спољни с миром могли дочекивати.

Сигурно је да у вези с Хрватским питањем постоји једна акција за персоналну унију с Мађарском коју воде франковци, а преко које би Мађарска поново избила на море.

Има знакова по којима би Италија ово унеколико радо примила. Насупрот томе, Немачка на то не гледа добрим оком, јер се боји да ово није поновно успостављање Хабзбурга на престоље, а и зато што се то њој чини као неки нови зид, који за сад, истина нема тако непријатељски карактер, али ипак својим нарочитим значајем представља неку врсту заокруживања које би се од Италије пружало до Пољске. Због тога би Немачка помогла Југославију у њеној тежњи за јединством и снагом.

Али ни ово се не може узети заувек тачним. Потпуно је јасно да оног часа ако би ма какве оштре тешкоће у Југославији, било због Хрват-

³² Билтен, бр. 13; 21. мај, 1939; стр. 9-10.



ског питања, било због комунистичког роварења, па се показало да им држава не може да одоли и Немачка ће одмах променити своје држање. Ова супротност интереса између Италије и Немачке објашњава за сад њихов однос према Југославији, тј. њихово уверавање о пријатељској наклоности према нашој земљи.

У вези с тим у стању смо да овде изнесемо извештај једног нашег друга о једном разговору који је вођен између две особе, од којих је једна била врло чувена и виђена личност, Хитлеру врло блиска. Било је речи о немачким намерама и Балкану, па је том она личност саопштила да ће Србија с Босном и Херцеговином остати самостална, а Хрватску с Далмацијом и Словенијом имају поделити Италија и Немачка.

Овај разговор се скоро потпуно слаже са оним што смо објавили у Билтену бр. 9, што је један Немац у једном београдском парку испричао једној старој госпођи верујући да је Немица.

Ми овом разговору сада нарочито дајемо тај смисао: деси ли се да унутрашњи догађаји у Југославији доведу до било какве поделе, онда ће доћи оно што овај разговор износи.

Ми смо се дуго колебали да ли да ово изнесемо. И само изношење овога задаје нам стид и бол. Али дошли смо до закључка да нас само стид и бол могу усправити и нагнати на брзе, енергичне и разумне кораке на угроженим местима. А ова су прво у нашем унутрашњем животу.

Јакога сви поштују, „а на слабога и зајац ногу диза” - веле наши Лесковчани.

Ми, дакле, у спољној политици не можемо мењати свој став. И сваки који то не види или је слепац или издајник. Али у унутрашњој можемо и морамо одмах предузети све оно што ће опасности од оштрих облика да смањи и ублажи.

А главна линија у спољној политици то је ослонац на Балкански савез, пошто претходно са Бугарском уредимо ствари онако како смо то изнели. Утолико се нашој земљи намеће дужност да у овоме правцу хитно дела.

НАШЕ МИШЉЕЊЕ ПО ГОРЕ ИЗЛОЖЕНОМ³³

** Поводом Мачековог прекида преговора (пр. прир.).

- 1.) Према овоме тешко да би могло доћи до нових преговора, иако обавештења која долазе од владе гласе супротно.
- 2.) Др Мачек рачуна на дугу борбу и сам неће наредити никакву директну акцију. При том се ипак нада да ће сами међународни догађаји утицати на решење Хрватског питања у правцу у коме он то жели.
- 3.) Није међутим искључено да у овако затегнутој ситуацији они други елементи, франковци и млађи мачековци, не учине непоправима дела и тиме изиграју намере др Мачека и ставе га пред готов чин.
- 4.) Никад нисмо веровали у решење Хрватског питања путем споразума, јер познајемо његову двоструку генезу: оно што зовемо српски грех, и оно што зовемо хрватски грех. Грехови се лече показаном и

³³ Билтен, бр. 13; 21. мај, 1939; стр. 14-15.



чврстом одлуком да се више не греши. Овде ни с једне стране не видимо то покајање и ту одлуку и зато и не верујемо у споразум. Али смо увек говорили да би били врло радосни кад би се то питање решило и споразумом макар се показало да нисмо били у праву кад смо тврдили да споразума неће бити. Није дакле наша кривица што смо имали право.

5.) Налазимо да је Југославија могућа само уз поштовање оне мисије из које је она и постала: јединство судбине Срба, Хрвата и Словенаца, а зато јединство државе.

У томе не може бити дискусије. И ту Југославија мора бити немилоствива и безобзирна. Иначе јој нема спаса.

Ако је при томе потребно одати част и поштовање и признање хрватству, као и српству и словенштву, не видимо да то штогод мења суштину онога што смо напред истакли. А не верујемо да би икад та част и признање дошли у питање да се са хрватске стране није то, отпочело, пре него што се српски грех имао времена и да покаже, плувањем по Југославији. Правде ради одмах да додамо да је „кобна смена” о којој смо толико пута писали, убрзо српским грехом оправдала и хранила онај хрватски.

6.) Морам одбити тумачење др Мачека дато оном страном новинару, по коме је Београд и овог пута ушао „у преговоре уверен да споразума неће бити, само да би припремио неку генералску владу”.

Сама оставка оне петорице министара 4. фебруара 1939. г. и накнадна декларација владина најбоље доказују добронамерност његових партнера.

Ми смо им управо, у своје време, и замерили што су у декларацији изјавили да је „Хрватско питање основно државно питање, које се мора решити” и рекли им да сматрамо ту констатацију с једне стране нетачном, а с друге политички погрешном.

Нетачном, јер сматрамо да је српско морално питање основније питање. А погрешком политички због постављеног им питања: „А шта ћете после, ако то основно државно питање не решити?”

Али су партнери др Мачека били одиста добронамерни. Били су тврдо уверени да се са добром вољом може решити Хрватско питање споразумом. Верујемо да би и успели да се природа Хрватског питања, онако како смо то изнели, није томе успротивила. Кривица партнера др Мачека је у томе што нису унапред знали.

7.) Ситуација изгледа безизлазна. А ми знамо да решења мора бити. И има га. Оно је за спас Хрвата, Срба и Словенаца само у Југославији. И зато она мора бити прво спашена, да би се и они спасили.

А она се може спасити јунаштвом и честитошћу, поред памети и разбора - онако како је и поникла.

А јунака има. И мора их бити. Они морају доћи.

Они ће Божијом помоћу решити оно што они други нису могли.



КОМУНИСТИЧКА ОПАСНОСТ³⁴

Добромислећи кад ово читају почињу да се нервирају: „Каква опасност? Па нигде их нема!”

Као што Свети Оци говоре да Сатана има сва средства на расположењу, сва имена, све језике, све маске и сва одела, тако и комунисти поред заиста сатанске јеврејско-марксистичке идеологије прилагођавају се терену и облаче оно одело, стављају оне маске, носе ма коју било заставу и крсте се којим хоћете именом, али су увек онде где треба подрити отпорну снагу друштва, народа и државе, да их раслабљене лакше могу шчепати.

Ево једног примера:

Кад су 1937. г. с пролећа били похапшени виђени комунистички радници, Вукићевић, браћа Поповић и остали, па после чудних махинација Стојадиновића пуштени одустанком државног тужиоца од тужбе, нађе нас један познаник и рече да у поверењу има да нам саопшти разговор који је водио са једним ноторним комунистом.

На питање како је дошло до обуставе поступка после толиких доказа о примљеној црвеној помоћи, одговорио је овај комуниста следеће:

- Е, па ти знаш да код нас у Југославији има један врло важан човек, и ту га помену, који је по својој мајци од руских Демидова, најбогатије руске племићке породице. Сва њихова имања су, наравно, одузета. Кад су ови наши пали у затвор понуђено је равнање: они из затвора, а ономе господину да се исплати огромна вредност имања Демидових”.

Морамо признати да смо се узневерили и рекли: „Било би страшно када би било истина”. Том приликом замолили смо оног нашег познаника да то више никоме не говори.

Три месеца доцније, у најжешћој конкордатској борби, прича нам случајно други наш познаник, у присуству истог оног лица које нам је прву ствар причало, како је чуо да је главни мотив за форсирање конкордата у томе, што је овог пута Италија обећала оном истом високом господину да врати секвестрирана добра Демидова у Италији ако конкордат прође.

Сад нам је све било јасно. И како је ту био присутан и сведок - лице коју нам је прву ствар причало - скочисмо и рекосмо:

- Ево класичног случаја како комунисти искоришћују сваку прилику да убијају отпорну снагу народа, убијајући његове установе с којима је он срастао неразлучно.

Ти си - обратисмо се оном првом лицу - причао нам пре ти месеца да су они комунистички прваци пуштени испод суђења, како су ти сами комунисти тврдили, исплатом истом Господину вредности имања Демидова у Совјетији. Сад чујеш да се конкордат форсира због укидања секвестра са имања Демидових у Италији. То нам је довољно да схватимо паклену игру. Морам признати да је и на нас први пут ова прича тешко утицала, јер је паклено смишљена, поред све сумње што смо је оправдано морали имати. Али ова нова прича све објашњава. И кујну одакле излази и мотиве њен.

³⁴ Билтен, бр. 13; 21. мај, 1939; стр. 16-17.



Кујна је очигледно комунистичка. Искористе прилику кад се свет запита зашто је неки погрешни или штетни акт држава учинила и тада дају подла објашњења заснована на једном проценту истине и двадесет и девет процената лажи. А све са циљем да монархију и династију дисквалификују, да се народ окрене против њих и тако сам створи своју сопствену несрећу.

Тако се и сад ради! Вешто и окретно.

Узмимо пример споразума. Ми смо унапред тврдили, и нажалост били у праву, да је пут споразума штетан и бесплодан. И више штетан него бесплодан. Али Намесништво је сматрало да треба тим путе ићи. И тим се путем ишло одиста далеко. Али примити оно што су закључили гг. Мачек и Цветковић - Намесништво није могло.

Кад је изгледало (до 1. маја) да ће споразум бити примљен, већ су комунисти у Београду отпочели да трују и снују по српским осећањима против споразума. Напротив, комунисти у Загребу су повели и сновали по хрватским осећањима, заједно са франковцима, против споразума.

Када се показало (5. маја) да је споразум пропао, комунисти су у Загребу уносно са осталим елементима, па и франковцима, осули паљбу на Намесништво. Али исто тако, комунисти у Београду, против Намесништва, што споразум није примљен.

Комунисти су иначе интернационалисти. Тробојницу народну сматрају обичном крпом. Света је само црвена застава револуције. Комунисти су иначе против војске - чизме, солдатеске, официра, милитаризма. Комунисти су за потпуно разоружање. Сад су постали националисти, носе тробојницу на прсима и више своје главе, оспоравају људима и покретима којима је национална мисао основица целог јавног и приватног рада, највећи су милитаристи, траже да се упишу на неку милицијску обуку, траже пушке, купе прилоге за куповину муниције за те пушке. Чак су се размилели и по најчистијим националним крајевима, где национални дух није никад имао прилике да опадне, где заиста сваки педаљ земље представља споменик пожртвовања и одушевљења народног, да „подижу дух национални“.

Има врло много паметних људи који се томе радују убеђени су да је то повратак омладине национализму. Камо среће да је тако! Ко би срећнији био од нас? Али права је несрећа у томе што вође садашњег мистериозног „Студентског одбора за одбрану земље“ остају доследни, више него икад, својој досадашњој идеологији - ненародној, интернационалној, јудео-марксистичкој, што ово раде по диктату и наређењу Москве са двоструким циљем да на Балкан привуку напад Хитлера и Мусолинија и то одмах, ваљда и пре него што би овима и требало; а потом у позадини и на фронту да раде начинима погодним за изазивање револуције.

Ми жалимо што ни ученост, ни стечено искуство у овим стварима не помажу много, ако поред тога не постоји и нарочита духовна будноћа која је у стању да прозре подлу и вешту игру њихову. И знамо многе људе, врло истакнуте чак и славне и заслужне које у овим стварима обмањују тробојнице, и родољубиве песме и декламације.

О т у д а и ј е с т е о п а с н о с т !



Кад би комунисти под правим именом без маске и под својом заставом наступали, не би били опасни, јер би сами собом будили опрезу. Али баш у томе је права опасност што је прикривена.

Тиме се може објаснити што разни врло заслужни људи дају своје име и покровитељство разним акцијама овакве врсте.

ПОСЕТА СТУДЕНАТА „СРПСКОГ КУЛТУРНОГ КЛУБА” СМЕДЕРЕВУ³⁵

Тако су у Смедерево 18. маја, на Спасовдан, дошли студенти „Српског културног клуба” да „подигну народни и национални дух” и да ту „обуче народ националном и мушком ставу”.

Вешта претходна пропаганда збунила је извесна родољубива друштва кад су сазнали да се ова омладина назива „Омладином Српског културног клуба”, чији је председник уважени г. Слободан Јовановић.

За нас је било јасно да су други мотиви ове акције, јер је таква „родољубива” омладина издала већ неколико летака у којима је, разуме се без потписа, кукавички, тврдила да су Збор и Љотић издајнице, шпијунски, плаћеници, агенти фашистички. Уочи самог свог излета у Смедерево издали су свој комунике бр. 12 у коме су св те своје гадости поновили.

Они су пошли у Смедерево, да и ту, у крају где је народ чистог националног духа који је доказао да и у унутрашњем политичком животу има одређен мушки став, јер је 11. децембра - иако је друг Љотић био у затвору - под највећим терором и корупцијом најопозиционији срез у целој држави (изузев срезова др Мачека) био баш срез подунавски.

Отуда су наши чланови 17. маја по подне предузели обавештавања код свију одбора и друштава која су првобитно дала своју патронажу - и ови су се повукли.

Сутра дан, 18. маја, на станици их нико није дочекао, осим полиције, која их је спровела у општински дом, иако су збораши унапред уверавали власти, да гостима, ма и нежељеним, неће бити ништа, осим ако сами не буду скривили каквим неприличним гестом.

Дошло их је око 120 и прошли су поред сквера пред Саборном црквом, под тробојном заставом у мучном ћутању. У 9,30 часова положили су венац на споменик палим јунацима, при чему су побожно присуствовали и присутних 2.000 збораша. Потом су, после одржаног говора свога представника замољени од стране збораша отпевали државну химну, при чему су их збораши одушевљено пратили, а затим и „Хеј Словени”, а тада се клицало Краљу, Краљевском Дому и Југославији и словенској а не марксистичкој Русији.

После овога је председник Покрета, друг Љотић, са прозора зборашких просторија, где је већ био постављен микрофон, говорио и захвалио присутним Смедеревцима што - иако су знали какви гости долазе, иако су тако многобројни - баш зато нису ни речима, а камо ли делом госте увредили, већ им само показали да су они, Смедеревци, давно будни и врло будни, и национално и људски, па их зато не треба будити.

³⁵ Билтен, бр. 13; 21. мај, 1939; стр. 17-19.



Даље је рекао да се нада да ће многи од ове омладине, код које је на срцу само танка кора леда, под утиском данашњег сунчаног дана и правог српског, југословенско и словенског држања Смедереваца, код оних који су заведени та танка кора растопити.

Друкчије стоји са онима који су заводници, који су тако заражени сотонским комунистичким духом, да се од тога без велике муке ослободити не могу. Они нека у скупљеним збораима виде зид који ту комунистичку навалу сузбија и одбија од земље наше.

Они су сада постали родољуби и говоре о одбрани земље. Нама нека о томе не говоре, јер ми то сасвим добро знамо и не само из књига и песама, већ и са крвавог ограшја. А нека и у овоме граду о томе не говоре, јер је и он достојно свој дуг Краљу и отаџбини одужио.

Али нека знају они што су се сад са својим марксистичким учитељима решили да говоре о родољубљу и да тробојке носе на прсима, а до јуче су на њу плували као на прљаву крпу - да се одбрана земље не импровизује, „да се прасе не гоји уочи Божића”, да се може двадесет година говорити против родољубља, против заставе тробојне, против Краља и отаџбине, против милитаризма, па одједном за ноћ све то и тако лако избрисати.

Зато онима међу омладином који су искрено за Краља и отаџбину, а не само за неке границе, или неку земљу, дугујемо љубав и братски загрљај. Оним другима дужни смо љубав, али опрезну да не би била заведена земља наша у рат међународни и грађански, који - бојимо се - је главни циљ њихових московских, јудео-марксистичких госа.

Потом је прешао на разлагање наше унутрашње и спољне ситуације, па је после кратког и срчаног узвика друга Р. Живадиновића, старешине омладине Збора:

- Слава оним милионима руских војника који су пали за слободу и величину Југославије!

Слава оним милионима руских сељака и радника који се данас на руској њиви боре против ненародног, туђинског, несловенског, јудео-бољшевичког режима за народну и словенску Русију и који су у тој борби дали преко двадесет милиона жртава! - узео поново реч друг Љотић, закључивши збор, опомињући сакупљени народ зборашки да ничим госте - студенте - ни погледом чак не увреди.

Ваља запазити да је полиција покушала спречити говор друга Љотића, па кад није успела, она је усред говора искључила струју тако да је он морао говорити без микрофона, како је рекао „пошто ону другу струју из његове централе (показујући на срце) полиција још није успела искључити”.

Чим је говор друга Љотића завршен, отпочела је у дворани градског дома академија гостију, на коју су жандарми пуштали само врло мали број људи из неоснованог страха да се на академији не десе инциденти, мада су знали да зборашки неће ништа учинити. Међутим је полиција њима дозволила да поставе гласоговорник на улицу. На ово су се зборашки узрујали, због очигледне неправде, па су изјавили да ће и они сад наместити гласоговорник кад поново има струје, да поново говоре. Тада је полиција наредила да се гласоговорник скине.

Академија је протекла у реду и миру и гости су одмах затим отпутовали возом у 13,30 за Пожаревац.



Ваља истаћи да су у поворци студената што су дошли у Смедерево били врло истакнути учесници и неколико Јевреја, ноторних комуниста. А у Смедерево пре тога оне тробојнице са натписом „Бранићемо земљу” донео је из Београда један ђак смедеревске гимназије - опет Јеврејин.

Не мислимо да је ово случајно. Чињеница да су Јевреји тако ревносни првоборци ове ствари, чине саму ствар врло сумњивом.

ВОЈНИЧКА ОБУКА СТУДЕНАТА ³⁶

Поново се враћамо на ту ствар. Као националисти, радујемо се срдечно војној обуци омладине а нарочито студената.

Али ми добро знао шта је војска, противни само стварању милиције, јер то није војска. То може бити војска, а може бити и друго што.

Ми смо већ то последњи пут истакли. Али после тога је дато преко 240 пушака једном таквом студентском одреду. Сад они скупљају прилоге за куповину муниције за гађање.

Ми отворено и јасно поручујемо да коловође нису искрене. Они ту спремају убојну трупу. Нека се нико не вара. Ми то истичемо и ако би само више волели да други то сами виде.

Чујемо и читамо да се и студенткиње спремају за неку војну обуку. То не одговара нашем народном духу и појму о војсци. Наш народ а нарочито Србијанци не воли да види ни своју жену у рату а камо ли туђу. Такав је наш народ и ми се не стидимо већ се поносимо том његовом особином.

Наша војска је увек о тој народној особини водила рачуна. Мислимо да није рђаво урадила што је тако радила. Али то је стварало нарочиту моралну снагу нашој војсци. Част и поштење оним женама (срећом крајње редак изузетак) што су били у војсци. Оне се сад могу с тим поносити. Али ми знамо да се војник-мученик томе никако није радовао, мргодио се и није волео да у рову буде заједно са женом.

Али па сад се тако ради у болшевичкој војсци, па треба, противно нашем народном духу и традицији, да ми узмемо за пример совјетску или црвено-шпанску војску.

Обраћамо пажњу на ове две појаве. Нека се војска не усхићава лажним аплаузима и усклицима који долазе с усана заведених или заводника. Нека буде опрезна, да не буде доцкан.

ЗАКЉУЧАК ³⁷

Муке нас је стало писање овог билтена, јер смо многе ствари о којима не би хтели писати, на видело морали изнети.

Стидели смо се и болело нас је то писање. Није лако невоље наше земље овако јавно износити, људима којима је та земља оно што је нама наша Отаџбина.

³⁶ Билтен, бр. 13; 21. мај, 1939; стр. 19.

³⁷ Билтен, бр. 13; 21. мај, 1939; стр. 20.



Али ми смо морали писати, јер нема другог спаса већ само истина. „Истина ће вас ослободити” рекао је сам Исус.

Што је та истина таква нисмо ми криви. Не само да је нисмо желели, већ смо годинама указива али на неминован ток догађаја и опомињали и говорили и молили и износили да за време треба делати.

И ето све се десило како смо говорили. И сад су сви ти догађаји на прагу. И сад велимо: све се може спасити што треба спасити, али зато све одбацити што је туђе народном нам духу, традицији и повесници јуначкој.

Само, што се више времена изгуби, све је теже и скупље постићи, оно што се у почетку могло лакше и јевтиније.

Нема спаса без јунаштва и поштења!

НЕМАЧКО-ИТАЛИЈАНСКИ САВЕЗ ³⁸

Потпис немачко-италијанског савеза дао је прилику Хитлеру да учини гест који протокол не предвиђа, али који њему приличи.

Како је уговор потписан у његовом присуству, он је грофу Ђану пружио своју руку и узевши његову задржао ју је необично дуго у својој, гледајући га дуго и озбиљно у очи.

Никако не верујемо да је та необична сцена била свима пријатна, утолико пре што је била нема, јер ни Хитлер није ништа говорио, пустивши да говори његов дуги озбиљни поглед.

Сви извештаји веле да се та сцена коментарише на разне начине. Нама изгледа да она има само два објашњења. Једно - да је Хитлер био дубоко тронут и узбуђен овом консекрацијом своје политике и да зато није могао ништа рећи, већ само стегнути руку и дуго и озбиљно гледати. А друго - да Хитлер није хтео ништа рећи, јер се тог тренутка речима није могло казати.

Ко познаје Хитлера и његов досадашњи живот, тај ће тешко примити прво тумачење. Он никада није дао осећањима да загосподаре њиме у тој мери да не би могао своју дужност, ма каква она била, извршити сваког тренутка. А да је био очаран и усхићен, његов поглед не би био упоран и озбиљан, већ усхићен.

Прихватљиво је друго тумачење: да је Хитлер хтео да каже нешто погледом што се речима није могло. И да је то хтео рећи баш у тренутку и поводом потписивања уговора.

А које су то речи које је Хитлер, у тренутку потписивања уговора о савезу са Италијом, хтео рећи, а није могао, па је зато само стегао руку грофа Ђана и дуго и озбиљно га гледао право у очи?

То су сигурно оне речи које би сваки уговарач рекао другој страни, кад се боји да ова неће моћи или неће штети да уговор до краја испуни.

У обичном животу то се често каже и речима, наравно уз оgrade и извињења.

У дипломатији се то речима не може казати, осим ако се завије у десетине обланди. Ту су Италијани ненадмашни мајстори. Али Хитлер не иде на двобој оружјем с којим је његов противник јачи од њега.

³⁸ Билтен, бр. 14; 29. мај, 1939; стр. 1-2.



Зато он бира своје оружје. Узима грофа Ђана за руку, гледа га дуго и озбиљно у очи. А те челичне очи говоре:

„Пази! Ти си самном потписао уговор!”

Не верујемо да су на Хитлера утицали толико они који говоре о италијанској превртљивости.

Он ствари посматра из друге перспективе. А из ње се толико не види италијанска превртљивост, колико они постојани односи једне земље, о којима смо већ толико пута говорили у ранијим билтенима.

Он је свестан читаве те стварности италијанске земље, непромењене кроз тридесет векова. И зато зна - упркос потписивању овог савеза - да ако до рата дође под садашњим условима, Италија ће бити у врло тешким приликама, далеко тежим од саме Немачке и да се тада може десити да због тешког положаја и поклекне. И његов дуги и озбиљни поглед био је најтежа хладна опомена и претња.

ЈЕДНО ОБЈАШЊЕЊЕ ИТАЛИЈАНСКОГ СТАВА ³⁹

Ових дана имали смо састанак са једним истакнутим странцем који добро познаје Италију и има могућности да тамо сазна многе ствари које остали не би видели.

- Тачно је ваше гледиште - рекао нам је он. Поморски положај Италије захтева у случају рата јаку флоту, јачу од њених противника. А с обзиром на енглеску и француску флоту, Италија је несразмерно слаба. Само треба имати у виду да је сва италијанска флота у Средоземном мору, док су тамо само знатни делови енглеске и француске флоте. Италијани се надају да ће одмах у почетку рата затворити оба мореуза - и Суец и Гибралтар подморницама, авионима и минама, а затим да је њихова флота, иако мања, сразмерно новија, јер има већи број новијих и бржих бродова од Француске, па чак и енглеске флоте (а и ово се, а не само тонажа и наоружање мора узети у обзир), да ће у борбу бити уведене не само флота над морем, већ и подморнице, а нарочито авијација, у којој су Италијани и Немци неколико пута јачи за сада од Енглеза и Француза. То су војнички разлози, поред невероватног самопоуздања које италијански официри показују и које их држи у уверењу - да ако до рата дође - да ће Италија уз помоћ Немачке ускоро бити господар Средоземног мора, иако је њена флота далеко слабија од противничке. Износимо по дужности ово мишљење. Али га никако не делимо. Уверени смо - ма да је за сада иницијатива у рукама немачко-талијанским, те они могу бирати место и почетак рата, а то је за питање о коме говоримо врло важна ствар - да је средоземна флота енглеско-француска, коју они и данас држе појачану деловима атлантске флоте, два пута надмоћнија од италијанске. Истина, стоји чињеница огромне надмоћности ваздушне немачко-италијанске флоте и ми то никад нисмо пренебрегавали, већ смо увек достојно ценили. Али у поморским стварима, где се ради о нападу с велике висине и с великом брзином, на покретне циљеве и то добро брањене баш од авијације, ова надмоћ

³⁹ Билтен, бр. 14; 29. мај, 1939; стр. 2.



нема онај значај који има при бомбардовању непокретних и слабије брђених циљева.

И подморнице и мине употребљене су у прошлом рату, и не без успеха, са стране Немачке и Аустрије, али све то није ништа помогло Централним Силама, господари мора остали су Савезници.

Разуме се са том надмоћношћу рачуна Немачка, јер је континентална, а не поморска држава. Али, изгледа, Италија са тим не рачуна, већ се завава да би могла - и поред слабости своје флоте - ипак господарити Средоземним морем. А то је заиста кобна заблуда, која ће јој донети силна разочарења.

ПРЕГОВОРИ СОВЈЕТСКО-ЕНГЛЕСКИ ⁴⁰

Последње вести (25/V) веле у наслову да је савез закључен. Али кад се прочита садржина, онда се види да је Енглеска - под извесним условима и резервама - пристала на закључење савеза са Совјетима. Према томе, преговори још трају. А судбина, све до краја, остаје неизвесна.

Совјетија - како њихов званични орган комесаријата са спољне послове „Известија”, тврде с пуно гњева - не тражи од Енглеске и Француске закључење пуног војног савеза. „Известија” то називају клеветом и интригом.

У самој ствари тешко је разабрати у чему лежи разлика између војног савеза и „пуног аутоматског пакта о узајамној помоћи” што званично траже болшевици. Али, из тога се види колико подло и вешто играју совјети своју улогу до краја. Траже „пун аутоматски пакт о узајамној помоћи” - а љуте се када се на то одговори да је то уговор о војничком савезу.

Ми смо много пута враћали на то питање, али никад није довољно говорити кад се пред собом има тако велика заблуда и кад ту заблуду подржавају добро организовани комунисти и далеко већи број добронамерних, а необавештених и обманутих некомуниста.

Тој заблуди у словенским земљама нарочито иде на руку чињеница да се Совјетија, или званично Сојуз Совјетских Социјалистичких Републиков, меша са Русијом, на чије је место Совјетија дошла. Добронамерни људи веле да руски народ и руска земља стоје на свом месту, па је њима свеједно какав је сад тамо режим. Они при том заборављају да између старе Русије и Совјетије није обична разлика, као рецимо између једне апсолутне монархије и републике истог народа и на истој земљи, већ да је разлика далеко дубља. Русија је била државна организација намењена обезбеђењу судбине и величине руског народа. Совјетија је организација марксистичке мисли, која је случајно на руској земљи створила себи упориште и њен циљ је да силама руског народа, над којим она влада против његове воље (диктатура пролетаријата коју врши Вsesојузна комунистическа партија болшевилов, ВКПб, са 10 одсто од укупног броја људи, жена и одрасле омладине од целокупног насеља) са циљем остварења светске болшевичке револуције.

⁴⁰ Билтен, бр. 14; 29. мај, 1939; стр. 2-4.



Совјетија нема никаквих територијалних претензија. Она не само што нема оне глади за земљом које имају многе државе у Европи, већ за њу чак ни питање евентуалног освајања њених огромних пространа нема онај значај који има за друге државе. У том погледу обраћамо пажњу на ону сцену која се одиграла приликом преговора за закључење мира у Брестлитовском између Централних Сила и Русије, сцену на којој је Лењин изнео први пут ово наше тврђење о невезаности бољшевичке мисли за одређену територију (Билтен бр. 11).

Отуда са њеног гледишта није пресудно да ли ће Немачка заузети Пољску, Чешку, Румунију, Југославију или Мађарску. Напротив, са њиховог гледишта врло је добро да Немачка ради тако, јер се тиме приближује час светског сукоба, који Совјетија чека и који - ако она у њега не буде учествовала великим војничким масама, мора довести до бољшевичке револуције у Европи.

Отуда смо ми раније (у Билтенима бр. 10. и 11.) били принуђени да Мусолинија и Хитлера назовемо несвесним агентима јеврејско-бољшевичке мисли. И при томе називу остајемо.

Јер у драми савременог човечанства, а то ће рећи европске хришћанске цивилизације, четири силе, односно шест са Америком и Јапаном, хоће из империјалистичко-капиталистичких мотива да се баце у рат (Енглеска и Француска у одбрани свог повлашћеног положаја, а Немачка и Италија у нападу због свог неповољног положаја). Али две силе су једино идеолошки заинтересоване да до рата дође. Те две силе су редители, драматурзи будуће светске драме: а то су јеврејство и комунизам. Јеврејство жели рат јер ће с једне стране казнити Хитлера због његовог антијеврејског става, а с друге стране, јер из искуства знају да је за ових 150 година сваки рат значио све веће господарство јеврејства у свету. Комунисти хоће рат због светске револуције, која им је потребна, не само као доктринарни циљ, већ као спасење за саму Совјетију, јер или ће револуција избити у Европи и Азији, или у самој Совјетији.

И тако, рат има донети пропаст хришћанској Европи и њен пад у свету, па ма ко победио, као што је то и прошли рат донео и показао. Али у исто време и остварење јеврејско-комунистичке мисли, које нису супротне, јер ће интегрално остварење бољшевичке мисли Савеза Совјетских Социјалистичких Република довести у ствари до владавине „изабраног народа” над целим светом.

И тако, победиоци неће бити државе са империјалистичко-капиталистичким циљевима, већ они идеолошки драматурзи - јеврејство и комунизам. Због тога, дакле и поред несумњиве величине коју Хитлер и Мусолини представљају и поред несумњивих заслуга које за своје народе имају, тиме што не виде где се иде, „што су протрчали поред сигнала” (како смо то казали још јесенас поводом септембарске кризе) - они несвесно раде за рачун јеврејства и комунизма, чији су највећи идеолошки противници.

Целокупно наше разлагање о Совјетији и њеним односима према будућим сукобима засновано је прво на самој природи Совјетије као организацији једне идеологије која нема ни територијалних ни националних тежњи; друго - на њеном циљу, тј. изазивању што пре светске бољшевичке револуције; треће - на основу њеног досадашњег држања за



последњих неколико година у међународном животу и четврто - на изјавама и чланцима њихових водећих људи и главних њихових гласила. Сва та четири извора дају обиран материјал који нас овлашћује да закључимо:

- 1.) Совјетија жели светски рат. За њу је свеједно из каквог мотива и међу којим државама ће он избити.
- 2.) Совјетија не жели и све ће употребити да у том рату не учествује с великим масама, у крајњем случају, ако буде морала учествовати, она ће гледати да у рату учествује само са техничким трупима и материјалом, из страха да рат прво код ње не изазове револуцију.
- 3.) Совјетија ће зато тежити да рат буде што даље од њених граница, по могућству Средоземно море или Балкан, јер тиме најлакше постиже постављено под 2.
- 4.) Ради постизавања овога под 3. Совјети ће тежити да у сваком уговору о савезу имају одрешене руке, како би својом иницијативом могли рат изазвати што даље од својих граница.
- 5.) Али на то тешко могу пристати њени саговорари. Отуда је досадашња формула совјетска у преговорима с Енглеском неодређена с једне стране, док с друге повлачи за Енглеску „потпуно и аутоматско ступање у рат”, - док је енглеска формула, напротив, јасна и одређена.
- 6.) Енглеска сад у начелу прима совјетску формулу, али поставља нека питања и резерве.

Пошто се ова питања и резерве не знају, може се закључити само једно: да кроз њих Енглеска жели да неодређене совјетске формуле, које за њу повлаче обавезу аутоматског и пуног ступања у рат, ипак тачно одреди.

- 7.) Тврђење европских комуниста како је совјетска теза исправна, јер је једнакоправна и за Енглеску и Француску, као и за Совјете, само је привидни пропагандни маневар.

Енглеска и Француска могу својом флотом стварно учествовати у свим морима овог света, а сувоземном војском у целој средњој, јужној и западној Европи и северној Африци. Совјетска флота је данас практично без вредности. А сувоземном војском Совјети могу учествовати због противљења Пољске и Румуније, тек и само на својој територији, до које Немци могу доћи тек кад прегазе горње две земље.

Отуда је јасно да Енглеска такву једнакост само на папиру тешко може да прими и зато жели да прецизним условима обезбеди себе од случаја да је савез са Совјетијом доведе у сукоб на месту где ће тежина рата стварно пасти свом снагом не на Совјете, већ на Енглеску и Француску. А то опет показује да је Енглеска сасвим свесна с ким има посла.

Али о томе ћемо наставити у идућем броју.



ШТА ЗНАЧИ ОВА ИЗНЕНАДНА КАМПАЊА ЗА СТВАРАЊЕ ИМПЕРИЈЕ СВ. СТЕВАНА?⁴¹

Ова изненадна ревизионистичка и империјалистичка офанзива коју су сада усред и онако немирне Европе предузели званични представници Мађарске наводи нас на ове закључке:

1.) Указало се једно ново жариште - поред толиких других - одакле би могао да избије светски рат. Ми још не знамо докле ће ово остати само надмена предизборна агитација.

2.) Манија за стварањем империја постаје заразна. Само што у овом последњем случају империја Св. Стевана постојала је само у машти мађарских шовиниста.

3.) Гроф Ђаки прокламује постојање мађарског животног простора, који он сам назива „мађарска животна заједница”. Већ самим својим прокламовањем ово значи могућност сукоба, односно рата.

Остављајући на страну, за овај тренутак, све последице које из оваквог схватања и жеља могу произићи за односе Мађарске са директно угроженим њеним суседима: Румунијом и Југославијом, постојање „Мађарског животног простора” и прокламовање стварања „империје Св. Стевана” долази у сигуран сукоб са схватањем о „животном простору” Немачке.

4.) Пада у очи да је империјалистичка офанзива мађарских државника отпочела баш после њиховог повратка из Рима и Берлина. А ово би нас довело до закључка да је неразумна шовинистичка агитација мађарских државника нашла подршке бар у једном месту које су посетили. Зна се да је жеља национал-социјалистичке Немачке да и Мађарску увуче у неку врсту протектората, како би и она чинила саставни део великог Немачког Рајха. Зна се да ову своју жељу Немачка није остварила до сада само због отпора који је у томе погледу чинила Италија бранећи тако, после изгубљене Аустрије, свог другог савезника, чији би коначни улазак у Рајх још више пореметио однос снага између ње и Немачке. Зна се да су покушаји Мађарске да настави остварење своје свето-стеванске империје освајањем Словачке пресечени од стране Немачке која је своје малом савезнику, који једино има прохтеве велике, одлучно дала на знање да Словачка улази у немачки „животни простор” и да ту Мађари немају шта да траже.

Дакле, све ово говори да се агитација за стварање империје Св. Стевана сигурно не води по диктату из Берлина.

Да је ово предузето са знањем и одобрењем Италије, разлози су ови:

И поред потписаног десетогодишњег присног војног савеза између Немачке и Италије ипак се Рим у тој вези осећа подређеним. Он тај свој положај покушава да поправи везивањем лично за себе извесног броја већих и мањих држава. Али, то јој до сада није успевало.

I. Италија је учинила све могуће да лично за себе веже Франкову Шпанију. Иако генерал Франко мора да буде обавезан Италији која му је знатно допринела да до победе дође, ипак он познаје нерасположење, које је још у току грађанског рата владало у националистичком делу

⁴¹ Билтен, бр. 14; 29. мај, 1939; стр. 7-9.



Шпаније према Италијанима, а затим - он зна да је његовој разореној и опустошеној земљи било доста ратних авантура.

II. Пољска на коју је Италија раније рачунала као на католичку земљу, прешла је сада сасвим у непријатељски табор и савезништво са њом условљавало би претходни директни раскид између Италије и Немачке.

III. Италија није успела да за себе привуче Југославију. Приликом садашњих разговора у Риму Мусолини је, изгледа, могао да види да Југославија не жели да се везује ни за какве осовине, већ да она хоће да живи у миру и изван сукоба, све донде док се њеној независности не загрози.

IV. Бугарска је у утицајној сфери Осовине, али ако је краљ Борис својом женидбом створио извесне везе са Италијом, он мора да води рачуна о другим чисто бугарским стварима. Уосталом, словенско и југословенско расположење његовог народа налаже му овде и друге обзире.

V. Остаје, дакле, једино Мађарска. Са својих 11 милиона она представља ипак доста слабу противтежу великом германском блоку од близу 90 милиона душа. Зато је сав интерес Италије да овог свог јединог верног савезника ојача и да га подигне чак на степен империје.

VI. Види се јасно из говора мађарских државника да се не ради само о враћању оних крајева где живе мађарске мањине, већ и о увлачењу читавих других народности и „држављана страног језика”. Исувише је јасно да се уз Словачку, Буковину и Ердељ овде мисли и на Југославију. Мађарски мегаломани не мисле ту само на Војводину, већ исто тако и на целу Хрватску и северно Приморје. Зато су врло карактеристични разговори које извесни франковачки изасланици воде у Пешти о персоналној унији краљевине Хрватске са Мађарском. Ово потврђује и изјава коју је мађарски министар иностраних послова, гроф Ћаки, дао дописнику америчке агенције „Јунајтед прес” г. Макфелду пре десетак дана у којој му је рекао да Мађарска рачуна да ће ускоро добити свој излаз на море и то преко хрватске територије. Када га је амерички новинар упитао дали то мисле постићи персоналном унијом, гроф Ћаки је одговорио да начин није важан.

VII. Што се нас тиче ми мислимо да ћемо на ову опасну помахниталост мађарских одговорних управљача моћи да одговоримо онако како мисли читав наш народ без разлике, не водећи рачуна о незнатном броју бедних франковачких издајника којих, да у земљи доиста постоји власт као што треба, не би више ни било.

Ми не знамо ни за какве границе „Империје Св. Стевана”.

Ми знамо само за границе наше краљевине повучене не само правдом у етнографском, историјском и географском погледу, већ обележене бајонетима наших војника после четворогодишње тешке и скупо плаћене борбе за народно ослобођење и уједињење. Они који мисле да стварају своје лудачке империје од делова наше земље и новим подјармљивањем нашег народа мораће прво да поломе своје кости о челик оштрица оних које су нашу краљевину омеђиле. У нашој дугој и славној историји још нема примера да је неко узео нашу земљу пре него што је - и сам скупо плативши - уништио њену одбрану.



АКТИВНОСТ КОМУНИСТА ⁴²

Комунисти продужују свој разорни рад. Подмукли, под маском и лажним именом рад.

Што то не виде добронамерни није ни чудо. Под маском су и лажним именом.

Али чудо је што не виде они којима је позив да то виде.

Њихова тактика је јасна:

а) Због спољних прилика навући маску родољубља и бранитеља земље. Тако повући за собом остали свет чије је родољубље искрено и наметнути му се за вођу.

Да би то могли бити треба без обзира на интересе земље и њену сигурност, БИТИ БЕЗОБЗИРАН, захтевати да се наша земља одмах веже за демократије (Енглеску и Француску).

И тако видимо парадокс о коме пишу француске новине да док Молотов, у ствари Стаљин, према тим истим демократијама заузима непријатељско држање, нападајући их (његов говор на конгресу ВКПб од 11. до 18. марта 1939.), - да док „Извјестија”, орган комесаријата за спољне послове, у свом броју од 15. априла веле да Совјети нису преузели обавезу да ма кога за време рата бране, нити су пак преузели обавезу да Немачку неће снабдевати сировинама, да док исти Молотов држи се крајње резервисано према истим демократијама и неће чак ни да иде на разговоре с њима, док званична Совјетија (дакле Стаљин) има тако неповерљиво држање према тим демократијама - дотле Коминтерна (дакле опет Стаљин) издаје наређење својим члановима у Европи (па самим тим и својима код нас) да без резерве захтевају везивање за те исте демократије.

Дакле дволичност!

А дволичност када се открије показује право лице дволичног.

Ако је веза с демократијама, коју сад без резерве тако траже наши комунисти, исправна ствар, онда је чудновато држање њиховог „љубима-во важђа народо-во Јосифа Висарионовича Хугашвили-Стаљина” што се он сам држи толико непријатељски, резервисано према тим демократијама.

И обрнуто, ако је његово држање исправно, зашто онда и они немају такво држање, већ друкчије.

Ова дволичност има само једн објашњење:

Исправно је Стаљиново држање, јер треба Совјетију сачувати од рата, исправно је и држање наших комуниста јер треба нашу земљу бацити у рат.

Али исправно је само са гледишта Совјетије, а не и са гледишта наше земље.

б) Све оно што спречава, кочи или се противи револуцији коју припремају треба дисквалификовати, упрљати, или и другим начином избацити из јавног живота.

Ко покуша да им маску скине, тај први мора то искусити.

⁴² Билтен, бр. 14; 29. мај, 1939; стр. 15-17.



Част нам је што се то прво на нама показало. Ми смо „издајнице, плаћеници, шпијуни” Хитлера и Мусолинија. А они су родољуби и националисти.

Ми смо издајнице и плаћеници Хитлера и Мусолинија, што смо одувек указивали на потребу да кад су наши западни суседи јаки, да и ми то морамо бити, јер иначе тешко нама.

А кад би на тој истој граници био место Хитлера црвени Телман или место Мусолинија некакав црвени Италијан, они би захтевали да се граница укине, да се од црвених Немаца и Италијана не бранимо. Они би, напротив, трчали да доведу црвену немачку и италијанску војску овамо.

в) У том смислу су развили најжешћу акцију против монархије, а нарочито против оних који је данас представљају.

Никад наш народ није могао бити без монархије. Ни његова уметност, ни његова философија не могу замислити васељену без Бога, државу без Краља и дом без домаћина.

Али, разуме се, комунистима смета и Бог, и Краљ и домаћин.

Против Бога војују атеизмом. Против монархије клеветама. Против домаћина војују подривањем дома и породице, убијањем дисциплине и честитости, проповедањем слободне љубави.

г) Изношењем „сјајних успеха Стаљинових” - највише припремају револуцију.

Кад би о томе изнели праву истину, она би била најречитија, не би морали рећи једне речи. Али не износе праву истину, већ само лаж или пола истине.

Они пре свега уверавају како се сад Стаљин враћа натраг. А то је највећа лаж. Од последњег XVIII конгреса ВКПб (Свесавезне комунистичке партије большевика) у марту ове године, парола је прелаз од социјализма у комунизам, - дакле не враћају се већ иду даље.

Они уверавају да је большевизам остварио диктатуру радних слојева. То је лаж. Он је прво обезглавио Русију, побио и разгонио све што му је могло бити препрека. А сад је остварио диктатуру над радницима и сељацима. И то ове - 1939 године. Законодавство о организацији рада од 28. децембра 1938. год. је најреакционарније социјално законодавство у Европи. По тим одредбама радник је роб везан за предузеће, без права које има његов друг у капиталистичким земљама. А према сељацима, који су претходно насилно скупљени у колхозе (колективно газдинство) и којима је пре три године уставом било зајемчено да поред колективног имања могу имати и своју окућницу од 2 до 3 десетине са кравом и живином, сад од XVIII конгреса ВКПб спроводи се као против нових кулака (имућнијих сељака) одузимање 9/10 тих окућница и крава на најбруталнији начин, јер се показало да сељак сву своју пажњу посвећује својој окућници и својој кравици, а мало дана рада улаже у обраду колхоза.

Они уверавају да је Совјетија као и остале државе, да нема никакве везе са ранијим циљевима большевизма: светска большевичка револуција, а Кратки курс историје ВКПб који је Стаљин написао 1938. године, који су московска „Правда” и „Извјестија” почели објављивати у време септембарске чехословачке кризе вели да главни циљ њихове владавине био је, јесте и остаје - светска револуција.



д) Благодарећи свом прикривеном раду вуку за собом добронамерне грађане којима годи да им комунисти прилазе и уверавају их о својој лојалности и родољубљу.

Тако су успели и у војсци, те су добили могућност да се наоружавају изван касарне, у неком студентском батаљону.

У прошлом Билтену објавили смо да су купили прилоге за куповину муниције. Сад чујемо да су се револтирали и тврде да смо их опањкали и оклеветали.

Ми располажемо доказима за оно што пишемо. Сама чињеница да они поричу да су купили прилоге за куповину муниције показује најбоље у каквом су циљу желели да набаве муницију.

ђ) Нарочито им је погодна парола „признање словенске Русије”. На то управо највише света похватају.

Један од наших највећих духовних светила написао нам је скоро писмо у коме истиче као други разлог своје вере да ћемо као народ бити спасени:

„Нисмо признали безбожничку, цареубилачку власт у Москви. Једини ми на глобу земаљском. Господе спаси и помилуј!”

И ми мислимо да је то највећа заслуга краља Александра, која ће у будућности, кад дође права словенска Русија, овоме народу бити пред њом уписана као највећа заслуга.

Јер се ми једини нисмо одрекли словенске Русије, нити могли одрећи. Само ми нећемо да признамо Совјетију, која је наше славно уздање Русију избрисала из списка држава овог света и на њено место ставила свој Сојуз Совјетских Социјалистических Републиков, које може бити стављено и на такав савез афричких или америчких држава, а које са руском прошлошћу и садашњошћу нема никакве везе.

Што нас терају да признамо „словенску Русију”, што не траже од Стаљина да тим славним именом назове организацију којој се као тиранин налази на челу.

„ДАЉЕ ОД АРТИЛЕРИСКОГ ОГЊА”⁴³

Ове речи употребио је Стаљин на XVIII конгресу ВКПб (Свесавезне комунистичке партије большевика), одржаном средином марта ове године, говорећи о садашњим спољним приликама.

Те речи поновио је и Молотов, тадашњи председник Савета народних комесара и садашњи наркоминдел (народни комесар иностраних дела). Њихово значење је јасно: Совјетија мора избегавати озбиљан оружани сукоб, мора тежити да буде даље од њега, што даље од артиљеријског огња.

Те речи су дакле постале лозинка совјетске спољне политике.

Ми нисмо чекали ове речи Стаљинове па да оцртамо совјетску политику. Ми смо још пре годину дана - кад су се несрећни Чеси заваравали лозинкама: „Не бојимо се, нисмо сами!”, исписаним на мапама које представљају с једне стране велике западне демократије, а с друге Совјетију, што се као огромни облак пружила од једног краја Европе па

⁴³ Билтен, бр. 15; 6. јун, 1939; стр. 1-2.



до другог краја Азије - ми смо још тада тврдили да је то опасна заблуда, да су Чехословаци сами, да је њихов положај безнадежан, да им западне демократије нису у стању помоћи због своје претеране слабости, а да Совјетија неће ни прстом мрднути да Чехословачку заштити ни од Пољске, а камо ли од Немачке, упркос војничког савеза са њом.

Ми смо то могли са сигурношћу тврдити (и то су се наше речи дословце испуниле), не зато што смо пророчки обдарени, већ зато што смо познали истину о стварном односу сила у свету, а нарочито зато што смо знали природу Совјетије, њене циљеве, њену конституциону слабост, као и историју њеног стварања.

Тада - у време кад смо тако писали о Чехословачкој - били смо нападнути од две врсте људи: добронамерних родољуба који нису познавали право стање ствари и који су свет око себе посматрали кроз своја осећања и жеље, и других, злонамерних, оних којима није ишло у рачун откривање истине. Ови последњи били су нарочито активни. За њих смо ми били ништа мање него издајнице словенства и туђински агенти. Показало се да смо ми, **н а ж а л о с т**, у праву, јер се, понављамо, нажалост, збило онако како смо ми рекли да ће се збити.

За разумног, а добронамерног човека, било је после тога јасно да ако у великим линијама смемо са сигурношћу тако говорити о стварима унапред, да је гледиште са кога смо пошли исправно, јер се, природно, друкчије не може објаснити откуд се тако тачно поклапа оно што унапред говоримо да ће се десити, са оним што се је доцније заиста десило, ако полазимо са нетачног и неисправног гледишта.

Али, ето и данас смо пред сличним ситуацијама. И ма колико сваки дан доказивао да је наше гледиште исправно, нажалост, ипак и данас има људи добронамерних којима је на нас криво што не говоримо онако како би им било мило, већ друкчије, те тиме вређамо њихова осећања и њихове жеље.

Тако, они би волели да постоји славенска Русија, а и ми, али не можемо због тога што би то волели да не видимо и да не говоримо да је нажалост нема, већ да је на њеном тлу и над њеним народом изведена организација руском народу туђе јеврејско-марксистичке мисли, те да та организација - Совјетија - нема ничег заједничког ни са именом, ни са духом, ни са природом Русије, нити је може имати.

Па би они желели да та организација, коју они воле да називају словенском Русијом, буде јака и снажна. А и ми би то волели. И сигурно је да би то била да је заиста словенска Русија. Али ми нисмо криви што није тако, што та организација данас - пошто је претходно обезглавила руски народ, пошто је покушала да промени и његову природу, пошто је име Русије избрисала из списка савремених држава овога света, пошто је десетине милиона људи, жена и деце побила, поморила глађу, заточила по концентрационим логорима, расула по свету - нисмо ми криви што се 1939. година открива у знаку тлачитељске борбе против радника и сељака, дакле против оних сталеза у чије се име диктатура тамо проводи. А исто тако нисмо криви што видимо, и што то морамо рећи, да се у тој Совјетији узјогунила руска земља па не даје онај принос који је давала у доба царева; што се узјогуниле железнице па саобраћај пружа најжалоснију слику која се игде у свету може видети; што се узјогунила индустрија па ни по квалитету, ни по квантитету, ни по цена-



ма производним не одговара ономе што индустрија у капиталистичким земљама даје; што се узјогунила подржављена унутрашња трговина па јадни људи и оно што би имало не могу добити у довољној количини, на погодан начин и у потребно време.

Па би они желели да Совјетија, као некад словенска Русија, не само брани своју земљу, већ да буде заштитник и интереса осталих мањих словенских народа и правде у свету. А ми би то хтели. Али ми нисмо криви што знајући природу те организације знамо и њене циљеве и знајући исте знамо да Совјетија жели светску револуцију ради успоста-вљања совјетског режима и да је ту са међународним јеврејством скоро сасвим на истом гледишту, као што смо у Билтену бр. 12 објаснили. А знајући ово, ми знамо да Совјети желе рат у свету, као најбољи начин за светску револуцију и зато баш - да би том револуцијом могли руко-водити - желе да остану по страни, да у рату не учествују све док ква-сац револуције не подигне довољно тесто, а да се тек тада појаве да би своје паклено дело извели.

И зато су многи ови добронамерни људи, заједно са злонамерним, ли-кујући указивали на велике наслове наших и страних листова у којима је стајало: „Пред неминовним закључењем савеза енглеско-француско-руског” и поднасловима у којима је стајало да је то готова ствар.

Нас то ништа није узбудило. И ако се тај савез закључи, чињенице које смо навели о природи, циљевима, конституционој слабости и досада-шњем развоју Совјета стоје неопориво. Нити би закључење нашу тезу оборило ма у чему.

Неки наши пријатељи саветовали су нам чак да наш став мало ублажи-мо, јер: „Ето, савез ће бити закључен”. Одговарали смо им да се наше становиште базира на истини, да је прокушано и доказано, да га због разних новинарских наслова не можемо мењати, па чак и кад се тај са-вез закључи (ако се закључи) показаће се у току његовог трајања све оно што смо тврдили да се мора показати.

Али ето прође већ десетак дана а савез не само да није закључен, већ се показало да смо бар исто толико далеко од закључења савеза са Енгле-ском и Француском, колико и од продубљења трговачких веза Совјета са Немачком.

Разуме се, није свака нада пресечена. Пресећи грубо сваку наду на са-вез, значило би одузети свако оружје из руку комуниста за извршење њиховог задатка: укључивању добронамерне европске публике причом о солидарности интереса Совјета и „великих западних демократија”, а код нас и причи о словенској Русији.

Зато ће се нада оставити.

ГОВОР МОЛОТОВА ⁴⁴

Говор Молотова потврдио је нашу досадашњу тезу потпуно.

Већ и сама чињеница да Молотов уместо да својим сауговарачима од-говори или преко свог или преко њиховог амбасадора, даје тај одговор у свом говору од 31. пр.мца, пред совјетском скупштином, показује да

⁴⁴ Билтен, бр. 15; 6. јун, 1939; стр. 2-4.



говор неће значити прихватање енглеских предлога. Тако могу говорити Хитлер или Мусолини, јер њихов говор значи неку поруку противницима и непријатељима. Али одговарати тако земљама са којима се преговара за ступање у савез, уместо да им се одговори писмено или усмено преко одређених дипломатских представника, не значи показати много добре воље не само за ступање у савез, већ и за само продужење преговора.

И да су прилике у свету друкчије сигурно би се могло закључити да Енглеска не би даље ни инсистирала на преговорима који се воде са толико зле воље.

Ми смо раније истакли да је Молотов - иако председник Савета народних комесара, дакле председник совјетске владе и министар иностраних дела - ипак за Европу сфинга, тајна.

Сад да додамо да је Скрјабин, како му је право име, а по лажном Молотов, године 1924. путовао са својом женом по Европи и да се после тога затворио у Совјетији и више изван њених граница није изишао.

Иначе, бивши шеф ГПУ, Јагода, покушао је да и њега увуче у онај први велики покољ антистаљиниста, али га је отуда спасао лично Стаљин, чија је сад десна рука, пријатељ и поверљива особа.

У вези са овим последњим говором морамо истаћи да се међ најистакнутијим личностима у Совјетији говоре Молотова карактерише дужина и монотоност.

Према томе, овај његов говор спада у изузетке, јер је био сасвим кратак. Али баш та краткоћа омогућује нам да га анализујемо исправно не губећи се у сувишностима. Чинимо то према тексту датом од агенције Рајтер.

1.) Он прво истиче да су Совјети без резерве за споразум са свима који желе мир и који желе да спрече нападе. Ова реченица је намерно тако дата да се не види с којим силама то Совјети желе споразум. Јер и Берлин и Рим тврде да су за споразум, а и Лондон и Париз исто тако. Први се жале да ови други имају према њима непријатељске - заокружујуће и угушујуће намере, а други тврде да су нападачи они први што се жале. Ова нејасност није случајна, јер је став Совјета дволичан.

2.) Али одмах затим истиче да Совјети морају имати у виду „Стаљинову опомену, да не дозволе да их други народи гурну да извлаче кестење из ватре”. Ове речи Стаљин је изговорио на напред поменутом XVIII конгресу у Москви, којом приликом је осуо сву ватру на Енглеску и Француску, а никакву оштру реч није упутио на адресу Немачке и Италије. Свакако не случајно, после тога 30. априла, Хитлер је говорећи пред својим Рајхстагом, напао Енглеску и Америку, нарочито не упућујући ниједне речи на адресу Совјета. Дакле, у овом свом говору Стаљин је употребио ове речи, јер се тобож уплашио да Совјети не извлаче кестење из ватре за рачун Енглеске и Француске. Понављајући их, Молотов, који у првој реченици избегава намерно да опредељено каже с којим силама то жели да се споразуме, сад у овој другој већ опредељено вели - алузијом Стаљиновом - да се мора плашити савеза са Енглеском.

3.) После напомене да је „наше место у првим редовима међу народима” - чиме свакако хоће да се реваншира Енглеској и Француској што су минхенски споразум направиле саме, без Совјета (а разлоге смо из-



нели у септембарским чланцима у „Новом путу” и „Вихору”) - Молотов истиче како су „енглеско-француски предлози признали начело реципроцитета, што значи корак унапред”. Међутим, Енглеска и Француска нису никад друкчије ни мислиле ни предлагале, нити би то могле, већ по начелу реципроцитета.

4.) Али иако је тако, ипак због балтичких држава, којима нису дате гаранције, Совјети не могу преузети обавезе у погледу земаља које остају неутралне а нису у стању бранити неутралност.

Ове балтичке државе међутим не траже гаранције, а и зазиру од Совјета, па је одиста тешко наћи начина да се Совјети задовоље у овом погледу. Утолико пре, што сам положај ових држава поред мора јасно говори да би оне могле доћи у обзир као предмет напада од стране Немачке тек после разбукталог сукоба са Пољском, а ово би већ увело у рат и Енглеску и Француску и Совјете, тако да би даљи прелаз рата на Летонију и Естонију већ затекао у рату ове три велике силе, те се питање да ли ће Енглеска и Француска пружити помоћ Совјетима због Летоније и Естоније и не поставља, јер су већ у рату.

Управо због ових држава Енглеска је у свом предлогу ставила да ће нови савезници пружити међусобну помоћ један другоме ако би били нападнути при одбрани неке сада неутралне земље која би сама била нападнута и овом се нападу одупрла. Тиме је очигледно Енглеска хтела да умири Совјете за тај иначе практично војнички тешко предвидљив случај пре сукоба и бар делимично успешних операција у Пољској. Али Совјете је тешко задовољити у овом случају. Они траже да се у уговор унесу и имена баш ових балтичких држава које не само да гарантују не траже, већ је, и нарочито од Совјета не желе. И у томе лежи највећа тешкоћа овог споразума, ако Совјети остану при своме гледишту.

5.) Затим Молотов истиче своје гледиште у вези с енглеско-француским предлогом којим се предвиђало његово усклађивање са пактом Друштва народа, те вели: „али ми захтевамо да се прими наше гледиште по коме нећемо имати потребе да ма кога консултујемо”.

И пре овог говора, преко његовог амбасадора Мајског, енглеска влада поручила му је да она под овим усклађивањем не мисли на процедуру о консултовању, већ сам дух пакта. Али ово уверавање Лондона није задовољило Москву. Она жели да савез буде аутоматски. А Лондон се с правом плаши, с обзиром на природу и циљеве Совјета да га ови, овим уговором не увуку под таквим условима у рат где ће, као што смо то у ранијим билтенима видели, примити на своја леђа главну тежину рата Енглеска и Француска, а Совјети само дипломатски да ратују, или у крајњем случају највише техничким трупима, али не и са главном својом војском.

6.) Али човек се мора одиста зачудити кад после свију ових тобож озбиљних препрека да се уђе у војни савез са Енглеском и Француском, Молотов одједном прелази и напомиње:

„Ми не одбијамо да побољшамо наше трговинске односе са Немачком. Совјетско-немачки трговински преговори који су недавно вођени моментално су прекинути, али има знакова да ће се преговори наставити”.



Као она реченица коју смо анализовали под 1), тако и ова долази само да подвуче ону циничку двосмисленост совјетске спољне политике: ето, нека се зна, да се они могу споразумети и са Немачком, па остати неутрални.

ПОСЛЕДИЦЕ

Пријатељи Совјета у Европи већ се труде да докажу да су све ове замјерке Молотова тако невинне и да ће бити лако отклоњене, те савез закључен.

Према нашим досадашњим излагањима сматрамо да ће то бити јако тешко, осим ако Енглеска пристане на такав споразум који је везану предаје Совјетима да ови могу, с обзиром на своју природу и своје циљеве, одредити по своме избору време и место где би рат избио.

А то Енглеска не жели с правом. И отуда ова досадашња игра, која траје од 17. марта ове године, дана када су на иницијативу Енглеске отпочели први преговори у Лондону.

Ми дакле никад нисмо тврдили апсолутно да неће доћи до тог савеза. Већ да ће доћи само ако Енглеска буде могла пристати на опасну предају у руке Совјетима иако зна да су Совјети заинтересовани да рата буде (што Енглеска не жели) но с тим да тежину његову баце на остали свет, а „што даље од артиљеријског огња” за себе.

А ово опет тешко да може бити, јер све досадашње резерве и формулисања Лондона показују јасно да је Енглеска потпуно свесна с ким има посла у овим преговорима.

Али, као што смо напред рекли, тек кад би дошло до овог савеза, његово извођење дало би у свему за право нама што смо о циљевима Совјета говорили, те се у томе никаквог демантија не бојимо.

И опет морамо рећи: на нашу велику жалост.

ИТАЛИЈА И ФРАНЦУСКА ⁴⁵

„Ако је Италија слаба тачка Осовине”, онда место „да се куца на врата Совјета, чије дволично држање значи само лукаву игру којој је циљ изазивање светске револуције”, „треба свом снагом и умешношћу притиснути на ту слабу тачку”, - узвикује најдалековиднији живи Француз, академик Шарл Морас.

И одмах затим долази до састанка између француског амбасадора у Риму и грофа Ђана.

Тај састанак не би био тако значајан иначе, јер се сваки дан министри спољних послова састају са разним амбасадорима.

Али овај састанак је значајан што долази после неколико месеци потпуног прекида сваке личне везе између француског амбасадора у Риму и грофа Ђана. А сада, после потписа уговора о савезу Берлин-Рим, и после неуспелог покушаја склапања уговора Лондон-Москва долази до

⁴⁵ Билтен, бр. 15; 6. јун, 1939; стр. 5-7.



овог састанка који је морао и са првог разлога и са другог пасти свима у очи.

Јер Лондон и Париз имају данас јасну ситуацију. Са Москвом иде претешко. Специјални услов о гаранцијама балтичким државама, које нико не може натерати да те гаранције приме и које, као и Финска, више страхују од Совјета него и од кога другог, показује оно што смо одувек тврдили. Они дакле морају, ако нису у стању да себе ојачају, тежити да ослабе најјачег противника - Немачку - и да је тако натерају на други став, тј. да тако спасу мир, односно садашње стање у свету, чији су они главни корисници.

Само крајње неупућени људи - или злонамерни - упоређујући односне снаге Сила осовине са снагама супротним, упоређују резерве злата, резерве угља, резерве пшенице и осталих сировина, као и површину земаља и број становника са колонијама и одатле закључују победоносно како су Енглеска и Француска екразантно јаче од Немачке и Италије. У рату, разуме се, и ти моменти играју врло важну улогу, али највећу улогу игра - активна војничка моћ коју држава може у моменту објаве рата да развије.

А ми смо то у нашим Билтенима изнели и доказали да Немци и Италијани желе да концепцијом брзог рата и средствима која су за тај брзи рат благовремено припремиле надокнаде своје сиромаштво у сировинама и злату.

Што они имају ту концепцију рата то још не би било страшно. Али, понављамо, они су спремили и средства - нарочито авијацију. И ту су заиста екразантно надмоћни.

То је разлог што су Даладије и Чемберлен онако поступили у Минхену. То је разлог препотентног става Хитлера и Мусолинија. То је узрок данашњег понижавајућег става Лондона и Париза према Москви, не би ли маколико ојачали своју слабост у борби која изгледа неминовна.

Али држање Москве почиње да трезни и Лондон и Париз. Па ако се толика понижења морају чинити у Москви да би се добила једна проблематична помоћ за рат, који ником осим Москви, ако са својим плановима успе, неће донети користи, зашто онда не би понели понижења на другом месту па ослабили противника, слабећи му осовину, а тиме онемогућили рат и спасли мир.

Има врло много знакова да је реприза односа Понсе - Ђано резултат такве заиста просте а врло плодноне мисли.

Разуме се, да је најбоље било да је таква мисао одавно нашла подлоге на Ке д'Орсеју у Паризу. Али почев од 1935 г. секташка мржња на Мусолинија спречавала је сваку здраву политичку рачуницу. А долазак једног јеврејског министра председника, Леона Блума, на владу 1936. г. био је знак потпуног лудила француске спољне политике. Последица тога била је да је Мусолини - који је још 1934. г. наглас да ће Немци заузети Аустрију и извршити аншлус, извршио делимичну мобилизацију и бацио на Бренер неколико својих дивизија у намери да то силом спречи - тај исти Мусолини отишао је у наручје Хитлеру, дозволио му аншлус, заузео Чехословачке и склопио је са њиме најзад и савез.

Али Француска не само што није могла да у главу својих руководитеља спољне политике, због њиховог доктринерства и секташтва, стави такву мисао, већ је против својих рођених интереса, пресекла скоро



сваку редовну дипломатску везу са Римом, уклањајући отуда свога амбасадора. Као да њен амбасадор у Риму нема за задатак да води рачуна о француским интересима, већ о интересима Италије и Мусолинија, па их сад она кажњава и не да више свом амбасадору да седи у Риму и служи - Италији.

Хитлер не би био оно што је кад то не би муњевитом брзином искористио. Он, који је десет година пре тога, седећи у затвору писао своје дело „Моја борба” и у њој савез са Италијом унео као другу тачку ослоњаца своје спољне политике, поред алтернативног савеза са Енглеском против Совјета или савез са Совјетима против Енглеске, што је прва тачка његове спољне политике. Он је обилато искористио запрепашћујуће слепило Француске и резултат тога је осовина и политички и војнички савез Берлин-Рим.

Али, што је било било је. Али зло се да и поправити. Отуда у овој посети видимо тај знак жеље за поправком.

Разуме се, не знамо да ли ће бити успеха.

Неприродност осовине Рим-Берлин могла би бити подлога која би учинила да Мусолини направи не потпуни „налево круг”, али бар само на лево и да уз уступке које би Француска имала учинити направи осовину мање агресивном, јер је кидање за сада немогуће. Онако као што је на пример био његов говор у Турину од пре двадесет дана („Ја не видим данас у Европи проблема који би оправдали рат”), а који смо својевремено анализовали.

Али, има у менталитету Мусолинија једна црва хазардерства, која може да донесе огромне добитке, а и огромне губитке, као у коцки. Ова црта потенцира се у последње време код њега. Велико је питање да ли ће му она дозволити да овај мали али значајан преокрет код њега настане.

И ми овај одељак с тим питањем и завршавамо.

КАКО ЋЕ СОВЈЕТИ РЕАГОВАТИ

За нас данас није интересантно како би Немачка, као непосредно заинтересована, реагирала на овај француско-енглески маневар. Много интересантније је како ће реагирати Совјети.

Јер ако овај маневар успе Хитлер неће толико изгубити колико сама Совјетија.

Стварно Хитлер неће ништа изгубити, јер Немачкој рат, чак ни победолачки, неће ништа донети, већ само несрећу, а мир ће му дати могућности да садашње позиције ојача и учврсти.

Али, успе ли овај маневар, онда збогом сви снови о светској револуцији која није само доктринарна потреба Совјета, већ услов њиховог опстанка на самој руској земљи, као што смо то у Билтену бр. 11 показали и доказали.

Прва њихова реакција биће у Француској преко њихових слепих и одаких послушника, комуниста и њихових тајних и јавних веза, против приближавања и споразума са Римом.



Друга њихова акција биће свакако дипломатски протести и претње прекидом сваких разговора о савезу са Лондоном, ако „капитулантски дух” не престане да влада у Лондону и Паризу. А „капитулантски дух” је по мишљењу Москве: кад ниси довољно јак и не можеш да се ојачаш, а ти онда гледаш да ослабиш агресивност свог противника.

Јер по дволичном моралу Москве она може у истој беседи о савезу с Лондоном и хитним војним припремама генералштаба против Немачке и Италије, она може у истом говору да се радује својим добрим трговачким односима са том истом Немачком и Италијом, а Француска и Енглеска не смеју да покушавају ништа што би евентуално спасло и светске и њихове интересе.

Могуће је да ће она и на трећи начин утицати на ове покушаје: преко Берлина или самог Рима, тајним начинима и везама, којима изобилују и први и други и трећи.

А могуће је да ће истовремено и Мајски у Лондону и Суриц у Паризу још сад у име Молотова - а можда ће и сам Паћомкин дотрчати у Париз и Лондон да предузме хитне кораке за убрзање рада на Савезу, у вези са акцијом тајних и јавних агената московских против споразума Париз-Рим.

За сад су све могућности пред нама. А брзо ће се видети на коју ће се Москва одлучити.

КАКО МАЧЕКОВИ ЗАМИШЉАЈУ СПОЉНИ ПОЛОЖАЈ ЈУГОСЛАВИЈЕ ⁴⁶

У прошлом Билтену донели смо изјаву коју је др Мачек 13. маја дао Радоју Крстићу, земљораднику из Трстеника и посланичком кандидату на његовој листи, у којој је напао УО. Крстић је саопштавајући ову изјаву једном нашем другу рекао у исто време како му је др Мачек рекао да су Немачка и Италија тражиле од Кнеза Намесника, поред осталих војно-политичких обавеза, пензионисање извесног броја југословенских генерала који Осовини нису по вољи. Разуме се да ову информацију коју је дао Радоје Крстић нисмо хтели да објавимо, не због тога што ми сматрамо да је нетачна и тенденциозна, већ зато што нисмо могли да верујемо да ју др Мачек могао дати. Сматрали смо да или Крстић није разумео шта му је др Мачек говорио или да је то чуо негде успут у возу, па нисмо хтели да др Мачеку приписујемо нешто што није од њега потекло.

Нажалост, убрзо смо имали прилике да видимо да смо се преварили и да је Радивоје Крстић тачно пренео оно што му је др Мачек рекао.

Примили смо од једног нашег друга из Славоније овај извештај:

„Имао сам прилике да разговарам данас са др. М. чланом вођства ХСС и народним заступником за наш срез. Том приликом он ми је поводом посете Кнеза Намесника Италији саопштио следеће ствари о којима он свуда јавно говори:

Вођство ХСС у Загребу добило је информације да је Мусолини поставио Кнезу Намеснику следеће захтеве:

⁴⁶ Билтен, бр. 15; 6. јун, 1939; стр. 13-14.



- 1) Југославија има изићи из Друштва народа.
- 2) Југославија има иступити из Балканског споразума.
- 3) Југославија има приступити Антикомунистичком пакту.
- 4) Југославија има дозволити прелаз италијанским трупима из Албаније преко Јужне Србије, када буду пошле ка Егејском и Црном мору.
- 5) Југославија има примити у генералштаб војног контролора Сила осовине, а исто тако по једног контролора у министарство спољних послова и министарство унутрашњих дела.

Др М. вели да је по тим њиховим информацијама Кнез, наводно, тај захтев одбио док се не споразуме са владом и генералштабом.

Даље др М. вели да је исти овај захтев ставио своједобно министру Цинцар-Марковићу и Хитлер и да др Мачек има све информације о оном што је било у Берлину говорено међу њима. Наводно, Цинцар-Марковић „није могао ништа Хитлеру обећат'."

Објављујући ово саопштење истакнутог члана вођства ХСС и уз то да оно још потиче лично од др Мачека, ми не можемо а да се не згражамо због неозбиљности оних који овакве вести шире.

Ми имамо своје одређено мишљење о др Мачеку које никад нисмо мењали. Ми смо веровали не само да је он поштен, озбиљан и уман човек, иако његова концепција државе није наша. И баш резерва с којом смо примили верзију Крстићеву показује колико смо озбиљност г. Мачека ценили. Али ово ново сазнање нас одиста изненађује.

Јер са сигурношћу тврдио да нико није могао и није се смео усудити да Кнезу Намеснику постави ма какав овакав захтев који би представљао тражњу да се Југославија добровољно одрекне своје независности, свог достојанства. Мислимо при томе на тобожње захтеве под 4) и 5) из саопштења које даје вођство ХСС, јер смо о првим трима тачкама већ унеколико писали и у прошлом Билтену, тврдећи да је Југославија одбила да приђе Антикомунистичком пакту, а исто тако супротставила се свим тежњама које би ишле за тим да се Балкански споразум поцепа, или чак ослаби. Што се тиче др Мачека види се - ако је добронамерно насео тенденциозним обавештењима - да не познаје две ствари.

- 1) Урођено родољубље чланова Дома Карађорђевића и
- 2) Непомирљиву одлучност нашег, нарочито српског дела, народа који је због много блажих захтева аустро-угарског ултиматума без предомисљања примио неравни рат не питајући се какав ће бити његов исход.

Још једанпут смело тврдимо да би већ само постављање оваквог захтева о неким туђим војним контролорима и преласку туђих трупа преко наше територије, значило једновремено прекид сваког даљег разговора и сваког даљег пријатељства са оном земљом која би се усудила да такав захтев постави. Не би било сигурнијег начина да се Југославија отера у супротни табор од једног таквог захтева.

Ако то не зна г. др Мачек, ми смо уверени да то знају гг. Хитлер и Мусолини, али то знају и они којима је стало да Југославија буде истављена као туђ громобран и, да употребимо реч Стаљина и Молотова, „да за туђ рачун вади кестење из ватре". Зато они овакве вести и шире познавајући нашу осетљивост у питању своје независности и наше национално достојанство.



Уосталом, брзо се указао извор оваквих информација. Наравно, ван наших граница. У париском „Евру” од 30. маја гђа Табуи поновила је та обавештења пишући:

„Ради се - као о првом стадијуму масивне пенетрације двеју тоталитарних земаља у Југославију - о потписивању једног трипартитног економског споразума (италијанско-немачко-југословенског) који би био састављен као онај који је везао Берлин са Букурештом и о серији војничких конвенција које би имале да осигурају Осовини не само слободан прелаз њихових трупа преко југословенске територије, већ „чишћење” војске од немачких официра који би били примљени као инструктори”.

Г-ђа Табуи има већ више од годину дана - све у име свог великог пријатељства према нашој земљи - једнако дели, черечи, осваја Југославију и једнако види њену пропаст.

Срећом по нас већ се у стотине случајева показало да су гђа Табуи и Леон Блум два пророка чија се пророчанства никада не остварују и да су чак и њихова обавештења у великој већини савршено нетачна, јер не потичу из стварних чињеница, већ из њихове секташке мржње према тоталитарним државама, коју би хтели да пренесу на цео свет.

Што се тиче гђе Табуи хтели би да и њу умиримо и да је обавестимо:

Ми не знамо каква ће бити судбина нашег народа. Не знамо и да ли ће бити светског рата и да ли ћемо у њега бити увучени и против своје воље. Не знамо исто тако да ли ћемо у том случају победити или бити прегажени. Али знамо са сигурношћу једно: да никад наш народ, ни под каквим притиском, ни пред каквом навалом неће правити нагодбе од своје самосталности и свога достојанства, да нема те силе на свету која, без мора крви, може од нас да прави своје протекторате и своје колоније и да као судбина додели да пропаднемо да ћемо пасти са оружјем у руци у части и слави као што смо пали на Косову 1389. и потом 1915, пали да би се потом издигли још моћнији и још већи.

ПУТОВАЊЕ Њ. КР. ВИСОЧАНСТВА КНЕЗА НАМЕСНИКА У НЕМАЧКУ⁴⁷

Ми смо већ давно јавили о путу Њ. Кр. Височанства у Немачку. Данас је он тамо.

Сматрамо да је то путовање не само потребно, већ и корисно. Јер Кнежева реална спољна политика захтева тај лични додир с Вођом и канцеларом Рајха и отворено расправљање о свим могућностима које суседство може донети уопште, а нарочито у данашње бурно време.

Нама је познато да Немачка данас непосредно у нашој земљи ништа не чини да интересе њене повреди. Нажалост, то се не може рећи и за Италију, која је у последње време преко Павелићевих људи (а Павелић је и данас у Италији) и у земљи и у иностранству, а нарочито у Пешти, у вези са сулудом идејом о империји Св. Стевана и персоналној унији са Хрватском, не води рачуна да стварност сагласи са речима својих надлежних чинилаца.

⁴⁷ Билтен, бр. 15; 6. јун, 1939; стр. 15-16.



И ми смо уверени да ће Немачка остати у том свом ставу све док се прилике и код нас унутра не би битно промениле.

Један истакнути Немац, добро упућен у односе Југославије и Немачке рекао је недавно: „Једини моменат који би нас натерао да променимо свој став према Југославији, ако она не промени свој став према нама, био би ако се код вас унутра десе битне промене” (мислећи на сепарацију појединих западних делова или комунистички пуч). Па је затим додао: „Али за држање Италије не бих могао рећи исто то”.

Чак и држање Немачке према својим мањинама у Југославији није данас у несагласности са поштовањем наше слободе и независности.

Не би се то могло рећи за извесне манифестације немачких мањина код нас, којима се дешава да не води довољно рачуна о томе да су грађани једне независне и слободне и поносите земље, која с Немачком живи у пријатељским односима и која се искрено труди да тако и остане. Али то се већ да разумним, правичним и енергичним држањем државне власти довести у ред, при чему треба имати увек такта.

Ми смо у одељењу „Како мачековци замишљају спољни положај Југославије”, пропраћујући извесна одиста смешна и жалосна схватања истакнутих мачековаца о томе какви су били разговори приликом посете Њ. Кр. Височанства Кнеза-Намесника у Риму, као и какви ће бити у Берлину, већ рекли своје мишљење о свима тим немогућим верзијама у вези са овим путовањем.

Важно је да је г. Хитлер у својој здравици рекао знамените речи о садашњој вечитој граници између Југославије и Немачке и тиме много допринео обарању супротних алармантних вести.

Али је још важније, да је Њ. Кр. Височанство истакло наше народно гледиште да границе нису ништа без слободе и независности државне.

Ми мислимо да је претходним споразумом протокола тако нарочито и подешено, с обзиром на могућност разних тумачења у вези с овогодишњим искуствима разних граница иза којих народи ипак нису слободни и независни - да после речи г. Хитлера о вечним границама Кнез Намесник дода да он то тако само може разумети, ако су иза тих граница слобода и независност наше земље потпуно поштоване.

А то опет потврђује наше уверење:

1) Да ми не можемо ући у Антикомунистички пакт, већ и са разлога што смо ми једина начелна антикомунистичка земља која ни правне нити стварне везе са Совјетијом нема, па је од нас бесмислица тражити да приступимо пакту који имају државе што подржавају са Совјетима и дипломатске и трговачке везе.

2) Да се од нас никакво приступање политици и савезу Осовине не може тражити, јер ми као слободна и независна држава немамо ни интереса, ни било каквих разлога да се тој Осовини тесно прикључимо.

3) Да се од нас не може тражити да разбијемо Балкански споразум.

4) Да се од нас може тражити - и да ћемо ми то врло радо учинити - да у будућем сукобу останемо строго и истински неутрални.

5) Да се то може тражити и да ћемо ми врло радо бити у добрим привредним и културним везама са Силама осовине, не искључујући при том исто такве везе са осталим државама с којима имамо интереса да у таквим везама будемо.



6) Да сама природа ствари, а не наша воља, одређује границе и садржину могућих разговора.

Преко те границе тражити ма што или како то рецимо, мачековци код нас замишљају, гонити или притискивати да што друго дамо или учинимо, значи гонити нас и притискивати силом у своје непријатеље. А то данас нико, па ни Немачка и Италија, нема рачуна.

Уверени смо, дакле, да ће, као што то изванредан дочек и почетак посете показују и завршетак пута Кнеза Намесника то доказати.

Њ. Кр. Височанство остаје у Немачкој до 8. јуна.

Међутим, сазнајемо да ће убрзо потом Кнез Намесник отпутовати за Букурешт у посету Краљу Румуније.

Карактеристично је да ће ова посета бити после повратка г. Гаферка из Анкаре и Атине.

И Г. ХОЋЕРА ПОЗИВА СВЕ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ НАЦИОНАЛИСТЕ НА ОКУП⁴⁸

Као што смо напред напоменули др Стојадиновић је постигао са г. Хоћером изврстан споразум за заједничку акцију против владе г. Цветковића.

На дан 28. маја одржана је седница Главног одбора борбаша и том приликом је донета резолуција у којој се каже:

„Главни одбор одлучно је противан извођењу споразума како су га утачили гг. др Мачек и Цветковић и који би био раван издајству највећих народних и државних интереса и довео до распада и пропасти Југославије.

Главни одбор тражи одлучно да се једном за свагда прекине са експериментима у нашој унутрашњој политици и са досадашњим политичким методама које воде неминовној пропасти државе.

Борбаша позивају све Југословене без обзира на партијско опредељење да се окупе и организују ради одбране угроженог народног и државног јединства”.

НАШЕ МИШЉЕЊЕ О АКЦИЈИ ОКУПЉАЊА ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАЦИОНАЛИСТА⁴⁹

Пошто смо одувек стајали на југословенском гледишту, дужни смо да и ради наших чланова и ради осталих грађана изнесемо своје гледиште о питању скупљања југословенских националиста.

1) Нико од југословенски оријентисаних националиста не би у начелу могао имати ништа против окупљања.

Али то се неће моћи постићи ако се прво не сагледа громадна чињеница да су ти југословенски националисти разједињени и не испита узрок њиховом разједињењу.

⁴⁸ Билтен, бр. 15; 6. јун, 1939; стр. 19.

⁴⁹ Билтен, бр. 15; 6. јун, 1939; стр. 20-21.



Јер тек ако би се тај узрок разједињења уклонио онда би само могло бити речи о уједињавању. Пре тога све што се ради не води правом и искреном уједињењу.

Свако окупљање није уједињавање већ механичко згомилавање, које се већ неколико пута вршило (избори од 8/VI 1931, 5/V 1935, 11/XII 1938), да би се кад нестане механичког узрока (власти) појавило механичко растурање.

Ми што смо то знали и 1931. и 1935. и 1938. и то говорили и предсказивали слом сваког таквог покушаја, не можемо сад, кад се све то обистинило, пристати на неко ново механичко окупљање без правог и једино потребног духовног уједињавања.

2) Јер ми при том мислимо само на нашу отаџбину и истражујемо шта је њој потребно, а не шта би било потребно појединим личностима или чак и нама самима.

Појединци или групе и котерија задовољиле би се можда и обичним механичким окупљањем, онако као 1931, или 1935, или 1938, али земљи нашој такав нов експеримент не само да није потребан, већ управо не знамо да ли би га смели дозволити јер не знамо да ли би га могла преживети, толико су они ранији били убиствени и који од кога тежи по њен организам.

3) А Отаџбини би заиста било потребно да они који су свом душом за њу буду и уједињени.

Да би то стварно било само природа ствари захтева:

а) Да сазнаду и приме истину о нашем државном и народном животу.

Није корисно уједињење на заблуди, а још мање је могуће на лажи.

Те истине које сазнају и приме имају да прогласе својим заједничким начелима и својим смерницама, и оне за њихов будући заједнички рад морају представљати чврсту духовну основу.

Јер тога није било. Да је било не би се дешавало да југословенски националисти скачу с једне линије на другу у најважнијим државним и народним стварима.

И нама је лакше да кажемо да нису имали начела и смерница, него да су их имали па их изневерили.

Јер по јединство државе Стојадиновићев режим био је најкобнији. Он је дозволио не само отворено плување и гажење највиших државних и народних вредности, већ је заједно са др Корошцем и др Спахом - који никад на том гледишту нису били - укочио државну власт и дозволио несметано организовање под франковачку капу стављених маса, у неприкривеном уверењу да ће др. Мачек из благодарности пристати да постане „четврта нога у столици” у којој су прве три он са својим тадашњим друговима др Корошцем и др Спахом.

Па кад му се та нада изјаловила, онда је Стојадиновић, без икаквих скрупула, ступио у споразумевање са Мачековим противницима, франковцима, у нади да др Мачеку, још антидржавнијим ставом њиховим, под ногама „потпраши” те га или сломије или нагна на споразумевање.

А борбаши су 5. маја 1935. свом снагом помогли листу др Мачека који је и тада имао исти нејугословенски став а 11. децембра 1938. отишли су на листу Стојадиновића у циљу спасавања јединства државе, од тог истог Мачека и тако помогли режим Стојадиновић-Корошец-Спахо,



који је, да не говоримо ништа друго, учинио оно што смо напред поменули, доприневши тиме да држава дође у своје садашње стање.

И како после таквих примера (а са ова два није листа закључена) да се приступи уједињавању свих тих националиста? На којим начелима и програму? На оним које је исповедао Стојадиновић-Корошец-Спахо у првом делу своје владе, кад су кокетовали са Мачеком, или онда кад су кокетовали с франковцима, или онда, на крају, кад су почели да лупају у унитаристички добош међу Србима, а у сасвим друкчији међ Словенцима и муслиманима? Или на оним којих се држао Хођера кад је 5. маја 1935. позвао своје борбаше да гласају за др Мачека, или оним које је исповедао 11. децембра 1938. кад је позвао да помогну др Стојадиновића што је овако уредио Југославију својом многообличном „националистичком” политиком?

А без тога све је или заблуда или лаж?

А Југославији може помоћи само истина.

б) Да целу своју делатност саграде на основама чојства и јунаштва, јер је Југославија отуда и пати што се од тих основа одступило. То су њене духовне основе. Без њих мора пропасти.

Ујединити се на кукавиштву, подлаштву, непоштењу и корупцији? Богу хвала, нећемо и не можемо.

А и кад би се ујединили тако, најбоље би било да нас се заједно муња спржи.

Према томе, осим начела и смерница, морамо се ујединити у чојству и јунаштву.

А тако није било.

Ко то не прима, није достојан ни да буде примљен.

Ако мисле на тако уједињавање, онда нека не дозволе да на уједињавање трубе значари чувени са нечовештва и кукавиштва, јер ће њихово трубљење постужити пре за подсмех и разгоњавање, него за окупљање.

в) Да после тога заложе животе своје, не презајући ни од каквих жртава, у спровођењу оних истина које су у нашем народном и државном животу пронашли и објавили.

Ко то не прими, не може бити примљен.

Ко мисли на себе и своје интересе није достојан да прими бригу о општим.

Ко се у прошлости показао да то није у стању, не може нас сад уверити да ће бити друкчији.

Ето тако гледамо ми на то питање.

Знамо да ће се на то рећи: „Па то су тешки услови”.

Одговарамо: Нисмо их ми поставили. Поставио их је један тиранин који се ни умолити, ни преварити, ни поткупити не да - поставила их је сама природа ствари.

И тај тиранин вели: Ако заиста хоћете, не механичко скупљање као 8. септембра 1931, 5. маја 1935. и 11. децембра 1938, онда то може бити само так као што сам напред навео и никако друкчије.

Све друго је одвратна комедија и блутава лаж!



ЈЕДАН РАЗГОВОР ⁵⁰

Поводом наших тврђења о комунистичкој опасности, дошао је нашем председнику један заиста диван човек, трговац, члан једног витешког друштва и поставио следећа питања:

- Могуће је да међу омладином има и комуниста, али нису сви. Зашто онда све метати под комунистичку капу?

- Комунисти нису опасни. Ко све није у младости био марксиста и комунита. Истутњи се тако у младости, па после постане реакционар и буржуј.

- Али ако су и комунисти, родољубиве манифестације не ваља напада-ти.

- Најмање је добро, кад они ето хоће да војску служе чак и пре време-на.

Одговорено је:

Сасвим тачно је да нису сви комунисти. И хвала Богу. Ми смо увек то истицали и тврдили да су комунисти у мањини.

Ми смо само тврдили да су они вешти и да ставивши потребну образи-ну гледају да се ставе на чело сваког погодног покрета кога могу иско-ристити за своје разорне циљеве.

Само њима није ништа лагати и носити лажна имена и лажне образине. Они то могу по природи своје сатанске мисли. Другима то већ није мо-гуће.

Уосталом, баш пре неки дан нападе су их социјалистичке „Радничке новине” за то, јер социјалисти, иако марксисти, нису по менталитету и методама бољшевици.

(Плеханов, социјалиста, тужио је Лењина зато што као уредник бољ-шевичког органа „Искра” примао од руске тајне полиције новац. И Ле-њин је сам то признао и не само то, већ се је церио у лице овом тужите-љу, поричући му право да се зове револуционар, ако није у стању да погази основне принципе морала).

Да су без обзира и под својим именом не би их нападали. Раде људи под својом фирмом. Али они то не само да не могу због полиције, већ и због успеха, јер тада не би могли водити, а њима је главно под образи-ном водити добронамерне а обмануте.

Зато баш што нису сви комунисти, већ је само мањина, али најгрлатија и најорганизованија, ми их морамо жигосати, скинути им образину, па после ко хоће да од њих буде вођен, нека и буде.

- Тачно је да су у прошлости многи људи који сад друкчије мисле били марксисти, а после рата комунисти.

Али данас није што је јуче. Иза марксиста пре рата није стајала светска организација Коминтерне наслоњена на Совјетију, што ће рећи на јед-ну државу.

Они који су некад били марксисти нису имали такву светску велесилу (ма како конституционо иначе била слаба) као сад бољшевици. И ни-кад та светска организација није располагала са толико перфидије, са толико моћи и с толико средстава као сад.

⁵⁰ Билтен, бр. 15; 6. јун, 1939; стр. 23-24.



Зато некадашњи марксисти нису били опасни, а данашњи комунисти - и за данас специјално - јесу. А ако све прође на миру, онда и ови садашњи постаће већином, врло лако, бездушни буржуји и експлоататори најгоре врсте, па ће и опасност од њих остати и даље, али постати друге врсте.

- Не нападамо ми истинско родољубље. Та ми смо то проповедали и тражили. Али нападамо лажно и неискрено.

А ево доказа да је њихово родољубље лажно.

Ти младићи (у Косовској Митровици и Сјеници) по свршеним „родољубивим академијама”, при поласку ваде црвене мараме и машу њима, а у Пожаревцу вичу: „Живела црвена гарда! Живео Стаљин!”

А тај Стаљин је врло резервисан према свима понудама Енглеске и Француске да с њима направи савез и каже да „неће да вади кестење из ватре за другог”.

А наши „родољубиви студенти” хоће да нашу земљу - без обзира на њен стварни положај и њене стварне интересе и без икакве резерве - баце у загрљај Енглеске и Француске.

Ко од њих ради исправно - Стаљин или наши „родољубиви студенти”? Неко греша: или Стаљин, или они?

Ако греша Стаљин зашто му кличу живео, зашто га не осуде?

Ако греше они, што се не поправе и не угледају на Стаљина?

Али они не могу осудити Стаљина, јер им је он господар, а не њихова земља.

И не могу се угледати на њега, јер од њега имају наређење да тако раде, да би ми „кестење за другог из ватре вадили”.

- Нисмо против војне обуке. И то смо много пута рекли. Напротив. Само смо зато да се то врши у касарни, у војсци, а не против закона у некој милицији.

Ето сад је крај школске године. Ако земљи треба нека узме све те младиће у касарну за време распуста па тамо нека истински буду под правилном и сталном војничком дисциплином и нека им се то урачуна у војни рок. Па ко од њих хоће у септембру да продужи и одслужи свој рок нека остане до краја, а они нек се пуне на продужење школовања, с тим да још 6 месеци одслуже доцније кад буду могли.

То је нешто друго. То је војска. То је закон. И то је ред. А не ово сад.

А милиционари и нарочито „милиционарке” нама и нашем народу нису потребне. То је било у црвеној Шпанији, али Бога молимо да то од наше земље буде далеко.

Зар би ви или који честити домаћин своју кћер дали у милиционарке? Да ли то заиста треба нашој земљи? Богу хвала имамо ми јунака довољно и за љубав неких перверзних и неприродних појмова нећемо никако да изврћемо природни ред. Неће наше кћери, без икакве потребе, баратати оружјем и радити послове које им Бог није у део досудио.

Најмање је потребно да се купе прилози за куповину муниције. А кад ми то објавимо, они трже и протестују код својих старешина и тврде да је то клевета. А кад ми изнесемо и место и време где се то радило, онда заћуте, чиме најбоље показују да смо у праву кад се боримо против оваквог новог и непотребног начина обуке у земљи која има данас преко 80.000 официра и огромно људство способно и обучено за борбу.



БЕРЛИНСКИ РАЗГОВОРИ⁵¹

Најважнији догађај прошле недеље у међународном погледу била је свакако посета Њ.Кр. Височанства Кнеза Намесника Берлину.

Многи наши људи, читајући вести о изванредним берлинским свечаностима, говорили су:

- Исувише је лепо. Бојимо се да откупна цена није прескупа.

Морамо признати да ово питање, после искуства са Чехословачком, није без икаквог основа.

Али, ако је чехословачка трагедија с правом узбудила наш народ, наша земље није исто што и Чехословачка ни по свом геополитичком односу према Немачкој, ни по карактеру и менталитету нашег народа. А та два момента, бар данас - и у најближој будућности - дозвољавају да се питање наших односа са Немачком посматра и друкчије, а не само и непрестано кроз чехословачки случај.

Тиме смо далеко од тога да овде дамо „разређење од грехова” Немачкој за окупацију Чехословачке. Али она то и не тражи, већ се, као што је то Хитлер рекао 30. априла тг. ослања на историју, уверена „да ова више цени резултате готових дела, него начине и побуде њихове”. А ми који сматрамо да ће баш историја једног дана, са чисто њеног гледишта, наћи у окупацији Чешке полазну тачку својих будућих недаћа, пристајемо да тај суд историје и очекујући га с миром, можемо сад отвореним очима гледати на односе Немачке и Југославије.

Ми смо у Билтену бр. 15 нагласили у којим се границама разговори у Берлину могу кретати. Овде те границе укратко понављамо:

- 1) неулажење у Антикомунистички пакт,
- 2) неприступање политици Осовине,
- 3) неразбијање Балканског споразума,
- 4) чување с наше стране строге неутралности у случају будућег сукоба и
- 5) остајање у добрим привредним и културним односима са Силама осовине.

Рекли смо напоследку да ове услове прописује сама природа ствари, а не наша воља, те отуда сматрамо да ће их се обе стране морати држати. Данас немамо још довољно података да проценимо резултате пута и бављења Њ. Кр. В. Кнеза Павла у Берлину, али нас званично саопштење у многome задовољава.

Ми у том саопштењу видимо разлоге да будемо задовољни не само зато што изгледа да су услови које смо поставили овом приликом били поштовани обострано, већ чак изгледа да и са општијих то саопштење не доноси рђаве вести.

У њему је као циљ нарочито наглашено уклањање политичке затегнутости која сад притискује Европу и обезбеђење мирног развика који гарантује животна права народа.

Ово је било потребно због претходног наглашавања „тесне сарадње која везује Југославију са Немачком и Италијом”. Јер, иако је уз ово до-

⁵¹ Билтен бр. 16; 12. јун 1939; стр. 1-3.



дата ограда да је ова сарадња „битни елеменат смиривања Европе као и политике која има за циљ стварно констуктиван рад”, ипак је, с обзиром на закључени немачко-италијански савез који предвиђа и нападни а не само одбрамбени заједнички рат, било потребно још једном на јаснији и категоричнији начин рећи да сарадња Југославије са Немачком и Италијом нема и не може имати никакав други циљ до само „уклањање политичке затегнутости која сад притискује Европу и обезбеђење мирног развитака”.

Да није оваквог завршетка „тесна сарадња” би се могла да схвати као приступање осовини Берлин-Рим са свима последицама које то приступање може имати, а ово би могло ићи толико далеко да би нас могло одвести и на путању става неутралности у евентуални сукоб. А видели смо да то природа ствари искључује. Са овим додатком, пак, означавањем циља те „тесне сарадње” не само што је та бојазан отклоњена, већ је и општој ситуацији у Европи дата нада - признајемо слаба, али ипак нада - да није узалудно трудити се на спречавању рата.

Сама чињеница да је Немачка у једном саопштењу ставила као циљ једној својој делатности „уклањање политичке затегнутости и обезбеђењу мирног развитака” чини положај у Европи ведријим.

Такве реченице нема у саопштењима о разним састанцима у Милану и Берлину. Али на овом састанку, коме је био присутан Кнез, морало се изрично, јасно и отворено рећи какве је природе „тесна сарадња” Југославије са Силама осовине - да она има искључиво значај сарадње у миру.

И за њену (Југославије) част саопштење је отишло корак даље, па је тој сарадњи у миру дало и циљ да се кроз ову сарадњу може очекивати смањење затегнутости у Европи и обезбеђење мирног развитака међу народима.

У том погледу ми нисмо оптимисти, иако не сматрамо да је свака нада за очување мира изгубљена, те не видимо како би то сарадња у миру Југославије са Немачком и Италијом практично могла обезбедити мир. Али, ако то не видимо, не значи да су без вредности икакве ове речи које карактеришу циљ постављен нашој сарадњи.

Практично, ове речи дају сигурну подлогу нашој спољној политици, нарочито у томе да њени вођи могу с правом желети и помагати сваку делатност која ствар мира унапређује и напротив с правом осуђивати и противити се сваком делу које ствар мира угрожава или нарушава.

Или још краће и јасније. Убудуће наши северно-западни моћни суседи, по снази коју садржи ово саопштење, могу од нас с правом тражити сваку помоћ на сваком делу истинитог мира, а исто тако и ми с правом можемо одбити сваку сарадњу која нема тај карактер.

После овакве констатације ми заиста можемо бити усхићени резултатима посете Кнеза Намесника Берлину.

У тачци 2) граница које смо утврдили да морају имати разговори у Берлину, ми смо рекли: неприступање политици Сила осовине. При томе смо разуме се, имали у виду да Силе осовине по суштини својој, као силе незадовољне данашњом расподелом територијалног поседа у свету, помишљају сасвим отворено и на рат као средство да то стање којим нису задовољне измене у своју корист. Везати се за њих без ограничења, ма куда пошле и ма што радиле, ми нити можемо нити хоћемо,



- Неће. - узвраћамо им ми. - Деси ли се оно што претпостављате, смејаће се себи. Нама се још нико није смејао!

⁵² Билтен бр. 16; 12. јун 1939; стр. 4-6.



а) У свом говору о спољној политици, одржаном на XVIII конгресу ВКПб (11. до 18. марта тг.) Стаљин најоштрије напада Енглеску и Француску, а ниједном речи Немачку и Италију.

б) Одатле долазе лозинке: „Даље од артилериског огња” и „Нећемо за друге да вадимо кестење из ватре” које се понављају у свима говорима о спољној политици, а које дају најпозванији совјетски органи за инострану политичку службу.

в) Изненадна смена Литвинова, почетком маја, без коментара у часу кад је изгледало западним демократијама да закључење споразума зависи само од њихове воље.

г) Одлаже се редовни састанак скупштине Друштва народа на тражење Совјета да би сесији могао присуствовати помоћник наркоминдела Паћомкин. Француска и Енглеска ово чине да би њихови министри иностраних дела дошли у лични додир са Паћомкином и тим личним додиром успели да ухвате за њих љигаву мисао совјетске спољне политике. Али Паћомкин не долази, већ Мајски, који је и иначе свакога дана са лордом Халифаксом.

д) Кад Французи помогну да Енглези пронађу „срећну формулу” која мири гледишта Енглеске и Совјета и кад се Чемберлен сломије да ту формулу прими и она се најхитније достави Москви, а она одговори да ће је испитати и тада, на тај енглески предлог достављен уобичајеним дипломатским путем - одговара Молотов у беседи коју 31. маја држи пред совјетским „парламентом”.

ђ) Тај говор не само што истиче стварне замерке енглеском предлогу (од којих је она о гаранцијама балтичким државама скоро несавладива, јер балтичке државе ту гаранцију не само да не траже, већ је, као Финска, сматрају актом непријатељства) већ изражавајући сумњу да демократске државе искрено и озбиљно мисле да се бране, кокетује с тоталитарним државама изражавајући наду да ће се трговински односи између Немачке и Совјета продубити.

е) Одговор Енглеској шаље се дипломатским путем тек неколико дана после говора Молотова.

Све ово скупа открива такав начин преговора који се никад не употребљава када се озбиљно мисли на закључење једног споразума међу државама или ма каквог посла међу обичним људима.

Остављамо за часак све стварне разлике у гледиштима између две преговарајуће стране. Ако оне само имају добру вољу да до споразума дође, оне неће: нападати једна другу, а штедети заједничког противника; неће смењивати преговарача који је стекао везе и симпатије друге стране; неће избегавати личне састанке с другом страном; неће на предлоге друге стране, поднете пристојним путем и непосредно, одговарати јавно, пред сасвим другим форумом и на презрив начин, а истицати могућност побољшања односа са заједничким противником; неће свом партнеру достављати званични одговор тек неколико дана касније, када је он већ целом свету био познат.

Сасвим јасно, Совјетија ради сасвим супротно ономе што би сваки радио коме је истински стало до споразума.

Одатле заиста није тешко закључити да Совјетија споразум не жели јер ради онако како би радио сваки коме до споразума није стало.



Отуда и ми не можемо ништа друго да закључимо, већ да - и поред свег невероватног попуштања и у форми и у суштини - има мало изгледа да ће споразума бити, јер Совјетија показује мало воље да га закључи.

А ако се споразум ипак склопи?

Онда ће - после оваквог начина вођења - значити да је Совјетија успела да тим споразумом не само добије оруђе којим ће моћи где буде и кад буде хтела да изазове светски рат, предуслов за светску револуцију, већ је овим вређајућим и понижавајућим начином хтела да унапред покаже себе као будућег тријумфатора и да тако у очима гомиле прибави себи унапред очаравајући углед победника.

Таман да завршимо овај чланак, кад упаде један пријатељ и донесе прво издање „Правде”, а тамо крупним словима стоји: „Утврђене су главне тачке споразума Енглеске и Француске са Русијом”, а одмах затим и друго издање са исто таквим насловом: „У Москву ће отпутовати један од чланова владе г. Чемберлена, после г. Стренга, који би имао да потпише пакт”.

Не читајући садржину запитасмо пријатеље:

- А у чему је споразум?

Уместо одговора, пријатељ отвори другу страну и место речи показави други крупан наслов: „Москва је резервисано примила изјаву г. Чемберлена о доласку г. Стренга”.

Дакле, Москва која ни Паћомкина није хтела да пошаље у Женеву, сматра да би место г. Стренга требало да дође лорд Халифакс!

Иначе, иако налази да изјава г. Чемберлена значи у ствари признавање оправданости свију њених приговора, Москва ипак сматра да и поред тога треба водити рачуна о совјетским условима „нарочито уколико се односе на положај балтичких земаља”, те да се услед тога „може очекивати да ће разговори трајати дуже времена него што се после говора г. Чемберлена могло очекивати”.

Даље се говори о противљењу Политбироа склапању тројног савеза Совјетије са Енглеском и Француском и то извесних сарадника Стаљинових - Иранова и Андрејева.

А то значи да је и сам Стаљин против!

И опет мало, врло мало, скоро нимало нема изгледа да до споразума дође!

ПРОГНОЗА О ПРЕГОВОРИМА У МОСКВИ ⁵³

Није реч о нашој прогнози. Ми је ни сад нећемо мењати, јер нам прилике чији смо верни тумач не дају право на то.

Реч је о прогнози коју даје и наша и светска велика штампа. Ми смо били, као што се зна, скоро једини који смо од почетка поставили тачну дијагнозу на запрепашћење нарочито наших „словенофила”, што у

⁵³ Билтен бр. 17; 19. јун 1939; стр. 5.



Совјетима виде Русију, као да Совјети нису потпуна негација словенства и русизма.

Сад и они остали што су сваког часа испуњавали стране својих листова да је споразум готова ствар, почињу да дозвољавају могућност нашег гледишта и питају се: Шта би било да до споразума не дође?

На то питање ми ћемо бити спремни да одговоримо следеће: Биће вероватно оно што жели Стаљин.

1) Он жели да буде светског рата. Зато неће савез, осим онај којим би му Енглеска дала све могућности да може бирати време и место почетка светског рата. Јер кад би направио савез, психолошки би утицао на Силе осовине да се смире. Овако психолошки утиче да се Силе осовине лакше упусте у авантуру.

2) Он жели да се тај рат развије без учешћа Совјета, па кад се разбукће она револуција која је у првом рату довела и Совјете на власт, да се тек онда умеша.

3) Њему је потпуно свеједно која ће страна у рату победити, пошто ће у току или на крају рата обе стране бити плен револуције.

Совјети ће ући у рат тек доцније када све буде готово за извођење светске револуције.

УНУТРАШЊИ ПОЛОЖАЈ СОВЈЕТИЈЕ ⁵⁴

Управо је бедно незнање унутрашњих прилика Совјетије данас у круговима оних који се сматрају њеним присталицама и симпатизерима.

А још бедније је то незнање код оних који ту сатанску организацију називају „словенском Русијом” и нама непрестано замерају што нападамо „Русију”.

Јер ако је искрено сматрају Русијом, и ако им је као таква драга, онда нека науче бар какве су прилике у њој.

Ми као истински Словени смо свом душом против Совјетије, јер знамо да је руски народ заклето непријатељ Совјетије и да се он и дан-дањи бори противу ње најразличнијим средствима која има на расположењу. Година 1939. је врло карактеристична баш за однос руског народа према Совјетима и свима њеним експериментима на његовом народном телу.

Она је на запрепашћење радника, најпривилегисаније класе у чије се име проводи диктатура отпочела декретом од 28. децембра 1938. г. о организацији рада у индустрији. Тако реакционарно законодавство о раду свет није видео за последњих 2000 година.

Овај систем није ништа друго до заробљавање радника при фабрици у којој ради. Он није слободан да кад хоће изиђе, нити да пређе где хоће. Ако се отпусти, он у радничкој књижици, обавезној за њега, носи целу и тачну историју свог живота, са свима, ма и неповољним разлозима његовог отпуштања из службе.

Док у капиталистичким земљама забрањује послодавцу да уписује у уверење разлог отпуштања, ако је неповољан по радника - у Совјетији је уписивање обавезно.

⁵⁴ Билтен бр. 17; 19. јун 1939; стр. 5-7.



Ово законодавство се правда недисциплином, саботажом, расулом организације совјетског рада.

Ове оштре мере према руском раднику нису ништа добро обећавале ни за руског сељака. Јер ако је Совјетија смела да удари на раднике сигурно је да сељаци морају и горе проћи.

До ове године све недаће совјетске привреде (а оне су огромне) бацане су на леђа шефова партијских организација, или совјетског стројитељства, или шефова предузећа, али увек на шефове и вође. Од XVIII конгреса ВКПб (март 1939.) први пут се отворено напало радништво и нарочито сељаштво, као кривци совјетских недаћа. Том приликом је Андрејев (једна од најважнијих фигура совјетског вођства) напао „Лжеколхознике” (лажне колхознике), који улазе у колхоз ради окућнице коју добијају у индивидуалну обраду, а „трудодневе” не дају колхозу и наговестио борбу ради њихове истраге.

Треба знати да је после Лењинског НЕПа (нове економске политике) којом је било дозвољено индивидуално сељачко газдинство и слободна трговина, дакле чисто буржоаске природе, економски живот кренуо нагло напред. Али насилна колективизација не само да је Совјетију одједном лишила рогате марве, коју је сељак поклао и појео нехотећи да је уводи у колхоз, већ је довела до нове и тешке глади. Тада је огроман број „кулака” (имућних сељака) који нису хтели ући у колхоз побијен и интерниран у Концлагер или прогнан у Сибир. Ради провођења колективизације изведене су огромни масовни покрети, сеобе, нарочито у европској Совјетији.

Да би се колхозницима дала нека мала награда дозвољено је чак и Стаљиновским уставом од 1936. год., да му се да окућница у величини 2 до 3 десетине, с правом држања једне краве, живине и ситне домаће животиње. За совјетску општу привреду резултат је био одличан, али поразан за болшевизам и његове неприродне експерименте. Сељак се свом снагом бацио на обрађивање окућнице, на гајење пчела, краве, телад, живине, свиња. То је дало запрепашћујуће резултате. Али зато су колхози доведени до катастрофе. Сељаци нису хтели радити на имању колхоза. Било је колхоза који су једноставно решили да његову земљу дају под закуп. Било је колхоза који су земљу тајно изделили на индивидуалну обраду. Једном речју, колективно газдинство својим здравим инстинктом осудио и брзим корацима пошао његовој ликвидацији.

Одмах после XVIII конгреса ВКПб показало се да долази ново „раскулачивање” (борба против имућних сељака т.ј. вредних, радних и штедљивих), а у циљу да се одрже на снази немогуће норме о колективном социјалистичком газдинству.

Декретом Совнаркома (Совјета народних комесара) од 28. маја тг. донете су те мере, које се као и оне од 28. децембра 1938. г. против радника сматрају новим поробљавањем руског села.

У овом декрету карактеристичне су следеће одредбе:

- а) Забрана деобе или давање под закуп колхозног земљишта;
- б) Одузимање окућнице и прогон из колхоза свију колхозника који према реонима, немају у прошлој години од 60-100 трудоднева у колхозу;
- в) Опште смањивање окућнице на 1/10 од оног што је првобитно било дато;



- г) Одузимање права на краву колхознику;
д) Колхози морају дати 6.000.000 нових радника индустрији и грађевинарству (изградња путева, канала, пруга и др.);
ђ) Колхози из европских „малоземних” области морају дати 4 милиона душа за принудно насељавање источних и суверених „многоземних” области.

Ове две последње мере значе нове концлагере и нову принудну колективизацију. А ко зна по коју је цену то урађено у првој пјатилетци, тај мора унапред претрнути при помисли колико ће то руски народ стати у трећој пјатилетци.

Из ове борбе родиће се нова саботажа сељака, нова глад, која је увек пратила овакав одлучан и нови бољшевички експеримент на селу.

Ето перспективе унутрашњег положаја Совјетије у 1939. години. „Рабоче-крестјанско правитељство (радничко-сељачка влада) врши баш ове године диктатуру над радницима и сељацима, диктатуру коју по суровости свет никад није видео.

То, разуме се, наши левичари и совјетофили не знају или се праве да не знају, али зато чим се помене руска револуција они из гласа говоре како је она оправдана и тиме што сељаци нису имали у својим рукама земљу.

Ево им једног податка који им неће бити пријатан:

У европској Русији, распоред земље по сопственицима изгледао је овако:

Сељаци	202,000.000 хектара
Држава и јавно правне установе	160,000.000 хектара
Племство	40,000.000 хектара
Велики посед у кап. рукама	28,000.000 хектара
Свега	430,000.000 хектара

При том су државна и јавно-правна добра била у највећем делу шуме, тако да су сељаци имали у својим рукама највећи део зиратног земљишта.

Па кад је рат 1914-1917. г. у Русији ипак довео до револуције и поред оваквог високог стања сељачког поседа, шта да се каже за Совјетију и њен унутрашњи положај у 1939. год - ако би она ушла у рат.

Кад би, разуме се, смела.

НАШЕ МИШЉЕЊЕ О МЕШАЊУ ИТАЛИЈЕ КОД НАС ⁵⁵

Ми смо се на ову ствар неколико пута већ навраћали. Али после свију ствари о којима смо писали, намеће се неки закључак.

Од две силе Осовине, које нас уверавају у своје пријатељство, очигледно је да Немачка према Југославији заузима далеко лојалнији став него Италија.

⁵⁵ Билтен бр. 17; 19. јун 1939; стр. 8-11.



Постоје и немачке мањине у Југославији. И природно је да после последњег снажења Немачке и заузимања читавих крајева, немачке мањине су биле - у нади да сад долази ред и на Југославију - на много места чак и оштре у испољавању свог германства и своје припадности Немачкој и Фиреру. Ми смо неколико таквих случајева забележили, нарочито онај у Апачкој долини, у Дравској бановини. Али Немачка је ту поступила заиста на начин који морамо с похвалом истаћи. Она је својим немачким сународницима скренула пажњу да она жели да с Југославијом живи у миру и dobrим односима, те зато они морају бити лојални и исправни грађани Југославије. Нека се зато они који то не схватају не надају никаквој заштити са стране Немачке.

Тако су немачке власти интернирале у концентрациони логор двојицу својих грађана из Линца, оптужене као организатори оних догађаја у Апачкој долини.

Насупрот таквом држању Немачке, Италија која нема својих сународника у Југославији, покушава да и ефективно се меша у наше чисто унутрашње ствари. Признајемо да јој на руку иде много што-шта код нас унутра. Али то само објашњава њене згоде, али ипак не оправдава такво њено држање.

Њене везе с франковцима су давнашње и добро познате. Кад је др Стојадиновић са Италијом склопи споразум онда су пуштени да се врате у Југославију из Италије многи „усташе“ Павелићеви, који су дотле тамо у Италији пажљиво били чувани. И кад, као што смо јавили, франковци иду на преговоре у Пешту о персоналној унији са Мађарском, и кад мађарски председник владе изјављује да ће Мађарска добити излаз на море ускоро, све то заједно показује јасно да Италија ту ради.

Па и ово сад, ако се покаже истинитим, роварење у Словенији, опет има исто порекло.

Шта треба радити?

У унутрашњој политици се намеће читав низ мера, од којих смо многе већ у ранијим билтенима (Програм народног спаса Билтен бр. 8) изнели а и сад ћемо се наново на то вратити у одељку Унутрашњег прегледа.

Али и у спољној политици има мера које треба предузети. Нама се бар не може пребацити да смо непријатељи по сваку цену пријатељства са Италијом. Али пријатељство које ми заступамо, јесте пријатељство чије услове поштује и друга страна. Не поштује ли те услове лојално, и истинито нема речи о пријатељству, јер је прикривено непријатељство далеко горе од отвореног.

И то треба отворено рећи Италији и непосредно и посредно, преко Немачке, њене велике савезнице. Јер се Немачка за сад стварно и лојално, као што напред рекли понаша према нашој земљи, чиме показује да јој је заиста до нашег пријатељства стало. Како је само Немачка тесно везана са Италијом, то јој је свакако стало и до тога да Италија буде у пријатељству с Југославијом. Пошто би кварења односа југословенско-италијанских одвело кварењу односа немачко-југословенских, ако не немачко-италијанских.

Ово нас води разматрању једног интересантног чланка италијанског новинара Ђовани Ансалда, директора листа „Ил телеграфо“, чији је власник породица грофа Ћана.



Ансалдо се сматра као један од најближих сарадника грофа Ћана. Чланак је изишао у немачком листу „Еуропише реви“, свеска за јуни тг. под насловом: „Италијански животни простор и југоисточна Европа”.

ЦЕО БАЛКАН ИТАЛИЈАНСКИ „ЖИВОТНИ ПРОСТОР”

Говорећи о животној потреби Италије да игра водећу улогу у базену Средоземног мора Ансалдо пише:

„Међутим потребно је нагласити да у оквиру Средоземља постоји једно подручје где је италијански интерес посве нарочито интензиван и где је Италија особито осетљива. То је оно подручје где се запажају трагови не само споменика старог Рима, него и из најновијег времена Млетачке републике. То је оно подручје које углавном обухвата обале Балканског полуострва од Кварнера па све до Дарданела, као и цело залеђе које му припада. То је, у ужем смислу, италијански животни простор, уколико се ту ради о онима земљама Средоземног мора које припадају европском континенту... „С погледом на политичку карту Европе, овде се ради о Краљевини Југославији, Албанији, и Грчкој као и једном делу Мађарске и Бугарске. То су оне државе које леже на истоку полуострва у оквиру италијанско „животног простора”.

Ансалдо поставља ова питања: „да ли ће Италијанска политика, ослоњена на берлински пакт, ићи сада за тим да удари на територијалну независност, јединство и целокупност оних балканских народа, који се налази у италијанском животном простору? Да ли ће Италија, сигурна у Немачку потпору, покушати да територијално окупира Југославију или Грчку, или да доспе до посредне или непосредне контроле над њима?”

Ансалдо ту тврди како Италија баш жели да очува независност народа у простору Средоземља као потребну претпоставку за остварење њених империјалних циљева. „Наравно, јасно је да Италија, кад се говори о независности Југославије и Грчке, истиче захтев да је та независност истинска и ефикасна - дакле врло различита од оне привидне независности коју су водеће силе у Версају дале или признале комплексу држава Средње Европе, једино у намери да се могу послужити њима као војничким резервоаром људства или операционим базама против Италије. Италијанско схватање југословенске независности, на пример, извесно искључује мешање Италије у прилике југословенске војне команде, али, оно ради тога још не допушта да југословенска војска буде „депанданс” француског ђенералштаба и једна врста утаборене страначке легије између Саве и Дунава.

Што се тиче грчке независности, Италија не допушта да енглеској флоти стоје на расположењу грчке луке као за време санкција. Укратко речено, у оквиру свога животног простора Италија не може више да допушта привредну независност извесних балканских држава које су у ствари биле само „невидљиве колоније” демократских сила. Италија жели једну стварну независност Грчке и Југославије од демократских сила, јер само тако може бити сигурна да ће Грчка и Југославија - без дошаптавања и без притиска - без сметњи признати водећи положај



Италије у Средоземном мору који једноставно лежи у природи ствари”.

При овом Ансалдо вели: „Све друге силе кад причају о независности народа, могу да лажу, само то Италија не може, јер је ова независност у сагласности са вишим италијанским интересима...”

Што се тиче италијанске окупације Албаније, Ансалдо каже да она није имала „потребних културних и материјалних претпоставки за сигурну самосталну егзистенцију”.

„С друге стране, присуство извесног броја дивизија између Скадарског језера и Епирских брда, јесте једно изванредно средство да се спречи најзад да неколико Југословена, исувише уско повезаних са Паризом, или неколико Грка, који су се много спријатељили са Лондоном, подлегну искушењу да ставе на расположење трећем одговарајуће пукове или луке.”

Кад смо читали овај чланак размишљали смо о многим стварима, па резултат тог размишљања овде износимо.

Овај чланак излази у немачком часопису, а излаже се гледиште Италије, а осим тога излаже га лице чије су везе са грофом Ђаном добро познате.

Чланку је, дакле, циљ да обавести Немачку, њено јавно мишљење, о интересима Италије на Балкану.

Тај чланак је могао изићи и у италијанском часопису. Немци би за њега сазнали, али посредно. Циљ овога чланка је да Немци сазнају непосредно.

С друге стране, хтело се намерно да тај чланак пише лице блиско министру спољних послова у приватном животу. Ако прође без протеста, онда ће га министарство спољних послова присвојити. Ако дође до протеста, онда може испасти и чисто приватно мишљење пишечево, с којим министар спољних послова нема никакве везе.

Тај чланак има следеће главне црте:

1) Оглашава цео Балкан тј. целу обалу од Ријеке до Дарданела, са целим залеђем, за „животни простор” Италије. И то у већој мери него ма коју другу обалу Средоземног мора (тј. ни Тунис, ни Либија). При томе нарочито наглашава Југославију, Албанију, Грчку, Мађарску и део Бугарске.

2) Верује да постоји тумачење између Немачке и Италије о разграничењу респективних „животних простора” и сматра да кад италијанско-немачки савез говори о „животном простору”, он Италији признаје и нарочита права у овом делу света.

3) Искључује потребу италијанске окупације овог „животног простора”. Напротив, само и једино Италија - и ниједна друга сила - искрено има интерес да овај део њеног „животног простора” буде стварно самосталан, јер ће тако Италија моћи да ту игра своју природну водећу улогу.

Кад смо дотле дошли, сетимо се оне изјаве оног добро обавештеног Немца која гласи: „Немачка неће ништа предузимати са своје стране да промени територијално стање Југославије у своју корист. Напротив,



она жели да Југославија остане и буде јака. То се нажалост не може рећи и за Италију, а тада то Немачка не би могла мирно гледати”.

И овај чланак изгледа нам као објашњење између Немачке и Италија. Као одговор Италије Немачкој на питање: Шта ти то радиш доле на Балкану?

Јер мешање Италије је примећено од Немачке. И можда се баш овим чланком хоће да каже:

- а) Да је то њен најважнији и искључиви „животни простор”;
- б) Да и по пакту и по ранијим међусобним разговорима, ако и нема баш тачних граница које тачно деле „животне просторе”, сасвим природно да тих граница мора бити, а те је границе у корист Италије поставила њена двехиљадугодишња историја;
- в) Да Италија неће окупацију свог простора, већ само хоће да нико тај простор (дакле ни Немачка) не потчини, јер је само интерес Италије и ничији више (дакле ни немачки) да овај део света остане стварно самосталан.

За нас је овај чланак интересантан, јер је ту Италија, истина незванично, први пут укључила Балкан у овај „животни простор”.

Даље, овде је први пут речено да ће Италија своје животно право на Балкану вршити на тај начин, што ће љубоморно бдити над независношћу балканских држава. Разуме се да ми у то не само да не верујемо, већ смо убеђени - и по овом мешању код нас - у сасвим супротно. Овај чланак то говори једно због тих држава, а друго - не толико због осталих великих сила, колико и нарочито због Немачке.

Јер се одмах затим истиче - да само Италија може на Балкану помирити своје реалне животне интересе са идеалистичким ставом према истински слободним балканским државама.

Имајући то све у виду, закључујемо кроз овај чланак, да би Италија хтела да има слободне руке на Балкану и ту слободу тражи од Немачке.

Утолико пре, нашим меродавним намеће се дужност да отворено и сасвим одлучно доставе до знања Италији да желимо бити лојални пријатељи, по цену да нас престану сматрати својим искључивим „животним простором”, јер смо ми сами свој искључиви животни простор, а доказали смо да то унемо и бранити.

Ако се она с тим не може помирити, имаће нас за отворене и огорчене непријатеље.

А то не изгледа да је њен интересе и рачун.

ЗАКЉУЧАК О УНУТРАШЊОЈ ПОЛИТИЦИ⁵⁶

Владати без ауторитета није могуће. Зато су Римљани истом речју и власт и углед називали (auctoritas).

Код нас се то покушава годинама. Успело се да влада без угледа поједу углед саме државе, јер немајући сопственог, позајмљивали су и трошили су њен.

Данас за то држава стоји без угледа.

⁵⁶ Билтен бр. 17; 19. јун 1939; стр. 28



Како томе злу - скоро без пребола - стати на пут? Обрнуто од онога што смо до сад радили: владе без угледа, појеле су углед државе. Владе пуне угледа повратиће углед државе.

Ова истина је тако проста да личи на неку алгебарску једначину. У алгебри се истина лако нађе, јер се ради о алгебарским, апстрактним количинама, где нама људима свеједно, никакав се наш интерес не вређа, неће ли „а“ бити веће од „б“, или ће бити обротно.

Друкчије ствар стоји у политици, где се одмах зна чије је „а“, а чије „б“. А чим се зна чије је, одмах питање хоће ли а бити више или б није свеједно. Наши људски интереси се одмах разбуде и зато и онако просте истине, као што су оне горе, чим су постављене, одмах изазивају борбу оних којима интересе изгледа да ће повредити.

И зато лако је рећи: владе пуне угледа повратиће углед државе. Али наћи ту владу, бескрајно је тешки посао, јер ће свака група тврдити да и она испуњава тај услов у погледу угледа.

Срећом то ову земљу ако заинтересовани не виде и не признају своје недостатке, досадашње искуство већ читаве категорије претедената одбацује: полагали су испит и пали. И то под срећним приликама, кад је било мање облака, мање бура и мање потреса. Откуд да их човек пусти сад кад су се све стихије неба и земље распалиле?

Али није време, и већ је ту нажалост, кад ће напослетку страх ухватити све те недорасле претенденте и кад ће његове претензије устукнути пред опасношћу и страхотом задатака што их очекују. Тада ће се уклонити и тада тек, по ту прескупу цену, доћи ће време чојства и јунаштва и нарочито јунаштва.

Разуме се боље би било да нам памет није била кратка па да никад државно крмило нисмо дали у руке кукавици и шићарцији. Али то је било.

И сад ће претешко прилике, и споља и изнутра, вратити, силом својом, крмило државно у руке дорасле претешком задатку што их данашњица доноси.

ЧУДО НАД ЧУДИМА ⁵⁷

Ради се о енглеско-совјетским преговорима. Али чудо о коме пишемо нису сами преговори, већ једна реченица коју смо пре неки дан прочитали и која нам је јавила да су меродавни кругови Енглеске врло задовољни што су Совјети изјавили да се енглеско-совјетски споразум - ако се закључи - неће односити на крајње азијски Исток.

Та мала и свакако недовољно запажена реченица, као моћна светлост осветлила је сву трагикомичност положаја Енглеске, а преко ње и целе беле расе, не само у Азији и Европи, већ у целом свету.

То неколико речи било је довољно да нам прикаже сву дубину несхватања енглеских меродавних кругова, како свог сопственог положаја на Далеком Истоку, тако и природе свог саговорника - Совјетије - и спољне политике коју она води.

⁵⁷ Билтен бр. 18; 28. јун 1939; стр. 1-3.



Ретко је могуће у мање речи показати толико одсуство потребног знања у тако важним стварима, код тако високо постављених људи.

Али тако је то. Слабост духа је узрок томе. Она слабост духа о којој смо толико пута говорили и тврдили да је узрок свима огромним променама у свету и свима револуцијама, и чије смо трагове у сваком губитку власти налазили и могли наћи.

Међутим, по нашем обичају, ми ћемо нашим питаоцима то што кажемо показати и доказати.

Енглеска се дакле радује што је Совјетија поручила да она не жели да буду савезници на азијском истоку, већ само у Европи.

Из тога би требало извући логички закључак да Енглеска сматра далеко повољнијим свој сопствени положај у Азији, него совјетски. Односно, сматра да ће Јапан пре ударити на Совјете, него на Енглеску и Француску и њихове тамошње поседе и права. И радује се што неће морати да брани Совјете од јапанског напада.

Да су то задовољство Енглези осетили две три недеље пре блокаде Тиенцина, они би се могли правдати да нису имале довољно озбиљних индиција по којима су могли судити да су поседе и права Енглеске у Азији изложени угрожавању. Могли би, на пример, рећи да нису довољно озбиљно узимали изјаве појединих надлежних или само утицајних јапанских чинилаца: да Запад неће оставити оружје док у Азији не оствари „нов ред ствари”, који почива на начелу „Азија - Азијатима”. Могли су рећи да њихова чувена метода стрпљења на крају крајева - ако и дође до покушаја спровођења тог „новог реда ствари” у Азији - победити одмах у почетку.

Али та изјава о енглеском задовољству дошла је кад је влади Велике Британије већ била позната беспримерна и одлучна јапанска блокада Тиенцина. После тог и таквог почетка извршавања јапанских претњи, кад је Енглеска, пред очигледним директним угрожавањем свога права и свога достојанства, могла преко својих меродавних дати ову изјаву, значи да је заиста изгубила сваку везу са стварношћу.

Ми разумемо да би се Енглези, чак и свесни опасности за своје азијске поседе, могли да радују што у Азији неће бити савезници Совјета. Али, то би могло бити само у случају ако уопште не би веровали у Совјете: ни у њихову бојну способност, ни у жељу да ратују. Али овде очигледно није такав случај, јер Енглеска верује у извесну бојну способност и у вољу и готовост Совјета за рат, па због тога чини невероватне напоре да их придобије за савез у Европи.

Што се радује совјетском тумачењу да се савез неће правити и за Азију, долази отуда што мисли да ће Јапан пре напасти Совјете него њу. И то мисли у тренутку када је Јапан тај напад већ отпочео и то баш на њу.

Али, као што смо напред рекли, ова кратка реченица показује и потпуно непознавање спољне политике Совјета.

То већ није усамљен случај. Ми смо имали ту привилегију, часну али и тешку, да смо једини код нас, па и међу врло, врло ретким у целокупној светској штампи с познавањем ствари могли говорити о совјетској спољној политици.

Наша тврђења о природи Совјета, о њиховим циљевима и методама и код добронамерних, а камо ли код совјетских плаћених или добровољ-



них агената, изазвала су многу и тешку осуду. Било је много добронамерних који су нам замерили што нападамо словенску Русију, мада смо са доказима у руци јасно утврђивали да је зло баш у томе што нема словенске Русије, што су руска земља и руски народ поробљени од једне међународне организације која на њој и над њим спроводи насилно своју организацију идеологије туђе души руског народа. Било је комунистичких агената, свесних и несвесних, који су нас нападали да смо у служби непријатеља словенских - Италије и Немачке.

Било је свега тога, и има га још, али ми се ни за часак нисмо поколебали, већ смо упорно и мирно продужили са изношењем истине, уверени да нас нико не може ослободити терета који морамо носити, терета који је везан с нашом несебичном службом истини и правди, ради добра Краља и Отаџбине.

Али ето, што се ствари даље развијају све се више потврђује наша теза о спољној политици Совјета. Ништа нису помогле ни топле жеље навијача да се склопи енглеско-совјетски споразум. Нису помогли ни масним словима исписани наслови да ће се сутра, или за дан два, споразум склопити. Нису помогла ни сва беспримерна попуштања Енглеске. Ни веште француске формуле. Ништа није помогло. Енглеска има једноставно да усвоји совјетску формулу - или нема споразума.

Пјер Крижанић дао је у „Политици” врло духовиту карикатуру. Мистер Стренг долази у трговину дечијим играчкама. За тезгом стоји Молотов. Стренг показује намеру да се цењка, али Молотов му вели да су цене утврђене. И Стренг је непријатно изненађен и као застрашен ценама означеним на играчкама. Али, не иде му се из радње. Држе га као омађијаног оне играчке. А то су: топови, авиони, тенкови; што ће рећи убојна снага Совјета, коју Енглеска може добити за себе, ако плати цену.

Ми смо много пута приказивали и доказивали како стоји питање совјетске спреме. Ми у њену стварност и озбиљност не верујемо. Чак и кад би техничка предност њеног оружја и убојна спрема била на висини оружја и спреме западних држава; чак кад не би постојали објективни докази о страху Стаљиновом да уђе у рат са наоружаним масама народним - снабдевање војске у савременом рату је такво да Совјети немају ни техничке ни организационе моћи да своју војску снабдевају за време рата. То доказују садашње стање индустрије транспорта и организације снабдевања, сад кад је у Совјетији мир.

Зато смо увек тврдили да Совјети - колико им је год могуће - морају избегавати рат великим војним масама, већ могу учествовати у рату само техничким трицама и материјалом.

Међутим, Енглези, иако нису баш одушевљени бојном способношћу совјетске армије, изгледа да јој ипак придају далеко већу вредност него што је она стварно има и зато њихов мистер Стренг гледа да Совјете на неки начин придобије за склапање споразума. Али, што рекао Пјер Крижанић, „нема цењкања - цене су утврђене”.

Питање је само шта је цена? На карикатури се то добро не види. Али ми то знамо, а још боље знају то Енглези. И зато и поред своје жарке жеље да се споразум склопи, нису га још склопили, јер је цена заиста велика. Сасвим невероватна.



Ми смо већ показали шта Совјетија хоће. Она жели такав споразум који би јој у руке дао сигуран механизам да у Европи дође до рата и то на месту и у време, где и кад то они - Совјети - буду нашли за потребно. Зато они и неће да у Азији буду савезници са Енглеском, јер би ту, кроз тај савез, могли и сами бити ефективно увучени у рат с Јапаном, с великим војничким масама, а рекли смо да они баш то желе избећи.

А хоће, под извесним условима, савез с Енглеском у Европи, јер се ту не граниче ни са Немачком, ни са Италијом, па са великом војничком снагом не могу ефективно ратовати, већ само дипломатски и техничким трупима. Међутим, сав терет рата великим војним масама пао би на Енглеску и Француску и њихове савезнике с једне стране, и с друге на Немачку и Италију.

И као ни један други докуменат, ова изјава да Совјети не мисле да би енглеско-совјетски споразум имао да се протегне и на Азију, морао је да Енглеској покаже јасно две ствари:

Прво - да Совјети знају да је положај Енглеске у Азији угроженији него положај Совјета и да неће да жирирају њену меницу у Азији и

Друго - да Совјети и ако закључе савез, хоће само такав који им неће донети опасност да у рат буду увучени са свим снагама.

Кад би Енглежима те две ствари биле јасне, онда никако не би могли да се при пријему те совјетске изјаве расплину од радости. Али - и ту лежи оно чудо над чудима, како смо назвали овај чланак, и поред све јасности ове совјетске изјаве Енглези и енглески „меродавни кругови“ не виде и не схватају стварни положај, нити одлучне тежње Јапана, а још мање Совјете и њихову спољну политику.

Трагикомичност те ситуације жалосном светлошћу осветљава преко Енглеске, не само Европу, већ и досадашњу превласт беле расе у свету. И ми, констатујући огромну слабост духа која влада у „меродавним круговима“ Енглеске (јер се само таквом слабошћу може објаснити овакво слепило пред тако јасним чињеницама) чинимо то, иако знамо многе тешке и мрачне стране колонијалног система, због тога што знамо да иза такве слабости духа мора доћи у опасност садашњи повлашћени положај беле расе и хришћанске цивилизације у свету.

Али о томе други пут.

ПРАВИ УДАР⁵⁸

Све се дешава као да су Совјети и тоталитарне силе играли са Енглеском некакву лукаву игру: привидно се свађали и гложили, док се она није решила да и сама загази у борбу против тоталитарних држава, уверена да ће ту уз њу бити и Совјети. А кад она да већ загази у борбу, а оно Совјети, који с леђа треба да држе у шаху тоталитарце окренули и сами леђа, па све скачући с ноге на ногу, звиждући борбену арију Интернационале, не хаје за дозивање Енглеске и мирно одлазе с бојишта, без иједне рђаве речи или погледа за своје дотадашње, рекло би се, крвне непријатеље.

⁵⁸ Билтен бр. 18; 28. јун 1939; стр. 4-7.



И пре неки дан (23. т.м.) читамо како су после одбијања енглеске формуле, у Лондону уверени да овакав став Совјета почива можда „на неким другим разлозима, а не на обичном питању формула”.

Разуме се. На другим и дубоким разлозима почива овакав став Совјета. Ми се нећемо понављати, јер смо много пута о томе говорили. Само, неки су Енглези отпочели увиђати да се ради о другим разлозима дубље природе, а не о оним који се даду уклонити путем веште формуле, не изгледа и сад да су се у Лондону довољно освестили. Сад као сумњиче Совјете да су они у преговорима са Лондоном овакви зато, јер у исто време преговарају са Немачком, па се надају да ће тим путем добити од Немачке неке велике економске уступке.

Овога пута морамо заиста устати у одбрану Совјета, јер та оптужба није тачна, односно у великој је мери нетачна.

Веровати да Совјети зато не закључују споразум са Енглеском, јер се надају да ће од Немачке добити неке особите уступке и јемства, значи не познавати природу Совјета и интересе који је покрећу.

То што Совјети овога тренутка воде трговинске преговоре са Немачком није узрок садашњем њиховом тражењу. Та они су, нападајући Енглеску и Француску у марту и мају ове године, у говорима Стаљина, Андрејева и Молотова, јавно показали вољу за обнову трговинских преговора са Немачком.

Ради истине морамо одбити сумњу набачену на Совјете из Лондона да би они могли ради каквих малих уступака или јемства материјалне природе са стране Немачке, мењати свој став према Енглеској и Француској. Не! Совјети чије је вјерују материјалистичко схватање историје, тј. да сама економика ствара историју, да је трбух једини покретач историјских процеса, овде су овакви из чисто идеалистичких мотива: њих покреће мисао да је сад дошло време за остварење светске револуције, да је зато потребно да претходно дође светски рат, у коме они не смеју учествовати, а у коме остале велике светске силе морају учествовати.

И њихови трговачки преговори имају за циљу добијање кредита и специјалитета за трећу пјатиљетку, ради стварања хемијске индустрије. Зато су им потребни милијардски кредити и Совјети ће их тражити од фашистичке Немачке.

Не правите скандал. Совјети немају наш појам о моралу. Треба се сетити оног случаја када је чувени социјалиста Плеханов оптуживао у емиграцији Лењина да је примао новац од царске „Охранке” и тим новцем издавао свој лист „Искру”. На суду части, на запрепашћење свију присутних, Лењин је признао. А када га згранути Плеханов пита: А морал?... Лењин узвраћа: Мој морал је револуција. Добро, а после револуције? - пита опет Плеханов. Опет револуција! - одговара Лењин. То је мој морал, наставља Лењин. А зар сте ви уопште револуционари? Ви сте половни револуционари. Рушите кров и зидове, а темеље остављате. Ја сам једини револуционар, јер одбацујем и сам буржоаски морал?...

Па и Совјети тако. Њихов морал је светска бољшевичка револуција. Све што томе служи је часно и поштено. Ваља изазвати светски рат. Ваља све увући унутра. Само самог себе ваља из ватре извући и по страни држати. Ваља и код пријатеља и код непријатеља управљати



припремом експлозије револуције. То је главно. Све остало је споредно и неважно.

Али поред свега што рекосмо, не сме се никако закључити да ће ситни материјални уступци са стране Немачке (ма како крупни били, они су у ствари ситни) одредити Совјете за овакав садашњи став према Енглеској. Не! Што Совјети не закључују споразум са Енглеском, то је зато што не желе да их тај споразум увуче у потпуни рат. Јер, као што смо напред видели, треба сви у рат да ступе, само не Совјети. Они треба да у миру чекају распламсавање последица тог рата - светске револуције.

Ево једног интересантног совјетског документа о томе:

У Москви је пре неколико недеља изишла књига „Први удар” од Шпанова, у издању војног издавачког предузећа. У њој се износи гледање пишчево на будући рат. Али карактеристично је да је један део те књиге објављен у московској „Правди”, где је и Стаљин рекао неколико похвалних речи о њој.

За француску војску вели се у тој књизи да ће без икаквог отпора уступити непријатељу знатне делове своје територије. Осим тога француска влада споразумеће се са немачком да неће против Немачке ништа предузимати, ако се ова крене против Совјета. Што се тиче Совјета њихова ратна делатност ограничиће се на рад авијације. Све ће се пак свршити револуцијом у Француској, Немачкој и свуда.

Овде ваља запазити:

1). То је издање војно-издавачког предузећа, самосталног војног предузећа. Делови ове књиге објављени су у „Правди” са похвалама Стаљина. Значи да та књига представља директиве највиших врхова војске и у сагласности са диктатором Совјетије.

2). Њом се иде на то да се војска припреми и да у главним линијама упозна циљеве свог дејства (револуција), средства (ратовање само авијацијом и техничким трупима), ако се већ не може остати по страни.

3). Говори се с крајњим омаловажавањем о Француској (с којом су Совјети у савезу, и с којом Совјети треба да прошире савез и на Енглеску), а с великим уважавањем Немачке, с којом Совјети треба да су непријатељи.

Не! И ова књига то показује. Нису Совјети због трговинских преговора са Немачком, овакви као што су у преговорима са Енглеском. Они хоће светски рат, али такав у коме они не би учествовали пуном снагом, већ само техничким трупима. И зато што је њихова природа и што су њихови циљеви такви, њима су обе противничке стране углавном потпуно једнаке. Да ли ће светски рат доћи путем споразума са Енглеском или кроз споразум са Немачком. Совјетима је свеједно: главно је да рата буде, главно је да ће он - једном објављен и започет - уродити револуцијом.

Овакво држање Совјета није дакле диктовано никаквим претходним споразумом с тоталитарним државама, већ њиховом стварном природом и њиховим циљевима. А њихова природа и њихови циљеви дозвољавају им да преговарају у исто време с једнима за војни савез против других, а с другима за добре и живе трговачке везе.



ЗАКЉУЧАК ⁵⁹

Полако пење се међународна температура, заједно са јунским сунцем. Питање мира у свету превазилази за нас значај свију других питања. Ништа данас није тако значајно као мир у свету. Он превазилази све друге вредности, ма како велике биле.

Али истина је да мир треба да је свима исто таква вредност, па се тек онда може очувати.

Данас није тако. Отуда одиста трагична ситуација човечанства.

Кад тако говоримо о миру, ми не мислимо на непосредне жртве рата, погинуле, рањене, пригњечене и упропашћене. Све је то врло тешко и врло жалосно. Али није то најстрашније. Кад данас говоримо о потреби очувања мира у свету, ми мислимо на неповратни губитак огромних моралних вредности читавог човечанства, што ће се кроз рат свршити. Оне силе, које смо назвали гладним или незадовољним (Немачка, Италија и Јапан), мисле да ће ратом поправити свој положај и увести у свету свој престиж. Чак и у случају успеха, не изгледа да ће бити у стању да то брзо изведу. Напротив, много вероватније је да ће рат поново постати дуг. А дуг рат ће сигурно донети оно што очекују оне идеолошке силе (бољшевизам и јеврејство) - светску револуцију.

Отуда смо и рекли, да су два највећа борца против бољшевизма и јеврејства - Мусолини и Хитлер - несвесни агенти бољшевизма и јеврејства, јер идући у рат иду право победи бољшевизма и јеврејства.

Оне друге силе - такозване демократске, а у ствари сите - показују управо поразну слабост духа. Та да им дух није ослабио зар би дошли догде? Зар би се могло десити да после једног силом наметнутог мира, за који цео свет зна да је потписан под притиском, зар би се могло десити да се тако раслабе и разоружају? Зар би се могло десити да на владу у Француској, која је империја од 13,000.000 кв.км. дође Јеврејин Леон Блум, који је не само проповедао, већ и делом своје владавине срушио Француску војнички, економски, финансијски и политички? Зар би се могло десити, да Велика Британија, која држи 1/3 земљине површине и хоће да то држи и даље, а неће да уведе обавезну војну службу за своје грађане да им не би кварила традиције и навике?

Не схватају ситуацију. Не умеју да читају чињенице громадне као Хималаји. И кад понешто прочитају, не умеју да извуку правилне закључке. Губе се у брбљању и кад случајно пронађу прави пут, уместо да раде брзо и снажно.

Резултат тога биће пад Европе у свету. Биће сигурно. А као последица тога и помрачење беле расе и свега што је она донела човечанству.

Али, не износимо ово зато да наричемо, већ да сами извучемо своје закључке. Ми на Балкану морамо очувати свој балкански мир. И морамо и можемо. Али само под једним условом - ако успемо да своје међубалканске односе средимо.

То се пред нама поставља као императив. То је оно што морамо остварити. На тај начин, извршимо ли то, очуваћемо над овим земаљским

⁵⁹ Билтен бр. 18; 28. јун 1939; стр. 13-14.



кутом парче ведрога неба. То није само наш себични балкански интерес. То је наша човечанска дужност.

Не учинимо ли то, бићемо бачени, међу првима, у бесмислено, сулудо, дуго и крваво ратовање. Али то је мало према ономе што ће овај рат значити по својим последицама - болшевизацијом друштва и човечанства и мрачном барбаријом која после долази.

ЗАКЉУЧАК ⁶⁰

У унутрашњој политици као да је настао извештај застој. Све нам се чини да је то тишина пред буру. Пред изванредно тешке и судбоносне догађаје у које улазимо.

Говорило се толико о споразуму, писало, причало, разговарало и изјављивало. Изгледало је да кад питање споразума буде готово, да ће све бити решено.

А ево споразума нема. Не мислимо да се он не жели. Верујемо чак да га искрено жели и једна и друга страна. Желе га не само они који преговарају, већ и широки народни слојеви и с једне и с друге стране. Толико им се већ о њему говорило и обећавало.

А ми кажемо да је читави проблем решења хрватског питања стављен на погрешну базу. Тврдимо да се није водило рачуна о другим исто толико важним, а можда и судбоноснијим проблемима.

Постављено овако, хрватско питање открива низ других питања, низ других тешкоћа.

Ми смо своје мишљење о томе већ рекли. И ми при њему остајемо. И зато смо баш и забринуте за сутрашњи дан. И у једном и у другом случају. И да до споразума дође и да га не буде.

Други важнији и судбоноснији проблеми чекају своје решење. А о њима као да нико не води рачуна. Води се мала, ситна, партизанска и котиријашка политика. Борбе о вођство у странци и за странке. Води се борба о престижу личности. Не само на једној страни, већ скоро код свих. Нема међ нашим партијама ниједне у којој постоји јединство погледа. Нико ваљда данас није раздруженији од Удружене опозиције. Пуца и у хрватском фронту. Хапшења у Загребу и Сарајеву показују да се иза јединственог хрватског фронта крију два крвно завађена тabora, која су већ отпочела револверима свој обрачун.

Не радујемо се ми томе. Нико од нас не би био срећнији да смо данас уједињени у вољи и напорима. Светлији би нам био сутрашњи дан. Са много више спокојства чекали би буре што се спремају.

О, како би свом душом хтели да у земљи нашој буде заиста споразума; правог, искреног споразума. Да сви буду задовољни и срећни. И Хрвати, и Срби, и Словенци. Да сви пригрле ову нашу богомдану земљу, да сви сложено прегну на посао њеног сређивања и изграђивања. Зар би ико могао бити против таквог споразума, ако заиста искрено и честито жели срећу, слободу и благостање и Срба, и Хрвата и Словенаца.

⁶⁰ Билтен бр. 18; 28. јун 1939; стр. 21-22.



А на томе споразуму се не ради. Напротив, овај који се спрема поделиће нас још више, разбити још страшније и дати могућност непријатељима ове земље да нас још страшније угрозе.

Свом снагом раде они и данас. Сутра, гледаће да још дубљим учине пукотине, да их направе непремостивим јазом, да нас раздрузају сасвим.

Италија већ ради пуном паром. Комунисти још помажу свом снагом. И нико не види, или се прави да не види, или се боји да учини било какав гест да га буре не би однеле са места на коме се укотвио.

Зар је могуће да је тако мало љубави остало за ову земљу?

Зар је мржња дотле заслепила очи нашим људима?

Зар не виде куда све ово води?

Зар не осећају колико је страشان наш пад?

Зар толики примери што их свакодневно објављује наша велика информативна штампа крупним насловима и у дугачким ступцима не показују колико је наше друштво оболело, да је заиста настала очајна слабост духа. Она слабост духа што је велику и моћну Енглеску - горди Албион - довела до толиких понижења. Што је Француску од прворазредне силе у Европи довела до каскала Енглеске и саме угрожене у престижу и моћи.

Зар се не види да се на овоме ветрометном тлу што се зове Балкан, на овоме међународном друму на коме се налази Југославија, може одржати само снагом духа и воље. Оном огромном снагом духа што је маленој Србији дао могућности да у два циновска сукоба засија највећим сјајем.

Зар су извори те снаге пресушили? Или су печати тако чврсто стављени да их само стихијски потреси могу распечатити.

Не чекајмо те потресе. Распечатимо их сами. Нека што пре заструје непресушиви извори нашег народног духа. Што пре, јер сутра може бити касно.

Шта треба радити ми смо рекли.

Програм „Народног спаса” мора бити што пре остварен, јер је то заиста једини народни и државни спас.

ОПШТИ ПОГЛЕД⁶¹

Потребно је да поново бацимо општи поглед. Чудновато је и заиста очајно јадно стање савременог људског духа: тако је мало људи који су у стању да схвате, прате и стално имају у виду општи ход светских догађаја. А без тога није могућа никаква спољна политика, а најмање добра.

Судећи по свему рат је неизбежан. Само чудо божије може рат спречити. Што још није почео узрок је психолошка, политичка и војничка припрема повољних прилика, које свака страна хоће себи да обезбеди. Ми ћемо овде поновити мотиве и циљеве главних светских сила у том идућем светском сукобу, не упуштајући се у оцену тих циљева и метода, већ само у њихово излагање.

⁶¹ Билтен бр. 18; 28. јун 1939; стр. 1-5.



НЕЗАДОВОЉНЕ, ГЛАДНЕ ИЛИ АКТИВНЕ

1). НЕМАЧКА, прожета уверењем о својој највишој германској расној вредности међу Аријевцима, хоће да обезбеди у Европи, тек потом у колонијама, довољно простора као подлогу свог живота у најширем смислу те речи, сматрајући простор не само као потребу свог економског живота, а тиме и природног биолошког одабирања, већ и нарочито као потребу своје војничке одбране.

Она том свом „животном простору” није поставила одређене границе. Као и у њеном основном философском ставу, тако и овде њен циљ није постављен у крутим границама, већ се има схватити динамички. Све је у развоју, па и циљеви не могу бити непокретни. Хитлер је то рекао у своме делу „Мајн кампф”, говорећи да је циљ његове иностране политике освајање онолико простора, колики ће Немачкој бити потребан за онај број становника који ће она имати кроз 300 година, а не за овај данашњи.

Из овога видимо да немачку спољну политику покрећу следећи моменти:

- а) Вера у превасходност аријевске расе над осталим човечанским расама.
- б) Вера у највећу чистоту германске расе међу осталим Аријевцима.
- в) Сазнање да та најбоља људска раса нема довољно простора и да због тога бројно мора опадати, а тиме и квалитативно.
- г) Вера да управо покорност према Богу, творцу тако савршене расе, налаже да тој раси, поред њене садашње територије, мора у Европи, на Истоку, обезбедити онолики „животни простор”, који ће јој омогућити да опстане и да се развија;
- д) Веровање да Немачка при томе не треба и не сме да покаже никакву објективност, нити да има обзира било према коме, ни у циљевима, ни у начинима, пошто „историја више цени готова дела, него методе којима су ова постигнута”.
- ђ) Савез с Италијом даје јој средства, ослабљеност Велике Британије и Француске могућност, а саучесништво Совјета повода за то.
- е) Веровање да, иако противник комунизма, Совјете треба држати далеко од сукоба, у уверењу да ће победа Сила осовина бити брза те револуција неће доћи, а потом ће и Совјети бити војнички побеђени.

ИТАЛИЈАНСКУ спољну политику покрећу следећи моменти:

- а) Вера да су садашњи Италијани наследници старог Рима, па кад је некада могао један град релативно брзо освојити цео тадашњи културни свет, тим пре то царство у некадашњим границама може обновити Италија.
- б) Ово утолико пре, што јој је заузеће Албаније омогућило да ступи ногом на Балкан, заузеће Либије да ступи ногом на афричку обалу, освојење Абисиније да продре у срце Африке, а пријатељство са Шпанијом дало јој клаузулу савеза са њом.
- в) Оно што је напред под ђ) и е) наведено за Немачку, важи и за Италију.



ЈАПАНСКА спољна политика одређена је следећим моментима:

- а) Вера да јапанско тло није само недовољно за одржање и развијање јапанског народа, већ и крајње несигурно, пошто ће се једног дана над Нипоном склопити таласи Тихог океана, услед чега потреба да се тежиште јапанског живота пребаци са острвља на азијски континент.
- б) Вера да је јапански народ не само успео да очува скоро нетакнуте своје старе душевне одлике једног од највећих ратничких народа, а да је при том једини од свих азијских народа успео да савлада све тековине материјалне хришћанске цивилизације и да у том погледу стане упоредо са најстаријим европским народима, па чак у нечему и да их претекне.
- в) Вера да је тим самим позван да постане заштитник и господар Азије.
- г) Сазнање да је Европа подељена на три дела, који не само да се не могу спојити, већ су бар два дела готови да један на другог скоче.
- д) Веровање да Америка има својих тешкоћа, те у одлучној бици Јапана са Енглеском и Француском неће благовремено стићи да учествује, а после тога Јапану неће од ње претити велика опасност.
- ђ) Сазнање да му наслон на силе незадовољне садашњом расподелом богатства у свету (Немачка и Италија) даје могућност да са великом вероватноћом туче подељене енглеско-француске снаге.
- е) Веровање да Совјетија неће бити озбиљан војнички противник, иако је непосредно противнички заинтересована према циљевима Јапана, једно због свог главног циља, а друго због својих унутрашњих прилика.

СОВЈЕТИЈА је целокупну своју спољну политику засновала на следећим мотивима:

- а) Вера да ће доћи до светске бољшевичке револуције, која је заснована на марксистичко-лењиновској доктрини, револуција у којој ће се сломити не само буржоаско-капиталистички поредак, већ и савремено хришћанско духовно настројење, као и целокупни поредак заснован на националним државама.
- б) Уверење да до тога може доћи само путем новог светског рата.
- в) Уверење да у том светском рату Совјетија не сме никако, или бар не са великим војничким масама учествовати, пошто би у том случају због њеног унутарњег стања избила код ње антисовјетска револуција, а тиме би стварно била спречена светска бољшевичка револуција.
- г) Сазнање да је претходна политика Коминтерне у Европи преко комунистичке странке у Француској и радничке странке у Енглеској, а доцније преко Народног фронта у Француској, ослабила морално Француску и Енглеску, разоружала их војнички да је то послужило одлучно као психолошки мамац снажењу и оружању Немачке и Италије и омогућило супротстављање та два блока једно другоме, без чега није могућ светски оружани сукоб, а све то очигледно не би било могуће да није било претходне политике Коминтерне.
- д) Сазнање да је најумнији потез Совјетије и Коминтерне - преко комунистичких странака, народног фронта у Француској и осталих хуманиста и левичара у Француској и Енглеској и осталом свету - спајање Италије и Немачке осовином пријатељства и савезом, спојило два



слична револуционарно-визионарска темперамента и упутило их да уједињеним снагама остварују своје освајачке планове, чиме је могућност светског оружаног сукоба доведена до највеће мере.

ђ) Сазнање да Коминтерна - преко комунистичких странака у целом свету и преко осталих левичарских елемената, који су за време највеће војне снаге Енглеске и Француске трубиле о миру и разоружању, а сад кад су се Немачка и Италија оснажиле и наоружале, бесомучно раде да рат што пре дође - ради да сад тај светски сукоб избије и без совјетског непосредног и масовног учешћа.

е) Уверење да ће тај светски рат потрајати толико да се клице револуционог бацила - које ће Совјети подржавати у животу преко својих свесних и несвесних агената, на фронту и у позадини - развију те тако најзад доведу до револуције.

ж) Уверење да она дотле не сме да се озбиљно ангажују ни на Далеком истоку, јер је за њу најважније европско војиште где светска револуција треба да избије и где ће се она појавити са свом својом силом у време кад и руском народу буде јасно да је светска револуција избила и у осталој Европи, те је апсолутно немогуће да он антисовјетску у својој земљи диже.

ЈЕВРЕЈСТВО, тај најмоћнији квасац сваке револуције има своју спољну политику.

Оно има своју јединствену светску организацију. Има сасвим озбиљних знакова да су је увек имали. Та организација је ретко моћна и ретко ефикасна.

Владајућа мисао код Јевреја у њиховом општењу са другим народима и државама јесте вера да су они изабрани народ, коме је суђено да влада свим народима овога света.

Та вера учинила је да се одрже, иако расејани по свету, без државне организације, иако су изгубили природну народно-друштвену конституцију, заборавили језик, па чак и своју веру знатно променили.

Да би себе одржали, Јевреји су морали друге народе - у чијој су средини живели - разједати, уништавајући им њихове заштитне друштвене, економске, политичке, моралне и духовне организације и системе.

У садашњој политичкој ситуацији у свету, они имају два циља који се скоро поклапају:

а) Одмазда према тоталитарним државама, које су радикално покушале да их из својих држава избаце или бар учине нешкодљивим и ради тога стварање коалиције осталих такозваних демократских држава против њих.

б) Изазивање светског рата, који по њиховом мишљењу мора довести до слома хришћанских цивилизација, до светске револуције, кроз коју ће они доћи до остварења свог месијанског сна о владавини Израиља над осталим народима.

Отуда се њихови циљеви приближују и иду сасвим упоредо са циљевима Совјетије, а отуда су им и методи и средства слична, да не кажемо да су им циљеви, методе и средства потпуно идентична.

Да би се видело да је изазивање револуције у Русији уређено са знањем и помоћу извесних јеврејских банкара, ваља имати у виду следеће чињенице:



а) Кад је у Русији изведена Фебруарска револуција, онда је Јеврејин банкар Јакоб Шиф послао министру иностраних дела Привремене владе Керенског, Миљукову, телеграм којим је честитао обарање Царства. Телеграм је достојанствен, кратак и даје утисак да га шаље неко виши нижем од себе.

б) На тај телеграм Миљуков је одговорио јединим двапут дужим телеграмом, врло снисходљивим, којим захваљује Јакобу Шифу, који је иначе један од чланова директоријума јеврејског (Светски јеврејски савез). Тај однос вишег према нижем показује да је Миљуков знао потчињену улогу своју и својих другова.

Тај исти банкар, који је поздравио стварање производне владе, отворио је Јеврејину Бронштајну (Лаву Троцком) кредит од 5 милиона долара ради обарања те исте провизорне владе и за извођење бољшевичке револуције.

У самом убиству руског цара, Блаженопочившег Николе II и његове породице, бићемо, надамо се, ускоро у могућности објавити нове до сада необјављене податке о непосредном учешћу Јевреја, као и о мешању неких страних сила, и опет под утицајем Јевреја, а све у циљу утврђивања бољшевичке револуције у Русији.

Све нам то даје право да закључимо, а нарочито познавање интимне природе јеврејства и Совјета, да њихови циљеви, методе и средства не само да нису супротни, већ иду паралелно једно с другим.

Дакле свих пет напред поменутих сила заинтересоване су активно на променама у свету. И свака од њих при том покретана је једном вољом, која је интензивно прожмала сваку од њих и која их чини снажним у нападу.

Прве три силе имају при том територијалне циљеве, а последње две имају за циљ да путем остварења светске револуције завлада њихова мисао и то не једном одређеном територијом, већ целим човечанством.

Циљ прве три силе је супротан циљу последње две. Зато су нарочито Хитлер и Мусолини највећи свесни противници потоње две силе (јеврејства и Совјета). Али, стојећи на гледишту да ће у будућем рату они успети да извојују брзу и екразантну војничку победу, они ипак свесно иду светском рату иако на тај начин несвесно иду на руку остварењу баш оних претпоставки, које треба да доведу до циља не њих, већ њихове највеће противнике - бољшевице и Јевреје.

Из тог разлога се ни Јевреји, а нарочито бољшевици, не боје од фашизма и хитлеризма, јер су уверени да ови, ма како били снажни, неће успети да остваре брзу војничку победу, већ ће - кад се револуционарни бакцили довољно буду развили - сви заједно пасти пред напором разорних сила.

Отуда смо, ваљда једини у светској јавности, од почетка (још од маја 1938 г., при првој чешкој кризи) заступали гледиште да Совјети неће никад ући у рат с озбиљним масовним снагама, да ће се држати подаље, све док не буде наступио повољан моменат (развој револуционог бакцила код ратујућих земаља), па да због тога неће закључивати савез с Енглеском, осим под условима и околностима да изгледа невероватно да би Енглеска могла такав савез да прими.

Отуда смо у време кад су сви веровали супротно и кад су највећи светски ауторитети прорицали закључење савеза „за дан-два”, неодступно



остајали при овом истом ставу, уверени да немамо разлога да се ни за ким поводимо.

ЗАДОВОЉНЕ, СИТЕ ИЛИ ПАСИВНЕ СИЛЕ

ЕНГЛЕСКА И ФРАНЦУСКА би хтеле да садашњи поредак у свету спасу.

Али зато им недостаје она моћна динамика коју даје одушевљење вере. Док свих пет напред поменутих сила располажу извесном мистиком, дотле су Енглеска и Француска тога лишене.

Уколико се код њих и осећа нека динамика, ову дају јеврејство и комунисти са својим агентима, који се Енглеском и Француском служе за остварење својих циљева: светски рат ради светске револуције.

Сигурно је да ће се - дође ли до рата - Енглези и Французи тући изванредно добро, јер ће тада, у време самог сукоба, избити на видело блиски национални моменти везани с родољубљем, а развијени на старим војничким и витешким традицијама енглеског и француског народа.

Али, пре тога, те мистике, те вере и те динамике нема. Одржати садашњи поредак у свету није довољно активна мисао, јер иза тога не стоји дубока вера која једино даје потребну активну снагу.

То се и до сад осећало у пометеном ставу Енглеза и Француза још од краја светског рата, од 1918. г. Они су одмах били разједињени, и ако су - као што се сад најлепше види - тесно заинтересовани да буду сложни и повезани. Та околност учинила је да на очиглед једва савладаног непријатеља дозволе себи такву духовну ослабљеност која их је довела до материјалне и војничке слабости. Та пометеност им је толико везала очи да нису видели како их Јевреји и комунисти спутавају и успављују да би друга страна порасла и ојачала и тако дошло до садашњег светског положаја, који води светском рату и светској револуцији.

АМЕРИКА (САД) је у истом положају у коме су Енглеска и Француска. И она би хтела да се садашње стање у свету одржи. Истина, са мало мање сентименталности но Енглеска и Француска. Али, како није на првом удару, у САД постоји врло јака опозиција сваком енергичном и активном иступању Америке уз Енглеску и Француску, било у Европи, било у Азији, где су интереси Америке исто толико велики, колико и Енглеске, а сигурно далеко већи но Француске.

Иста она пометеност (па чак и већа, с обзиром на разнолики етнички састав Америке и њене духовне неповезаности, услед немања једне историје читавог тог конгломерата од насеља), која долази отуда што нема заједничке вере иза мисли да се садашњи поредак одржи, која се види код Енглеске и Француске, само код Америке још и са свима практичним последицама које отуда долазе.

Сви други народи, ма какву улогу да играју или буду играли у будућем сукобу, у самом зачетку и почетку светског рата играју споредну улогу, макар да рат од њих буде започет. Јер главне улоге међу силама које ће до сукоба довести, као што смо изложили, подељене су већ давно. За њих углавном остају улоге статиста, макар доцније не знам какву



важну војничку улогу играли. У уводу у велику, у огромну драму савременог човечанства њихова улога је ипак подређена.

НАШ ОСВРТ НА ИТАЛИЈАНСКЕ НАМЕРЕ НА БАЛКАНУ ⁶²

Не може нам се пребацити да смо непријатељи Италије. Ни њеног режима. Напротив, са врло много страна добили смо пребацивања да смо им и сувише пријатељи.

Али за нас је јасно да садашњи италијански режим занет својом идејом водиљом о Римском царству, хоће из Албаније да се крене у срце Балкана, па да одатле избије на обале Јејејског мора и тако добије нове базе за претварање Средоземног мора у своје језеро.

Све што смо напред навели, иако долази из разних извора, води ка једном. И писање Ансалдово у оном немачком часопису, и писање „Берархије” о италијанским плановима на Балкану, и путовање маршала Бадолја у Албанију, и говори његови и италијанског министра просвете у Албанији, и онај разговор с оним италијанским генералом, и оно мишљење оне врло добро упућене личности у тежње италијанске и оне интриге које се сеју по Јужној Србији и Црној Гори - све то указује на једно: Италија ће кренути из Албаније, изузев случаја да се ми и Бугари ставимо уз њу.

Све је ово од огромне важности и захтева да се на то критички осврнемо и кажемо какав наш став ту мора бити.

Осврнућемо се на ово мишљење да би Југославија са Бугарском морала да стане уз Осовину у идућем сукобу и да тако уз Осовину образује четвороугао Рим-Будимпешта-Београд-Софија.

То гледиште одмах одбацујемо, јер то води увлачењу наше земље у рат, а ми смо као главну тежњу наше спољне политике поставили обратно - сачувати и њу и Балкан од рата.

Поред тога треба имати у виду да наш народ може да схвати и прими политику сасвим исправне неутралности у будућем сукобу, али никако не би могао схватити везивање наше земље за Осовину у тренутку њеног сукоба са Паризом и Лондоном, којима је он у прошлом светском рату био савезник и којима, поред свег свог херојства, мора бити захваљан за многу указану му помоћ.

Наш народ би, дакле, могао схватити да у једном иначе - с вишег човечанског гледишта - сулудом сукобу остане стварно неутралан, знајући унапред његове поразне резултате за хришћанску цивилизацију. Али, било би одиста немогуће тражити од Југославије да она у том сукобу заузме не само неутрално, већ отворено непријатељско држање према енглеском и француском народу. Наша народна историја не зна за такве примере и ми мислимо да ни наша будућа историја неће никада за тако шта знати.

При том ваља знати да нема користи која би нас могла привући за супротни став. Нити штете или опасности које би нас могла натерати да се овога става одрекнемо.

⁶² Билтен бр. 19-20; 12. јул 1939; стр. 11-13.



Међутим, намере италијанске су јасне. Истина, засад у Албанији они имају око 60.000 људи, а с тим се према нама и уопште на Балкан не креће. Али појачања лако могу бити послана. Кад је Италија могла преко толиког мора послати 500-600.000 људи у Абисинију, зашто не би могла толику - а и већу - снагу пребацити у Албанију?

И како се ми ничим не можемо придобити за колаборацију с Италијом, или за мирно гледање њиховог даљег продирања на Балкан, потребно је да одмах заузмемо одређен став за ову евентуалност.

Потребно је одмах - и то пре свега у Берлину - ствари извести на чисто. Судаћи не само по анализи она два чланка (Ансалдовог и оног из „Берархије”), већ и нарочито по оном обавештењу из Италије (разговор са италијанским генералом) где он говори да ће операције из Албаније почети тек по заузећу Данцига и немачко-италијанском нападу на Тунис, као и по многим обавештењима из Немачке, изгледа да Немачка не дели ово италијанско гледиште. Зато ће, вероватно, Италија прећи на војничко остварење ових својих намера тек кад Немачка загази у рат и кад више не буде имала могућности да спречава Италију у извршењу њених намера.

Поред енергичних корака у Риму због свију ових напред изнесених чињеница, а нарочито због говора њених званичних изасланика у Албанији, треба се обратити одмах Берлину и тражити не само да се са оваквим држањем Италије престане, већ да се то не сме ни поновити.

Ко хоће да нас броји у своје пријатеље, тај мора знати да то може само тако ако стварно поштује нашу независност, целину и част.

Ко друкчије ради, тај ће нас својом вољом имати за отворене непријатеље, јер наша историја и наш менталитет не знају за притворство чак ни у спољној политици.

Али, поред тога, опет се показује како је камен темељац наше иностране политике здрава балканска политика, јер овакве планове Италија може имати само благодарећи нездравој ситуацији на Балкану.

О томе ћемо пак говорити у засебном поглављу.

ЈУГОСЛАВИЈА И ЊЕНА БАЛКАНСКА ПОЛИТИКА ⁶³

Од почетка нашег рада истицали смо да је најважнији део наше спољне политике, њен балкански део, да је управо то угаони камен њене иностране политике. Ако та балканска политика не ваља, цела њена спољна политика није добра.

Основна мисао наше балканске политике јесте учинити Балкан самосталним, слободним, а да би то могло бити, учинити га претходно сложним у великим линијама.

Несложен Балкан значи за нас Балкан несамосталан, неслободан.

Отуда смо свом снагом морали бити за прави балкански савез, с Бугарском унутра, пошто јој претходно буду повраћени они крајеви које смо раније већ изложили, при чему смо увек тврдили да Југославија мора предњачити, да би се од Румуније и Грчке могле тражити разумне и оправдане жртве.

⁶³ Билтен бр. 19-20; 12. јул 1939; стр. 17-19.



Ми смо сматрали - и то до сад стално истицали - да је наша спољна политика, у својој жељи да земља не буде увучена у оружани светски сукоб, сасвим на исправном путу.

Међутим, у исто време говорили смо да је то чисто негативан став. И ма како био исправан, тај негативни став мора имати своју одговарајућу позитивну страну. Није довољно рећи нећу ни у спољној политици, макар то нећу било сасвим исправно, без одговарајућег хоћу.

Ми смо тврдили да нашој оправданој жељи да не учествујемо у сулуDOM новом светском сукобу, одговара као позитивна балканска спољна политика, тј. учинити Балкан сложним и самим тим снажним, да бисмо заиста могли остати неутрални.

Без сложног Балкана наша жеља да будемо неутрални остаје само платонска жеља. Само сложан Балкан даје свакој балканској држави, а нарочито Југославији, могућност да истински остане неутрална.

Зато смо ми од прве наше појаве у јавности заступали активну и енергичну балканску политику са циљем да се отвори балкански савез с Бугарском, којој се претходно имају вратити крајеви које смо раније означили.

Знали смо тешкоће на које ће таква политика моћи да наиђе и у Бугарској, а не само код осталих балканских држава. Али, кад се оне упореде са циљем који се има постићи: први пут Балкан слободан и миран, у часу најтрагичније човечанске повеснице, онда те тешкоће изгледају тако ништавне да их човек који тај циљ има пред очима, па и народи којима одговорни државници то морају пред очи ставити, одиста мора сматрати безначајним.

И маколико да смо негативном ставу наше опште спољне политике, наше много пута подвучене жеље да останемо неутрални у будућем светском сукобу, до сад увек одобравали, а и онима који су водили нашу спољну политику (тако да су људи били често збуњени, навикнути да у нама виде оштре противнике режима), овде у вођењу балканске спољне политике не можемо нимало бити задовољни с недовољно јасним, неодређеним и млаким начином који је наша спољна политика ту имала.

Ми смо и до сад те замерке истицали, истина у таквом облику да је само врло пажљиви читалац то могао осетити. Али данас налазимо да смо дужни изићи отворено с критиком наше балканске спољне политике, јер се она тако води да ми не само да губимо могућност да Балкан учинимо сложеним, већ тим самим губимо и једину могућност да у идућем светском сукобу останемо неутрални.

1) Наша балканска спољна политика морала је свакако свим силама гледати да прво сачува Балкански споразум.

То јест, непрестаним, активним одржавањем везе са чланицама Балканског споразума ми смо морали код свију њих одржавати мисао да је наша балканска солидарност прва претпоставка наше снаге, те да зато треба спречити мешање трећих - великих сила - на Балкан.

(Ми лично нисмо никад били одушевљени идејом Балканског споразума као инструмента једне политике осталих балканских држава против Бугарске. Али сматрамо да је Балкански споразум, који Бугарску позива, под напред изнетим условима, да му приђе, да је такав Балкански споразум било могуће од оваквог начинити и да је зато претходно по-



требно тај садашњи Балкански споразум сачувати од распада, очекујући да га накнадно проширимо и с Бугарском и направимо Балканским савезом, као што је то била и интимна мисао његовог творца Блаженопочившег краља Александра).

Ту дужност нисмо испунили. Резултати говоре јасно. Можемо чак сматрати да је стварно Балкански споразум уништен, или бар доведен у питање.

Закључењем уговора о савезу Турске с Енглеском и Француском одступљено је од слова и духа Балканског споразума, а примањем обавеза Турске да по споразуму с Енглеском интервенише на Балкану, у чисто балканским стварима, дозвољено је мешање трећих - великих сила - на Балкану, што се Балканским споразумом хтело спречити.

Иако не постоји савез између Румуније и Грчке с једне стране и Енглеске и Француске с друге, може се сматрати да су ове две силе примањем енглеских гаранција с једне, а блиским везама с Турском с друге стране, удаљили се од Југославије, нарочито због тога што је наше млако држање у питању ступања Бугарске у Балкански споразум било друкчије него њихово, а затим што није било довољно убедљиво за њих колико је надахнуто баш општим балканским интересима.

Најнепосреднија и претешка дужност лежи на нашој дипломатији да свим силама ступи одмах у дејство и врати натраг изгубљено. Мора и Анкари, и Букурешту и Атини опет постати јасно да без оживљеног духа Балканског споразума, велике силе ће (како оне тоталитарне тако и оне зване демократске) продужити своје вршљање на Балкану. Балкан ће бити разједињен, опет ће постати поприштем борби за решење превласти у свету.

А под тим условима сва наша жеља да останемо неутрални управо је смешна. Не остаје нам у том случају ништа друго до рат, пошто капитулација не одговара нашем народном духу, ни његовој историји.

2) Али ми и нисмо могли одржати Балкански споразум, ако га не учинимо Балканским савезом и ако у том савезу Бугарска не заузме своје место.

Тек затим може бити речи о Балканском блоку, балканској стени, која омогућава слободан живот Балкану.

Ни ту дужност нисмо испунили. Можда смо неке млаке наговештаје или потезе чинили, али то није било довољно. Ми се нисмо прожмали уверењем о једино могућој стварној претпоставци за нашу и балканску неутралност - сложни и савезом повезани Балкан. И разуме се, чим се ради без вере, ради се млако, а млак рад не доноси никакав успех.

Морамо признати да су они кругови бугарски који су за наслон на силе Осовине таквим стањем врло задовољни. Они се радују распаду Балканског споразума и усамљености Југославије, уверени да ће усамљена Југославије морати да према силама Осовине да заузме не неутрално, већ сасвим и искључиво пријатељско држање у будућем сукобу. И да ће се тако наћи Југославија и Бугарска заједно, али уз силе Осовине.

То, разуме се, не одговара ономе што смо напред поставили. Без обзира на разлику између Великих сила, сматрамо да је први интерес Југославије и Балкана и прва тежња њене спољне политике да у идућем сукобу, који ће завршити светском револуцијом и варварством, ако је могуће, буду по страни, истински неутрални.



Нажалост, ови бугарски кругови не схватају то и мисле и говоре да би тако - наслоњене на силе Осовине - Југославија избила на Солун, идући Вардаром, а Бугарска на Јејејско море и Добруцу, - а не виде при том да би тек тако Балкан, а и наше две земље имале само призрак независности, док би међусобна суревњивост балканских држава била подлога на којој би стварни и нови господар Балкана владао и нашим тако заузетим Солуном и њиховим тако заузетим Јејејским морем.

Југославија је до сад имала сасвим други идеал и никад до сад с тог пута није сишла, па ни сад не може. А наша је искрена жеља и наш труд да и Бугарска то схвати. Њене оправдане и разумне тежње ми смо примили за свој програм, али она мора схватити да све балканске државе, када једном те разумне и оправдане жеље буду задовољне, морају своје тежње потчинити општем балканском интересу, који је и њихов главни интерес као што то показује њихова рођена историја за последњих тринаест столећа.

Место овако јасног гледишта на међубалканске ствари, ми се плашимо да ће носиоци наше спољне политике задовољити се вештим формулама, које привидно треба да одрже Балкански споразум и да исто тако привидно зближе Бугарску са Југославијом.

Да живимо у неком другом времену, тихом и мирном, могли би се на те формуле само насмејати, јер су у тим временима такве ствари могуће. Али у данашње изванредно озбиљно, управо трагично време, заваравати се призраком, сенкама, значи ићи у сигурну катастрофу.

Отуда смо на чело овог Билтена и ставили онај општи поглед да сву ту одиста апокалиптичну ситуацију изнесемо и да одатле и ми и остали, као и они који имају утицаја на нашу спољну политику, увидимо једино могућу линију наше здраве балканске политике.

И не само увидимо, већ се и бацимо свом снагом на њено непосредно остварење.

Заиста нема ни часа за губљење!

НАОРУЖАЊЕ ВОЈСКЕ ⁶⁴

Ми знамо да о томе није добро писати. И последњи пут се од тога уздржавамо. Али дуго одиста нећемо моћи.

Хоћемо да овде само поставимо извесна начела:

1.) Неће бити ефикасног наоружања док се оно буде решавало као до сада: овим темпом, начином, рутином и страхом од одговорности.

Кад о овом последњем пишемо, не пада нам на ум да тај страх осуђујемо, него да укажемо на његову смешну и убиствену једностраност. Код нас се важна питања не решавају и одлажу у недоглед често из страха да се није нашло најбоље решење. А знамо да начела вођења борбе налажу и обичном подофициру да је боље одлучити се, макар то објективно и не била најбоља могућа одлука, него никакву одлуку не доносити из страха да се још није нашло најбоље решење.

⁶⁴ Билтен бр. 19-20; 12. јул 1939; стр. 25-26.



Ми, као војници, знамо масу невероватних примера где се месецима и годинама није доносила потребна одлука због колебања између разних могућих одлука.

Тако то бити не може.

2.) Потребно је неспособне људе и штетне склонити са њихових садашњих места.

Има људи који су својом неспособношћу читав народ тешко задужили, па и даље седе на својим местима.

3.) Потребно је схватити да нема времена за губљење, кад је већ досад много изгубљено. Сваки изгубљени час представља изгубљену битку и хиљаде мртвих више.

Чуди нас да се у нашој војсци и сад, у овим временима, живи и ради као да смо у обичном времену, а не уочи изванредно важних догађаја, можда и код нас.

Полажу се испити, чине путовања ради решавања задатака, иде на одсуства и боловања.

Не осећа се у војсци она напетост духа која се осећа код сељака, којима је војска само нарочита дужност у нарочито време.

4.) Питање војних кредита мора се решавати без обзира на жртве и пре свега.

Ту војска данас мора да наређује, а министар финансија да нађе, мако-лико се од њега тражило.

5.) Нарочито је важно да се одмах употпуне оне празнине о којима сад нећемо говорити и за које заиста, не дај Боже зла, не знамо којом одговорношћу треба оптеретити несретни режим др Милана Стојадиновића, чије три и по године владе значе три и по године несхватања значаја народне одбране.

ЈЕДНО ПРЕДАВАЊЕ НА ПРОФЕСОРСКОМ КОНГРЕСУ ⁶⁵

У Сарајеву је проф. Стјепан Томић одржао предавање, на конгресу Југословенског професорског друштва, на тему: „О светској пропаганди и националном васпитању наше средње школе”.

Теми не бисмо имали шта да преbacимо, јер заиста сматрамо да би најглавнији проблем наше школе морао бити како ће наша школа извршити свој задатак (предаје досадашњих напора и искустава) а да при том не повреди оне духовне вредности које су нашем народу биле урођене било да их је он својим дугим искуством стекао.

Јер „Збор” се баш у томе разликује од многих и многих и отуда оволику борбу и води, што он сматра да цео народни живот мора бити углавном изграђен на основним начелима која се кроз цео историјски живот нашег народа провлаче, а не може бити изграђен на неким позајмљеним са стране, готовим рецептима, за које не знамо ни да ли су каква добра народима од којих то позајмљујемо, донели (видети предавање друга Љотића: „Три начела земље наше”, које ће ускоро изићи).

Али предавач није тако своју тему схватио. По томе што смо чули и делимично у новинским приказима прочитали, он је на ову тему у

⁶⁵ Билтен бр. 19-20; 12. јул 1939; стр. 31-32.



ствари прочитао један памфлет против оних који су против демократије, против бољшевизма. Како смо и ми против демократије и против бољшевизма и ако нисмо и не можемо бити за фашизам из дубоких разлога које овде не можемо излагати, то је очигледно да је овај напад односио се и на „Збор“, ако не само на „Збор“. По њему „Збор“ треба да је средство туђинске пропаганде, који кроз средњу школу хоће да буде носилац туђинске окупације.

При овоме се предавачу десила незгода. Да их побројимо (према приказу сарајевске штампе), али пре тога још неке напомене.

Судећи по нетачностима у овом предавању, могли бисмо поверовати да је предавач добронамеран, а необавештен. Али то морамо одбацити. Јер ко хоће да држи такво предавање, пред једним скупом који треба да је озбиљан, о једној таквој теми, онда се мора претходно обавестити. Али ако он то не учини и изнесе само неистине, онда је он злонамерни клеветник. И ми овога господина морамо сматрати само клеветником. Али он је злонамерни клеветник. Он хоће чисти и исправни национални рад „Збора“ да упрља (као кад би то било могуће за људе који тај рад знају). За њега су комунисти националисти, а зборашка омладина издајничка. Као с таквим ћемо и поступати.

Али да би се рад овога господина могао ценити, навешћемо оне незгоде које су му се у предавању десиле:

1.) Он нас је ставио (не именујући нас, јер је у последње време било више напада, чак и у неким националним листовима, што показује одакле је извор и инспирација напада) у „професионалне националисте“. Ми то за себе нисмо никад рекли. Али ако је „професионални“ употребио у смислу нашег сталног, свакодневног националног стремљења и старања, онда то примамо и поносимо се тиме.

Само какав је то други национализам, који није тако сталан, свакодневан, већ се само с времена на време појави? То ће бити онај што се у мају видео обележен тробојним тракама и натписима „бранићемо (црвену) земљу“?

Какав је то национализам, који по наредби из Москве, или гази тробојницу, а црвеном крпом извија изнад главе, или је стави на прса па чим је демаскира, одмах је скида, ми добро знамо. Али зна и предавач. То није национализам. Али за њега је то „конструктиван“, а не „професионалан“.

2.) Тај „професионални национализам“ је и „патентирани национализам“. А омладина мора бити против „патентираног национализма“, јер „само роба може бити предмет патента, а не и осећаји“.

Ми никоме нисмо оспоравали право родољубља. Напротив, говорили смо да је то дужност.

Али било је „конструктивних националиста“ који су говорили да је национализам „преживела, застарела, несавремена ствар, водњикави сентиментализам“ - а да је интернационализам њихов узор, идеал и циљ.

Ако су увидели да су на кривом путу, па се искрено кају и враћају народном и националном родољубљу, у добри час! Ми нисмо никад мислили да нас је на том путу много, па да на том путу родољубља не треба примити оне који су некад на родољубље гледали с олимпијске висине „напредног“, „савременог“, „социјалног“, „материјалистичког“, „левичарског“ и „марксистичког“. Али нека тако кажу. Хоће да сад



нас, што се никад с тог пута нисмо макли (назваше чак и „професионалним националистима”, јер нам је стална брига и труд родољубље) прогласе за издајнике, а они, што до јуче пљуваше и вређаше родољубље, сад остају једини родољубиви бранитељи земље!

3.) Тај „конструктивни национализам” - по тврђењу предавачевом не може бити против словенства.

Па ко је против словенства? - питамо ми с правом.

Зар смо икад били? Зар нисмо стално истицали мисао и дух словенски?

Да ли је ико игде у нашим речима или списима нашао ишта што није величање словенског духа?

Предавач и то зна. И то чак врло добро. Али његов клеветнички посао хоће овим да изједначи словенску Русију, ону која је 1914. године бацила себе због нас у вртлог светског рата и ако је њен цар, Никола II, знао да тиме и Русију и себе баца у револуцију и крв - и данашње Совјете, против којих се ми боримо, јер се против њих бори наш рођени словенски брат, све што је од њега остало, од великог руског народа.

Ми смо већ у Билтенима доказали документовано да се против Совјета бори руски сељак и руски радник и да је 1939. година сва у борби Совјета против руског сељака и руског радника.

И кад је већ реч о Словенству, онда би предавач требало да каже да ли је он за совјетски режим, или пак за словенски руски народ што стење под Совјетима?

Ми смо наш избор учинили отворено. Нека буде толико јунака, па нека и он свој учини.

4.) „Нашој земљи не прети бољшевичка опасност, јер је 90 одсто сељачка” - вели предавач.

Кад не би знали како лукави Сотона може понекад да се направи и глуп, кад му треба, ми бисмо предавачу покушали да докажемо да је и Русија била сељачка земља, у којој је скоро две трећине зиратне земље Европске Русије 1917 г. држао руски сељак (у азијском делу скоро и није било великог поседа и било је земље на претек) у својим рукама, па је ипак тамо избила револуција, и то пошто је претходно демократија обезглавила Русију, свргла и ухапсила Цара и његову породицу.

Али ми не верујемо да је предавач глуп. Ми мислимо само да он верује да говори пред глупацима, што није ни мало похвално за Југословенско професорско удружење. Јер кад би мислио да говори пред паметним људима онда не би овако ствари смео причати, из страха да не буде извиждан.

Зна предавач врло добро како револуције долазе. Не праве сељаци револуције, најмање бољшевичке. Већ револуције, нарочито бољшевичке, прави мањина и то не ни радничка, већ интелигенција.

Ни у Русији, као ни сад код нас, није претила и не прети бољшевичка револуција од сељака, па чак ни од радника, већ од интелигенције. Она је сишла с пута правих народних начела. Она не верује у Бога, без чега народ не може себе ни замислити. Она је пуна пакости и злобе и зато је против ауторитета Краља-Домаћина. Она би примила Краља-Тиранина и покорно би му лизала чизму, али Краљ-Домаћин не може. Она је против ауторитета у породици. Она одбацује све оно што је народ вековима држало - и прихвата и најглупљу идеју, само ако је дошла са Запада.



Ето како је дошла револуција у Русији! Ето отуда и нама прети опасност.

Радничке и сељачке масе су дубоко националне. Анационална је интелигенција. Разуме се, не сва. Али као овај предавач - и као његови слушаоци, за које „Политика” рече да су с одобравањем саслушали предавача и решили да се то предавање и штампа.

Једва чекамо да прочитамо цело предавање. Тада ћемо разговор продужити. Може бити и на другоме месту.

ЈЕДАН АРГУМЕНАТ ⁶⁶

Ми смо у прошлом Билтену (бр, 19-20) морали изнети - и у неколико поновити - веровања и сазнања која покрећу главне личности драме савременог човечанства.

Знајући колико људи, и то сасвим учени, прелазе лако преко тих ствари и заборављају их, сматрали смо да то треба поново истаћи, а у неколико и боље осветлити.

А колико је то важно може се судити по овом разговору вођеном са лицем које Билтен прати од његовог почетка, које нас добро познаје и које годинама дели наше гледиште.

- Све је то лепо што пишете, али никако ми не иде у главу закључак да је наш интерес да у сукобу између Енглеске и Француске с једне стране и Немачке и Италије с друге, останемо неутрални.

Решио сам да о томе говоримо отворено и да изнесем своје разлоге а они су такви да их морате примити.

Зар вама није јасно да је наш интерес да у сукобу та два непријатељска блока победи блок енглеско-француски? Јер у случају победе другог блока ми ћемо, као и цели Балкан, бити доведени у положај Чешке и Албаније.

Морате признати да би победа тзв. демократског блока значила за све државе као што је наша осећај слободног дисања, док се већ сада, још док се само осећа велика снага тзв. тоталитарног блока ми не осећамо слободним. Шта би било онда тек када би овај други блок победио? - заврши наш пријатељ.

- Ето колико је потребно писати, па често и понављати велике истине, - рекосмо ми. Ваш случај је карактеристичан. Ви ревносно читате Билтен, дивите се његовом писању и обавештењима, а нисте запазили основни разлог нашег писања да наша земља остане неутрална.

Ми смо изнели да разне психолошке снаге воде рату. Две групе држава и сила играју при томе активну улогу - раде да до рата дође. С једне стране Немачка, Италија и Јапан, а с друге Совјетија и јеврејство. Тзв. демократске силе играју пасивну улогу: тј. хоће да очувају садашњи поредак у свету. Отуда ће доћи рат.

Прва група држава: Немачка, Италија и Јапан, понете својим веровањима, а наоружане добро, и за брзи рат - надају се да ће победити и том приликом остварити своје огромне територијалне циљеве ради остваривања својих веровања и својих тежњи.

⁶⁶ Билтен бр. 21; 25. јул 1939; стр. 1-2.



Трећа група: држава, тзв. демократских, жели да се од тог напада одбрани и верује да је брзи рат немогућ, а да ће у дужем рату победа бити њихова, а не оних првих што су се за брзи рат спремили.

Друга група: Совјетија и Јеврејство желе рат, јер ће овај довести до светске револуције. Совјети верују да ће та револуција донети совјетску државу у целом свету, а Јеврејство мисли да ће кроз њу стварно и дефинитивно Јевреји постати господари света.

Ми сматрамо:

Да ће до рата доћи, јер томе воде прва и друга група држава и сила;

Да рат неће бити муњевит, те да ће се тоталитарне силе преварити у рачуну иако је њихово наоружање и спрема изванредно велика;

Али то никако не значи да ће због тога морати да победи тзв. демократска група;

Напротив, ко добро зна историју протеклог светског рата, тај зна колико је мало требало па да се и прошли рат не сврши победом демократских сила;

Али још мање вероватним изгледа да ће у том рату победити „тоталитарне” силе.

Највероватније да ће обе групе бити побеђене унутрашњом револуцијом коју Коминтерна, стварни орган спољне политичке службе Совјета, још данас брижљиво припрема и чијим клицама богато засејава све слојеве народа, а који ће се неминовно развити уколико рат буде прождирио здраве отпорне снаге сваког народа и уколико крвављење и трошење снаге и благостања и други ужаси буду психолошки дали засејани револуционим клицама повољну средину за њихово бујно размножавање и муњевито ширење.

По објективним посматрањима победилац ће, дакле, бити Совјетија и јеврејство.

Ето зато ми тај будући рат, посматрајући га са више опште човечанске перспективе, покушавамо да свом народу и својој земљи, и Балкану, заштедимо.

Не само због узалудних и сулудних жртава што би од нас тражио него и због опште човечанске истине и правде. Хтели би да пред чудовишном пропашћу европско-хришћанске цивилизације, ако Бог да, сачувамо на Балкану, на тлу где је она поникла, као острво мира у океану сулудог рата.

Зато што тако гледамо, ми не само да не верујемо да ће Мусолини и Хитлер победити већ их - и поред многих доказа поштовања које им одајемо за велике ствари које су својим народима учинили - сматрамо несвесним агентима бољшевизма и Јеврејства.

Рачун Хитлера и Мусолинија је следећи: ми ћемо прво победити Енглеску и Француску, а затим ћемо уништити бољшевизам и Јеврејство. И поред све генијалности тај рачун је без стварне подлоге, и то је рђав и нетачан рачун.

Али тај нетачан рачун довешће до светског рата, а кроз њега сигурно до светске револуције, до црног варварства, до несреће за целу Европу - изузевши за оне народе који буду успели да у рат не уђу.

Ето то је наш одговор на аргументације које сте нам изнели. Ви се плашите да не победе Немци и Италијани. А ми се бојимо да неће победити ни Немци ни Италијани, ни Енглези, ни Французи, већ две нехри-



шћанске и нељудске идеологије, или још боље једна - јудео-бољшевичка, која ће цео свет који је ратовао бацити у хаос анархије, а затим у јудео-бољшевичке револуције.

Ви сматрате да треба да се за времена определимо, да помогнемо Енглезе и Французе против Немаца и Италијана, - а ми иза Немаца и Италијана видимо праву опасност, па зато нећемо с Англо-французима против Германо-италијанског блока, већ хоћемо да будемо на миру, ако је икако могуће, да сачувамо мир своје земље и Балкана, како би се могли свом снагом одупрети јеврејско-бољшевичким плановима за јудејско-бољшевичко господство над светом.

Судите сами - завршили смо ми - какве је вредности после овога излагања ваш аргумент.

ДАНЦИГ ⁶⁷

Поучена примером Чехословачке; коју је Рансиман психолошки довео до идеје постепене капитулације, Пољска с правом сматра да у питању Данцига не сме ни за стопу попустити.

Она зна да би попуштање ту било у ствари попуштање на целом њеном фронту.

Немачка и Данциг упорно понављају да ће се Данциг вратити Немачкој.

Енглеска и Француска изјављују да ће помоћи Пољску, онда кад она нађе да су њени интереси или њена права повређена или угрожена.

Додуше, Немачка вели да она неће ратом узети Данциг. Али ми смо о том већ говорили да је то обична обазривост којом Немачка жели да одговорност за формалну објаву рата или ратни напад пребаци на другу страну.

Пошто је Пољска унапред изјавила да ће сваку самовласну промену правног или стварног стања у Данцигу на њена права или интересе, Ш недовршена мисао Ђ. Ј. Ј. Ђ јасно је да је Немачка господар тренутка кад ће сукоб избити, јер ће она ту промену извести кад буде сматрала да је за њу најпогодније.

У том случају Немачка ће пред својим народом тврдити да је Пољска, помогнута Енглеском и Француском, напала Немачку и да се Немачка налази у праву нужне и законите одбране.

У међународним круговима сматра се да је последња недеља августа у том погледу врло критична.

Из ниже објављене вести види се да је по дру Фрику, немачком министру правде критичан датум 25. август.

Ваља имати у виду да је Немачка пре месец дана обавестила пољску владу да ће њена оклопна крстарица „Дојчланд” 24. августа посетити Данциг.

Сви радови у Данцигу, утврђивање, гомилање ратног одбрамбеног материјала (по свом статуту Данциг нема права на војску, нити какву год ратну спрему, осим обичног оружја за одржавање полицијског реда), стварање сопствених војничких формација, прикривени долазак немач-

⁶⁷ Билтен бр. 21; 25. јул 1939; стр. 2-4.



ких војничких формација из Немачке и Источне Пруске, све то води закључку да Немачка и Данциг, знајући шта ће доћи, за времена припремају одбрану града пошто ће нападни покрети на Пољску, кад до сукоба са њом буде дошло због Данцига, доћи из немачке Шлезеије с једне и Чешко-моравског протектората и Словачке с друге стране, са обухватним циљем најважнијих индустријских делова Пољске.

По изјавама које је мађарски политичар Тибор Екарт (онај који је у Женеви бранио Мађарску због марсељског атентата) дао енглеској штампи у Лондону, мађарском начелнику генералштаба дата су обавештења у Берлину да Немачка данас располаже са 34.000 авиона (број огроман и одиста невероватан, с обзиром да су досадашња рачунања давала као тачан упола мањи број). А по изјавама истог Екарта, маршал Геринг је изјавио да ће Немачка, дође ли до рата, исти завршити за десет дана.

Изуевши овог броја, авиона, који бар данас изгледа претеран, ми смо увек истицали да је Немачка пошла од идеје муњевитог рата и да се отуда бачила на стварање огромне авијације способне, по њеном рачуну, да такав муњевити рат и добије.

Стратешки положај Пољске према Немачкој није повољан, јер док с фронта према Рајху њени највредноснији делови улазе у клеште које с једне стране формира немачка Шлезеија, а с друге бивша Чехословачка дотле са североистока Пољска има Источну Пруску и Данциг, као два огромна непријатељска логора, из којих у свако доба може доћи какав изненадни напад непријатеља и због чега Пољска мора знатан део својих снага да тамо држи умртвљене.

Пољска војна индустрија је врло добра и пољска војска је одлично снабдевена артилеријом, муницијом, митраљезима и пушкомитраљезима, контраавионским и контратенковским оруђима. Број пољских авиона је већи од француског, мислимо на број првокласних, али се непрестано увеличава и сопственом изградом и набавкама из иностранства (Енглеске). Квалитет пољске војске је добар. Што је нарочито важно према Немачкој, Пољска је за 20 година провела кроз касарне 5.000.000 људи и што има, довољно официрског и подофицирског кадра, док Немачка иако је више од два пута већа од Пољске (без Аустрије и Чешке) није до сад успела да проведе кроз касарне више од 3.000.000 људи и њен официрски кор, упркос схваћеном року (за две године се постаје официр - пилот-ловац) и по броју и по спреми релативно заостаје за Пољским. Напротив, Немачки официрски кор, а нарочито млади официри, прожмани су сви од реда идејама национал-социјализма, одани су до самопрегора Фиреру и Немачкој и у случају сукоба пружиће ретке примере храбрости и испуњавања дужности.

У случају сукоба, Пољској, на коју ће сигурно, као на најслабију тачку, бити претходно ударено највећом снагом, предстоји највећа опасност од рушења њене војне индустрије која треба да је снабдева муницијом. Али, како изгледа, због тога ће пољска авијација опет бити појачана енглеским бомбардерима, да би са своје територије могла вршити рушење Берлина, који није само огромно насеље, већ и средиште највеће металне индустрије Немачке, а до кога од појединих пољских аеродрома нема ни 200 км.



Пољска ће бити одсечена од поморско снабдевања, јер је њена флота, отприлике јачине наше флоте и једва ће бити у стању да потпомогнута обалском артилеријом брани једину пољску луку Гдињ.

Због тога ће Пољска за снабдевање бити упућена на Совјетију с једне и на Румунију с друге стране. Снабдевање преко Румуније биће отежано већ и тиме, што ће и сама Румунија бити у тешкоћама око снабдевања, Совјетије (које по нашем мишљењу неће ићи до одбијања транзита за Пољску из скандинавским земљама, ни до снабдевања Пољске сировинама, па чак и ратним материјалом, уколико га напретек буде имала). Али најглавнија сметња биће у самој дезорганизацији совјетског саобраћаја који је и данас далеко испод средњег стања саобраћајних прилика у осталој Европи.

ЈЕДНО ЦИНИЧНО ЈЕВРЕЈСКО ПРИЗНАЊЕ ⁶⁸

У америчком листу „Њу рипаблик“, од 21. јуна т.г. др Паул Радин јеврејски истраживач Индије, дао је следећи одговор на анкету тога листа: „какав је ваш однос према евентуалном светском рату?

„Полазим од претпоставке да Немачка и њени савезници раде из очајања, ма какви били узроци историјских прилика. То захтева брзо и одлучно дејство, које би створило одговарајућу ситуацију у међународној политици. Другим речима ја сам разочарани пацифиста и то већ поодавно.

„Ја сам за рат верујући и очекујући да ће на крају тога рата „цивилизације“ Енглеске, Француске, Немачке, Италије и друге (разуме се - хришћанске. Примедба наша) у њиховом садашњем стању бити потпуно уништене.

Ово доноси руски лист „Новое слово“, које излази у Берлину и то сматра доказом да рат хоће Енглеска, под утицајем Јевреја.

Сигурно је да Јевреји имају огроман утицај у Енглеској и да тамо чине главно језгро „ратничке“ партије.

Али да нема несвесних агената јеврејских у Берлину, не би Јевреји у Енглеској и Америци могли да ове покрену на рат, те би очекивања овог јеврејског истраживача Индије остала неиспуњена.

Али, нажалост, није тако и ми смо већ толико пута истицали да су Хитлер и Мусолини, иако највећи и најидејнији противници јеврејства, у ствари њихови несвесни агенти, јер несвесно раде на остварењу циљева највећих противника.

За нас пак ово је само још један доказ тачности наших тврђења.

СОВЈЕТИЈА ОТКРИВА СВОЈЕ КАРТЕ ⁶⁹

Разуме се да енглеско-совјетски преговори трају још увек. У светској јавности су се делили на две групе: једни су били да се споразум између Енглеске и Совјетије склопи, а други да не треба да се склопи.

⁶⁸ Билтен бр. 21; 25. јул 1939; стр. 8.

⁶⁹ Билтен бр. 21; 25. јул 1939; стр. 8-10.



Ми смо од самог почетка - једини - тврдили да се споразум неће склопити.

Да нисмо тачно знали циљеви Совјетије и њену природу, да смо као многи код нас веровали у „Словенску Русију” и као многи у Западној Европи у раскомунизирану Русију, Русију која се враћа натраг, с разликом што у Кремљу место Романова, седи Јосиф Висарионович - Џугашвили, зв. Стаљин - и ми би били присталице прве или друге групе.

Али, ми смо добро познавали Совјетију, њену природу, њене циљеве, њене методе и зато смо, једини у светској јавности, тврдили да споразуму енглеско-совјетског не може доћи, осим кад би Енглеској „сврака попила мозак”, па пристала да господар времена и места - где ће и кад ће рат искрснути - буде Стаљин, који има само један циљ да рата буде што пре, али и што даље од Совјетије.

Досадашњи развој ствари дао нам је потпуно за право. Тиме је потпуно доказано да су поставке с којих смо пошли истините, јер да нису истините, не бисмо могли пре пуна четири месеца предсказати тачно развој тако компликованих односа, као што су преговори о савезу између две огромне светске силе.

Али ево још једног новог податка који доказује нашу тезу и полако открива карте совјетске. Ту скоро, поред Поћомкина, за помоћника комесара иностраних дела Молотова, постављен је Јеврејин Соломон Абрамович Дриздо, у Совјетији познат под лажним именом Лазовски.

Лазовски је стари и искусни револуционар и дугогодишњи члан болшевичке странке. Све до светског рата био је обичан радник у једној фабрици шешира у Француској и отуда се у Совјетију вратио тек 1919. г.

Али већ 1921. г. враћа се у Европу са циљем да организује револуционе штрајкове у Француској, Енглеској и Пољској. Године 1923. он организује Француски Главни савез рада (СЖТ) и не даје му више чисто економске, већ политичке и револуционарне циљеве. Овом организацијом управљао је стварно из Совјетије, посећујући често Француску под лажним именом и лажним пасошем. У Енглеској је 1921. Лазовски организовао општи штрајк енглеских Трејд јуниона, а 1926. штрајк у свим рудницима угља у Велсу, у својству изасланика Међународног радничког савеза (Профинтерна) из Москве. У Пољској као организатор штрајкова у Лођу „први увео као средство у штрајку „окупацију фабрика” и издао књижицу „Штрајк - то је битка”. Упут за организацију револуционарних штрајкова.

У току 15 година, упркос многобројних путовања и забрани боравка, Лазовски је агитовао међ француским и енглеским радницима. Тада је био пријатељ Бухарина, Зиновљева, Рикова и осталих „стрелјаних паса”, па је као такав и сам пао у немилост код Стаљина. Живот је спасао благодарећи покајању.

По повратку у милост Лазовски је постављен за генералног секретара Профинтерне (међународног радничког савеза) и за члана Извршног комитета Коминтерне (међународне комунистичке организације).

До сад су се болшевици трудили да револуционарно међународни посао одвоје од дипломатског. (Зар нису они били иницијатори формуле о нападачу коју смо ми са њима заједно потписали у Женеви, а где се нападачем сматра и онај који са своје територије, под изговором не-



приличног политичког или економског стања на територији друге државе подржава организације или помаже превратничке организације? Овоме је био циљ успављивање европских држава ради што успешније револуционе акције Коминтерне). Данас им је то непотребно. Све је већ готово за револуцију. Семе је засејано широм Европе. Чека се само рат, па да семе проклија и да, као жетву, црвену револуцију. Сад Лазовски може слободно да се појави у Наркоминделу (Комесаријату са спољне послове). Данас је за Совјете спољна политика - припремање светске револуције. Лазовски је и до сад то радио. Наравно, прикривено. Сад може јавно да продужи свој посао као помоћник наркоминдела.

Сад је тај посао готов. Лазовски не мора више да путује са лажним пасошима и да своје, иначе лажно име, мења другим исто таквим. Рат је на прагу. Револуција иде његовим крвавим трагом. Сад Лазовски може да дође у Наркоминдел и да ту преговара са Сидсом, Штрингом и Нажјаром о савезу противу „мрских нападача”.

И мудри Чемберлен то види и који, сасвим природно, не може да прими услове Молотова, бива нападан у Енглеској, јер „кочи” и „затеже” и неће да улети у мишоловку револуције коју су спремили Лазовски, Саломон Абрамович Дриздо, са осталим својим саплеменицима и самишљеницима.

ЈУГОСЛАВИЈА И НЕМАЧКА ⁷⁰

Путовање Њ. Кр. Височанства Кнеза Намесника у Лондон изазвало је велико узнемирење у Немачкој. Ово се тамо тумачило као неко „врдање” Југославије.

То нас је одиста зачудило.

Југославија је више пута изјавила да ће у евентуалном сукобу бити неутрална. Она не може са силама названим „демократским”, али исто тако и са силама названим „тоталитарним”. Разлози за такву политику су опште човечански и национални.

Југославија је обећала да ће, иначе док та сарадња буде се кретала у миру, радити у тесном пријатељству са Немачком и Италијом.

Југославија се тога држи и држаће се све док Немачка и Италија поштују њену целину, слободу и достојанство.

Али Југославија није обећала да ће са другим силама прекинути сваку везу. И отуда је сасвим природно да Њ. Кр. В. Кнез Павле оде и до Лондона, па евентуално и до Париза.

Зар Немачка није сад, 30. јуна, направила трговински споразум са Француском, по коме ће она Француској лиферовати кокс, а ова њој гвожђе?

Зар колико јуче, преко неких својих делегата, није Немачка преговарала са Лондоном о важним економским и политичким питањима?

Зашто да се онда Немачка узнемири због путовања Кнежевог у Лондон, утолико пре што је оно одиста у вези са неким Његовим чисто приватним и породичним стварима?

⁷⁰ Билтен бр. 21; 25. јул 1939; стр. 10-11.



Али Немачка у високом одликовању које је Кнезу подарено од енглеског Краља, као и у његовом хитном састанку са Чемберленом и Халифаксом види знаке да та посета има и политички карактер.

Ми смо разуме се, само опозиционо, ванзаконо политичко гласило, али ипак можемо рећи Немачкој:

Разлози југословенске политике неутралности су тако дубоки и толико промишљени да се не мењају и не могу мењати ни по чијој ћуди.

Ако Немачкој та неутралност годи, онда, је заиста то на првом месту њену ствар да Југославија неутралном и остане.

Нека Немачка и Италија потпуно, искрено и стварно испуњавају према Југославији све што је за појам целине, слободе и достојанства везано, па нек се не боји да ће Југославија престати да буде неутрална.

Даље, нека Немачка и Италија потпуно, искрено и стварно приме да је битни интерес Југославије миран и сложан Балкан и да њену умирујућу и усклађујућу балканску политику не ометају, па ће и цео Балкан бити неутралан.

Ми смо уверени да ти услови нису тешки и да их Немачка може испунити. Да је чак њен интерес да их испуни.

У погледу Италије, ми смо у последњим Билтенима дали обавештење да је њена политика према Југославији, нарочито она из Албаније, таква да је дужност њима да у Риму а нарочито у Берлину, укажу на све то и објасне, да нова италијанска политика гони Југославију од политике неутралности, а против сила Осовине.

Чули смо да Немачка, не сматра те симптоме, које смо навели, тако трагичним. Ми ту имамо друго мишљење. И ми их не сматрамо трагичним, али их морамо озбиљно узети к знању и заузети одговарајући став.

Ми с похвалом морамо истаћи мудру политику Немачке према мањинама немачког језика у нашој земљи. Она је схватила да ће пријатељство Југославије најбоље очувати ако својим мањинама изда строга упутства да се не надају никаквој њеној заштити, ако нису коректни југословенски поданици. Немачка је ту дала заиста стварне доказе политичког такта.

Ми знамо да Немачка има великог интереса да Југославија буде неутрална. Ми то и хоћемо да будемо, јер је то не само наш интерес, већ и интерес опште човечански.

Али нека Немачка зато утиче на Италију да се она држи потпуно, искрено и стварно, такве исте политике према Југославији и Балкану, па онда може бити мирна.

Без тога Југославију нико у неутралности задржати не може.

Са тим Југославију нико из неутралности неће моћи одвући.

ЗАКЉУЧАК ⁷¹

Непроменљив, као и природа ствари.

1) Потребно је да, ако дође до рата, Југославија остане неутрална.

⁷¹ Билтен бр. 21; 25. јул 1939; стр. 13.



2) Да би то била, она мора бити јака. Не само јака спремном војском, већ и јуначком, паметном и честитом управом.

3) Али ни то јој неће бити довољно, ако нема сређене прилике на Балкану. Прво своје са Бугарском, па потом Бугарске са осталим државама на Балкану.

Сложен Балкан - миран Балкан.

4) А зато је потребна смела и активна, а не млака и пасивна балканска политика. Њени резултати се већ виде у разбијању Балканског споразума, који је морао задовољити оправдане бугарске тежње и да се тако претвори у Балкански савез.

То пишемо непрестано. На том непрестано радимо. И надамо се да ће Бог помоћи да се то оствари.

ЗАКЉУЧАК О УНУТРАШЊОЈ ПОЛИТИЦИ ⁷²

Рђаво постављен проблем се не може решити. Тако је и са Хрватским питањем. За тако рђаво постављање крив је и Београд и Загреб, крива су два греха.

Не верујемо ни у „касну јесен”, не верујемо ни кад видимо тај споразум написан и потписан.

Али знамо да се плаштом тог питања подривају темељи земље: бољшевизацијом, партизанством, корупцијом, неморалом и франковлуком.

А с друге стране, управо очајне међународне прилике траже од наше земље с бољшевизацијом, партизанством, корупцијом, неморалом и франковлуком. И то дефинитивни раскид.

Како ће то слабачки партизански режим учинити? Није могуће.

Значи да се партизански режим морају скинути с леђа народних.

То мора да се увиди.

Ми то износимо годинама. Ми смо непрестано говорили баш о овим данима што сад долазе. И зато пре њих тражили преображај целог народног и државног живота.

Данас, кад су ти дани већ ту, тим пре.

Али код нас се то још не увиђа. Мора бити влада ЈРЗ, макар била слабачка као што је!

Молимо да се већ једном увиди да овако даље не иде, да управо одавна већ овако није смело ићи.

Ми се чврсто надамо да ће Краљевско Намесништво увидети да је оваква ситуација немогућа управо могућа по цену ненакнадивих штета по велике народне, државне и Крунине интересе (што је за нас једно те исто) те да настаје време Њихове брзе и ефикасне интервенције.

Тражимо од свих разумних и честитих људи, грађана и војника, а нарочито од ових, јер знамо њихову вредност, да и они са своје стране у интересу Краља и Отаџбине учине све што је у Њиховој моћи да овако стање престане.

⁷² Билтен бр. 21; 25. јул 1939; стр. 24-25.



Пролетос је примећено да немачка и италијанска marina имају претензија озбиљних да загрозе, у случају рата, сигурности саобраћаја у атлантском океану.

Ваља знати да је од 1914-1918. год. В. Британија увезла 50,000.000 тона сировина и да је највећи део тога прошао, идући из Средоземног мора или Америке, путевима који се састају у Атлантском океану и висини Гибралтара.

Да је Немачка могла пресећи тај пут, победа би била очигледно на њеној страни. Али, она то није могла. И зато је тучена.

Изаз из Гибралтарског мореуза био је позорница чувене поморске битке код Трафалгара, у којој је енглеска флота тукла Француску, за време енглеско француских ратова насталих по Револуцији француској.

Овај излаз на пучину Атланта служио је увек омиљеним маневрима енглеске и француске флоте. Међутим, као што напред рекосмо, пролетос, флоте немачко-италијанске, иако су далеко од својих база, појављивале су се у Атлантику. Прво једна немачка флота, састављена од тзв. „цепних оклопљача” (где се успело избацивањем делова који везују оклоп за брод, да уштеди 2.000 тона, тако да брод од 10.000 тона, добије оклоп раван оклопњачи, а при том има брзину крстарице, наоружање скоро оклопњаче), крстарица, разарача, и флотила сумарена, дуго је крстарила обалама Шпаније и Португалије, обухватајући при том у својим вежбама Канарска острва и Португалску Мадеру према обалама Марока. После кратког времена дошле су ескадре италијанске да исте вежбе, и као по истом плану, изврше на истом месту.

Значај ових вежби је морао пасти у очи енглеско-француској марини. И она је одмах реагирала преображајем састава својих ескадри. Атлантска флота Француске је одмах дошла из Бреста у Гибралтар а енглеска домаћа флота је отишла на атлантску пучину, стварајући на тај начин кљешта у чије кракове би била пригњечена флота Осовине у пределу у коме је вежбе вршила.

Али енглеско-француски поморски штабови нису се зауставили на томе. Они су увидели потребу да тако прегрупишу своју флоту, и да створе за атлантску евентуалност борбене и брзе ескадре, које могу да обезбеде и даље господарење поморских путева што обезбеђују Француској и Енглеској потпуно снабдевање за време рата.

Тако је француска атлантска ескадра, ослобођена за три оклопњаче типа „Провенс”, које су одличне по наоружању, али чија брзина заостаје иза савремених бродова за близу 20 км. на сат. Отуда се ова ескадра састоји из две оклопњаче „Денкерк” и „Стразбур”, свака од 26.500 тона, брзине 31,5 чвор (преко 55 км. на сат), 3 најновије крстарице од 8.000 тона, брзине 34 чвора, брзе дивизије од 8 разарача брзине 40 чворова (преко 70 км. на сат). Ову ескадру прате преко 20 сумарена и јака поморска авијатика. Командант ескадре адмирал Жансул. Данас се сматра да је ова ескадра, са просечном корисном брзином од преко 50 км. на сат, најбржа на свету. А благодарев појачаном наоружању својих

⁷³ Билтен бр. 22; Београд, 31. јула 1939; стр. 1-3.



оклопњача у стању да се мери са сваким одговарајућим делом флоте италијанско-немачке.

Енглеска пак формира сличну брзу ескадру са оклопним крстарицама „Худ”, „Репулз”, „Риноун”, са новим лаким крстарицама од 10.000 тона и најновијим разарачима од 2.000 тона типа Трајбел, на којима су скоро вршене пробе.

На овај начин, енглеско-француска поморска команда сматра да ће у случају сукоба парирати сваки покушај господарења на отвореном Атлантику од стране сила Осовине.

За нас је међутим врло значајно да се тиме не исцрпљују мере које адмиралитети енглеско-француски предузимају.

Тако је обновљена поморска команда у Лоријану, која је била укинута. Лоријан је постао поново седиште поморске команде и одговарајуће ескадре, састављене од старијих, али врло добро опремљених бродова, којима очигледно задатак не може бити велико удаљење од обале. Другим речима, у вези са извршеном ревизијом свију обалско-одбрамбених објеката, установом ове ескадре, француски адмиралитет има у виду одбрану од евентуалног изненадног искрцавања немачког на обалама Марока Шпаније, или чак и Француске: искрцавања које би имало задатак - да створи не само неку поморску базу већ можда и какав озбиљнији сувоземни маневар. При овом француски адмиралитет полази од претпоставке да би такав случај могао да дође пре објаве рата или истовремено са њим. Нарочито је озбиљна могућност искрцавања у пристаништима шпанским Ла Коруња и Ел Ферол. (Слично искрцавање савезника у Грчкој за време светског рата).

Уопште, колика је бојазан од препада види се по томе што је у енглеско-француским адмиралитетима основана секција за евиденцију кретања немачко-италијанских трговачких бродова, нарочито евиденција о слагању ових путовања са унапред утврђеним и објављеним редом вожње. Полази се са следећег: онога дана када се утврди да се већина бродова италијанско-немачких упућује или већ налази у пристаништима својих, пријатељских или неутралних земаља са напуштањем утврђеног унапред реда вожње, настаје за енглеско-француску морину приправност, јер се сваког часа може са вероватноћом очекивати напад, односно препад, немачко-италијански.

Свакако ће при том Азорска острва и Мадера који припадају Португалији, као и далеко јужнија Зеленортско острвље и Св. Павле, бити обезбеђени од препада, садејством брзих борбених ескадри енглеско-француских, - али Канарско острвље, које припада Шпанији, а налази се расуто према обали шпанског Марока у Атланском океану, може првог дана постати мамац за битку између поморских снага двеју група сила.

Што се тиче поморске ситуације у Средоземном мору, ту је надмоћност, као што смо то много пута нагласили, енглеско-француска огромна, али се силе Осовине уздају да ће авијатиком, сумаренима и минама Средоземно море учинити неупотребљивим, пошто сами нису у стању примити отворену поморску битку, а још мање обезбедити његове путеве за себе. Отуда се примећује, за најгори случај, старање енглеско-француско да конструкцијом путева и ауто страда кроз Африку могу



користити путеве Атланског и Индијског океана, уколико год је могуће да се пут Средоземним морем не узима, тј. да се овај пут избегне.

Разуме се да би се овоме прибегло само у крајњем случају ако се тактика немачко-италијанска - пустошење Средоземног мора - покаже ефикасном.

За нас је међутим ова могућност врло значајна, јер ако би до ње дошло, могле би у једном делу сукоба, енглеско-француске снаге да се привремено дезинтересују или мање интересују за Средоземно море односно и за ове прибрежне земље, што би у великој светској бици, нашли сувоземним путем кроз Африку могућност да са супротним силама туку бој за светско првенство...

ЗАШТО СЕ ПРОДУЖУЈУ РАЗГОВОРИ У МОСКВИ ⁷⁴

Нас је већ одиста срамота да се враћамо на, иначе врло значајну тему, преговоре совјетско-енглеске, у којима учествује и Француска.

Али морамо. Принуђени смо урођеном површношћу људском да се сваке недеље на то вратимо и да освртом на последње догађаје прикажемо оправданост наше свагдашње тезе.

Ове недеље су скоро победоносно закликали сви они што сматрају да је потребан „демократски фронт мира”, у који демократски фронт савим без основа стављају и црвеног фашисту Стаљина. Ту су с њима зацикли и они што верују у „словенску Русију” данас у Кремљу, а нарочито сви комунисти јавни и тајни, широм света, уверени да ће им Савез Совјета с Енглеском и Француском олакшати посао. Сви су се развеселили: споразум је готов.

Ми смо остали при свом гледишту. Нема изгледа озбиљног да се споразум направи, јер га Совјети неће. А онакав споразум какав Совјети хоће, не само Енглеска, већ ниједна озбиљна држава не би могла прихватити, а да не изда своје животне интересе. Требало би у Енглеске да потпуно нестане здраве памети да пристану да их, кад год захте, у рат с Немачком баце Совјети, који сами с Немачком, све док има Пољске и Румуније, не могу ратовати.

До сада је целокупан ток преговора у Москви, као и онај претходни у Лондону и Женеви, показао исправност тезе, коју смо нажалост, од првог дана, ми у светској јавности заступали.

Али наши читаоци имају право да се питају: Зашто се онда преговори не прекину? Зар Чемберлен не види то?

Што преговори не престају има две врсте разлога: први је чисто питање престижа, а други је војничко политички.

Москви су ови прегорови потребни да им прво код комуниста целог света, као и код осталих људи, створе утисак снаге, пред којом се горди Албион понижава и чини уступке свакодневне, које јуче ни мислио није чинити, само да добије подршку те снаге. А нарочито су важни због унутрашње совјетске ситуације, да би совјетски поданици поверовали у пропаганду совјетску о „трулим демократијама”, те да се тамо, пошто ни фашизам није симпатичан, помире са Совјетима.

⁷⁴ Билтен бр. 22; Београд, 31. јул 1939; стр. 3-5.



Лондону су потребни, јер је вешта совјетска пропаганда створила уверење о војничкој потреби тог савеза, па знатни кругови Енглеске сматрају да ако не дође до споразума, кривица је само Чемберленова. Отуда Чемберлен мора да чини све могуће разумне уступке само да Совјете за споразум добије. А не добије ли их, онда да тиме докаже да до њега нема кривице. Услед тога ћемо вероватно имати прилике после евентуалног прекида да читамо још сад припреман брижљиво материја, у каквој Црвеној или Белој књизи енглеској, којима ће Енглеска, пред својим грађанима, са исте скидати одговорност због неуспелих четворомесечних преговора.

Војничко-политички разлог оваквим преговорима јесте страх да би, ако не успеју ови разговори, Совјети могли прећи на страну Немачке, па чак с Немачком и савез имати. Другим речима, Енглеска не верује у ефикасност војничке помоћи совјетске за себе, али би хтела овим преговорима и евентуалним споразумом да спречи Немачку да се на територији Совјета може снабдевати, а можда и стварну кооперацију војничку са Совјетима имати.

Овај други разлог је и пресудни што преговори трају тако дуго упркос тако јасних знакова да се ради немогућ посао.

Совјетски разлог престижа је сасвим тачан. У овом престижу Совјети су одиста морали добити и у осталом свету и у својим границама. Рачун.

Рачун престижа енглеског је много мање тачан. Погрешка је била Енглеске што је уопште у те преговоре улазила, после првих додирова с амбасадором совјетским Мајским, у Лондону и Женеви, јер је ту одмах разумним људима морало бити јасно, ако дотле није, да од споразума нема ништа. При том се мора уважити да је Чемберлен имао уз себе Француску, која је далеко више осетљивија на левичарску пропаганду од Енглеске, и која је под утицајем до јуче владајућег Народног фронта, захтевала од своје владе да утиче на Енглеску, да ова не прави питање од форми, већ да продужи у попуштању.

Исто тако је погрешан рачун политичко-војнички о могућности неког савеза немачко-совјетског. То Совјетији не треба, јер би прво изгубила сасвим у „демократским” земљама драгоцену помоћ својих комуниста и агената, којима је претходно убризгала мржњу према фашистима, а друго, и без њеног савеза са Немачком, ова је довољно јака да може водити рат с Енглеском и Француском. Колика пак буде могла, Совјетија ће и без савеза помагати робом и једну и другу страну. Помагати пак само Немачку, нарочито склапањем отвореног савеза, не би водило циљу, јер би то могло, без рата да доведе до капитулације пред Немачком јер јој је потребан само рат, због светске револуције.

У ту погрешку, примање претпоставке о савезу немачко-совјетском упадају људи, који не виде или неће да виде да Совјетија није држава као остале, која има територијалне циљеве, већ у форми државе остварена једна идеологија, која има само идеолошке, а не територијалне циљеве. Зато Совјети, ма какав им територијални мамац био у савезу с Немачком (подела Пољске или заузеће Персије) неће на ту удицу ићи јер би их она удаљила од главног, идеолошког циља, болшевизације Европе.



Москва дакле налази свој рачун у продужењу преговора. Енглеска на-
против никаквог рачуна није имала ни да их наставља после искуства
са Мајским, у априлу и почетком маја 1939. године.

Али колико је огромна пропагандна моћ Коминтерне најбоље се види
што тако тешко продире истина о совјетској природи, циљу и метода-
ма.

После четворомесечних преговора у Москви, требало би одиста да на-
стане тражење у свету, требало би да се већина очију већ отворила.
Многе су се до душе, и отвориле. Али многи оптужују Енглеску, иако
је јасно, да ако кривице има, она је на другој страни, код Совјета.

Толика је гомила свесних (добронамерних и злонамерних), као и не-
свесних агената Москве, да њихова заглашујућа вика, која се непреста-
но понавља, утиче на врло многе да истину не виде.

Отуда и настаје дужност свију који су је видели, да не ћуте, да говоре,
да објављују, да трубе истину: ради се не о судбини ове или оне земље,
већ судбини читаве хришћанске цивилизације.

ЧУДНИ МАНЕВРИ ⁷⁵

Усред страховања да светски рат избије, чује се по нека потпуна изне-
нађујућа вест.

У такве треба урачунати и ону о преговорима економског саветника
Немачке др Волтата са енглеским министром Худсоном.

Одједном је искрсла вест да је енглески министар преговарао са др
Волтатом, блиским сарадником Геринга о четворогодишњем плану Не-
мачке, и да му је у замену за разоружање Немачке, нудио решење ко-
лонијалног питања, као и огроман милијардски зајам за саобраћавање
немачке ратне индустрије на индустрију за мир.

Та вест није сигурно избила из економских кругова, већ су је вероватно
лансирали Немци, да би Енглеску, а нарочито Чемберлена, компроми-
товали као ону, која стварно не мисли да се туче, већ је готова опет
Немцима да учини уступке.

Из тога се види да је у ствари др Волтат имао за задатак не да води
преговоре озбиљне у овом смислу, већ да ти преговори послуже као ар-
гументат који „ратна партија” (комунисти, Јевреји, велики део социјали-
ста и левичара) истиче против Чемберлена и његове политике с једне
стране, а да с друге стране, нарочито Пољској покаже да је неразумно с
њене стране да тврдоглаво одбија сваки компромис кад ето Енглеска,
сваког часа, може да нађе рачуна да је напусти.

Као и свака друга пропаганда, а Хитлер је њену генеологију и технику
у свом „Мајн Кампф” сјајно изнео, и ова је срачуната на очајној повр-
шности масе, у коју улазе и веома велики број интелектуалаца.

Јер, у ствари, у чему је ту Енглеска показала слабост или нелојалност?
Камо среће за свет кад би се мир истински могао платити само реше-
њем колонијалног питања или пак великим милијардским кредитом?
Несрећа и јесте у томе што се мир ни тиме не може платити. Ми смо у
бр. 19/20 показали које психолошке силе покрећу свет ка рату, и отуда,

⁷⁵ Билтен бр. 22; Београд, 31. јул 1939; стр. 6-7.



кад се то зна, мора се примити да се мир неће платити тако релативно малом ценом.

Па ипак је у нечем Енглеска погрешила. Њена грешка потиче из њеног темперамента који се мало служи разумевањем и уопштавањем, а више воли да експериментише, иако би јој правилно разумевање, у вези с ранијим искуством показало да је нов експеримент непотребан. Она је погрешила што није, унапред знајући да се мир неће платити ни решењем колоније, ни великим кредитима, одбила разговор на томе плану и пренела га на прави, онај духовни, од кога рат и долази.

Разуме се, да за овакав разговор ни г. др Волтат ни г. Худсон нису били легитимисани. А то ће рећи да је уопште грешка што је г. Худсон пристао да разговара са г. др Волтатом о стварима које прелазе његову надлежност: лов на китове и смештај јеврејских избеглица.

У овом последњем делу своје мисије, др Волтат је, веле, и успео. На име, на конгресу за лов на китове, он се сreo са индустријалцима углавном јеврејског порекла, представницима међународног труста (холандско-немачко-енглеског), који се некад звао „Маргарин унион“, а који се данас назива „Унилевер“.

Званични комунике објављен у Берлину по повратку г. Волтата, вели да је он „тамо решавао питања јеврејског исељавања“, „да је у Лондону наишао на највеће разумевање и да је добио уверење да ће практична мера бити у најскорије време предузета од стране Сред. уреда за јеврејско исељавање“.

Ово треба довести у везу са вешћу да француско министарство колонија, на чијем је челу Мандел Франс, Јеврејин, припрема усељавање Јевреја у француску Гвинеју (на обалама Западне Африке).

Тим поводом француски часопис „Колонијални анали“ пише: „Ми бисмо сумњали у тај пројекат кад би то био хришћански пројекат. Али уверавају нас да Ротшилди и труст Унилевер сасвим озбиљно узимају ту ствар у своје руке“.

То пак треба довести у везу са једним великим послом снабдевања намирницама, које је француски министар колонија (министар Мандел-Франс, у ствари Жеробоал Ротшилд) поверио групи Унилевер. Овим послом је трусту Унилевер обезбеђена, како француска јавност тврди, огромна, претерана зарада.

И тако „брзе и практичне мере“ које ће се предузети за исељавање Јевреја из Немачке, а које су у своје руке узели Ротшилди и Унилевер, по мишљењу многих Француза, платиће француска привреда, претераном зарадом коју је Јеврејин, а француски министар Мандел, обезбедио трусту Унилевер, која је опет г. Волтату, у Лондону, на конгресу за лов на китове, показала да је наишао на потпуно разумевање“.

Ако су читаоци могли да прате, без великог замора, ово путовање кроз јеврејски лабиринат - мрежа којима је свет опасан - они могу закључити да др Волтат није свој задатак рђаво извео.

Енглеску је успео мало да компромитује, а немачке Јевреје је успео да пребаци на леђа и на трошак француском народу.



СПОРАЗУМ⁷⁶

Споразум је углавном готов, као што смо јавили.

Споразум је врло опширан и детаљан. Нарочито су хрватски стручњаци желели да такав буде, да би се избегла доцнија размимоилажења.

У погледу поделе земље деоба ће се извршити на четири бановине: дравске (Словеначка), хрватска (савско-приморска), мешовита (дринско-врбаско-зетска) и српска (све остале заједно).

У погледу надлежности држава задржава за себе следеће послове: круна, војска, спољашње послове са спољном трговином, царине, посредне порезе с таксама, национални новац и Народна банка, управа државних добара; основно приватно правно законодавство, кривични закон, сви судски поступци, целокупно јавно право, у чијем ће се оквиру бановински сабори моћи да крећу и доносе уредбе, законодавство о организацији судова; железнице, пошта, телеграф, телефон, радио емисионе станице, поморски и речни саобраћај на међународним рекама; оквирни привредни план; основни наставни план за основну, средњу и високу наставу; основе међуверских проблема, жандармерија.

Бановине добијају непосредне порезе, персонална судска политика са одвојеним касацијама (?); право издавања уредби са законском снагом у оквиру земаљског устава и закона; вођење просветне политике; унутрашњу управу, путеве, канале, саобраћај - на рекама немеђународним; у оквиру општег плана руковање народном привредом у бановини; вере; надзор над самоуправом општинском.

Биће задржано јавно гласање за све (општинске, бановинске и земаљске) изборе. По градовима се неће спроводити још избори, већ ће управе бити постављене.

У владу улазе 4-5 мачековаца и можда 1 СДС. др Мачек се није хтео примити председника владе, већ ће ући или као потпредседник, или неће у владу ни улазити.

Верује се да ће све ово бити потписано и објављено одмах по повратку Њ. Кр. В. Кнеза Павла (4. или 5. августа).

Још се детаљ овог споразума од стране стручњака уносе у дефинитиван текст споразума. Али иако није потпуно искључено да који део текста задржи преговараче још који дан, данас се може сматрати да је споразум, онакав какав смо га горе саопштили у својим главним линијама, готов.

Ако поредимо овај споразум са споразумом УО од 8-X-37, онда видимо да је овај далеко бољи, јер је споразум УО претходно рушио све што постоји, па после предвиђао дугу и мучну процедуру. И то у најмучније време људске историје кад свака земља мора знати све оно што је земљом чини. Ми бисмо били једина земља која не би знала ни како се управо зове, ни које су јој границе, ни каква јој је основна организација. По овом споразуму пак земља добија одмах јасно и одређено стање. Процедура је потпуно скраћена, јер се одмах указом Краљевског намесништва добија све што би дугом процедуром требало да се добије.

⁷⁶ Билтен бр. 22; 31. јул 1939; стр. 14-15.



Из овога може видети цео народ, са УО заједно, колико је добро што није примљен споразум УО од 8-X-37 год. То добро има народ да благодари чињеници да је земља монархија. Да није то, имали бисмо споразум од 8-X. А тај би нас одиста водио у потпуну маглу.

Исто тако, ако упоредимо, овај споразум са оним од 26-IV-39 (Цветковић-Мачек): плебисцит у Босни и Срему и решавање о надлежности бановина, по уласку мачековаца у владу, видимо да је овај несравњено бољи, јер укида плебисцит у Босни и Срему и одмах решава надлежност бановина, тако да се иде у одређену ситуацију.

И из овога се види како је добро било што Кнез-Намесник није примио споразум Мачек-Цветковић од 27-IV-39. Али кад је држава монархија, онда Монарх или онај који га заступа, не гледа на кратку стазу, не слуша протестне штрајкове франковачке или црвене омладине, нити осуде разних партијских форума (као г. Мачековог Хрватског народног заступства), а још мање претње и уцене, већ ради овако, и на послетку успева да добије споразум, коме ће се свакако моћи овде и онде штогод и замерити (јер које је људско дело без замерке), али које је од свију споразума досадашњих најодређеније.

Ми смо били против тактике споразумевања. Јер смо против два основна греха који су у основи тзв. хрватског питања. А тврдили смо да споразумевање неће убити ова два греха.

То опет не значи да смо и против онога што је, као овде, споразумевање донело, ако је то добро. И зато смо срећни да јавно одамо признање онима који су тај споразум градили, јер су добар посао свршили.

Али два греха остају. Споразум је дао само шему нове државне организације. Није рђава. Боља је од сваке која је до сада путем споразумевања имала доћи. Али два греха стоје. А ако она остају, није решено хрватско питање. Оно је само померено с места.

Зар ће овај споразум убити франковачки грех? Боже сачувај. Франковлук ће тек сад да се развије. Г. Мачек зато што у своје време није хтео да се десолидарише од франковаца, већ их је у недрима држао и многу чак и паролу њихову узимао имаће сад највише да испашта.

Молимо га и препоручујемо му да добро отвори очи, јер франковлук може и њега и део споразум прогутати.

Зар ће онај други, српски грех, споразумом бити убијен? Споразум: у глави српских грешника, треба да им омогући да и даље могу, уз учење и помоћ Мачекову, владати. А тај грех је тако моћан да и државу, и Монархију, а не само споразум, може прогутати.

Борба, дакле, против оба греха је потребна више него икад. И ми се радујемо што ће споразум, конструктивну снагу ХСС сад натерати на ову борбу против оба греха у исто време. Она је до сад само против српског знала борити се. А онај други, хрватски, миловати. Сад ће морати борбу да поведе против оба. Зато ће ХСС морати да ослаби прво. Сувише је угојено. Франковлук је мора напустити. Не може се више одржавати лаж о јединству целог хрватског народа, као што ни супротна - о јединству Срба - није могућа. Борба против српских и хрватских неваљалаца, грешника и издајца не може се избећи, ако се не жели да нам отаџбина пропадне.



СЛУЧАЈ „ВРЕМЕНА”⁷⁷

Акције „Времена” биле су некад у већини приватна својина (Краљева) стављена на расположење председништву владе. Тако је у посед тих акција дошао и др Милан Стојадиновић. Како је „Време” ад. имало велику пасиву, то је др Стојадиновић разним операцијама створио нову активу (Државној хипотекарној банци, где је дуг био највећи, уступио је стару зграду „Времена” у Поенкаревој улици. Државна хипотекарна банка издала је исту зграду „Времену” за 20.000 динара месечно, а истовремено код њега закупила огласе за 20.000 динара месечно. Са Харазмином, посредником у разним државним набавкама, удесио је те је „Време” добило нова најсавршенија штампарска постројења) „Времену” - и зато сматрао да је у праву да старе акције једноставно поништи и да изда нове, које је поделио својима и пријатељима.

Због тога је поднета кривична тужба, па је др Стојадиновић позван на испит, а затим је следовало решење Управе града о постављању комесара.

Ми, разуме се, о правничкој страни овог питања (постављање комесара) мислимо да је безакоње. А исто тако и о мотивима који гоне владу на ово, мислимо да нису чисти.

Али за сад код нас није друкчије. Нико озбиљно не мисли да гони неваљалство, већ само онолико колико њему лично смета и кад њему лично смета.

То показује меру наше гњилости.

Зашто суд ништа не ради по саслушању нашег претседника од 17. фебруара 1938. г. којим је он тражио кривични поступак против др Милана Стојадиновића за рад на убиству Блаженопочившег Краља Александра?

Да не говоримо о другим неваљалствима јавним и тајним, о којима се зна, а по којима се против Стојадиновића, као и против других ништа озбиљно не мисли предузимати.

Зашто ничије дело на суд не може? Зато нас после гуши смрад. Зато се комунизам и болшевизам, заједно са франковлуком, шире земљом.

„Збор” разуме се, тако не мисли. И зато је „Збор” и опасан! Али зато ће „Збор” и победити - баш зато што је такав!

ПРЕГОВОРИ МОСКОВСКИ ИЛИ ПЛУГ ПРЕД ВОЛОВИМА⁷⁸

После четири месеца неуспелих преговора о савезу, прешло се на договоре војничких представника.

То додуше никад и нигде још није било. Али читаоци Билтена могу с правом да кажу да нису изненађени: њихов Билтен им је од почетка говорио да ће преговори остати без резултата по свој прилици.

При најбољој вољи сад ми не видимо како ће војници, баш и да се сложе, моћи да склопе савез, кад су досадашњи преговори показали непрестиве тешкоће. Јер су политички преговори показали да се Савез

⁷⁷ Билтен бр. 22; 31. јул 1939; стр. 17-18.

⁷⁸ Билтен бр. 23; 13. август 1939; стр. 1-2.



склопити не може, пошто преговарачи нису сложни у погледу услова под којима би савез ступио у дејство. Шта онда помаже ако се војници и сложе о свом дејству, кад до тог дејства не може доћи због непостигнуте сагласности о томе кад ће доћи до дејства?

Ово је оно што се вели: стављати плуг испред волова.

То већ показује судбину тих преговора. До споразума не може доћи.

Зашто се преговори ипак продужују објаснили смо у бр. 22 Билтена, те на исти упућујемо наше читаоце.

Колико смо имали право кад смо у том броју тврдили да је политички рачун Лондона за продужење ових преговора нетачан (да се преговори воде док свима не буде јасно да није Лондон крив што нису успели), показаће најбоље ово:

Добили смо из Словачке извештај да се тамо распрострла вест да преговори не могу успети, јер Москва поставља као свој услов да савезници, ако до савеза дође, поставе одмах Немачкој захтев да евакуише Чехословачку, а да Лондон то неће да прими.

Ово је класичан пример како огромна мржња бољшевичких добровољних и плаћених агената вешто, по команди, успева да измишљеним потпуно вестима, упркос неуспеха преговора овај неуспех баца на терет Лондона а бољшевици успева да представља, разуме се, лажно као неке заштитнике слободе словенских народа.

Да би се видело колико је Москва далеко и од помисли да овакав захтев постави, навешћемо ове разлоге:

1) Баш кад је Немачка умарширала у Чехословачку - Савезници Совјетије - Стаљин не само да није ни помислио да ма шта учини за заштиту своје савезнице, већ је 16. марта држао говор на XVIII конгресу ВКПб у Москви, и том приликом напао бесомучно Енглеску и Француску, а ниједне речи осуде или напада на Хитлера и Немачку није изговорио. Као лозинку за спољну политику Совјетије, тада је избацио крилатицу: „Даље од артиљеријског огња!”

2) Ни у септембарској кризи, Совјетија, иако савезница Чехословачке, није ни прстом мрднула да је сачува од Немачке, већ ни од Пољске.

3) Кад би такав захтев усвојили Париз и Лондон, какав се каже да Совјетија у овим преговорима поставља у погледу ослобођења Чехословачке, онда, пошто је Чехословачка само 60 километара далеко од Совјетије, а од Енглеске и Француске скоро десет пут толико, онда би главни део војничког терета лежао на Совјетији, а ова то нити хоће, као што смо то показали, нити може поднети.

4) Напоследку још једна ситница, врло карактеристична, показује однос Совјетије према Чехословачкој. Код је пре неку недељу Бенеш велики совјетофил - дошао у Европу, он је из Лондона позвао Литвинова да овај дође у бању Виши где ће и сам Бенеш, те да се ту и састану.

Политбиро комунистичке странке је забранио Литвинову одлазак на овај састанак с Бенешом, што свакако не би било кад би Совјетија такве симпатије гајила према Чехословачкој и њеном ослобођењу.

Али ако није истина да је Совјетија такав захтев (о ослобођењу Чехословачке) поставила при преговору у Лондону, овај глас из Словеначке показује најбоље како лажним представљањем агенти Москве у масама народним одржавају престиж њен.



У погледу пак оног војно-политичког разлога продужења преговора (да Чемберлен види да се не може надати никаквим војничким користима од преговора, али ове води из бојазни да Совјетија не закључи споразум са Немачком) морамо ипак поновити оно што смо поменули у бр. 22 (пошто је око 3.000 примерака овог Билтена Управа града Београда запленила, па га многи читаоци нису добили): није могућ савез немачко-совјетски са ових разлога:

а) Совјетији тај савез не треба, јер она нема никаквих територијалних циљева. Њој територије не требају, њој треба револуција, а револуцију ће донети рат.

б) Њен савез с Немачком би међутим Немачку, и иначе прејаку, учинио непобедивом и у другом рату, јер би је снабдевао сировинама. А та би перспектива могла да спречи рат, јер би Енглеска и Француска тада на сваки начин гледале да рат избегну. А такав би савез Совјетији, не само непотребан, као што смо горе показали, већ и штетан био, јер би спречио рат, и револуцију, која је њен главни, крајњи циљ.

в) Тај би савез био Совјетији штетан и с друге стране, јер би изгубила скоро све своје несвесне па и велики део свесних агената у Европи, а онај део агената њених који би јој остао веран не би могао више радити. Совјетија би ове агенте изгубила зато што их је навикла на борбу с фашизмом, а сад треба она да постане савезник Немачке и Италије.

Зато ми сматрамо гласове о могућности савеза Немачке са Совјетима опет само као гласове убачене из комунистичких извора, којима је циљ да се заплаши Енглеска да преговоре и даље води, како би углед Москве и у земљи и у осталом свету јачао, а тиме кад будући светски рат плане (у коме Совјетија неће учествовати), измучено човечанство привучено угледом Совјета упадне у светску револуцију - циљ и саме Коминтерне.

Што се тиче снабдевања сировинама и материјалом то ће Москва вршити према потреби, да ратујуће снаге одржи у борбеној могућности. Помагаће она и Берлин и Рим и Лондон и Париз и Варшаву и Букурешт - све према постављеном циљу и стању ратујућих сила, - час једне, час друге, а где-кад и обадве стране у исто време.

ИТАЛИЈА И МИ ⁷⁹

Хтели бисмо да одиста будемо пријатељи с Италијом. Може бити да нема природнијег пријатељства него што би могло бити наше.

Али тешка посла!

Поседање Албаније је већ први отворени акт непријатељства. То је била отворена повреда нашег међусобног уговора, по коме ни Италија ни ми нисмо могли ништа у Албанији предузимати на промени тамошњег стања, без знања и притиска друге стране. Акт од Великог Петка је безобзирно гажење тог уговора.

Југославија је учинила добро, можда није због тога предузела никакве војне мере. Али је погрешила, и тешко, што ниједном обичном прете-

⁷⁹ Билтен бр. 23; 13. август 1939; стр. 9-10.



сном нотом није ову тешку повреду констатовала. То није само тешка погрешка, то је акт велике слабости.

Ваља се, у овим стварима сетити приче о оном аги што је спавајући под крушком, осетио како је миш претрчао преко његовог тура, па скочио онако бунован и јури по њиви за сиротим пољским мишем. А аргатима што су честитог агу умиривали да пусти сиромаша, одговори ага онако трчећи: „е не може, вала! тако: опрости данас једном, па сутра другом, па се преко мог тура направи царска ђада” (пут).

Истина, Мусолини дао је изјаве, под специјалним околностима које смо изнели у Билтену бр. 9. о томе како то поседање Албаније нема никакав непријатељски карактер према Југославији, већ напротив, да ће то учврстити и продубити пријатељство међусобно. Те су изјаве пале на плодну земљу. Ми смо одиста сви од реда били вољни да поверујемо да је тако као што је говорио Мусолини.

Чињенице које смо показали међутим касније показале су да ће се ово поверење тешко моћи и одржати. Разни подаци које смо скупљали показују да се став Италије у Албанији тешко може објаснити пријатељством према нама. Да поменемо само познате говоре министра Ботаја и генерала Бадолџа!

Али и ту је наша земља и опет показала чудновату слабост: нисмо чули, ни ма где прочитали да је наш посланик у Риму учинио ма и обичан демарш, а камо ли оштрији протест због тих говора, који очигледно показују бар омаловажење нашег угледа, као државе, ако не и повреду наше слободе и угрожавање наше целине. „Ко се направи мравом, вели наша мудрост, није га грехота згазити!”

Италија не стаје, сасвим разумљиво, на томе. Сазнајемо да је Вирђили Гајда, у Ђорнале Д’Италија отворио оштру кампању против наше земље. Наш пресбиро је пронашао познати камен мудрости и место да пусти да се то зна и код нас, а потом да му он одговори, ако већ налази да није згодно пустити потпуну слободу у спољним политичким дискусијама, нашао је за потребно да италијанске новине које су о томе писале забрани, тако да управо не знамо ни шта је то В. Гајда Југославији замерио.

Али нама је, с обзиром на досадашње искуство врло лако да замислимо о чему се ради. Као у басни о „Вуку и јагњету”, што вук пребацује јагњету које пије на потоку, ниже низ воду од њега, да му мути воду, („па како ћу ја вама мутити господару, одговори јагње, кад вода долази од вас мени, а не од мене Вама”), - па онда што га је прошле године увредио („Па како сам Вас, господару, могао прошле године увредити, кад сам се овог пролећа ојагњило”) - и на послетку скочи на јагње и прождере га („а ти си неко страшно безобразно и брбљиво јагње!”), - тако нам се овде нешто чини.

Г. Гајди ће се ово упоређење, бар кад је сам са собом, допасти. Осниваче Рима отхранила је вучица. Каква случајност што сад у овој причи нама долази као знамење Рима опет вук.

Али морамо рећи да је ово случајно упоређење те господин Гајда не треба да се радује брзо: само делимично тачно, Рим је вук. Али ми нисмо јагње. И то вук треба да зна пре него што се залети, пре него што учини непоправни корак. После ће већ, ако није знао, сазнати на тешку своју несрећу.



И по трећи пут морамо замерити нашој влади што својим ћутањем доводи наше италијанске суседе, с којима бисмо хтели бити у пријатељству, да мисле да смо јагњад!

Г. Цветковић је одлетео у четвртак пре подне за Сушак, из Ниша, а како је јављено из пресбиро-а. А у ствари је отишао за Трст.

Циљ овога путовања је потпуно нејасан нама. Свакако са г. Цветковићем ствар стоји друкчије.

Агенција Стефани објавила је 10. VIII да г. Цветковић долази у Трст.

У Кориере дела Сера (Милано 10. VIII) стоји следећа депеша из Београда од 9. VIII: „званично се објављује да ће председник владе г. Цветковић отићи сутра ујутро авионом за Сушак. Одакле ће петак јутро продужити за Трст за специјалну посету установама за радничку културу и забаву (Дополаворо), помоћ и сталешко обезбеђење, којим установама председник југословенске владе посвећује најживљи интерес, проучавајући савремена друштвена питања. Ова вест је у овој престоници изазвала најживљи интерес.”

Далеко смо од тога да г. председнику владе замерамо што проучава друштвена и радничка питања. Напротив. Само не изгледа да је председнику владе то најпреча брига, утолико пре што поред себе има нарочитог министра за та специјална питања.

ПРОГНОЗА ПЕСИМА⁸⁰

Тако лекари над претешким болесником објављују долазак најгоре: смрт.

Тако и ми. Хтели бисмо да јавимо добре вести. Али како могу добре ствари изићи из рђавог рађења?

Све ствари говоре да идемо крајем августа претешкој и преоштрој међународној ситуацији, из које ће, свакако, планути нови светски рат.

Састанак у Салцбургу, како се нарочито мисли у Лондону, треба да послужи као кочница Немачкој, јер од некуда Енглези још верују да Италија неће улетети у ратну авантуру. Ми смо, читаоци су наши сведоци, и сами врло пажљиво испитивали све индиције у том смислу. Али, иако објективни разлози говоре против, држање Италије мало показује да она мисли онако као што би желео Лондон или други ко. Отуда ми мислимо да овај састанак долази баш уочи стварања и пооштрења светске кризе и баш због тога.

Изгледа да је требало доћи и до састанка Хитлера - Мусолини негде у Бренеру. Ваља истаћи да је Хитлер био пре неки дан у Салцбургу, па се кратког боравка вратио у Бергхтесгарден. Чује се да до тог састанка није дошло због слабог здравља Мусолинија, који је услед напорног рада добио срчану ману, коју сад мора одмором да опоравља.

Ми мислимо да ће у првом реду на овом састанку бити речи о Данцигу. Вероватно је да ће Данциг одлуком свог сената бити анкетиран Источ.

⁸⁰ Билтен бр. 23; 13. август 1939; стр. 11-12.



Прусској односно Рајху. Тако да после тога, ако Пољска остане при речи и крене силом на Данциг, Немачка објави, „како је у пркос њене мирољубивости принуђена да позове немачки народ на оружје ради одбране од нападача.”

И ако разни добронамерни људи из Енглеске (Министар Худсон - Волтат и остали) рекло би се, и по свој прилици је тако, из личне иницијативе, покушавајући да нађу начина да се питање Данцига реши повољним и мирним путем, ми у то не верујемо и мислимо да ће тешко, изузетно тешко, моћи због Данцига да не буде рата.

Јер није у питању један град Данциг. И ваља ствари поставити на чисто, већ „динамично” схватање свију уговора и свију изјава од стране „тоталитарних” вођа. Нама се тек неће пребацити да говоримо с неком мржњом према њима. Напротив, објективно смо пресуђивали свако њихово дело и сваку њихову реч. Бранили смо их врло често од неоправданих напада. Али та наша објективност не би то била кад би их бранили и тамо где права немају. Ми нарочито имамо велико уважање за генијалност, организаторство и апостолство Хитлерово. Али још крајем септембра 1938. г. ми смо писали „да је протрчао поред сигнала”. Не би се нико тукао ни због Судета, ни због Аустрије, ни због Данцига, који су заиста етнички немачки. Али показало се а то је Хитлер, унапред сам и написао у „Мајн Кампф”, да су само степенице, које кад пређе, он ће оставити етнички принцип, па узети други: „сик воло, сик јубе” без обзира да ли вређа права врло света и других народа и раса.

А што је главно, као пријатељи његови и као пријатељи немачког народа, не можемо да горко не зажалимо што његова генијалност није у стању да овога часа види да идући у рат, он иде не за триумфом свог народа, већ јудео-марксизма и варварства с једне, и евентуално у Азији тријумфом жуте расе над белом.

Наш метод којим се служимо и овде, као и уопште, јесте да не пишемо и не говоримо како бисмо ми желели да је, већ како је. Отуда на пример ми не можемо, како неки нови билтени што их зову „Истина” да објавимо да ће Мусолини бити принуђен сам да разбије Осовину, и ако се не приме захтеви грофа Ђана предати француском амбасадору Франсоа Понсе, - као и о томе да постоји размимоилажење између Мусолинија и Ђана (гр. Ђано је зет и сенка Мусолинијева у сваком смислу речи, те о неком размимоилажењу ни речи не може бити). „Њус кронике” сматра да ако се у детаљима (а ту и Данциг долази) Ђано-Рибентроп не сложе, да ће онда доћи до састанка Хитлер-Мусолини.

Сматрамо да на овом састанку мора бити речи не само о Данцигу, већ нарочито о Средоземљу, о Средњој Европи и Балкану, као и Шпанији. Лондонски „Тајмс” сматра да ће Мађарска и Балкан бити пре него Данциг предмет разговора у Салцбургу.

Док траје ова конференција (а биће кратка и завршиће се посетом обојице министара Хитлеру), у Румунији 12. августа ступа под заставу 200.000 нових резервиста, тако да ће са ранијим имати, осим осталог кадра, 500.000 резервиста. По обавештењима од стране румунских војних кругова, ова квота резервиста има остати на вежби до 15. IX. Нарочито су појачане трупе у Ердељу и Добруци и мобилисана је 10 класа. Турска је мобилисала 8 класа, тако да данас има под заставом 12 класа.



У Грчкој су позвати на вежбу три класе (15. августа ступају) додељених обалним командама, као и тешкој артилерији према Албанији. Интересантно је да су три чланице Балканског споразума (Турска, Грчка и Румунија) истовремено позвали под оружје ове нове класе. И овде се показује да Балкански споразум није ни мало чврст.

ЗАКЉУЧАК ⁸¹

- 1) Верујемо сасвим мало у могућност очувања мира. Очекујемо да ће поводом Данцига, осим случаја попуштања Пољске, мало вероватно, доћи до рата. Рат се неће моћи локализовати већ ће се одмах проширити.
- 2) Скоро нимало нема изгледа да ће Италија оставити Немачку због данцишког питања. Услед тога ће одмах рат планути у Средоземном мору.
- 3) Чим рат плане у Средоземном мору има наде да ће Балкан остати по страни.
- 4) Рат на Балкану довешће нас у дилему: против наших савезника из Балканског споразума или против Бугарске.
Баш зато што је та дилема страшна, требало је, и сад треба, одмах хитно, енергично, свим силама, обрадити на оном програму који смо давно поставили и чији је циљ: слободан и миран Балкан.
Онима који буду мислили да ће у том случају моћи седити скрштених руку, да неће моћи бирати морамо рећи да узимају на се немогућу улогу.
- 5) Програм народног спаса смо давно истакли. Он је увек актуелан. Није ништа по њему урађено - или нимало, а све се мора урадити ако желимо спасење народу свом.

ПРОГАЊАЊЕ „ЗБОРА” И ЊЕГОВОГ БИЛТЕНА ⁸²

Скоро редовно после изласка сваког броја нашег Билтена долазила је у просторије „Збора” полиција, тражила да заплени Билтен и машине којима се он штампа. Све до 22. броја Билтена није јој успело да пронађе те машине. Али 4. о.м. упала је група од шест полицијских агената у наше просторије, извршила преметачину свега до најмањег кутића поткровља зграде у којој су наше просторије. Тако је на тавану пронашла две машине за умножавање и 3.000 комада Билтена бр. 22 и све то, са пропагандним материјалом од преко 2.000 комада разних брошура, отела и однела, ухапсивши другове Богдана Хелалију и Стану Куљачу, које је после неколики дана победоносно пустила.
Збор је одмах писмено затражио повраћај машина, јер се оне као ствари од вредности могу тек на основу пресуде одузети. Нисмо добили ни одговора по тој ствари, али смо зато већ 9. о.м. добили поновну посету полицијских агената у циљу угушивања Билтена. Опет су нашли, отели

⁸¹ Билтен бр. 23; 13. август 1939; стр. 13.

⁸² Билтен бр. 23; 13. август 1939; стр. 17-19.



и однели две писаће машине и цео за умножавање спремљени машинопис Билтена бр. 23, ухапсивши другове: инжењера Ранка Вујића, главног тајника Милорада Мојића и старешину омладине Ратка Живадиновића, од којих је први пуштен а остала двојица још задржана у затвору. Зато ево морамо да пишемо број 23 поново са закашњењем.

Ове четири машине коштају нас преко 30.000 дин. За један млад покрет самих идеалиста ово је крвнички ударац у слабину. Ово може схватити само онај коме су на сред друма отели новац. Ето тако се данас Збор осећа; али они који се боре за истину - никад у борби нису клонули.

Осим нашег Билтена излази у нашој земљи још један. То је Мачеков билтен (Вјесник). Иако је тај његов исто тако илегалан као и наш, на његов не сме полиција да дигне руку, а нас гони и прогања као да нисмо уопште у својој држави...

Да се не питамо зашто нас је гонио један Јевтић док је био председник владе, јер се и та на силу Бога надувана величина морала да спува. Да оставимо и државног зулумћара бр. 1 - др Милана Стојадиновића, који нас је док је био председник владе гонио, јер смо га разголили толико пута. И један и други - у она лака времена - зазирали су од Збора, јер им није била чиста савест, а коме је чиста савест, тај не треба да се боји Збора.

Ми смо покренули наш Билтен зато јер смо видели да се приближава нови Светски рат. Како су се у свету толика непријатељства нагомила-ла и толико накустршила, да би била директна опасност по постанак државе, кад би легална владина или опозициона штампа разголићавала непријатеља, то смо били свесни да са илегалном штампом, тј. са Бил-теном, треба да вршимо велику националну дужност обавештавања, јер наша Краљевска влада не може ником одговорати за писање иле-галне штампе.

Мора нам се признати да нисмо уређивали Билтен са уског партизан-ског гледишта. Мора нам се признати да смо са високе осматрачнице верно јављали све што је било важно, важно да би се и код нас почело са позивањем резервиста у војску, да нас ничија подмуклост не заскочи неспремне. Сви досадашњи бројеви нашега билтена документација је да га је изискивала државна потреба, да се испуни једна пустош у на-шем јавном мњењу, да се крене пре свега морална мобилизација која је услов и основ сваке одбране. А то исто важи за потребу билтена у пи-тањима унутарње политике, где разни партијски обзири често запуша-вају уста интересу државне целине, али не могу их запушити Билтену. Код таквог страшног стања ствари у ово доба није нам падало на памет да икад нишанимо на г. Цветковића, председника краљевске владе, ни-ти да му игда забадамо трн у здраву ногу.

Да смо игде истицали какву његову злоупотребу власти за лично бога-ћење као што смо у она лака времена жигосали државног непријатеља Бр. 1 - Милана Стојадиновића, не би нам било ни чудно оволико ре-жимско гоњење Збора.



Да ли му сметамо што се вањска политика његове владе случајно подудара са нашим данашњим гледиштем да треба нашу земљу сачувати од рата уопште?! Да ли му је криво што је ту политику неутралности први Збор гласао на све стране и у билтену баш ту вањску политику краљевске владе похвалио?! Или му је можда жао што су нас због заступања те политике неутралности престали да псују комунисте и УО од како је Стаљин рекао познату реченицу своју, да не мисли да вади из ватре кестење за другога?!...

Или је криво г. Цветковићу, председнику краљевске владе, што смо се у Билтену отворено радовали успелом споразуму по Хрватском питању?! Да ли можда је зато 3.000 комада билтена бр. 22 отела и однела његова полиција заједно са машинама - јер смо баш у том броју на страни 15 написали ове речи: И зато смо срећни да јавно одамо признање онима који су тај споразум потврдили, јер су добар посао свршили”?!

Или му је криво што обавештавамо нашу јавност, например о војним и опасним спремањима и говорима нашег суседа на југу?

Или можда сматра да јавност уопште не треба обавештавати са овакве независне осматрачнице?

Ако тако мисли, онда нека зна да се печеница не може угојити уочи Божића ни народ спремати на догађаје кад они наступе. А к томе треба да зна и ону стару истину, да је кајање исувише касна и излишна увиђавност.

САЛЦБУРШКИ РАЗГОВОРИ ⁸³

Сву пажњу су привукли на себе пре недељу дана. Али ни данас последице нису сасвим јасне.

Да ли је то био договор пред догађајима одсудним који ће се одиграти због Данцига? Или је ту одмах било разговора и о сасвим другим стварима, а не само о Данцигу? Да ли су преговарачи били сагласни у свему? То су питања која себи свет поставља.

Јер главно преимућство политичко-војничко сила Осовине је несумњиво иницијатива. Она се налази у његовој руци. Да ли ће, шта ће и кад ће радити то у првом реду зависи од њих.

Слабост оне друге стране - политичко-војничка - јесте баш у тој оскудици иницијативе. Оне могу рећи само једно: ако Осовине и кад Осовине ураде то и то, ми ћемо учинити ово и ово.

С моралне стране несумњиво, кад се буде ценило питање, одговорности за рат, ове силе (англо-саксонска коалиција) ће моћи да кажу, с правом: ми нисмо хтели рат, ми смо само као одговор на самовлашће и насиље морали ступити у рат. И то није мала ствар.

Али много би боље било да су те силе, тако јаке а могле су то бити, да их није расквасио и раслабио с једне стране дух јеврејско-бољшевички, а с друге јеврејско-капиталистички, оба поникла из индивидуалистичке мисли која се бацила свом снагом на хришћанство, и с успехом га већ сто педесет година разједа.

⁸³ Билтен број 24; 20. август 1939; стр. 5-7.



Ми смо последњи што потцењујемо значај моралних питања (као овог о одговорности за рат). Али је, кад рат већ дође, још важније, не изгубити рат.

А ко уђе у рат с пуном иницијативом, тај има много изгледа, да противнику нанесе огромне, па често и непоправиме штете, пошто он зна шта ће, како ће, где ће и како ће радити, - а она друга страна то све не зна.

Зато и овде видимо како цео свет прати салцбуршке разговоре, јер осећа да ови могу да му многа зла нанесу, - на која он треба тек да реагира. Он управо само може да парира ударце које силе Осовине по својој иницијативи наносе.

Из свега што се писало о њима може се закључити:

1) Очигледно је да је овај разговор дошао пред кулминацију затегнутости у Европи, која се предвиђа, како смо то јавили, за трећу десетину августа.

2) Сигурно је да је ту питање Данцига било повод за разговор. Али је исто тако сигурно да се ту морало говорити и о осталим важним стварима, управо да се том приликом морао цео европски, па чак и азијски, и светски проблем додирнути. Нарочито је сигурно да се о Мађарској ту морало говорити. А немогуће је да у овим разговорима није додирнуто и питање односа према нашој земљи.

3) Има знакова, па чак и обавештења да потпуна сагласност и у важним стварима није постигнута. Тако се у уторак, како нам јављају из Софије, тамо упорно у круговима блиским влади, одржавала вест да су разговори показали да силе Осовине нису потпуно сагласне.

Истина, иако није издат заједнички комунике, полузванична обострана тумачења су подвлачила да су преговарачи дошли до стопроцентне сагласности. Али то је сасвим разумљиво, јер се тек не може тражити од преговарача да не само не издаду заједнички комунике, већ отворено покажу да су несагласни. Тиме би сва нада на успехе везане за закључење војног савеза, биле изјаловљене. Овако, иако нису сагласне, а то крију, силе Осовине могу дуго одржавати свет у уверењу о својој сагласности а то уверење може дуго да послужи као основа и за њихове подвојене и засебне акције. Зар није Немачка, и без обавеза с Италијом освојила Аустрију и Чешку и Словачку? Зар није Италија и без савеза с Немачком освојила Албанију? Не изгледа чак ни да су биле упознате, а камо ли да су дале сагласност једна другој, али су трпеле и једна и друга да њен партнер уради, сматрајући да је раскид веће зло него трпљење.

Отуда, несагласност, која несумњиво не може постојати између сила осовине у погледу Пољске и Мађарске (прочитај поново стр. 8 и 9 Билтена бр. 23), не значи не само раскид између Италије и Немачке (са горњег разлога), већ ни заустављање даљег „динамизма” осовинског.

Практично мислимо да ће силе Осовине, гледати да једна другој намећу ситуацију, уверене да је она друга ушла довољно „у игру” те не може натраг, већ мора да прави „весело лице на рђаву игру”.

А то се може, кад ове силе вуку свака на своју страну, свршити и тиме што ће по каквом „паралелограму сила” да се сложе на циљевима који су им обема блиски, ако не исти, бар као почетку заједничке радње, а



после ће, кад у игру буду увучене, радити у мери снаге којом располажу, према својим посебним циљевима.

Зато практично за одржавање мира у Европи, и негативни резултат Салцбуршких разговора, не мора имати много значења.

ИТАЛИЈА И МИ ⁸⁴

Прво једну исправку да учинимо. У прошлом броју смо потпуно погрешно обавестили да је Вирђилије Гајда је у „Крониале д’ Италиа” написао неки оштар чланак против наше земље, и да су услед тога све италијанске новине забрањене. Потпуно уверени у тачност обавештења које нам је донела особа у чију веродостојност ми не сумњамо, ни данас, ми смо одмах написали чланак, и не проверавајући да ли је обавештење, иако добронамерно, тачно. У ствари г. Гајда није написао никакав чланак непријатељски према нашој земљи, и зато ни забране италијанских новина није било.

Ова, признајемо, тешка грешка - међутим стоји и ми је признајемо пред свима својим читаоцима.

Као своје оправдање имамо то што је претрес код нас вршен 9. VIII заплењени рукописи и машине и најбољи другови у затвору одведени. Било је особито тешко под оваквим условима радити на новом издању Билтена бр. 23, па се у тим тешким данима, примила ова вест и непроверена пустила у Билтен.

Ми овде молимо наше читаоце да нам опросте, а и г. Гајду, кога смо без основа апострофирали исто тако молимо да схвати да наш напис није потекао из зле намере.

Тиме све оно што је речено о односима између Италије и нас у прошлом Билтену, изузев самог повода, остаје у потпуности.

Друге ствари о којима чујемо дају нам за право да и овом приликом проговоримо о односима између Италије и нас.

Нама се не може порећи да смо до сада били према Италији пријатељски надахнути. Ми смо се истински радовали рашћењу и снажењу Италије. Ми смо бранили Мусолинија од напада левичарских и комунистичких, тврдећи да је он врло много учинио за свој народ и своју земљу. Нико се дотле, од нас више не би радовао кад би пријатељство између Југославије и Италије било убудуће непомућено. При том би Југославија морала заборавити многе ствари које су се десиле нарочито око 1934. г., а које су у њеној историји оставиле тешка трага.

Али једно је наша жеља, а друго је стварност. Већ је упад Италије у Албанију уздрмао наше поверење у то пријатељство. Оно што се после тога дешава само је могло у том подозрењу да нас утврди.

Ево једног доказа:

„Il Litorio” фашистички лист који излази у Корчи, у позиву упућеном Албанцима за упис у В кохорту албанске фашистичке милиције за Корч. префектуру, у свом броју од 28. VIII вели:

„Позивају се да приступе у милицију они чији су идеали велике и славне албанске отаџбине, који желе да једног дана њој буду припојени и

⁸⁴ Билтен број 24; 20. август 1939; стр. 8-10.



они милиони браће које су неправда и туђа сила одвојиле заједно са светим пределима отаџбине”.

Кад се ово веже са оним што је говорио у тој истој Корчи министар Ботај, а у Скадру маршал Бадаљо, онда би ако би и било сумње, знамо јасно на коју се то браћу (истина они нису милиони) и на које се то „пределе свете Отаџбине” мисли. А ранија обавештења о привлачењу бивших бугарских војвода из Софије у Албанију није ништа мање речито у ком циљу се врши.

Дужни смо дакле сасвим отворено да поставимо наше односе с Италијом на чисто.

Ми не видимо рачун Италије, да од Југославије, која је природом будућих сукоба и резултатом његовим упућена да свом снагом жели остати по страни, ми одиста не видимо рачун Италије да ту и такву Југославију гони да јој постане непријатељ, озбиљан и опасан.

Али, имала Италија рачуна или не, ствари иду, за сад, прилично баш томе.

Три војничка момента Италију привлаче на то: а) заузећем Албаније она је добила могућност да истовремено дејствује и према Дравској и према Вардарској и Зетској бановини; б) Она је много боље наоружана од Југославије; в) Југославија има великих унутрашњих тешкоћа.

Та три момента стоје. Али стоје и друга три:

а) Зарати ли против Југославије, Италија ће имати према себи војску, чији је људски материјал, чак и слабије опремљен од њеног, у стању не само издржати врло јаке и вишестране нападе, већ и у сам напад, изненадно, прећи и непријатељу задати неизбрисиму срамоту и непоправиме штете;

б) Италија неће имати само Југославију пред собом, већ најмање још три фронта, а на саму Југославију се не иде с успехом без 1,500.000 првокласно снабдевене и одличног морала војске;

в) Напад Италије може врло лако олакшати многу нашу унутрашњу невољу а многу и потпуно решити.

Али постоји и четврта, за Италију може бити пресудна.

Ако је Југославија неутрална, онда Италија може бити господар за време рата, у Јадранском мору. Њен поморски саобраћај, благодарећи уском Отрантском, и добро чуваном каналу, у том мору, између Италије и Албаније и између западних пристаништа њених и Трста и Пуља, може се потпуно у миру обављати.

То је врло важно, с обзиром да смо у прошлом Билтену показали да је стратегијски положај у Средоземном мору такав да ће Италија првог дана рата бити блокирана. Неутралност Југославије ову блокаду чини релативном, где Италији остаје слободно Јадранско море.

Али неутралност Југославије зависи од држања сила Осовине, у првом реду Италије. А ово држање неутралност нашу све више доводи у питање. Самим тим доводи се у питање и потребна слобода Италије у Јадранском мору.

Сваки поморски стручњак ће закључити да ће петнаестак разарача, с неколико крстарица и двадесетак подморница, с мало више мотоскафа, потпомогнутом са стотину хидроавиона, саобраћај у Јадранском мору, - чак кад је брањен и јачом флотом, врло незгодним и тешким учинити.



Истина, Италија зна да ми ту поморску снагу немамо. Али она зна да зато имамо обалу - природно развијену, и лаку за одбрану, а врло погодну за базу онакве, напред изнете поморске снаге.

Даље, Италија зна, да ако мисли да нас и против наше воље има за непријатеља, да ће се сигурно наћи која поморска снага, која ће тек наше обале моћи и штети да користи, и да ћемо ми, раширених руку, ту снагу, примити, јер нам се ваља бранити.

Италија зна да је та наша обала, према албанским и јужним италијанским с једне и Венецији, Трсту и Пуљу, с друге стране у централном положају. А она исто тако зна шта у стратегији значи централни положај и колико је његово преимућство.

А кад све то зна, онда Италији мора бити јасно да су сви разлози који јој говоре да може да нас тера у своје непријатеље врло сумњиви према овим другим што говоре да треба да смо пријатељи.

Разуме се, за пријатељство треба да су бар двоје. И ако Италија то не жели (а пријатељство за нас може имати само онај ко поштује нашу независност, целину и достојанство), онда нећемо пријатељи ни бити. Ми остављамо Италији, као старијој и јачој да бира. Биће нам жао ако изабере место пријатељства, непријатељство. Утолико пре што је то на обострану штету.

Али поред тога треба све учинити да се то избегне. Сваки напор и најмањи, у том правцу је користан. Отуда нам и храброст да напишем овај чланак.

ЗАКЉУЧАК⁸⁵

Два изгледа има спољна политика наше земље, а оба се свODE на једно. Ми смо непрестано тврдили од пре четири месеца да је угаони камен наше спољне политике наша балканска политика, која би имала за циљ: сложити и ујединити Балкан у Балкански савез.

Ми смо доказивали да наша оправдана жеља да нам земљу мимоиђе идући светски рат остаје пуста и празна, ако Балкан није миран, а он неће бити миран ако није сложен и уједињен у Балкански савез.

Као шему сваки би, разуман, рекао тако је. Али ту шему треба у живот спровести. А наша балканска спољна политика је лабава и млитава. Ми смо потпуно изгубили иницијативу на Балкану. Сада се нама таласи као са мртвом ствари играју. Ми нисмо више као живо људско биће што сече таласе и управља собом тамо где сам хоће, већ као мртва ствар коју таласи догађаја носе док она нема ни снаге ни воље да им се одупре.

Ми не само да нисмо успели Балкан ујединити. Ми смо дозволили да и де факто Балкански споразум већ разбије, тако да сад на једној страни Турска, Румунија и Грчка стоје, док на другој ми стојимо неодлучни.

1) Први вид ствари је следећи. Турска, која је добила поново прохтеве да се врати и угњезди на Балкан (у чему јој кроз прсте гледа Енглеска) са Грчком и Румунијом прикљешћују Бугарску. Чим у Европи настану сукоби, Турска ће као што смо јавили оправдано бугарско гледиште,

⁸⁵ Билтен број 24; 20. август 1939; стр. 10-12.



позвати Бугарску да ступи у Балкански споразум. Иначе ће је напасти. Ту ће је напасти и Румунија.

Шта ћемо тада ми радити? Хоћемо ли ићи с Турском, Румунијом и Грчком против Бугарске, или с Бугарском против Турске и осталих или пак стојати као Пилат скрштених руку.

Не можемо ићи с Турском и осталим, јер се то противи нашој словенској свести и солидарности, коју је Југославија узела у основу своје нове политике. А не можемо и кад тако не би морали мислити, ни са разлога што би тако напустили неутралност, и били одмах нападнути од наших западних суседа.

Не можемо ићи с Бугарском, против наших савезника из Балканског споразума и против наших старих савезника из Светског рата.

Не можемо стојати ни скрштених руку, јер ће западни суседи од нас тражити да их пропустимо у помоћ Бугарској, а то ће учинити или да их пропустимо, чим опет прелазимо њима, или да их не пропустимо, и онда ћемо се тући с њима.

Дакле, овај први вид ствари има три, за нас сва три решења немогућа. Према томе, пошто су сва три решења немогућа, то је наша дужност била; а и сад је, и свом снагом радити на томе да се таква ситуација на Балкану не створи: да Балкан усклади своје односе; да се цео повеже у Балкански савез.

Како се то може и мора писали смо већ од априла месеца, те сад овде не морамо понављати.

До сад нисмо ништа на том радили. Пустили смо да нас ветар носи а нашом лађом нисмо управљали у овом погледу.

Ми смо сву пажњу обраћали на наше западне суседе и говорили: ми ћемо бити неутрални. А нисмо видели да најглавнија опасност долази нашој неутралности с Балкана, ако не успемо у извођењу наше балканске политике.

2) Други изглед спољне политике је однос наш са западним суседима.

Ми нисмо видели да се и она опет своди, у ствари, на нашу балканску политику. Ако ми ускладимо интересе Балкана и ујединимо га у Балкански савез, онда можемо остати неутрални. Ако у том не успемо, онда је мало вероватна наша неутралност. Друкчије је наш однос према силама Осовине; ако знају да иза нас стоји Балкански Савез, а друкчије ако мисле да иза нас стоји разрован и разједињен Балкан.

Ето тако се и други изглед ствари своди на исту, као и први, на добру балканску политику.

Али случај Мађарске показује да су и њени интереси солидарни с Балканом. Јер ето она има неких потраживања од Румуније и од нас, али сматра да су ти интереси мањи од оних што би изгубила кад би савез с Немачком примила. Очигледно је дакле да смо упућени паметним схватањем политике једно на друго. Не из мржње према силама Осовине, већ зато што разједињени пред њиховим „динамизмом” тешко да можемо и неутрални остати.

Ето то су задаци наше спољне политике:

1) Остати неутралан у сукобу који се приближује. И ми узимамо за гесло Стаљинову реч „даље од артиљеријског огња” само ако се може. И све што се може урадити у том циљу.



2) Да би то могло бити одмах најенергичније, стварно, као кад се ради о опасности живота сопственог или најдражег, кренути свом снагом оживотворењу наше балканске политике: усклађивање интереса балканских и уједињавање кроз балкански савез, с тим да се Бугарској даду разумне концесије, као што смо то у априлу месецу још објавили; Жртве су потребне, да би огромну корист кроз мир Балкан пожњео.

3) Ускладити интересе наше и Румунске с Мађарском. Наћи ону линију на којој се ти интереси могу ускладити.

4) Не урадимо ли тако, али не уснама, већ целим бићем, душом и срцем, не само да нећемо остати неутрални, већ ћемо цео Балкан имати у крви и огњу.

САБОТАЖА НАЦИОНАЛНИХ СВЕЧАНОСТИ⁸⁶

Прошла је прослава 550 година Косовске битке. Прошла је тако како смо и очекивали, као чиста српска прослава. Прошла је ето и прослава Церске битке, и то опет као чиста српска прослава. Хрвати и Словенци су одсуствовали. А ми знамо да је Косово општи наш празник. Зар није и Хрвата било на Косову? Зар нема Хрвата који о Косову певају? Зар није Мештровић пре тридесет година отпочео рад на Косовском храму?

Али ето данас нема ни Хрвата ни Словенаца на прослави Косова? Али је зато председник владе тога дана био на неком франковачком слету у Дравској бановини.

А Цер је значајан за ову земљу и њено стварање. Као и Колубарска битка. Зашто Хрвати и Словенци да не присуствују на Церу? На Церу је тучен истина загревачки корпус (ХИ), али никоме од Срба није пало на ум да помисли да су ту тучени Хрвати. Напротив. И каква је то памет хрватске политике, која на силу Бога хоће да хрватство идентификује са Аустријом?

А онда још једно. Косовска битка је сва у знаку монархијском, а Церска је вођена још под династијом Карађорђевића.

Владика Николај лепо је рекао у Раваници, на Видовдан, да овакве прославе су као богате и духовне трпезе које хране родољубе и самопрегор, челиче чојство и јунаштво, подижу дух и челиче га за још већа дела.

Треба дакле цео народ да тим трпезама приступа. Отуда тој трпези морају први пред народом приступати они који га воде, они који су му на челу, Краљ, односно његови представници Монархије.

Молимо да се наша примедба уважи и да у будуће овакве прославе буду увеличане присуством Краља, односно свију Кр. намесника.

⁸⁶ Билтен број 24; 20. август 1939; стр. 15.



ЗАКЉУЧАК⁸⁷

Збор је увек ишао за истином и истини служио. Зато је једини смео казати: „Не за већину, већ за истину!” Зато је Збор снажан снагом коју даје истина. Зато унапред може говорити о догађајима, и упркос застрашавајуће дреке, истинито. До сад је зато увек имао право.

Билтен је дао закључак о спољашњој ситуацији. Закључак о унутрашњој политици излази већ и из првог: бити снажан то је дужност, потреба, то разум налаже. Нажалост ми то нисмо. А то морамо бити. Морамо дакле одмах свом душом и свом снагом поради да то постигнемо. Мора Југославија бити снажна.

Али зар може то бити:

а) Кад и данас у оваквим тренуцима, партизани из владе или опозиције, мере сваку ствар својим партијским а не општеном и општедржавним аршином;

б) Кад и данас на управи земље, имате људе премалене и преслабе - који не виде шта се збива, не знају шта треба радити, не могу догађајима управљати, - заузети првенствено својим бригама;

в) Кад данас у извесном делу земље, државна власт не штити највише државне светиње, нити је у стању, нити има наређење штитити грађане своје у њиховој части, слободи, имовини и животу - ако се руља на њих баци

г) Кад и данас, великог утицаја на државу, због партизанске основе њеног политичког живота, имају људи који већ једном ногом, за сваки случај, са иностранством удешавају своје односе.

д) Кад и данас верна интелигенција народна, на ненародним интернационалним, бољшевизанским и бољшевичким основама, хоће да устроји народни и државни живот - и нико томе енергично на пут да стане;

ђ) И још много ствари кад се данас дешавају што се дешавати не би могли, - и обрнуто не дешавају што би се дешавати морали?

Програм Народног спаса који је Збор објавио, актуелнији је више него икад.

Ако земљи овој има века, ту је лек.

СПОРАЗУМ⁸⁸

Споразум је тако важан и тако дубоко задире у наш државни и народни живот, да ће суд о његовој вредности дати тек само његово извођење у живот.

Ми ћемо ипак учинити неколико начелних примедби.

1) У бр. 22. Билтена ми смо изнели оно што смо из околине председника владе успели да сазнамо о садржини споразума. Показало се да то није тачно у многоме. Радујемо се што нисмо успели тачно сазнати, макар то било, као овде, и на нашу штету, јер чињеница да се о тако дуго вођеним преговорима, у којима је учествовало десетак личности, није ништа тачно знало, показује да у народном друштву и држави ни-

⁸⁷ Билтен број 24; 20. август 1939; стр. 21-22.

⁸⁸ Билтен број 24; 20. август 1939; стр. 1-4.



су све опруге попуцале, већ да их има које још сасвим добро функционишу. А то нас свакако испуњава радошћу.

2) Има људи који сматрају да је о тако важним стварима, као што су ове, треба вршити широка саветовања. Ми не делимо њихова мишљења. Мере које представљају споразум су читава револуција. А дуга и мучна саветовања су немогућа, чим се дође до тога да су револуционарне мере неопходне.

Разуме се, да то не значи да је свака револуција добра и да су мере које отуда излазе добре. Оне су напротив ретко добре. Али револуција је више факт него право. Управо она је земљотрес у праву. Разуме се, да се чињенице које је она испретурала доцније претварају у право.

3) Основна најмања замерка овом споразуму је његова динамичност. Кад смо у бр. 22 оном споразуму давали похвале, ми смо сматрали да се њима решава „хрватско питање”.

Запрепастили смо се кад смо пре неки дан у „Хрватском дневнику” и у „Обзору” видели, (код већ тада готовог и тим листовима свакако познатог споразума) да они тврде да је то тек почетна етапа његовог решавања”.

Биће сигурно људи који ће то бранити потребом др Мачека да пред својим масама брани овај споразум.

Тако бранити ову тврдњу, значи управо нападати споразум у основи, јер то значи да хрватске масе овај споразум не примају, већ га узимају само као основу за рад на дефинитивном решењу хрватског питања. А које је то дефинитивно решење? Да ли оно стално наглашавано и од др Мачека о независности и самосталности Хрватске државе?

Са овог гледишта за све људе за које је Југославија крајњи завршетак и круна тринаестовековне борбе југословенских племена за своју судбину, овај споразум је рђав.

4) Потребе за ову тврдњу „Хрватског дневника” и „Обзора” налазимо у чл. 2) Уредбе о бановини Хрватској, став пети: да Министарски савет може преносити и друге послове са држ. власти и установа у надлежности бановине Хрватске.

А исто тако се та динамичност огледа у тексту споразума тач. II ст. II: „дефинитивни опсег бановине Хрватске одредиће се приликом преуређења државе - при томе ће се водити рачуна о економским, географским и политичким околностима.”

Што значи да је главна база за даље „решавање Хрватског питања”, овим потпунице, и у погледу територија и у погледу надлежности дата. При томе су границе Хрватске бановине дате данас, као минималне, а из њих одвојити само општине и села из срезова Дубровник, Шид, Илок, Брчко, Градачац, Травник и Фојница, у којима Хрвати нису у већини, - што значи да се, при дефинитивном уређењу државе не би могли, по овом споразуму, одвојити срезови читави, у којима су Хрвати у огромној мањини а налазе се на самој територији Хрватске бановине, - али би се могли прикључити њој читави нови срезови из економских, географских и политичких момената.

По овоме изгледа, да је споразум усвојио мерило „животног простора”, - које би имало неког смисла само кад Хрватима не стоји, иначе, као животни простор цела остала Краљевина.



Све то показује да је наше тврђење да је споразум рђав основано, јер тешке револуционе мере које су објављене нису земљотрес после кога ће се отпочети постепено нов правни и политички живот да се формира, већ само почетни сеизмички удар, после кога обећава др Мачек нове, (а текст споразума и Уредба му дају подлогу), чији обим и јачина нису ничим унапред ограничени. Земља дакле, по овом споразуму постаје трусовита. А то јој никако, ко јој добра жели, пожелети не може.

5) Ни овим споразумом г. Мачек није могао бити натеран да призна Југославију за своју земљу, нити да јој призна судбински карактер, нити да призна судбинску повезаност Хрвата са Србима и Словенцима.

Највише што је пристао да каже јесте да је Југославија „најбољи јемац независности и напретка Срба, Хрвата и Словенаца”.

Истина пак која свакоме разумном бићу мора пасти у очи јесте да је Југославија једино, а не најбоље, спасење наше. Јер без ње Хрвати и Словенци сигурно и потпуно, а Срби делимично губе независност своју.

Али то г. Мачек није хтео или могао признати, јер би онда самим тим престала динамичност хрватског питања, - а на то тешки хрватски грех неће и не може пристати.

Колико пак вреди споразум рађен под таквим околностима, о томе нећемо говорити: то ће сутрашњица да каже.

6) Колики је утицај др Мачека у овом акту и колико је мали утицај оних што су у име државе говорили, види се најбоље у страху који су имали представници државе да употребе праву реч и за те ствари за које су се са г. Мачеком сложили и у споразум и Уредбу унели.

Тако на пример: жандармерија остаје под државом. Али то се у споразуму и Уредби није смело отворено рећи, свакако, јер је г. Мачек имао разлога да то тражи. Зато је тамо речено да остаје у надлежности државе осигурање јавног реда и мира.

У државној надлежности остаје законодавство о заштити државне безбедности. Али и то се само посредно закључује, свакако из истих.

Исто тако у државној надлежности остаје давање виза за долазак у земљу, погранична полиција и чување граница. Али ни то се није могло ни смело рећи, да се не поплаше франковачки васпитане хрватске масе. Али ово показује и дух који је инспирисао цео споразум.

7) А кад је реч о том духу, онда се не може прећи преко чињенице, да ће у Југославији бити једно менично, чековно, трговачко, индустријско, стечајно, поморско право, осигуравајућих друштава, мере и тегови. Али зато друге далеко важније ствари остати различито.

Тако лична и породична, наследна права, задружно право (како кућевних, тако и приватних задруга), стварно право - из области приватног права, најважнија остају различна. Према томе: породица, та најважнија ћелија народна остаје под разним законодавством: основна начела приватних права, лична права, исто тако. Стварно право: стицање и губљење својине и службености, остају различна. Исто тако остају различна и најважнија јавна права: кривично право, тако да у Митровици може бити нешто преступ или злочин, а у Шиду већ не мора; кривични судски поступак, закон о извођењу и обезбеђењу, закон о земаљским књигама; закон о устројству судова, закон о адвокатима, закон о судијама, закон о чиновницима, административно законодавство и поступак, закон о радњама.



Очигледно је да кад меркантилни људи говоре у име државе, за њих је важније уједначење меничног, чековног закона или оног о осигуравајућим друштвима, него оног који је стварна подлога народном и државном животу.

Напротив, др Мачек који хоће да подигне стварни кинески зид око Хрватске и на који меркантилни тип, са свога гледишта сасвим исправно, али са гледишта судбинске повезаности ове земље кобно, пристаје на право, јер зна да то везује само меркантилне типове у држави, али народни живот не дира дубоко; док напротив оно што хрватски народни живот дира, то он обезбеђује, ограђује и одваја од осталог живота ове земље.

Али зар нема он и објективно право кад тако ради? Његово резонување је отприлике овако: „кад овакви меркантилни типови, који не схватају или рђаво схватају значај тих основних народних животних облика, избијају на управу земље, то је за мене најбољи доказ, да ја морам живот Хрвата одвојити, да га они својим несхватањем и својим наказним или грешним схватањем не би упропастили”.

Нисмо ми узалуд говорили да је први корен Хрватском питању српски грех. Али зато смо и тврдили да се Хрватско питање не може решити док се српски грех, српско морално питање не реши.

Али шта да радимо, кад је овај споразум и дошао не да земљу ослободи ова два греха, већ да их оба у потпуности сачува. А то се на сваком кораку и види.

8) Држава по овоме споразуму у приватном, социјалном и друштвеном погледу не представља јединствену територију. Према томе није могућа никаква планска привреда, социјална и друштвена политика.

Као неким чудом, држава је себи задржала постављање начела просветне политике. То је чудо како су и преговарачи то тражили, а и како су ови њихови партнери на то пристали, с обзиром на дух којим је споразум био надахнут.

Шта значи пак одсуство планске привреде, друштвене и социјалне политике у једној држави - то могу и сами читаоци судити.

9) Положај бановине Хрватске је изузетан. Без њеног пристанка се стање утврђено споразумом не може мењати ни Уставом, нити се Уставне одредбе на које је Хрватска бановина пристала.

Хрватска бановина има самосталну законодавну власт уз потврду Краљеву. Цело њено устројство унутрашње, у границама споразума, је потпуно самостално.

Бан има нарочити положај. У Угарској је председник владе потписивао Указ о његовом постављању. У Југославији тај указ потписује нови бан, - чиме се хтело истаћи да Хрватска уопште није под владом Краљевине Југославије.

Бановина Хрватска има могућност по овом закону да опречи формирање једног политичког мишљења на својој територији посебним законом о зборовима и удружењима, као и посебним законом о штампи.

При овом су Хрвати дошли у положај да утичу врло јако на државни живот, док држава то може у мањој мери на живот бановине. Кад би дух Хрватски био задахнут љубављу према држави то не би било рђаво. Овако може бити фатално.



10) Ако, уз све ово, хрватске масе престану према држави имати данашњи став, - онда с обзиром на данашње време, овај ће споразум ипак имати велику и важну, а и добру последицу.

Не буде ли ни то, остане ли се при старом, онда уз оволике начелне, с државног и народног гледишта, основне негативне стране, овај споразум неће имати ни једну добру страну.

Као и увек кад је у питању држава, ми би смо били врло срећни кад би могли бар то у активу споразума да упишемо.

11) Ко ме је требало да донесе Уредбу о проширењу прописа на остале бановине? Убеђени смо да је то учињено по захтеву др Корошца.

Зашто би у том случају држава била чврста и стабилна!

12) Убеђени смо да ће, дође ли рат, ове мере већ по ратној невољи остати неспроведене у живот.

Не дође ли рат, југословенска мисао у Хрватској ће имати да издржи тешку и мучну борбу. Надамо се, да ће хрватске масе, само кад се у животу буду увериле о немогућности и штетности стања које је остварено споразумом, дати политичку и правну подлогу за враћање нашег државног живота органском и судбинском јединству.

Јер природа ствари је највећи законодавац. А та природа ће већ сама од данашњег споразума, буде ли мира, оставити само оно што се с природом, пореклом и циљевима Југославије слаже.

Мишљења „Збора” зато увек и вреде што су заснована на природи ствари т.ј. истини.

СТИД ЗБОГ СТИДА ⁸⁹

Просто нас је стид да пишемо о Совјетији, енглеско-француским преговорима у Москви и немачки-совјетском пакту.

Стид нас је срамоте оних који основну азбуку у спољној политици не знају, а воде или моћно утичу на спољну политику тако великих држава као што су Енглеска и Француска, у тако трагичним временима.

Да су они ту основну азбуку знали и схватали, не би пет месеци водили преговори и били за нос вучени пред очима целог света, па чак и о најповерљивијим војничким стварима ишли да преговарају, иако политичку сагласност нису постигли: не би радили посао излишан, штетан и понижавајући.

Стидимо се даље због оних многобројних људи у нашој земљи, који су се дали завести од свесних комунистичких агената или пак се сами довели у глупу заблуду те никако нису разликовали Русију, које више нема, од Совјетије интернационалне организације инспирисане јеврејско комунистичком сатанском доктрином, пошто се пре 22 године дочепа-ла руске земље и потпалила је и држи је у својим канцама, с циљем да путем новог светског рата доведе до светске болшевичке револуције.

Нама, који смо непрестано већ пуних пет месеци писали да споразума енглеско-совјетског неће бити; нама који смо објавили пре три месеца текст пакта о ненападању између Совјета и Немачке и доказивали да Совјети неће, не могу и не смеју ући ни у какав савез који би их одвео

⁸⁹ Билтен број 25; 28. август 1939; стр. 1-7.



у ма какав озбиљан оружани сукоб, - док ће напротив све урадити као што су и урадили да до светског рата између осталих европских сила дође, нама су се они усуђивали довикивати да смо агенти туђински, отпадници и издајници.

Нас то са нашег пута истине није могло одвратити. А није нас ни изненадило, ни загубило. Сваки ко тим путем иде, мора бити готов на муке и горчине.

Али ето, данас, кад се тако еклатантно утврдило да смо били у праву, да смо говорили истину, данас нас је одиста стид од срамоте која мора да пада на све оне наше интелектуалце и полу интелектуалце, писмене и полуписмене, кад им је напослетку сам Стаљин успео да отвори очи и да им покаже:

- 1) Да је Совјетија Немачкој дала одрешене руке у Европи;
- 2) Да Совјетија нема никаквих територијалних интереса или сентиментална скопчаних с овима, због којих би сматрала да треба Немачкој она да се супротставља;
- 3) Да Совјетија нема ни славенофилских, ни демократских, ни хуманитарних мотива због којих би с Немачком ратовала;
- 4) Да је Совјетија пристала да у Хитлеровој режији одигра тачно по програму (види бр. 21 Билтена стр.4: „Један разговор с др Фриком, министром правде немачког Рајха”), оно што је додељено, пошто се претходно уверила, својом општом режијом, изведеном кроз целу Европу, да је све готово да дође до светског оружаног сукоба, који она једино жели, јер треба да доведе до слома европске хришћанске цивилизације.

Мислимо да ће сви ти, који су до сад пред толиким доказима, што им прегрштима пружамо, остајали несаломљиви у својој тврдоглавости да у Совјетији виде словенску Русију, у Стаљину неког намесника Петра Великог, а у данашњем режиму болшевичком један хуманитарни, покајани, скоро богоугодан национални режим руске народне мисли, мислимо да ће их сазнање (што им је Стаљин открио, дигнувши маску, што му је вешта тактика његових агената ставила) просто оборити, да ће их срамота понизити, да неће моћи очи да подигну. И рекосмо да нас је стид због те њихове срамоте и понижења.

Али ко зна да ли је то баш тако као што ми мислимо. Ко зна да ли ће они тај срам и понижење осетити?

Ето нађосмо се са једним таквим, који чим нас виде, а он из свег гласа: „Е, баш си погодио! Таман ти написао да се Немци са Совјетима неће споразумети, кад они се као теби за инат споразумеше”. - Ми га погледасмо, па му одговорисмо: „Па реч је била о Савезу, а не о пакту ненападања. Ниси добро прочитао. Ми смо тврдили да Совјети неће закључити Савез, и Совјети нису савез ни закључили. Није нам ни пао на памет пакт о ненападању, па да тврдимо да Немци такав пакт неће закључити. А није нам пао зато, што смо још у 12. броју Билтена изнели једини у југословенској, а врло ретко у светској јавности, текст пакта од 1926. г. који је све до овога сад био у важности. Како смо ми могли тврдити да неће Совјети закључити пакт о ненападању, кад смо знали и тврдили да пакт о ненападању постоји на снази од 1926. год.?

Врло је дакле вероватно да је наше схватање стидљивости наших многобројних критичара неосновано. Могуће је да ће и даље наши разни



специјалисти за спољну политику, што мисле да су „еротика и политика иста ствар”, и да за политику не треба ни стида, ни знања, ни људског размишљања, ни нарочитог духовног живота, могуће је да ће и после опасног откривања које су 22. VIII учинили, они и даље високо уздигнута чела претендовати да су њихови спољно-политички погледи исправни.

Ми немамо кад да их убеђујемо. А и не можемо. Које овакви громадни догађаји ништа открити нису могли, томе ће заиста наш малени труд моћи још и мање. Зато их остављамо. Слепило њихово исцелиће се кад и њихова превелика таштина која му је духовни корен.

Али ради других ово пишемо и молимо их да то не забораве, јер је мало прилика кад се тако јасно потврђено „наше гесло”: „не за већином, већ за истином” - као што је овај случај. И то да запамте не због нас, јер нам то одиста ништа не треба, већ због њих самих - да им се не би десило, да други пут, у важним судбинским стварима, протрче поред истине трчећи за заглашујућом вицом већине.

„Ко с ђаволом тикве сади ...”

А сад о самом пакту совјетско-немачком.

Да би се сав његов значај видео доносимо упоредан текст оба пакта, како оног од 1926., који смо објавили у бр. 12 Билтена, тако овог од 1939. год.

1926. год.:

Чл. 1. База односа између Немачке и Савеза совјетских социјалистичких република остаје уговор закључен у Рапалу. Влада Немачке и влада СССР остаће у међусобном пријатељском додиру ради довођења у сагласност обостраних погледа на проблеме политичке и економске којима се односе на заједничке интересе.

Чл. 2. Ако једна уговарајућа страна - без своје кривице - буде нападнута од треће државе или више држава, друга уговарајућа страна мора чувати неутралност.

Чл. 3. Ако би услед сукоба, чија је природа горе изнета, или чак у случају где уговарјуће стране нису увучене у оружани сукоб, друге државе образовала коалицију у циљу економског или финансијског бојкота једне уговарајуће стране, друга уговарјућа страна неће прићи тој коалицији.

Чл. 4. Овај споразум ће бити ратификован и ратификација ће се извршити у Берлину.

1933. год.⁹⁰

Влада Немачког Рајха и влада СССР, руковођене жељом да се учврсти мир између Немачке и СССР, а полазећи од основних одредаба уговора о неутралности закљученог априла 1926. г. између Немачке и СССР. дошле су до следећег споразума:

⁹⁰ Грешка је очита. Треба 1939. година (прим. прир.).



Чл. 1) Обе уговорене стране обавезују се да се уздрже од сваког насилног, сваког погрешног поступка и сваког напада једне према другој, и то било појединачно или заједно с другим силама.

Чл. 2) У случају да једна уговарајућа страна буде нападнута од неке треће силе, друга уговарајућа страна неће потпомагати ни у ком виду ову трећу силу.

Чл. 3) Владе обеју уговорених страна остаће убудуће стално и међусобно у додиру путем консултовања како би се узајамно информисале о питањима која додирују његове заједничке интересе.

Чл. 4) Ниједна од обеју уговорених страна неће учествовати ни у каквој групацији сила, која је посредно или непосредно уперена против друге уговарачке стране.

Чл. 5) У случају спора или сукоба између уговарајућих страна по питањима ма које врсте, обе стране ће решити спор или сукоб искључиво путем пријатељске измене гледишта, или, по потреби, путем једне арбитражне комисије.

Чл. 6) Овај уговор се закључује за време од 10 година са напоменом да уколико једна уговарајућа страна не буде га отказала годину дана пре истека овог рока, трајање дејстава овог уговора се проширује за даљих пет година.

Чл. 7) Овај уговор треба да буде ратификован у што је могуће краћем року.

Инструменти ратификације биће измењени у Берлину.

Уговор ступа на снагу чим се потпише.

Рађено у два примерка: на немачком и руском језику.

Из упоређења ова два текста, долазимо до утврђења ових битних разлика између два пакта:

По чл. 2) и 3) пакта од 1926. г. пакт је вредео само за случај да је једна уговарајућа страна нападнута без своје кривице.

По чл. 2) пакта од 1939. г. пакт вреди и за случај да једна уговарајућа страна буде нападнута својом кривицом, пошто је израз „без своје кривице”, који је постојао у старом пакту, избачен.

Али по чл. 4) пакта од 1939. г. иде се и даље, што је ишао чл. 3) пакта од 1926. г. Јер док је чл. 3) од 1926. г. забрањивао уговарајућим странама да ступају у разне савезе или мирнодопске коалиције, против друге уговарајуће стране, само у случају неизазваног напада, пошто се чл. 3) од 1926. г. вели изрично да се односи на сукоб, „чија је природа горе наведена” (у чл. 2.), - дотле чл. 4) од 1939. г. забрањује уговарајућим странама ма какву групацију сила посредно или непосредно уперену против једне уговарајуће стране, а при том не прави никакву разлику да ли је та групација супротних сила нападач или нападнута.

Даље још једна, и битна, разлика постоји између пакта од 1926. г. и овог 1939. г.

По чл. 2) од 1926. г. у случају напада неизазваног на једну уговарајућу страну друга је била дужна да остане у оружаном сукобу неутрална.

По чл. 2) од 1939. г. пак, у случају напада скривљеног или нескривљеног, на једну уговарајућу страну, друга страна, не само да треба да остане неутрална (чл. 1.), већ ни у ком виду неће помагати ону трећу страну.

Према томе, одредбе пакта од 1939. г. су дошле зато:



1) Да спрече непријатељски напад или непријатељски однос између уговарајућих страна у сваком случају, чак и тада ако би једна уговарајућа страна била оправдано нападнута од треће стране, - или чак ако би и једна уговарајућа страна неправедно напала трећу силу.

2) Да спрече сваки савез или коалицију једне уговарајуће стране са трећом државом против друге уговарајуће стране без обзира да ли је друга уговарајућа страна нападнута оправдано или неоправдано - или је чак и сама нападач.

3) Да спречи да у случају сукоба једне уговарајуће стране са трећом силом, без обзира опет да ли је та сила нападач, с правом или без права или је нападнута, да друга уговарајућа страна ову трећу силу ма у ком виду помогне.

Од свију досадашњих пактова између разних држава о ненападању, овај свакако долази у најчудније.

Кад би тај пакт био закључен између држава које одиста поштују своје обавезе, онда би његова природа била блиска савезу, јер би обвезивале апсолутно уговарајуће стране да ни посредно, ни непосредно, за време од 10 година не дођу не само у непријатељске односе или сукоб једна с другом, већ да у случају сукоба једне уговарајуће стране с трећом силом, ову ни у ком виду не помажу. Једина разлика између пакта оваквог и уговора о савезу била у томе што би то овом последњем уговарајуће стране још биле обавезне да једна другој указују активну помоћ и сарадњу.

Али практична вредност овог пакта је у његовом данашњем акутном тренутном политичком значењу.

Њиме је Совјетија, у време војних преговора с Енглеском и Француском, хтела јасно да каже да оставља Немачкој одрешене руке: да неће учествовати ни у каквом савезу ни коалицији против ње, без обзира да ли је она нападнута, с правом или без права, или је пак сама нападач, и да, дође ли до сукоба, између Немачке и других сила, она овима, ни у ком виду неће никакву помоћ учинити.

Нарочито подвлачимо да овај пакт има, очигледно, само огромни тренутни политички значај. Јер ако би с правног гледишта стали о овом уговору да расправљамо, с обзиром на одредбе пакта о ненападању између Совјетије и Пољске, као и с француско-совјетског уговора о међусобном помагању, онда би се управо нашли у правом лавиринту контрадикторних одредба ових совјетских пактова и уговора - из кога лавиринта би одиста било претешко изићи. Зато ми тамо нећемо ни улазити, већ се задржавамо само на битном, пресудном, политичком значењу овог пакта.

Очигледно је да је политички корисник овог пакта Немачка.

Совјетија тренутна има да изгуби. Прво у томе што јој је маска за врло многе с лица већ спала. А то није мала ствар - изгубиће многе које је до сад држала паролом о борби против фашизма, о коалицији демократија против Хитлера и Мусолинија, о заштитници права малих народа, о руском и словенском карактеру њене спољне политике, - о неком новом, поштенијем међународном моралу.

И кад се на тај губитак Совјетија тако лако срца одлучила, мора бити да је дошла до закључка да су ствари већ довољно зреле, да је све при-



премљено за светски рат, да јој више маска није ни потребна. Зато се на тај тренутни губитак политички и одлучила.

Немачка је овим пактом тренутно политички добила.

Добила је прво у удару који је „Фронту мира” задат, добила је затим у политичком храбрењу да може несметано, без икакве бојазни од Совјета, да врши своја посла у Европи. Добила је чак и обећања да другу страну Совјети ни у ком виду неће помагати при том.

То су Совјети Немачкој свесно дали јер у њиховој великој режији драме савременог човечанства, треба оном ко буде примио на себе улогу изазивача сукоба светско, треба му дати све што тражи да такву улогу изврши.

ПОСЛЕДИЦЕ

1) Немачка је тим охрабрена, ако јој је охрабрење уопште требало. али, свакако ће лакша срца, нарочито масе немачког народа примити рат после оваквог пакта, него пре тога.

Треба знати да је Хитлер у „Мајн Кампфу” дао нарочиту критику спољне политике царске Немачке у том што је ова дозволила да ратује истовремено с Енглеском и Русијом. А требало је с једном против друге. Какву би сад немачки народ примио ратну опасност да истовремено можда, и изненада, ратује опет против Енглеске и Совјетије, кад је „Мајн Кампф” такав рат огласио лудим и злочиначким.

Сад ће масе немачког народа кроз овај пакт видети да је Хитлер доследно, уводећи их у рат, спречио да то буде онакав какав је осудио.

2) Пораз енглеско-француски неће нашкодити само њиховом престижу, већ ће тим нарочито отежати решење проблема снабдевања Пољске. Формално, по пакту о ненападању немачко-совјетском, природни снабдевач Пољске неће моћи ни у ком виду Пољску да помаже, дакле ни снабдевањем сировина ни осталог ратног материјала. Мислимо да Совјети неће ову своју обавезу одржати, јер би тиме помогли муњевити рат који је у немачком плану, а који не одговара Совјетским интересима, јер њима треба дуги рат, да би дошло до револуције. Наћи ће се начин како ће они, посредно макар, Пољску снабдевати.

Свакако би ова тешкоћа изостала, да су управљачи француско-енглески знали с ким разговарају, и да су место војног савеза од кога и да је закључен не би било велике војничке користи, а било огромног ризика, одмах од Совјетије тражили само помоћ у сировинама и материјалу.

3) Даља последица овог пакта ће бити већи осећај психолошке несигурности код Пољске, у војничким тешкоћама које је по свој прилици чекају. Додуше, Пољска није ни тражила, ни очекивала неку непосредну совјетску војну помоћ баш да је енглеско-совјетски споразум и закључен. Али, благодарећи слепоћи својих енглеско-француских пријатеља, и њиховом лакомисленом уверењу о готовости совјетској да савез закључи, о моћи совјетске флоте балтичке, о координацији поморских снага енглеско-совјетских у Балтику, Пољска је, и нехотице, могла да се уживи у илузију да ће се њена мала обала, па и њене традиције војничке око Данцига, отуда имати посредне користи. А кад илузије



падну, онда настаје разочарење, а потом то повлачи ону генеолошку несигурност, која је врло убитачна у војничким подухватима.

4) Многи мисле да ће Антикоминтерн пропасти. Правно су у праву. Чл. 4. пакта забрањује уговарајућим странама учествовати у ма каквој групацији сила, која је посредно или непосредно уперена против друге. Немачка је додуше до сад тврдила да је Антикоминтерн уперен против идеологије комунистичке, а не против Совјетије. То је исто такво тумачење као кад Совјетија објашњава да влада СССР нема никакве везе са Коминтерном. И одиста, формално би такво тумачење могло остати. Али кад се зна да је Коминтерн орган спољне акције Совјетије, онда и Антикоминтерн не мора бити схваћен као групација посредно уперен против Совјета.

Уосталом овако су Совјети и званично иступили пролетос у случају приступања Мађарске пакту против Коминтерне, те су с њом прекинули дипломатске односе.

Али не ради се само о томе какав ће домаћај овом пакту у погледу Антикоминтерна, дати Немачка и Совјетија. Оне могу примити и такво тумачење које је дала Немачка. Питање је шта ће радити остали потписници Антикоминтерна: Италија, Мађарска и Јапан.

Италија неће изићи из Антикоминтерна. Мађарска исто тако - бар док трају односи са Немачком.

Шпанија се мора колебати. Франкова Шпанија је створена војничком борбом баш против Коминтерна. Та је борба вођена уз припомоћ Немачке и Италије. Та помоћ је Шпанија много мучних обавеза у спољној политици и благодарности створила. Те обавезе ће бити нарочито мучне у случају рата између сила Осовине и Енглеско-француске коалиције. А овакав пакт Немачке са Совјетима је тежак морални удар за Франкову Шпанију. Може услед свега тога, лако да се деси да Шпанија, употреби овај поступак Немачке за иступања из Коминтерне, а нарочито за далеко обазривију спољну политику, без обзира на идеолошке разлике, а то ће рећи да ће и Франкова Шпанија заузети став пријатељске неутралности према Енглеско-француској коалицији. То би знатно олакшало положај поморско - стратегијски у Средоземном моуру и Атлантском океану Енглеске и Француске.

Вести из Јапана дају довољно материјала да се оцени одјек који је пакт тамо имао. Он је крајње неповољан. Али, ако Немачкој, (због екстра...⁹¹ партије мице, о којој смо говорили у бр. 18 Билтена, коју Јапан треба својим интраагенентним држањем према Енглеској, овој да приреди) успе да Јапану објасни да и он за сад закључи пакт о ненападању са Совјетијом, док претходно сврши посао с Кином, а истовремено рашчисти са разним концесијама Енглеским и Француским, - па ће потом, (кад и Немачка у Европи сврши с енглеско-француском коалицијом) заједно и Јапан и Немачка на Совјетију, - онда би се могло десити да Јапан не промени свој став према Енглеској, већ промени само однос према Совјетима било фактички, било опет и правно, пактом о ненападању. За сада вести из Јапана пре говоре о опадању утицаја војних кругова, који су се до сад заузимали за савез са силама Осовине. Мада има и гласова о труду Совјета да односе с Јапаном поправи.

⁹¹ Нечитка реч. (пр. прир.).



5) Како ће пакт утицати на Турску пита се цео свет.

Одмах по закључењу споразума с Енглеском чуло се да је Турска важност његову усвојила са закључењем савеза енглеско-француског.

Не знамо који би објективни разлози везу Турске за Енглеску условљавали са совјетско-енглеским односима. Истина је да су Совјети с Турском у врло добрим односима. Али Турска је свакако имала или мислила да има својих разлога, кад је чекајући на закључење енглеско-совјетског споразума, направила с Енглеском споразум, ти турски разлози стоје свакако и сад. А сам немачко-совјетски пакт о ненападању нема пресудног војничког значаја за Турску, да би се сад Турска из Енглеског загрљаја повукла.

Додуше, фон Папен, за кога се вели да је пакту немачко-совјетском кумовао (по једном извештају он је био у Москви између 15. и 20. августа), и одмах по званичној објави о закључењу пакта кренуо авионом у Анкару, где је одмах по доласку ишао турском министру спољних послова и с њим дуго конферисао. За сад се код званичних турских кругова примећује збуњеност и изненађење.

Ако би се десило да овај пакт Турску поколеба, те ова изиђе из свог досадашњег односа с Енглеском, то би био врло тежак удар за Енглеску и Француску и њихов положај у Средоземном мору.

6) До 25. VIII Чехословачки посланик је у Москви фигурирао као члан дипломатског тела, јер СССР није признавала окупацију Чехословачке. Али сад је и ту маска пала. Молотов је саопштио посланику да СССР не признаје више Чехословачку као самосталну државу.

7) Свакако ће пакт имати најповољнијег одјека за сад на Балтику јер ће тамо бити мир за све време фактичког трајања пакта, сачуван. Финска, Шведска и Норвешка су заиста сретне. Мање је сигуран мир троје малих прибалтичких држава: Естоније, Летоније и Литве, нарочито ове последње, јер је, и против њене воље, операције ратне немачко-пољске могу увући у рат.

8) Политички је Немачка овим патком изгубила код свију малих европских држава, Швајцарске, Белгије, Холандије и Данске - земље умерене, немилитаристичке, али дубоко антикомунистички расположене, већ због своје умерености.

9) Политички, као што смо напред нагласили, тренутно, Сојетија има да изгуби у својим агентима у иностранству. Све пароле совјетских агената биле су срачунате на стварање антифашистичког блока. Они су стално носили маску народно-фронташку за борбу демократија против фашизма. Велики број агената ће је напустити. И то они најчеститији, уколико их је могло таквих бити. Али они што остају наћи ће се у врло тешком положају.

Карактеристичан је случај у париској редакцији главног комунистичког органа „Л'хуманитџ". Ту су се 23. VIII чланови редакције поделили на два фронта и тукли међу собом тако, да је се то све чула на улици, те се маса света скупила пред зградом. Полиција је напослетку морала интервенисати да завађене растави. Узрок свађи је пакт совјетско-немачки. - Треба знати да „Л'хуманитџ" представља штаб француске комунистичке странке. Па кад је ту пакт такву последицу имао, може се мислити какво ће опадање у броју и снази комунистичких агената на-



стати по осталој Француској. Тако ће бити и код свију остали земаља у Европи.

А то све значи прво осетан губитак за главни циљ Совјетски: светску револуцију. Али, као што смо напред рекли, кад је Совјетија свесно на тај губитак пристала, мора да је уверена да ће јој дуги рат дати прилике да изгубљене позиције поврати и свом циљу даље напредује.

10) Али политички Совјети добијају нешто у тоталитарним земљама. Не треба заборавити да је комунистичка странка у Немачкој била врло јака. Национал-социјализам је свакако велики број чланова комунистичке странке успео искрено разуверити. Друге је просто нагнао да ћуте. Пријатељство са Совјетима ће ови други, примити, у почетку с револтом према Совјетима. Али ми смо уверени да ће Совјети наћи канале, нарочито за време рата, да успоставе своју подземну мрежу у Немачкој. А сам рат ће дати толико прилика комунистима за погодне теме и паролe, да ће Немачке имати веома велике тешкоће.

Не треба сметнути с ума да „Мајн Кампф” стоји на гледишту да царска Немачка није изгубила рат војнички, на бојном пољу, већ услед одржавања јеврејско-марксистичких агената у позадини, - који су прво отпочели свој рад врло благо, неосетно, како он тврди тражењем објективности у ратним извештајима и преузношења похвалних упућених немачким ратницима. Хитлер је истина показао овим да је свестан опасности од оваквог рада. А исто тако фанатик, он неће презати од најрадикалнијих мера противу сваког идејног ровења у позадини и код саме војске. Али саме те радикалне мере бруталношћу и честим понављањем суштине као агитаторно средство агената Коминтерне.

11) Вести из Немачке приписују овом пакту нарочити значај због снабдевања Немачке за време рата.

Ми смо одувек стајали на том гледишту, као што је познато. Снабдевање ће се вршити Балтичким морем, даље преко прибалтичких земаља, преко Румуније и Мађарске, као и Дунавом.

То је одиста највећи добитак Немачке. Истина, технички су саобраћај и снабдевања и саме Совјетије, као што је познато, врло рђави, - па ће сигурно то утицати и на снабдевање Немачке.

Главна је да је Немачка добила један резервоар из кога ће јој сировине макар капати ако не тећи.

ЗАКЉУЧАК⁹²

1) Скоро невероватно изгледа да ће садашња затегнутост да прође без рата. Да не буде рата требало би да Немачка попусти (а после совјетско-немачког пакта је то невероватно) или Пољска (а то је невероватно с обзиром на искуство с Чехословачком и пољски витешки карактер). Енглеска и Француска овог пута изгледа неће учинити оно што су чиниле септембра 1933. год.

Али, ако се то чудо и догоди, да се рат опет избегне, онда је то само кратко примирје, после кога ће искрснути ново питање или питање на коме ће се морати доћи до рата. Зато ми сматрамо да је рат неизбежан.

⁹² Билтен број 25; 28. август 1939; стр. 11.



2) Тај светски сукоб имаће за последицу светску револуцију, хаос и варварство. Зато му Совјетија и кумује.

Варају се они (Немачка и Италија) који мисле да ће муњевитом брзином победити своје противнике. И отуда, из те заблуде и потекло је њихово срљање у тај рат.

Отуда је и наша дужност да останемо неутрални у том сукобу - да не би и код нас зажегли револуцију. Последњи догађаји су још јасније показали да смо били у праву.

Наша спољна политика треба да омогући нашој земљи да остане неутрална.

3) Неутралност наше земље није могуће одржати, ако Балкан није уједињен истом мишљу.

У том погледу ми смо указали одређено и јасно како се до тога може и мора доћи.

Истина, ми смо указали и на то да у том погледу не само да наша спољна политика није ништа учинила, већ је управо потпуно испустила сваку иницијативу из руку, те нас таласи догађаја носе без икаквог нашег управљања. Међутим баш после совјетско-немачког пакта могуће је поново повратити Балкан јединству.

4) У вези с овим долази и питање Мађарске.

Добра спојна политика наше земље могла би учинити да и Мађарска заузме, као и Балкан, истоветно гледиште. Последње вести потврђују ово наше гледиште.

Али, ако је наша земља на Балкану изгубила кормило из својих руку, где га је стварно имала, како да ово оствари према Мађарској.

5) Не будемо ли међутим остварили услове које смо напред истакли, онда нећемо остати неутрални, изложићемо земљу једном претешком и бесмисленом рату, који ће се на крају свршити, као и код осталих, хаосом и варварством.

ДОЛЕ МАСКЕ⁹³

Закључење немачко-совјетског пакта нанело је страховит ударац комунистичкој пропаганди у нашој земљи. Немајући могућности, а ни смелости да изиђе отворено, комунистичка пропаганда крила се је иза разних организација које на први поглед нису ништа заједничког имале са марксистичком мишљу. Морали смо зато употребљавати много напора да их демаскирам, често пута нападани због тога од јавности која нам је набацивала нетрпељивост, специјално према такозваним омладинским покретима.

Немачко-совјетски пакт о ненападању и прекид преговора о савезу са „великим западним демократијама” натераће их да скину маске и да се пред светом појаве са својим правим ликом.

Противу тога немамо ништа. Нећемо се ни мало љутити ако досадашња „напредна”, „демократска”, „антифашистичка” омладина са својим „одбором за одбрану земље” „радним или мировним одбором” зађе међ наш народ под својима правим именом марксистичке омладине и

⁹³ Билтен број 25; 28. август 1939; стр. 19-20.



почне му отворено говорити о једној спасоносној доктрини марксизма. Знамо, опасности неће бити. Јер иако је раније и било успеха он се је дуговао успелим маскама под којим су се скривали.

Данас пак, уверавати наш свет о постојању Стаљинске Русије и говорити о СССР као о браниоцу слободе и независности малих народа, о земљи демократије, тајне које су највише палиле, више се не може. Стаљин је са свога лица здерио маску. Мораће то учинити и њихови агенти код нас.

Ако и поред тога неко пође за њима.

А они то већ и чине. У Београду већ циркулише један шапирографиран летак са јасним и отвореним комунистичким паролама, које данас звуче и неуверљиво и глупо. Зато противу њега немамо шта да кажемо.

Марксизам је сам себе побио и као такав он не представља опасност. Опасан је кад стави своју сатанску маску.

РАТ⁹⁴

Рат је већ почео. Истина, не зову га тако. Плаше се речи, а не плаше се дела. Одиста чудна ствар. Али и није толико. Само изгледа. Зар је мало људи што чине дела крађе, али се напостреже и искрено увреде кад им се каже да су крађу учинили. Тако и овде.

Нећемо улазити у предвајање људске личности и савести. Ма да би било врло интересно. И поучно, исто тако. Јер би се као на пресеку оболелог места могло видети како је болест дошла: из дубоких духовних области, које је индивидуалистичко-материјалистичка Европа последњих 150 година с успехом пренебрегавала. Морамо по природи нашег посла оставити то поље и прећи на оно друго: политичко-војничко. Многи мисле, и то не са улице, да ће се рат локализовати; да ће надмоћна немачка војна снага за неколико дана заузети све оно што је Хитлер тражио - да дотле Енглеска и Француска неће моћи да развију озбиљне операције, ако до њих уопште и дође; да ће затим доћи до нових преговора и примирја. Ми мислимо да је то немачки план.

Он заиста има изгледа на успех.

1.) Немачка је, и поред све затегнутости, узела иницијативу и изненадила далеко слабију Пољску. То се види из самих пољских саопштења. А то је важан војничко-психолошки елемент.

2.) Изгледа да је немачка авијација господар над пољским ваздушним простором. То свакако у највећој мери омета саобраћај и рад трупа.

3.) Немачка је сасредила 70-80 дивизија према Пољској, која према тој снази може имати приближно исти број, само далеко слабије наоружан.

4.) Незгодан стратегијски положај Пољске дозвољава релативно лако извршење тих задатака.

Тиме само хоћемо да кажемо да ће Немци релативно лако извршити заузеће свију објеката које су последњим говором Хитлеровим тражили. Али да ли ће тиме доћи до локализовања сукоба, до примирја и мира?

⁹⁴ Билтен број 26; 4. септембар 1939; стр. 1-2.



Сигурно је да Немачка није 1. септембра учинила напад да 2. септембра послуша ултимативни захтев Енглеске и повуче се. Отуда је рат Енглеске и Француске с Немачком сигуран. Управо он је већ отпочео. А по саопштењима Италије о неутралности, излази да она само неће иницијативу у војним операцијама преузимати. Питање је да ли ће, кад Енглеска и Француска ступе у рат, остати неутрална. Ово утолико пре што Хитлеров телеграм званичности вели: сматрам да ми у овим околностима не треба италијанска војна помоћ. (тј. док имам према себи само Пољску). Међутим, изгледа, да Италија одиста и у том случају неће ратовати. Објашњење о томе даћемо у следећем чланку.

Али и само ступање у рат Енглеске и Француске води далекосежним војничким операцијама, које тешко да могу рат локализовати. Утолико пре што изгледа да ће енглеско-француске снаге морати да преузму и ваздухопловни и сувоземни притисак на Немачку у циљу ослабљења немачког притиска на Пољску.

Без обзира на последње војничке резултате овог притиска, Енглези и Французи морају овај врло тежак напор за њих учинити. То ће довести до војничких противмера са стране Немачке. То све онемогућује остварење немачког плана о локализовању сукоба с Пољском, о краткој затегнутости и споразуму с Енглеском у октобру. (Види наш Билтен бр. 21 од 25. јула тг. „Један разговор са дром Фриком, министром правде немачког Рајха”, где је тај план објављен и где је тачно речено да ће око 25. августа настати извесна затегнутост, али рата неће бити, јер ово сад није рат, јер га тако не зову).

Али то за читаоце нашег Билтена и не треба да буде чудо. Ми смо много пута анализирали силе које раде на рату, и то не локалном, већ светском, и говорили да ће тај рат доћи. Овом „сукобу” с Пољском, који је у ствари рат и који води светском рату, бабица је Совјетија. А тако вешта бабица учиниће све што јој је у сили да дете не испадне недоношче. Њој треба снажан и дуг рат, а не неки краткорочни што ће се брзо свршити. И она ће га имати. Хитлер је њен несвесни агент.

СОВЈЕТИ⁹⁵

Упутства која су Мануилски и Димитров из Коминтерна упутили свима секцијама својим у иностранство, поводом закључења пакта с Немачком гласе :

- 1) Коминтерн, у сагласности са совјетском владом, решио је да је време да напусти тактику последњих година што је имао за резултате формирање изборних блокова и савеза са демократским партијама и буржоазијом;
- 2) Мада је жеља капиталистичких влада Енглеске и Француске да прикључе Совјетску Русију Фронту мира имала вероватно за циљ уништење Осовине, Совјетска Русија није дозволила да се дира у комунистичке принципе у капиталистичким земљама;
- 3) Коминтерн и совјетска влада решили су према томе да сачувају потпуну неутралност у случају европског конфликта, и да чекају, за ин-

⁹⁵ Билтен број 26; 4. септембар 1939; стр. 2-3.



тервенцију погодан моменат, кад завојевачке силе буду ослабљене ратом тако да би могла потпуно да тријумфује светска социјална револуција;

4) Потпис руско-немачког пакта значи једну велику дипломатску и идеолошку победу Совјета над Осовином;

5) Најважнији узрок који је онемогућио и који се противио остварењу тројног пакта, а који је с друге стране, убрзао руско-немачки пакт, био је јасно интрасигентан став Пољске, Румуније, Балтичких држава и Балканског споразума према Совјетској Русији.

Нарочито подвлачимо тач. 3) на којој смо ми под почетка стајали и због које смо и били у стању - знајући природу и циљеве Совјета - да тврдимо да они неће закључити Савез с Енглеском, осим ако Енглеска буде пристала да она постане његово оруђе за светски рат и светску револуцију.

Али поводом овога саопштења ваља извући практичне закључке:

1) Дакле, свршено је с народним фронтима. То је била само тактика, утврђена на конгресу Коминтерна, августа 1935 г. у Москви, да се раздрузају оквири демократских земаља.

Тактика антифашизма је у ствари била помоћ фашизму; да се раздрузају и раслабе Енглеска и Француска, да би Немачка имала психолошке и политичке могућности да ојача и наоружа се.

Јер нема светског рата, док се Немачка не наоружа. А ово не може бити, ако се не раздрузају скелети великих демократија, Енглеске и Француске, ако се не разоружају и раслабе.

То су дакле значили народни фронтови у Француској и свуда где су основани и хтели се поновити.

Кад смо ми то тврдили у августу и септембру 1935. г. и од тада стално, онда су нас нападали као Хитлерове плаћенике, као издајнике, као фашистичке шпијуне.

Данас се види ко је то био: ми што смо велике тајне совјетске сатанске политике откривали и свом народу говорили, или они што су свесно и несвесно помагали остварење тих сатанских планова, одржавајући народ у заблуди.

Француском народу сад је тек синуло. Забрањени су комунистички листови, попечаћени су сви центри комунистички; туче их народ на све стране, чим их позна, све комунистичке прваке, а нарочито оне који покушавају да деле комунистичке летке. Сад тек Французи отпочињу да излазе из фаталне психозе народно-фронтске.

Француска је благодарећи томе, од прве авијатичке снаге у свету, пала 1938 г. на то да има у септембру месецу само 50 првокласних авиона према 5000 које је Немачка у исто време имала.

Само то није довољно. Нису сами комунисти криви за то. Зар је мање крив дегенерик Јеврејин Леон Блум, са својом јеврејском екипом? Зар су мање криви Ерио и Даладје, творци Народног фронта? Кад су им просвећени Французи с доказима у руци долазили и објашњавали паклени план Коминтерне, они су занети секташком мржњом припређивали заједничке монстр - дефилеа кроз Париз, на којима се урлало „Живео Народни фронт” - „Доле фашизам” - Резултат тога је био пад француске војне, економске, финансијске и политичке снаге.



2) Тачка 3. ових Упутстава је јасна. Вучене за нос, демократије разоружале су се и раслабиле, за то време наоружане до зуба тоталитарне државе распаљивале су путем своје пропаганде, своје ратне циљеве. Ето ти новог европског рата. Совјетија сад може отворено да се извуче из игре и да „чека интервенцију, погодан моменат кад завојевачке силе буду ослабљене ратом, тако да би могла потпуно да тријумфује светска социјална револуција”.

Дакле: „Збор” има сасвим право. Све што је рекао у овом погледу не само да се и стекло, већ ето и Коминтерн то и потврђује. Дакле, Стаљин се није одрекао болшевизма и комунистичке светске револуције. Дакле Совјетија није словенска Русија!

Што сад треба радити са оним елементима што су стварали „фронтове мира” а стварно као агенти Коминтерне гледали на сваки начин да нам земљу увуку у рат, док су знали или могли знати циљеве „словенске Русије?”

Перфидне, а јавно непокајане совјетске агенте треба учинити безопасним!

3) Тач. 4) с правом проглашава пакт за политичку победу над Осовином, јер је Осовина примила на себе улогу агената совјетског: експлозију светског рата, ради циљева Совјетије.

4) Објашњење из тач. 5) Упутстава је бестидна лаж.

Државе које се помињу у овој тачки као узрок несклапања савеза с Енглеском, одувек су такве биле, јер нису веровале, с правом, да је Совјетија држава као остале државе, већ оруђе светске комунистичко-марксистичке мисли. То су биле и пре отпочињања преговора. Зашто онда Москва није отворено то саопштила Енглеској одмах у почетку, већ је вукла за нос све до 23. VIII пуних пет месеци.

И ако су ове државе биле узрок, откуд да Совјетија закључи такав пакт с Немачком, која је до јуче била далеко већи, опширнији и отворенији противник Совјета него овде именоване државе.

ЈЕДНА ПОРУКА ИЗ ИТАЛИЈЕ ⁹⁶

Преко Бугарске добио је наш Билтен следећу поруку са најмеродавније стране из Рима:

„Билтен је највећи италифоб у Југославији. Пратимо му писање добро. Али и поред тога с обе руке му захваљујемо. Оно што је писао о Албанији о појавама противјугословенским тамо тачно је. Али било је против наше воље и без нашег знања. То се више не може и неће догађати. Јер Мусолини не води политику за пет већ за педесет година и он искрено жели да буде с Југославијом у миру и пријатељству.”

Бележимо овај глас са задовољством. Надамо се да ће се и обистинити. Али смо принуђени да исправимо ствари. Ми нисмо италифоби. Ми смо на против италифили. Искрени. Из свег срца поздрављамо сваки напредак Италије, а бранили смо велике ствари које је Мусолини за своју земљу учинио. Само наши појмови о слободи, части и целини на-

⁹⁶ Билтен број 26; 4. септембар 1939; стр. 6.



ше земље нису могли да отрпе оно што се дешавало у Албанији и што нам овај глас потврђује као истинито.

Нико неће бити задовољнији од нас ако се убудуће то више не буде догађало.

Захваљујемо и ми ономе који је примио наше поруке, нарочито ако се стварно не буде ништа ново десило у оном роду који нас је натерао да пишемо отворено, а што је погрешно с оне стране Јадрана крштено као италофобство.

ОДГОВОР НА ЈЕДНУ КРИТИКУ ⁹⁷

Као што смо у последњем Билтену објавили, примили смо од једног високог функционера писмо у ком нам излаже своје замерке на наша гледишта у спољној политици.

Писмо нам је упућено поводом бр. 21 Билтена. Наиме у уводном чланку тога Билтена изнели смо критику једног пријатеља, који нам замера што наша теза о неутралности не води рачуна о опасности за нас, као и за све остале мале земље у Средњој Европи, југоистоку њеном, ако у сукобу енглеско-француском и немачко-италијанском, победе ове последње силе.

Ми смо одговорили да смо увек имали у виду то, али да наши критичари нису имали у виду најважнији аргуменат наш: нема победника у будућем рату. Сви који у рату учествују, биће побеђени светском револуцијом. И зато смо дужни да останемо неутрални, и према себи дужни, као и према хришћанској култури, којој је Балкан био колевка, па треба опет у његова недра да уточишта нађе.

1) Наш уважени критичар, чини исту замерку као и онај први наш пријатељ и вели: неутралан може бити онај ко се дезинтересује, коме је све једно какав ће резултат бити, ко ће победити. А ми не можемо бити, пошто циљеви Италије и Немачке нису компатибилни са основним интересима нашим. Према томе како можемо мирно гледати на тај сукоб? Неутралан даље може бити неко ко је, без обзира на резултат сукоба, сам по себи, или по својим савезима, довољно јак, да се одбрани од победника из садашњег сукоба. А ми нисмо јаки ни сами, нити после победе Осовине имамо савезнике снажне за одбрану.

Наш уважени критичар је превидео основну тезу нашу: нема победника у будућем сукобу: све ће учеснике победити светска бољшевичка револуција. Зато ми сматрамо да је наша дужност бити неутралан, ради себе, ради своје земље, ради Балкана, ради очувања хришћанске културе, која је на Балкану и поникла, којој би, у случају европског катаклизма, ту ваљда било уточиште.

Он би могао да нам замера да је прво оборио ту нашу основну тезу, а он јој ниједну реч није поклонио. Он вели: дужни сте од две стране да изаберете једну, која представља вашег непријатеља. А ми одговарамо: тако би било, кад ми не бисмо видели трећег, опаснијег, који ће обе стране које се туку да победи.

⁹⁷ Билтен број 26; 4. септембар 1939; стр. 8-9.



2) Замера нам што не истичемо да је Немачка наш највећи непријатељ, већ јој указујемо уважање, и њој и Хитлеру, па се Берлину чак обраћамо за помоћ против Италије због њених поступака у Албанији.

Ми смо већ напред рекли кога сматрамо највећим непријатељем. То се видело и при пакту совјетско-немачком...⁹⁸ новима дошла тек потом. Али смо у ранијим Билтенима указали да није никако наш интерес, ако Немачка данас неће на нас, да је сад, данас вучемо за леђа и окрећемо је к себи. И како смо, у поступцима немачке видели ту тежњу, а у поступцима италијанским нисмо, шта је било логичније него писати Италији отворено да тако ствари не могу ићи, а обраћати се Немачкој и говорити да њена савезница Италија ради тако да ће компромитовати жељу Немачке да остане с нама у пријатељству.

Уосталом из данашњег Билтена се наш уважени критичар може уверити да је наш Билтен, ненадано, али врло корисно, посао свршио непосредно.

Билтен је слободан орган нашег покрета. Има у виду највеће интересе земље наше. Он је због тога задахнут родољубљем, велика светска осматрачница. Али ипак и баш зато, не може себи да дозволи да буде необјективан, нити неувиђаван, нити неразуман, па да, у данашње време, изазива своје суседе чак и кад они показују вољу да живе с нама у миру.

3) Али наш критичар није довољно видео да ми сматрамо неутралност нашу могућом само у два случаја:

Ако наши западни суседи могу поштовати слободу, част и целину наше земље, ако успемо обезбедити јединство Балкана.

Он не верује да ће наши западни суседи нас поштовати - онда не треба да нам ништа замера: ми у истом случају нећемо бити неутрални.

Не верује да можемо обезбедити јединство Балкана због Бугарске. Па онда не треба да нам замера: нећемо бити неутрални.

Само будући рат ће бити тако страшна ствар, а ми то знамо, и добро и одавно, да нам је дужност поставити неутралност своје земље као циљ коме се мора тежити, који се мора постићи.

„Политика”, уважени наш критичару, „није еротика”, већ света служба народу и земљи. То није само питање срца, већ и духа и душе и ума. Отуда у тој служби чинимо напоре невидјене, зато смо најбоље обавештени, - зато најдаље видимо.

Уосталом, после пакта совјетско-немачког и неутралности Италије ваљда и наш критичар мисли друкчије.

СПОРАЗУМ⁹⁹

О самом Споразуму рекли смо своју реч у Додатку Билтену бр. 24, а исто тако и у Билтену бр. 25. Приговори које смо учинили само на основу текста Споразума и уредбе, предвиђања која смо учинили на основу њих доказују се свакодневно. Говори најистакнутијих личности

⁹⁸ Нечитко у оригиналу (пр. прир.).

⁹⁹ Билтен број 26; 4. септембар 1939; стр. 9-13.



са хрватске стране, писања њихових листова и пријем на који је Споразум наишао у хрватским масама, показује заиста јасно да њиме није решено оно што се код нас назвало хрватским питањем, да он није допринео сређивању унутрашњих прилика, већ, напротив, изгледа да води још већем заоштравању односа, још већој унутрашњој несређености, па чак и све мањој сигурности државе.

И то је сасвим природно. Ни са једне, ни са друге стране није се искрено пришло решавању проблема. Општедржавни и општенародни интереси погажени су ради очувања два греха, ради спасавања од одговорности оних који су за све ово највише и скривили.

Српски грех - основа, узрочник, главни и најтежи - није решен. Ни са једне, ни са друге стране није се то хтело. Први зато што би решавање српског греха значило ликвидацију оне ситнопартизанске, кликашке и котеријашке политике, која је главни кривац српског моралног греха, а други зато што би ослобођењем од овога греха била смањена храна за хрватски франковачки грех.

Хрватски франковачки грех - најдинамичнији покретач читаве хрватске борбе - исто тако није решен. Нерешавањем српског греха остављено му је много хране да и даље трује душу хрватског народа, а по свему изгледа да га данашњи вођи хрватски желе подржавати свом снагом, да би на тај начин очували динамизам хрватске борбе, задржали њено вођство за себе, а можда чак учинили и још већу и још тежу уцену Југославије у бурним и тешким временима која настају.

Имамо и доказа за ову последњу претпоставку, а сама та динамичност омогућена је текстом Уредбе, тако да је на тај начин дата пуна законска могућност.

Извештаји које добијамо из хрватских крајева показују јасно да су хрватске масе дубоко разочаране оваквим споразумом, а исто тако сваког дана је све мање одушевљење и у српском делу, кад и уколико Срби буду свесни да се споразумом за државу није ништа добило.

Код првих то незадовољство потиче ради хрватског греха који је захватио широке слојеве хрватских маса и кога су годинама подржавали данашњи хрватски вођи, ради оне страховите мржње коју су годинама усађивали у њихову душу према свему што је симболизовало јединство и Југославију.

Код српског пак дела, ради тога што осећају и виде да хрватско питање не само да није решено, него је напротив доведено у фазу која још теже, још страшније угрожава темеље ове земље.

Сасвим је природно да ће са, код таквог стања ствари, и с једне и друге стране настати лицитација наниже, да ће екстремни и насвесни елементи то незадовољство покушати да искористе за своје личне, партијске или паклене циљеве и уместо смиривања и сређивања унутрашњих прилика идемо у сусрет међусобицама; морамо очекивати оне унутрашње трусеве, које смо још у нашим првим оценама споразума одмах по његовом објављивању предвидели.

Јер да би до смиривања дошло потребна је огромна снага која би зауставила разорно дејство оне мржње којом су годинама кљукане хрватске масе, потребна је огромна снага која би се ухватила у коштац са франковачким бесом, а ми је код данашњих хрватских вођа и поред



најбоље воље не видимо, већ напротив гледамо како се том франковачком бесу повлађује и како се чак покушава да иде испред њега.

Са српске стране те снаге нема и не може је бити све донде док српски грех, српско морално питање не буде решено, а код данашњих званичних представника српских не видимо ни најмању жељу да ово основно питање наше земље реше.

И зато верујемо да идемо мучним и тешким данима у сусрет. Најбољи доказ за ова наша тврђења јесу говори које су др Мачек и инж. Кошутих изговорили приликом свечане инсталације бана др Шубашића на седници хрватског народног заступства (дајемо их према „Хрватском дневнику”, пошто су у београдским листовима цензурисани).

Г. др Мачек у своме говору рекао је следеће:

„У почетку смо хтели да створимо један дефинитиван споразум, али било је толико неслагања, те смо видјели, да је то било немогуће и да би опет могло довести до прекида нашега рада.

„Држао сам да је паметно и циљу сходно да начинимо за сада барем један дјеломичан споразум, тј. оно, у чему смо се сложили, да то проведемо одмах, а у чему се сложили нисмо, да то оставимо за касније.

„Код споразумевања и опће код одређивања положаја хрватског народа у државној заједници Југославије од важности су двије ствари: Прва је ствар....

„Ми се нисмо могли нити у територију сложити и зато смо у споразуму узели Савску и Приморску бановину, прикључили к томе територију град и котар Дубровник, хрватске котаре из Босне: Травник, Фојницу, Брчко, Градачац, Дервенту, а из Славоније Илок и Шид.

„Тим није питање хрватског територија рјешено дефинитивно, јер смо ставили у споразум нарочиту клаузулу, да ће се дефинитивни опсег Бановине Хрватске установити, кад се буде преуређивала читава државна заједница. А то је и посве наравно. Јер посве друкчије ће изгледати дотични териториј Бановине Хрватске, буде ли у ново преуређеној државној заједници рецимо и аутономна Војводина или не буде; друкчије буде ли и аутономна Босна или не буде, итд.

„И ми смо то питање оставили отворено.

„Друго, што је важно, јест, да народ мора имати на своме подручју власт, то могу рећи, да смо и Хрвати готово потпуно господари у својој домовини, која се зове ХРВАТСКА.

„И та компетенција није још дефинитивна, и та компетенција ће се пригодно преуређивања потпуно уредити.

„Али важно је за нас ово: да смо овај пута опет након 20 година први пута поставили своју будућност на темељу хрватског државног права. То је хрватско државно право означено у овим чињеницама: означено је у томе, што хрватског бана не само да не именује заједнички министар председник, него га и не предлаже. Именује га Краљ сам саслушавши сада хрватске политичаре, а кад буде сазван Хрватски сабор, онда председника Хрватског сабора. И само именовање бана Хрватскога не премапотписује нитко други него бан сам као знак, да не ови-си ни о коме, него о Краљу и хрватскоме народу.”

Мислимо да овом говору др Мачека није потребан коментар, али сигурно још мање потребан је говору хрватског народног заступника и



потпредседника ХСС инж. Августа Кошутића, који између осталог рекао и ово:

„Из свега тога писаног и реченог слиједи посве јасно и недвојбено: господо народни заступници борба није завршена, она истом почиње. Јер имаде тамних сила, мрачних сила, које су кроз 20 година често показивале своје вражје роге и копита, које ће мислити: треба сада организирати саботажу, треба сада спремити акције подземне, јер они друго не могу и на сунце се не уфају, да би дјело народног споразума, које се почело стварати смели, спријечили и уништили. Није важно анализирати мотиве тога мрачног посла. Ми знамо, да су то већином болесне амбиције и особни рачуни покварењака. Све оно, што се скупило кроз године под лажном фирмом измишљеног, наметнутог и насилног југословенства, све то, што сада осјећа да је изгубљено, све то тражи, да се преорјентира макар у резерви за случај да их се позове, да ће они покушати и у нашој домовини чепкати по двориштима и сметлиштима и тражити којекакве изгубљене, напуштене и одбачене гњиле ствари, да нам окуже зрак. То нас не плаши и не забрињује нимало. Хрватска је пред 20 година изгубила своју слободу у грчевима Европе. Она у грчевима те исте Европе мора сада добити опет своју слободу.”

По коју цену, то инж. Кошутић не каже. По цену слабљења Југославије, наше заједничке домовине, баш у тим најкритичнијим данима Европе. Зар то не значи да је она наша констатација да чак ни овим споразумом др Мачек није могао да призна Југославију за своју земљу, нити да јој призна судбински карактер, нити да призна судбинску повезаност Хрвата са Србима и Словенцима. То је упркос признања да је Југославија „најбољи јемац независности и напретка Срба, Хрвата и Словенаца”, показује према схватању данашњег хрватског вођства да је они сматрају „измишљеном, наметнутом и насилном”. Код таквог стања не видимо како је могуће да је др Мачек сматра чак и „најбољим јемцем” независности наше. Да је тако сматра, зар би у његовом присуству, његов потпредседник, кад је споразум већ постигнут, говорио о југословенству да је измишљено, насилно и наметнуто.

Јер тој радости, управо злурадости, не би било места да то вођство прожима заиста дух и осећање судбинске повезаности Срба, Хрвата и Словенаца у коме случају никакви уступци и жртве са страна Југославије, па и српске, не би биле ни тешки, ни немогуће.

Али осећања те судбинске повезаности тамо, нажалост нема. Напротив, уступци учињени учиниће само да се створени јаз све више продубљује.

Ништа боље не карактерише схватања која данас прожимају хрватско вођство до ових неколико фраза које поводом последњих догађаја у Европи пише у броју од 2. т.м. „Хрватски дневник” у своме уводнику: „Даје нам се сјајна прилика и нама Хрватима и Србима, да у затишју, не суделујући у светском клању, које започиње, израдимо сваки своју домовину и своју државну заједницу...”

Југославија није више наша заједничка домовина, има је само заједница државна, управо оквир двеју држава, где постоје две државне идеје: српска и хрватска, како је то пре два месеца писао исти „Хрватски дневник”, две државне идеје које се већ двадесет година налазе у суко-



бу, а који према признању и самог споразума и саме Уредбе још није решен, управо који је тек сада стављен на решавање.

Како ће тај спор бити решен мислимо да не знају ни они који су овај споразум правили. Ако постоје две домовине, две државне идеје, онда динамичност којој хрватском проблему оставља Уредба даје могућности за низ нових сукоба. Јер ако дође до враћања Срба српској државној идеји, колосек на који свом силом гура г. Мачек, а на који ће сигурно хтети да се повезу и многи наши политичари, било да своја заглибљена кола ваде из блата, било пак из ситних, партизанских, кликашких и личних интереса, онда сукоб тих двеју државних идеја ће угрожити опстанак саме Југославије у чије су се име Срби одrekli своје државне идеје, прихватили је као своју, мада јој порекло и дух потичу са оне друге стране, са које се данас све чини да се велика мисао о судбинској повезаности Срба, Хрвата и Словенаца, па и Бугара разбије и уништи сасвим.

Верујемо да на то творци споразума нису мислили. Јер сукоб тих двеју државних идеја је нерешив другим путевима, већ само оним којим су их повели заиста великим догађаји и дани 1918. г. и на које нас је упућивало наше тринаестовековно животно искуство у овим крајевима. Одступање са тих путева значи силазак на беспуће, а где то води и како се може свршити по све нас није потребно објашњавати.

Чак и овакав споразум за кога и сами хрватски вођи признају да је Хрватској дао оно што кроз читаву своју историју није имала не само што не задовољава и вођство и народ, што се чак и не мисли придржавати. То најбоље сведочи чињеница коју је београдска штампа морала да прећути или представи неверно да је на седници Хрватско народног заступства приликом избора разних одбора изабран и „Одбор за заштиту домовине Хрватске”.

На основу споразума одбране земље (министарство војске и морнарице) остало је у надлежности државе. Откуда сад овај одбор? Од кога он поред наше војске са таквим високим и славним традицијама има да брани „домовину Хрватску”. Није ли то одбор који има да Хрватску сељачку заштиту, данас само милицију, претвори полако у хрватску војску? Није ли то покушај за извршење оне старе намере „своју пушку о своје раме”?

На основу чега је, противно споразуму, овај одбор основан? Да ли је ко год у име државе упитао Бана о томе одбору и одмах затражио од њега да остане у свом делокругу и да из њега не излази? Сумњамо! Уверени смо чак да није нико!

Парола коју је др Мачек, по повратку из Београда убацио јесте:

„Само да изнудимо изборе за Хрватски сабор, а онда нека иду и они и њихова Скупштина дођавола”.

Те аутентичне речи др Мачека довести треба у везу са речима инж. Кошутића да је Хрватска изгубила своју слободу пре 20 година у грчевима Европе и да је сада у грчевима те исте Европе мора поново добити. И онда се види судбоносна погрешка учињена са овим и оваквим споразумом.

Пишемо ово истине ради, тешка срца али ипак уверени да ће бар у последњем часу настати тражење и то на првом месту код Срба, који морају једном за свагда окајати свој српски грех, а тада сигурно, упркос



свим досадашњим и садашњим погрешкама - будемо ли поштеђени бура и непогода - тада ће и хрватски грех бити сведен на најмању меру и лако уклоњен.

ЗАКЉУЧАК ¹⁰⁰

„Збор” је имао право: Не може се хрватско питање споразумом решити. Два греха су узрок.

Српски грех је лакши, јер се створено бранити не може.

Али хрватски грех је тежи, јер се брани, а сад је добио и правну подлогу за своје даље развиће.

Борба против два греха је сад због тога тежа него што је била.

Све што смо напред објавили доказ је за то.

Ми видимо јасно да одавде сад иду две могућности: једна то је пустити да два греха иду до краја, крај је распад Југославије, друга, да се учини крај овим гресима.

Ово друго за сад неће бити. Људи немају храбрости за¹⁰¹ и велика дела.

Отуда ће греси да се показују све јасније и јасније. Али дуго нити може, нити хоће: тада ће наш програм Народног спаса доћи на ред.

ТРАГЕДИЈА ПОЉСКЕ ¹⁰²

С дубоким саучешћем сазнајемо вести са пољско-немачког ратишта.

Ми смо разумели њен политички став. Ниједна држава која поштује себе, поучена искуством Чехословачке, не може без борбе примати захтеве друге државе којима се дира њена целина, слобода и достојанство. Хитлер за такве државе и народе у својој књизи „Моја борба” пише, да су то „бескарактерни народи” који, ако је освајач довољно вешт, па своје захтеве поставља постепено дају све до краја, бранећи нове уступке оним ранијим. Отуда је пољски став симпатичан сваком човеку правог имена и сваком јуначком народу.

Пољска је имала једну тешку претходну грешку. Она је напала на Чехословачку у време кад је на ову напала Немачка и Мађарска. То није само грешка против части и Словенства, то је као што се сада види тешка грешка против саме себе. Хитлер није могао поставити захтеве према Пољској, док не претходно не постави према Чехословачкој. То свака карта сваком човеку показује. Да постоји Чехословачка, други би војнички положај Пољске био. При том, истине ради, морамо рећи да је Пољска имала старе рачуне с Чехословачком око Тјепина, али Пољска је била дужна да види даље него што је видела, и да схвати да радећи као што ради она помаже Немачкој да Чехословачку сможди, а тада долази на ред она сама.

¹⁰⁰ Билтен број 26; 4. септембар 1939; стр. 22.

¹⁰¹ Нечитко (пр. прир.).

¹⁰² Билтен број 27; 11. септембар 1939; стр. 1-4.



У садашњој војничкој ситуацији, видимо јасно: огромну надмоћност Немачке техничке опреме према Пољској и снажну одбрамбену организацију западног немачког фронта.

Ми смо то знали одувек и истицали. Били смо због тога од стране большевичких агената и многих заведених људи, били нападани и називани Хитлеровим агентима и шпијунима.

Ми се на то нисмо окретали, већ смо свој родољубиви посао продужили, уверени да је прави пријатељ свога народа онај који му износи његове слабости, исто тако као и његову величину, и величину његових противника као и њихову слабост. Ми смо дакле говорили истину и као са осматрачнице осветљавали догађаје светске јаком светлошћу, да би род наш видео истину, и не живео у тами заблуде.

Колико пре недељу дана су урликали агенти таме да Хитлер блефира, да Хитлер не сме у рат, да ће га Енглеска и Француска смрвити - и то тако као штучу су пре два, три, пет месеци или годину дана говорили да му је Стаљин поручио да ће својим бомбардерима срушити Берлин и остале велике градове.

Кад смо ми говорили да Хитлер не блефира, да је Немачка пренаоружана авијацијом и моторизованим трупима - да Енглеска и Француска могу преко западног фронта само таквим жртвама, које њихове управе нису у стању од свог народа тражити за кратко време, да би рат морао бити врло дуг па да Немачка буде опет побеђена, да ће зато Хитлер на истоку Пољску срушити или свести на безначајни фронт - онда су агенти таме на нас хушкали несвесну гомилу лажних изношења.

Данас, у трагедији Пољске са жалошћу видимо своје тезе. А агенти таме би требали да буду попљувани и посрамљени кад би маса имала памћења - што јој је, нажалост, битни недостатак.

Да би се водила спољна политика једне земље треба знати добро: географију, историју, статистику и стратегију. Ко то не зна тај мора питати људе који то знају. Тек потом се може ослонити на своју памет која из чињеница и закључака предњих дисциплина треба даље да изради спољну политику своје земље. Али и то још није довољно, већ треба имати и нарочито снажан духовни живот па све податке које су дале знање и разум под нарочитом светлошћу проценити. - Јер осим чињеница и односа које проучавају горње дисциплине постоје многе *imponderabilia* (немерљиве ствари) које ни једна наука не може проучити, а које ипак утичу на судбину једног народа, и у миру, и у рату, и које нам само интензиван духовни живот може открити.

Ко све то нема, тај може само лупати којешта, кад није на власти, а кад је на власти може своју земљу одвести у пропаст.

Код нас се људи, чак и учени, врло често греше о ово. Несавесно дају своја мишљења без икаквог обзира на стварност, без реалног познавања географије, историје, статистике и стратегије, већ по осећању симпатији или антипатији. Њихов разум ради као млин без жита: клепеће, али брашна нема. А већ о оним немерљивим стварима што их ни милиметар, ни милиграм, ни секунд, ни хиљадити део њихов, не могу измерити, а ипак могу бити судбоносни по један народ, о томе ће 999 на 1.000 учених људи рећи да је то глупост. Глупост, јер те немерљиве, а судбоносне ствари, не може човеку открити учење него мучење, наро-



чито духовни живот, од кога они беже и окрећу му леђа као ђавао од крста.

А кад би маса имала памћења, онда се сигурно пред њу више не би смели појавити људи који су је до јуче упућивали на савез са великим демократијама „Словенском Русијом” - па се данас утврдило да „велике демократије” нису у стању да помогну несрећној Пољској, - а „Славенској Русији” је пала маска с лица, она је баш потапкала Немачку у одсудном часу по леђима, ради охрабрења, да би замeтнут био светски рат, да би Пољска била сломљена: који су је до јуче, хушкали на Немачку и Италију, и ако проста сељачка памет и душа могу сами закључити да је такво хушкање злочинство према народу због кога би најмања казна била вешање.

У овој војничкој ситуацији видимо даље: да Енглеска и Француска не предузимају скоро никакве ваздухопловне мере према Немачкој. Одсуство ових мера пада у очи. Несумњиво је да би снажне ваздухопловне мере према Немачкој утицале бар посредно на морал Пољске. Пољаци знају да на западном фронту, и поред најбоље воље својих савезника, не могу очекивати никакав брзи резултат. Али одсуство сваких озбиљних напада на Немачку, осим једног на Вилхелмсхафен и Куксхафен, мора да утиче поражавајући на Пољаке, чија је позадина потпуно откривена и дезорганизована нападима немачког ваздухопловства.

Као што ће се даље видети, Немци то тумаче жељом Енглеске и Француске да се бескорисно не крве, кад је већ јасно да то Пољској неће помоћи, и отуда закључују да кад се војнички сврши с Пољском, да ће Енглези и Французи примити предлог Рима о закључењу мира.

Други међутим тумаче потребом Енглеске и Француске да неузнемиравано сврше с концентрацијом својих трупа, пошто би ваздушни напади англо-француски изазвали реакцију немачку, а ова ову концентрацију ометала.

Ми, разуме се, не можемо знати прави разлог за сад оваквог држања савезничког. Али било да се стане на прво или друго гледиште ствари нису добре по савезнике, ни по Пољску.

Јер, ако ће чак и доћи до закључења мира, савезничка Пољска се мора помагати, а њена ситуација није била од првога дана тако безнадежна да јој помоћ енглеско-француска није ништа користила.

А онај други разлог да се Англо-Французи чувају да не изазову Немце за време концентрације својих трупа чудноват би био са војничког гледишта, пошто током рати сваки час долази до потребе прегруписавања снага, поред редовног врло интензивног живота позадине, и ако Савезници немају озбиљне снаге да обезбеди своју позадину, па се због тога боје и најктивни су, онда су им уопште слаби изгледи на успех, особито кад они, по природи рата који воде, треба баш да нападају.

Напоследку у овој ситуацији видимо да виша команда Пољске није била на довољној висини.

Ми смо у бр. 25 Билтена изложили какав би морао бити разуман војнички план Пољске, обзиром на географију своје земље, на снагу нападну Немачке, на своја средства и по закону стратегије. Ту смо изложили да пољска војна снага не сме бранити своје границе пред таквом нападном масом као што је савремена немачка војска. Да ће она морати slabим снагама бити покривена, које ће имати за задатак да се по-



влаче пред непријатељем (приморавајући га да се увек развије за борбу) у пољски троугао безбедности, коме је врх окренут Румунији, а чија се основица помиче и повлачи пред непријатељем. При томе су главне снаге Пољске требало бити скупљене на граници пољско-словачкој, док се коњичке масе Пољске (13 дивизија у време мира) морају повлачити ка десном крилу са задатком да непријатеља узнемиравају при повлачењу и другим задатком: да ако би лево крило пољске војске било у стању да изврши једног тренутка, кад је повлачење завршено, јак нападни покрет на немачку војску, оне у тренутку непријатељског одступања баца се, у тешко проходне пољске крајеве за тешко опремљене немачке трупе, у напад.

Место тога плана, који сама природа ствари намеће Пољској њена Врховна команда је бранила сву своју границу, па чак покушала да врши нападе на Источну Пруску. Самим тим изложила је поверену јој војску непријатним, а можда и судбоносним стратегијским изненађењима. Довољно је погледати само положај пољских трупа које су се налазиле у Коридору и Познањској области. Оне прве су одсечене и изгубљене. Питање њихове капитулације је питање времена. Оне друге, ако се извуку из теснаца који још постоји кроз саму Варшаву, (питање колико времена ће то трајати) онда ће се то само дотичним трупама и њиховим старешинама у признање моћи узети.

Али сама чињеница да је пољска Врховна команда дозволила такву могућност већ је осуђује, јер све што би се дало поправити неће доћи од ње, већ од вредности самих трупа и њихових непосредних старешина - а све што је овима штете нанело долази од ње.

Ова чињеница може имати дубоких политичких последица у Пољској, где је политички систем заснован на крутом систему заснованом од маршала Пилсудског, систему где војска коју је некад оличавао Пилсудски, а сад Риђ-Смигли, не улазећи у редовне уставне облике (председништво републике, влада, сејм) врши пресудан утицај на државу. Пошто је маршал Риђ-Смигли главни командант војске, а ове последице падају на Врховну команду, то се може десити да у доцнијем политичком животу Пољска војска изгуби онај утицај који је досад имала.

Ако војска без велике штете успе да извуче из овог скоро затвореног обруча, те се накнадно врати оном плану и повуче се у онај троугао безбедности, онда би имали један интересантан случај где би се испитала природа и вредност германско-совјетског пакта.

Повлачењем у овај троугао Пољаци би оставили слабо поседнуте оне делове државе, које се пружају на североисток од Варшаве. То би Немци могли према томе узети кад захеле. Узму ли то Немци, онда се тиме угрожавају Литванија и Латвија. Совјети су стално приповедали при преговорима са Енглеском да је за њих витално питање одржавање самосталности Литваније, Латвије и Естоније. Овим надирањем Немаца Литванија би, потпуно, а Латвија делимично дошла под утицај Немачке. Остану ли Совјети према томе мирни, мора се протумачити тиме да сад не смеју према Немцима реагирати, или пак да су они ранији приговори при преговорима са Енглезима били само блеф. Не смеју ли пак Немци да улазе у те крајеве ваља протумачити да опет Немци не желе да изазову против себе незадовољство Совјета.



Успеју ли Немци код Варшаве тако обруч да затворе да тамо опколе знатне пољске снаге, онда ће постићи сензационални успех, после кога треба очекивати са стране Италије предлог о закључењу мира. И са друге стране се сазнаје да ће Италија такав предлог поднети, а образложење овога износимо овде:

Имајући у виду:

- 1) Да у том случају Пољска стоји пред војничким сломом, јер јој Енглеска и Француска непосредно помоћи дотле не могу.
- 2) Да би то појачало њене губитке и патње њеног становништва и изложило је можда и другим опасностима (Совјети!).
- 3) Да би само ратовање између Англо-Француза и Немаца трајало врло дуго и одвело хришћанску Европу у пропаст и револуцијама бољшевичким.
- 4) Да би даље ратовање између ових држава довело неминовно до увлачења нових држава у сукоб, па и до преношења пожара ратног и у друге крајеве (Балкан), а то опет одводило новим могућностима проширења са свим последицама напред изнетим.
- 5) Да Немачка жели да изиђе из рата, а да Англо-Французи још у рат стварно нису ни ушли, нити има изгледа да брзо уђу у тешке операције.

Могуће је очекивати да ће доћи до мира.

Пољска би изишла смањена и оштећена.

Немачка нешто увећана.

Свет би се за тренутак спасао до катастрофе коју му је рат носио.

Могућности би се нове стварале за спречавање оваквог сличног догађаја, јер је у Немачкој овај садашњи изазвао врло јаку реакцију као што ће се даље видети, тако да нам се чини да се у слични не би ушло тако лако као у овај сада, а с друге стране, остале државе би схватиле да се не служи миру хвалећи се пактовима и разоружавањем већ снажењем своје земље у сваком погледу.

Знамо да против овога има много, и оправданих преговора. Тако Енглези ће говорити, заједно са француским левичарима да су они сада ушли у рат за неке принципе, које је Немачка погазила, и које они својом победом хоће да успоставе. И зато су против мира.

Одговор је лак: да сте ви били какви треба да сте с обзиром на ранг своје светске империје, не би ни дошло дотле. Сад је боље овако. Боље, јер ће се свет хришћански спасти слома, који ју желе Москва и Јеврејство. А други пут не спавајте и не ослабљујте се, па неће ни Немачка, кад већ зна само за силу, смети да ради као што је радила. Овако, продужи ли се рат, доћи ћете сви до пропасти, на велико задовољство боготорачке Москве. А то би свакако требало избећи. И свакако је то најважнији принцип, важнији од оног за који се боре енглески идеолошки пуританци и француски левичари.

Пољска је пак часно као народ и држава бранила своја права. Кад би продужење рата водило повраћају онога што је изгубила, онда би требало рат продужити. Али напред смо видели како с тим стоји. Она треба да прими ово да извуче отуда закључке, да приђе новом животу да тај живот уреди како би била снажна, снажнија него што је се до сад показало, и да чека своје време. Историја нас учи да разумни народи то лако и дочекају.



ЗАКЉУЧАК ¹⁰³

Све што смо до сад рекли, у главним линијама, показало се као тачно.

Самим тим и наш став спољнополитички је остао непромењен.

Из досадашњег излази:

1) Догод Италија остаје неутрална, а има изгледа да таква остане, нема непосредне опасности за миран Балкан.

2) Главна опасност за наш мир нису Италија и Немачка, већ несређене балканске прилике. Али док је Италија неутрална, и док то жели да буде (а засад је тако), мир на Балкану је обезбеђен, пошто је и Турска изјавила да ће остати неутрална док је то Италија.

3) Постоји могућност за закључење мира. Да ли ће бити закључен зависи углавном од Пољске. Ако Пољска насупрот досадашњим војничком резултату одбије мир, Енглеска и Француска га неће моћи закључити. По досадашњем војничком развоју ми предвиђамо да ће Пољска, ако не прими мир, изузевши каквог мало вероватног обрта, доживети војнички слом. Отуда се може очекивати да ће пре слома да га избегне, примити понуду, да спасе част, самосталност и највећи део својих интереса.

4) Немачка жели такав мир. Она ће истина изићи увећана, али упркос њених уверавања, она зна боље него ико да у рат не улази с моралом позадине онаквим каквим је ушла 1914. год., а рат се губи, тако Хитлер каже, кад морал нације из позадине почне да пада.

5) Енглеска и Француска, у случају да Пољска прихвати мир, имају интереса да га закључе, јер знају врло добро каквим би искушењима биле изложене, ако буду желеле да рат војнички сврше, пошто нема могућности за маневарски рат, а пробој Сигфридове линије захтева баснословне жртве. Отуда продужење рата води расулу, а не победи. Док на против закључење мира даје могућности за нове политичке маневре којима би садањи њихов положај могао бити побољшан.

6) Продужење рата, у случају да Пољска прими предлоге за мир, желе Совјетија и Јеврејство, њихови агенти свесни и несвесни, који ту жељу облаче у идеолошки рат, врсту верског рата, док Совјетија трља опране руке и отреса се, пактом с Хитлером, сваке идеологије, пошто је свесна да рат води остварењу њених крајњих циљева. Отуда би закључење мира за Совјетију представљало такав удар као што је за Лондон и Париз представљало закључење пакта од 23. августа у Москви.

7) Наш интерес је јасан: желети мир и радити против оних који су против њега.

Радити на сређивању балканских прилика.

Радити на успостављању чврстих, пријатељских веза с Мађарском.

Спремати се војнички.

Лечити унутра последице наопаке унутрашње политике, која је довела земљу до политичког и моралног расула, до економске и финансијске слабости.

¹⁰³ Билтен 27; 11. септембар 1939, стр. 17-18.



СРПСКИ ФРОНТ ¹⁰⁴

Све чешће чују се гласови о потреби стварања српског фронта. Најчешће ти гласови долазе баш од оних који су највише криви за ово и овакво стање у земљи: од оних који су оличење српскога греха, од оних који су ради својих ситних партијских, котеријашких, кликашких и личних интереса учинили све да се хрватски грех овако развије, да продре чак и тамо где се колико јуче није смео ни појавити.

Све оно што осећа да је изгубило могућности лаког живота, све што увиђа да нова времена изискују мучну и тешку борбу за нову земљу, борбу на коју они нису навикли, све то данас хоће да лаком, јефтином, али злокобном паролем „српство је у опасности”, поново заседне на грбачу овог несрећног народа и поново настави свој ниски посао.

Не мисле они на земљу нашу, на народ овај што је кроз толике борбе, муке и жртве најзад дочекао остварење свог сна - стварање велике земље. Не. Нека та земља буде смањена и на један округ, срез, или општину али је главно да они ту могу бити господари, да они могу несметано уживати плодове туђег рада не засукавши ни једном рукаве.

Зато се тако лако саглашавају са разбијањем Југославије. Зато тако лако пристају на стварање „Велике Србије”, „Велике Србије” која није ништа, која се ни у ком погледу не може мерити са Југославијом.

Да им је драга била Србија и српство зар би својим животом, својим радом учинила да онај дивотни сјај српства потамни, зар би смели и могли да униште онај огромни капитал што га је Србија унела у ову земљу?

А сад ето српство је у опасности. У опасности зато што они не господаре, што они нису на државним јаслима. А да су случајно они на месту ових других, што ради власти пристају да буду саучесници најтежег злочина противу ове земље, и они би исто тако заборавили на српство и тврдили како је споразум највеће дело у нашој народној историји, веће чак и од оних у којима они истина нису учествовали, јер су од писаца крвљу и мучеништвом.

Српски фронт постаје полако парола политичких шићарџија. Не долази он ради спасења ове земље. Не. Напротив. Он треба да је још више раздели, да још дубље поткопа темеље њене, да је доведе до пропасти сасвим. Али ту је парола и чини нам се последња парола коју наши политички превртљивци данас бацају. Последње, јер полако сагледава истину наш народ. Види је сви више, а та истина оптужује баш њих што се данас хоће да направе његовим спасиоцима.

Ми поново кажемо: и ми смо за фронт, али онај фронт који је створио Југославију. За фронт јуначки и мученички са српске стране и честитих југословенских националиста са хрватске и словеначке. За фронт велике Југославије, за фронт који ће се обрачунати са српским грехом - са свима онима што Југославију доведоше доведе, а после нема опасности. Ни Мачек, ни франковци ни споразум овај, не могу Југославији ништа.

¹⁰⁴ Билтен 27; 11. септембар 1939, стр. 22-23.



Српство је у опасности јер је Југославија у опасности. Али заједно с њим у опасности је и хрватство и словенство.

Или само један фронт - фронт честитих југословенских националиста. И он се отвара. Чвршћи но икад. Ствара га мучеништво Југославије и њених преданих синова.

Исто онако као и пре много година.

БЕЗГЛАВОСТ¹⁰⁵

Ова последња недеља показала нам је јасно симптоме безглавости у нашем народном животу.

Најфантастичнији лажни гласови нашли су одмах повољан терен да се шире, умножавају и расту. Шта се све није чуло: те Немачка тражи од нас да јој приђемо, те Англо-Французи поднели ултимативан захтев да се изјаснимо за њих, те наша земља врши општу мобилизацију за дан, два итд.

Примити лажни глас као истину, то значи прво исказати мало памети. А упасти у панику поводом тога, значи бити кукавица и више него кукавица јер се плаши од измишљеног баука.

Молимо наше читаоце не да не примају овакве гласове, (јер смо уверени да наши читаоци не могу бити плен лажних гласова), већ да буду активна брана од њих, да се свом снагом одупру и против тих лажи, а нарочито против панике.

Што су опаснија времена, то је све више потребно сузбијати лажне вести...¹⁰⁶

Кад су такве лажне вести могуће сад у мирно време, кад нема близу изгледа за наше ступање у рат, кад је јасно наш став неутралности, који разумеју и прихватају сви и који потпуно одговара нашим садашњим интересима, какве тек могу да буду у време неког рата?

Кад је могућа паника за време мира, каква би била за време неког рата? То треба да имају у виду наши читаоци, наши пријатељи и наши другови, и да земљи својој учине добро и свом снагом чим нађу на лажну вест (а Билтен им је дао довољно могућности до сад да разликују истиниту вест од лажне) да убеди онога који донео да је лажна, да је сами даље не преносе, а уколико се увере да се ради о злонамерном преношењу лажних гласова да га предају властима војним и грађанским.

У „Дунду Мароју” у ремек делу дубровачке наше књижевности, сачувана је стара пословица која је у XV и XVII веку постојала у нас: „Шапатици и Босна згину”. Та дивна пословица односи се како на лажне вести које се простиру шапатам тако и издајом која се на исти начин врши. Ми је овде узимамо у првом смислу: Лажне вести могу збиљу једну упропастити.

Против панике се исто тако треба борити. Прво, паника може до мене, а не и од мене. А друго, на панику око себе дужност ми је да реагирам

¹⁰⁵ Билтен бр. 27; 11. септембар 1939, стр 23-25.

¹⁰⁶ Део нечитак (пр. прир.).



расхлађивањем, разводњавањем, опомињањем, укоравањем и исмејавањем.

Срамота је за нашу земљу да о паници уопште треба говорити. То ми нисмо знали за њу кад нам је Аустрија 1914. г. објавила рат, а нисмо знали хоће ли икога у свету, пре депеше Цара Николе II, незаборављеног добротвора и мученика због словенске љубави коју је за нас имао, бити да нас заштити, а Аустрија је била 13 пута већа по становништву и обухватала нашу земљу с две стране.

Отуда ову појаву морамо осудити и назвати је безглавошћу!

Али овом приликом морамо указати да та безглавост долази свакако што власти нису на својој висини, јер би се иначе глава осетила.

Има примера да су лажне вести ширили само представници власти. Тако се прича да је један начелник министарства унутрашњих дела саветовао једном начелнику среском да иде одмах на дужност, јер ће почети мобилизација 7. или 8. септембра.

Најбољи начин сузбијања лажних вести јесте истина. Разуме се, из разлога војне безбедности, не може се увек цела истина рећи, али нека се не каже лаж, нека се неразумно не крије оно што и странци могу видети и нека се природа и циљ каже, ако се истина не може. Јер лаж од власти даје крила лажним вестима.

Тако на пример, у прошлом броју рекли смо то у чланку „Сејачи панике” у ствари навале улагача. Зар није било боље да власт не проглашава суботу, понедељак, уторак и четвртак за празнике, и тиме изазове страх, већ да просто кад је већ решила да се уложи за те дане не исплаћују (а и то је било непотребно и штетно), каже јасно шта хоће. По чему је то власт мислила да је лакше кад се без разлога радни дани прогласе за празнике, него кад се јасно каже да се забрањује исплата улога.

Отуда су најбољи начини борбе са лажи следећи:

Власт треба дакле да говори јасно, разумљиво и истинито,

Затим власт не треба да спречава истину, кад она није на штету безбедности земље.

Ето узмите случај наших Билтена. Ми смо се због истине појавили. Цео свет може видети колико смо у праву. Ми истину износимо из љубави према Краљу и отаџбини. Тако им служимо. Али власт нас прогони. Претресају, одузимају машине за умножавање и писање, хапсе најбоље другове. А ми смо нашој земљи неоцењиве услуге учинили. То не износимо похвале ради, јер нам не треба ништа, - већ само ради жигосања таквих поступака власти.

Ето само случај наших односа с Италијом. Ми смо задахнути најбољом жељом да будемо с великим италијанским народом у љубави и пријатељству. Али то што смо сазнали да се ради у Албанији, нисмо могли прећутати. Ударили смо на сва звона. Чуо за то и Мусолини. Прочитао. Сазнао. И тако је дошла порука у бр. 26 Билтена. И тако нам је поручено да је наређено да се одмах са сваким изазивањем према Југославији престане. И то је до сад и потребно! - Истина, ми смо незаслужено добили покуду да смо највећи италијански фобии у Југославији, али то ћемо радосно понети, уверени да ће они којима је стало до пријатељства Италије и Југославије увидети да смо ми стварно велики италијански фобии - пошто смо изношењем истина послужили интересима своје земље и Ита-



лије. То је класичан пример како изношење истине може послужити интересима отаџбине.

Нама није тешко подносити гоњење. Навикли смо. А то нас и челичи. И оштри. Али гонећи нас, власт нас омета у родољубивом нам делу. И тиме помаже ширењу лажних гласова.

ПРИЈАТЕЉИМА И БОРЦИМА „ЗБОРА”¹⁰⁷

Поново позивамо наше читаоце и пријатеље, а борцима „Збора” наређујемо да активно почну са прикупљањем помоћи за Билтен и борбу „Збора”.

Тешка времена намећу нам огромне дужности. Ми их вршимо, али да би их вршили још успешније потребна нам је материјална помоћ.

Њу морамо наћи. Борба „Збора” не сме престати ради новца. Он му мора бити осигуран у довољној мери.

¹⁰⁷ Билтен 27; 11. септембар 1939, стр. 25.



РЕГИСТАР ЛИЧНИХ ИМЕНА

А

Александар I, 68, 143, 231, 277
Андрејев, 207

Б

Бадоло, 283
Бенеш, 84, 280
Блум, Леон, 155, 160, 214, 341
Ботај, 283
Бронштајн (в. Троцки)
Бухарин, 253

В

Веган (Вејган), 42
Волтат др, 269, 270, 271, 287
Вујић, Ранко, 290
Вукићевић, 215

Г

Гавриловић, Милан, 73, 74
Гајда, Вирђил, 283, 284, 297
Гаферко, 164
Геринг, 269
Грацијани, 98

Д

Даладије, 154, 341
Демидови, 115, 116
Димитров, Георги, 81, 339
Дриздо, Соломон Абрамович (в. Лазовски)

Ђ

Ђурчински, 30

Е

Екарт, Тибор, 247
Ерио, 341

Ж

Жансул, 262



Живадиновић, Ратко, 121, 290

З

Зиновјев, 253

И

Исус, 125

Ј

Јагода, 149

Јевтић, Б. 91

Јовановић, Слободан, 119

К

Кагановић, 41

Керенски, 221

Корошец, 154, 316

Кошутић, 28, 29, 349, 351, 354

Краљ Румуније, 164

Крижанић, Пјер, 203, 204

Крстић, Радоје, 158, 159

Куљача, Стана, 290

Л

Лазовски, 253, 254

Лењин, В. И. 80, 131, 171, 207, 208

Леонтић, Љуба, 34

Литвинов, 88, 89, 107, 180, 280

Љ

Љотић Димитрије, В. 84, 85, 119, 120-122, 237

М

Мајер-Финкелштајн (в. Литвинов)

Мајски, 151, 180, 267, 268

Макфелд, 137

Ман, Ерика, 84

Ман, Томас, 84

Мандел-Франс, 271

Мануилски, 339

Мачек, др Влатко, 28, 29, 36, 96-98, 100, 112, 113, 117, 118,
158-160, 165, 167, 168, 274, 291, 311-314, 349, 351, 352, 354

Миљуков, 221, 222



Мојић, Милорад, 290
Молотов, 107, 139, 148-152, 160, 186, 203, 207, 253, 320
Морас, Шарл, 153
Мусолини, Бенито, 13, 24, 25, 45, 60, 86, 131, 137, 140, 148,
154-157, 159, 169, 210, 222, 244, 250, 282, 283, 286, 288, 324, 343,
373

Н

Нажијар, 254,
Наполеон, 12
Николај II, 222
Николај (Велимировић), 306

П

Павелић, Анте, 162, 192
Павле, (кнез, намесник)72, 92, 158, 159, 162-164, 175, 176,
177, 179, 255, 256, 273
Паапен, фон, 328
Поћомкин, 89, 107, 157, 180, 253
Петар Велики, 319
Пилсудски, 361
Плеханов, 171, 207, 208
Понсе, Франсоа, 154, 288
Поповићи, 115

Р

Радин, др Паул, 250
Риђ-Смигли, 360
Риков, 253
Ротшилд, 271
Ротшилд, Жеробоал (в. Мандел Франс)

С

Сидс, 253
Скрјабин, (в. Молотов)
Спахо, Мехмед, 167
Стаљин, Ј. В., 107, 139, 140, 142, 144, 149, 150, 160, 172,
180, 183, 184, 207, 209, 252, 265, 279, 304, 318, 319, 335, 341, 357
Стојадиновић, Милан, 74, 115, 165, 167, 168, 236, 276, 277,
291, 292
Стриц, 157

Т

Табуи, г-ђа, 160, 161
Тарс, Жером, 35



Тисо, 30
Томић, Стјепан, 237
Троцки, Л., 80, 222
Тука, 29
Трумбић, 92, 98

Ћ

Ћано, Галеацо, 127, 153, 154, 193, 195, 288

Ф

Фирер (в. А. Хитлер)
Франко, 136, 327
Франс, Мандел, 271
Фрик, др, 318, 338

Х

Халифакс, 180, 182, 255
Харамзин, 276
Хитлер, Адолф, 11-15, 17, 18, 24, 35, 50, 57-59, 70, 71, 85,
86, 90, 107, 108, 110, 118, 126, 127, 131, 132, 140, 148, 149, 154-156,
159, 160, 162, 163, 174, 210, 217, 222, 244, 248, 250, 270, 286-288,
318, 324, 325, 330, 336, 338, 345, 356, 357, 368,
Хоцера, 165, 168
Худсон, 269, 270, 287

Ц

Цветковић, Драгиша, 98, 117, 165, 274, 284, 292
Цинцар-Марковић, 159

Ч

Чаки, гроф, 135
Чемберлен, 154, 182, 254, 255, 266, 267, 269

Џ

Џелалија, Богдан, 290

Ш

Шиф, Јакоб, 221, 222
Шпанов, 208
Штресман, 90, 98
Штрентг, 254
Шубашић, 28, 349

Filename: knjiga07
Directory: C:\Users\Andjelija\Desktop
Template: C:\Users\Andjelija\AppData\Roaming\Microsoft\Templates\Normal.dotm
Title: @NASLOV1 = Bez naslova<F14B><\$FBil<->ten br. 5; 1939;
str. 1><F14B><F255D>
Subject:
Author: Aleksa
Keywords:
Comments:
Creation Date: 24.1.2002 12:20:00
Change Number: 9
Last Saved On: 28.6.2010 0:26:00
Last Saved By: Andjelija
Total Editing Time: 503 Minutes
Last Printed On: 18.7.2010 23:22:00
As of Last Complete Printing
Number of Pages: 192
Number of Words: 89.355 (approx.)
Number of Characters: 509.325 (approx.)